

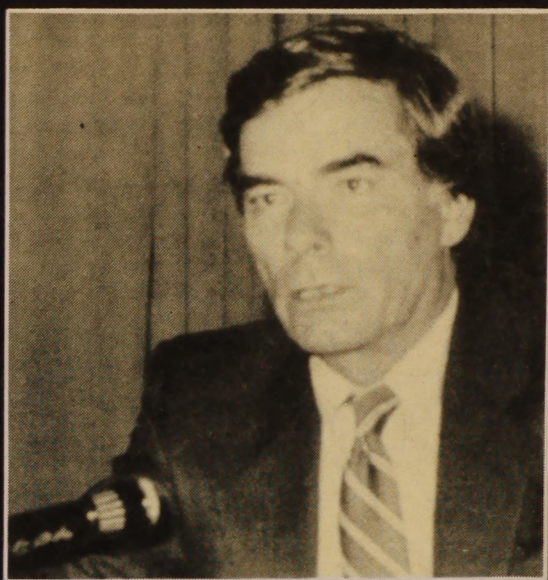
ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 539
Παρασκευή
26 Νοεμβρίου 1993
Δρχ. 300

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ

**Ο ΦΙΛΙΠ ΑΙΗΤΖΥ
ΣΤΟ ΑΝΤΙ**

**«ΕΠΑΦΗ ΜΕ 17 Ν;
Ω, ΟΧΙ!»**

ΝΙΚΟΣ ΦΙΛΗΣ - ΝΙΚΟΣ ΒΟΥΤΣΗΣ

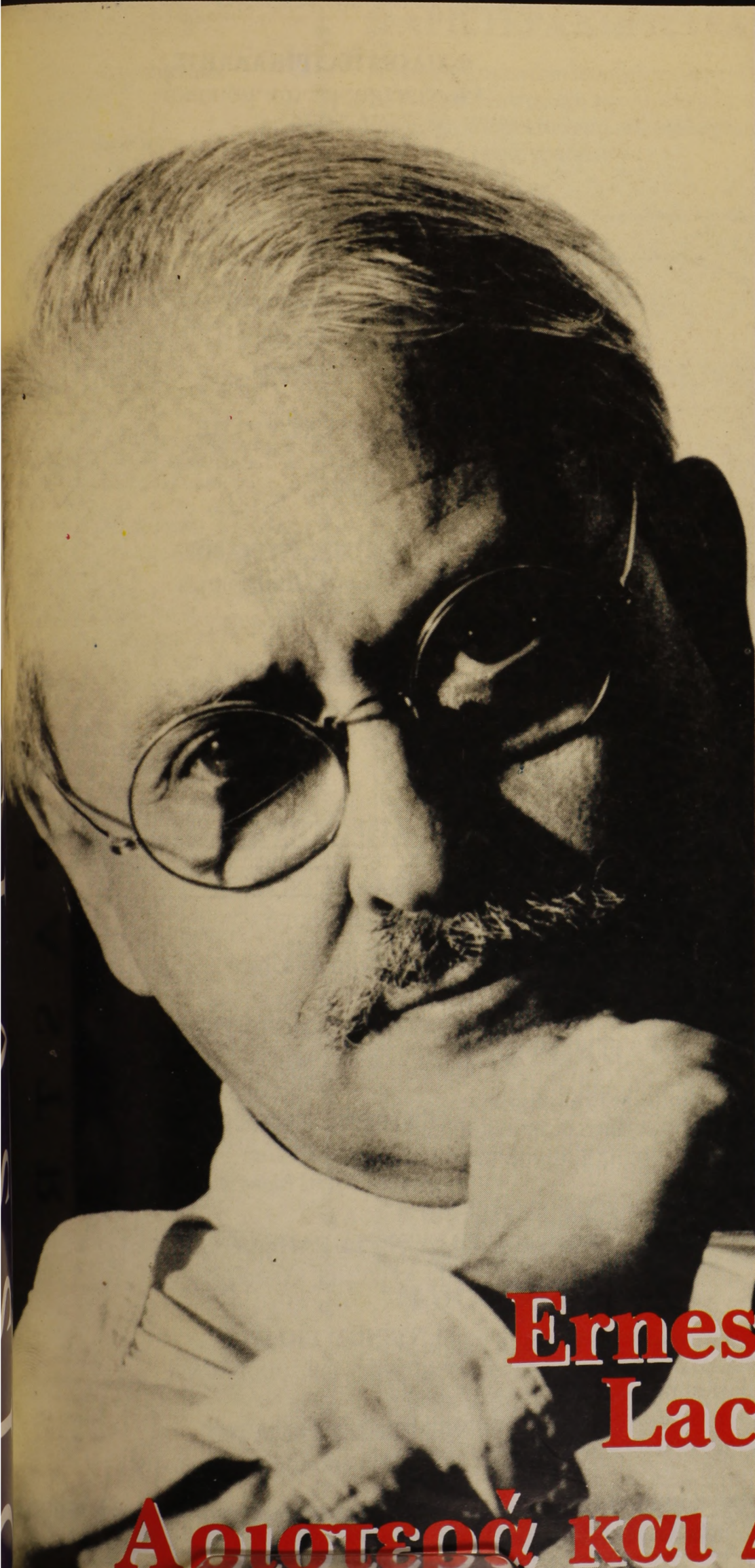
**«ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΦΘΕΙ
Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ
ΤΗΣ ΓΡΑΒΑΤΑΣ»!**

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

**ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ
ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ
(ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ)**

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

**«ΑΝΕΒΑΣΑ "ΟΡΕΣΤΕΙΑ"
ΟΤΑΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ
ΓΕΜΙΣΕ ΠΛΗΓΕΣ»**

**Ernesto
Laclau**

Αριστοτερά και Δημοκρατία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΤΟΡΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η πρόβα του νυφικού
(Μυθιστόρημα)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Το χέρι κάτω από το ρούχο
(Μυθιστόρημα)

ΝΕΝΗ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ

Οι πολίτες της σιωπής
(Μυθιστόρημα)

ΖΥΡΑΝΝΑ ΖΑΤΕΛΗ

Και με το φως του λύκου επανέρχονται
(Μυθιστόρημα σε δέκα ιστορίες)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΙΩΓΑΣ

Όπως τα κούρντισες, Θε' μου
(Μυθιστόρημα)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΙΖΗΛΟΣ

Στα μάτια της τίγρης
(Μυθιστόρημα)

ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Μαύρο πουλί στο βλέμμα
(Νουβέλα)

ΚΩΣΤΑΣ ΛΟΓΑΡΑΣ

Παλιές αμαρτίες
(Αιγήματα)

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ

Τα δέντρα
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΞ

Το αλώνι της Εκάτης
(Μυθιστόρημα)
Ημερολόγιο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΡΑΜΟΣ

Βρεγμένο ρούχο
(Αιγήματα)

ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΣΥΡΟΣ

Πολιτεία
(Ποιτικό αφήγημα)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

[Το λάβαρον]
(Νέα, ολοκληρωμένη έκδοση)

Ερώτων και ασπασμών λαμπρόν απάνδισμα

(52 + 1 διηγήματα Ελλήνων συγγραφέων
γραμμένα και εικονογραφημένα για το Playboy)

ΦΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΙΣ

Θεράπευαν με την μουσική
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Ο καιρός της Λίζε
(Νουβέλα)

ΓΙΩΤΑ ΣΕΧΙΔΟΥ

Η Καλάμιτς που μισούσε τ' Άλογα
(Μυθιστόρημα)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

Το συμπόσιο της Σελήνης
(Μυθιστόρημα)

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΣΦΥΡΙΔΗΣ

Τμήμα χωρίς αντίκρισμα
(Διηγήματα)

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ

Το κάστρο της μνήμης
(Μυθιστόρημα)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΟΙΗΣΗ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ

Παραλογή

Μαύρα λιθάρια

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΟΥΝΤΕΣ

Τα αντίποινα

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Αντί της σιωπής
(Ζωγραφική: Τάσος Μαντζαβίνος)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗ

Η κλινήρης Δευτέρα

ΝΤΙΝΟΣ ΣΙΩΤΗΣ

Η μηχανή των μουσικών

ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Αρχιτεκτονική εσωτερικών χώρων

- Περίοδος Β΄
 - Χρόνος 20ός
 - Τεύχος 539
- Παρασκευή 26 Νοεμβρίου 1993,
Δρχ. 300

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819
FAX: 72.26.107

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
- Γραμματεία - Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία - Φιλμς:
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Α.Ε.
Χρήστου Λαδά 1 - Αθήνα
Τηλ. 32.33.114 - 32.19.182
FAX: 32.33.114
- Εκτύπωση:
ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε.
Ιασιών 5 - Περιστέρι
121 31 Αθήνα
Τηλ. 57.22.201
- Κάθε ενιπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 3.400 δρχ.
Ετήσια 6.800 δρχ.
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 25.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 6.100 δρχ.

Εξωτερικού
Ευρώπη - μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ
ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα διδλοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 7232.713 - 7232.819
- Για τα διδλοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 3,
ΤΗΛ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ - ΕΒΕΡΤ 14

Τι ειπώθηκε στη συνάντηση Παπανδρέου - Έβερτ; Και πώς
διαγράφεται η πολιτική συγκυρία στη νέα κατάσταση; Γράφει ο
Ρεπόρτερ.

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΒΑΤΑ..... 16

Η Μαρία Δαμανάκη επιστρέφει στην κούρσα της ηγεσίας του
ΣΥΝ; Και δύο στελέχη της Αριστεράς, ο Νίκος Φίλης και ο Νίκος
Βούτσος, τοποθετούνται στο διάλογο: «Ζητούμενο είναι μια
Αριστερά χωρίς γραβάτα!».

ΒΡΕΧΕΙ ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΙΑ ΔΑΚΡΥΑ 29

Όσο καταστρέφουμε τη φύση, τόσο εκείνη πεισματικά θα
εκδικείται. Για τις πλημύρες και την οικιστική πολιτική των
κυβερνήσεων γράφει η Ράνια Κλουτσινιώτη.

ERNESTO LACLAU: ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ, ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ 31

«Για μένα, ο μαρξισμός είναι μόνο μια στιγμή της ριζοσπαστικής
παράδοσης της Δύσης», δηλώνει σε συνέντευξή του ο άγγλος
κοινωνιολόγος Ερνέστο Λακλάου, που όταν ακούει Μαρξ
φαίνεται να προτιμά τον Γκράουτσο. Και δύο κείμενά του σ' ένα
μικρό αλλά πολύ ενδιαφέρον αφιέρωμα.

ΦΙΛΙΠ ΑΙΗΤΖΥ: ΕΓΩ ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΤΗ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ;

Ένας παλιός γνώριμος
ενεπλάκη σε καινούργια σήριαλ
τρομοκρατολογίας.
Αναζητήσαμε και δρήκαμε τον
Φίλιπ Αιήτζυ, ο οποίος εξηγεί
πώς αναμείχθηκε το όνομά του
στην υπόθεση της τρομοκρατίας
στην Ελλάδα.
(σελ. 12-13)

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ 5
Κόμικς του Γιώργου Φιλιδιά-
κου

ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ..... 6
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8
ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Η ΦΡΑΣΗ
ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ.... 22
ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ
ΠΙΣΩ 23
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 26
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 39

Η μπαλάντα των ηττημένων
στη Βοσνία. Το νέο πολιτικό
σκηνικό στην Ιταλία. Κι ένα
συνέδριο για τον Τύπο στα
Βαλκάνια.

BLACK OUT 47
ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗ-
ΜΕΡΟ 48

Μια νέα αθλητική σελίδα, από
τον Γιώργο Αρχουλή.
ΔΙΑΛΟΓΟΣ 50
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 51

Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης,
συνέντευξη του σκηνοθέτη
Γιώργου Μιχαηλίδη, ένας
ρώσος ποιητής στην τελευταία
σελίδα.

ΝΕΟ ΚΛΙΜΑ;

Η ΠΡΩΤΗ συνάντηση Παπανδρέου - Έβερτ – ύστερα από πρωτοβουλία του δεύτερου – έγινε δεκτή μάλλον ως δείγμα αλλαγής των τόνων και του ύφους της αντιπαράθεσης στην πολιτική ζωή της χώρας. Το γενικότερο ύφος της κυβέρνησης, αλλά και κάποιες κινήσεις του κ. Έβερτ στη Ν.Δ. προς την κατεύθυνση της καταστολής των «φωνών της όξυνσης και του παρελθόντος», αποτέλεσαν βασικά στοιχεία στήριξης της εκτίμησης ότι η συνάντηση των δύο ηγετών σηματοδοτεί έναν «νέο λόγο» και ένα «νέο κλίμα».

ΕΠΕΙΤΑ από δύο σχεδόν δεκαετίες πώλωσης και οξύτατων αντιπαραθέσεων, με προσωποπαγείς και περίπου μυθολογικές διαστάσεις (ας θυμηθούμε τον «πόλεμο των δύο κόσμων» αλλά και τους «κλέφτες που θα πάνε φυλακή», στις εκλογές του Ιουνίου του 1985 και Ιουνίου του 1989, αντίστοιχα), είναι μάλλον απίθανο η οποιαδήποτε ενδεχόμενη αλλαγή του πολιτικού κλίματος να ακολουθήσει μια ευθύγραμμη πορεία. Το μοντέλο, άλλωστε, της πολιτικής σύγκρουσης, το οποίο κυριάρχησε από το 1974 μέχρι σήμερα, μπορεί να ήταν πεπερασμένο, αφού είχε πλέον ελλιπέστατο αντίκρισμα στην «πραγματική σφαίρα» της ελληνικής πολιτικής, όμως είχε εξαιρετικά ισχυρές ρίζες σε στερεότυπα, σύμβολα και αξίες που έχουν διαμορφώσει στη μακρά διάρκεια της ιστορίας την ελληνική πολιτική κουλτούρα.

ΠΕΡΑΝ αυτών, όμως, των ιστορικών δουλειών που φέρει επάνω του το εγχείρημα μιας πραγματιστικής και εκλογικευμένης μετατόπισης των τρόπων και των περιεχομένων της πολιτικής αντιπαράθεσης των δύο μεγάλων κομμάτων, υπάρχουν μια σειρά άλλοι λόγοι που θέτουν στο νέο κλίμα ποικίλα ερωτηματικά.

ΣΤΟ ΧΩΡΟ του κυβερνητικού κόμματος υπάρχουν πρώτα απ' όλα τα οξυμένα προβλήματα της οικονομίας και της εξωτερικής πολιτικής, τα οποία αν επιτάσσουν μία λελογισμένη, ήπια και σταθερή στάση με κινήσεις μετρημένες σε όλες τις διαστάσεις τους (και αυτό ομολογουμένως επιχειρείται μέχρι σήμερα), από την άλλη αφήνουν ανοικτό το ενδεχόμενο όξυνσης των τόνων και αναρρίχησης του λαϊκισμού και του εθνικισμού, σε περίπτωση που «δεν αποδώσουν» οι όποιες ρεαλιστικές προσεγγίσεις επίλυσής τους. Δεν είναι διόλου σίγουρο ότι η λογική της ήρεμης δύναμης που κυριάρχησε προεκλογικά στο ΠΑΣΟΚ και επιδιώκεται σήμερα να συνεχισθεί στους θώκους της κυβέρνησης, είναι μια μακροπρόθεσμη, ιστορική θα λέγαμε επιλογή, με χαρακτήρα όχι τακτικής, αλλά στρατηγικής σύλληψης.

ΓΙΑ ΤΗ Ν.Δ., τα προβλήματα της επιχειρούμενης μεταστροφής προς έναν άλλο τύπο σχέσεων της αξιωματικής αντιπολίτευσης με την κυβέρνηση της χώρας είναι ήδη δεδομένα: ύστερα από πολλά έτη εθισμού δουλευτών και στελεχών του κόμματος σε ένα στυλ ηγεσίας με πρότυπό της τον «ανρι-Ανδρέα», με σαφή τάση πλειοδοσίας στην πρόκληση οξύνσεων στην πολιτική αντιπαράθεση και με ένα επαρκώς εκπεφρασμένο ακροδεξιό - λαϊκιστικό ρεύμα, ο κ. Έβερτ καλείται να επιβάλει στη Ν.Δ. την εκλογικά αναγκαία γι' αυτήν μετατόπιση προς τη «μεσότητα», συγχρόνως με τη δημιουργία ενός νέου μηχανισμού, ύστερα από 9 έτη πλήρους χειραγώγησής του από τον Κ. Μητσοτάκη και το περιβάλλον του.

ΒΕΒΑΙΩΣ, υπάρχουν ζωτικοί λόγοι που πιέζουν προς την υιοθέτηση ενός άλλου πολιτικού λόγου και μιας άλλης μορφής αντιπαράθεσης: η αποφυγή οξύνσεων, η εγκαινίαση διαδικασιών εκτεταμένου διαλόγου, η συναίνεση σε βασικά ζητήματα (π.χ. εξωτερική πολιτική) συμβάλλουν στην αποφυγή ρήξεων και πολώσεων που τροφοδοτούν συνεχώς ένα κλίμα «επικείμενων εκλογών» με τη διακηρυσσόμενη αλλαγή κλίματος οι ηγεσίες και των δύο κομμάτων εξοικονομούν χρόνο, προς αμοιβαίο όφελος...

ΑΥΤΟ, ΟΜΩΣ, δεν ισοδυναμεί με εγκαινίαση «άλλου κλίματος». Ένα «άλλο κλίμα» κρίνεται και δοκιμάζεται τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, στην κλίμακα δηλαδή που κινείται η ολοένα και πιο εμφανής σύγκλιση των δύο κομμάτων.

ΗΡΕΜΗ-ΔΥΝΑΜΗ

του Γιώργου Φιλιππίδου

ΝΑΙ, ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΟΝ ΗΠΑ ΕΚΕΙ; ΥΠΟΥΡ-
ΓΟΣ ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ. ΘΑ ΗΘΕ-
ΛΑ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΠΡΕ-
ΣΒΕΥΤΗ.

ΛΥΠΑΜΑΙ. ΕΙΝΑΙ ΜΕ
ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΠΡΟΕΔΡΟ
ΑΥΤΗΝ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ.

ΕΙΝΑΙ ΕΚΕΙ Ο
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡ-
ΝΗΣΕΩΣ!

ΠΟΙΑΣ ΚΥ-
ΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΚΑΛΕ!;
ΤΗΣ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ.

ΠΑΝΑΓΙΑ
ΠΑΡΘΕΝΑ!!!

ΟΥΦ. ΚΥΡΙΕ ΠΡΟΕΔΡΕ!
ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ! ΕΙΝΑΙ!
ΠΟΥΦ. ΘΟΥ ΚΥΡΙΕ!

ΝΤΑ!

ΛΙΓΟΥΣ ΜΗΝΕΣ
ΑΡΓΟΤΕΡΑ ...

ΡΕ ΣΥ! ΑΥΤΟΣ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΑΠΑ-
ΘΕΜΕΛΗΣ ΠΟΥ ΗΤΑΝ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ;

ΜΠΟΡΕΙ...
Ο ΛΟΙ ΤΟ 'ΧΟΥΜΕ ΤΟ
ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΜΑΣ...

Α, ΚΑΤΑΛΑΒΑ! ΚΑΛΑ
ΣΤΕΛΑΩΝ ΜΟΥ, ΑΣΤΑ ΑΥΤΑ,
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ. ΠΗΓΑΙΝΕ
ΤΩΡΑ ΝΑ ΠΑΙΞΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ
ΝΗΣΤΙΚΑΚΗ.

ΠΑΝΤΟΣ ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ Ο
ΛΑΚΗΣ Ο ΔΙΠΛΟΣΟΥΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΧΕΙΣ ΤΡΑ-
ΒΗΓΜΑΤΑ ΜΑΖΙ ΤΟΥ...

Πέραν πρακτόρων και κατακλυσμών

ΠΩΣ ΜΕΤΡΙΕΤΑΙ η νεροποντή, η «κινούμενη λάσπη»; Και πώς η συμπεριφορά αμερικανών «φίλων», πλην άθλιων πρακτόρων; Κατά κοινή παραδοχή, το «Δεκαπενθήμερο» που κύλησε υπήρξε πλούσιο σε γεγονότα. Αλλά και σε αποκαλύψεις προθέσεων, καθώς το «καινούργιο ΠΑΣΟΚ» άρχισε να θυμάται τον παλιό καλό εαυτό του... Ποιος πρώτος είπε ότι ο λαός (δηλαδή η εκτελεστική εξουσία...) είναι υπεράνω των νόμων και των θεσμών; Και εφόσον είναι, προς τι οι μεμφιμοιρίες για κάποιες υπερβάσεις της νομιμότητας, για κάποιες πρώτες μαζικές προσλήψεις (αποκατάσταση «αδικηθέντων» το λένε τώρα...), για κάποια παιγνίδια που άρχισαν να παίζονται τότε με την υπόθεση Τσοδόλα, τότε με το «αυτοδιοίκητο» της δικαιοσύνης και τότε –γιατί όχι;– με τη σημερινή σύνθεση της Βουλής, μέσω Εκλογοδικείου;

ΕΝ ΑΡΧΗ ην η νεροποντή που έπληξε τα νοτιοανατολικά προάστια της Αττικής – από την Τερψιθέα μέχρι την παραλία της Γλυφάδας και από τη Βάρη μέχρι την παραλία της Βούλας και της Βουλιαγμένης... Και, φυσικά, όλοι –από τον πρωθυπουργό κ. Α. Παπανδρέου έως τον τελευταίο υπομηχανικό της χώρας– ανακαλύπτουμε, τώρα, ότι η «φύση εκδικείται» και ότι η καταστροφή από την καταρρακτώδη βροχή ήταν αναπόδραστη, εφόσον είχαμε αποψιλώσει τον Υμηττό, είχαμε «μπαζώσει» τα ρέματα (που ήταν κάποτε χείμαρροι), είχαμε ενθαρρύνει την αυθαίρετη δόμηση, είχαμε αδιαφορήσει για την ύπαρξη αποχετευτικού συστήματος ομβρίων υδάτων, είχαμε, είχαμε... Και η κυβέρνηση; Ο πρωθυπουργός (ανυποψίαστος, ίσως, από την έκταση της καταστροφής) απέφυγε τις περιττές κουδέντες. Δεν συνέβη, όμως, το ίδιο και με τον κυβερνητικό εκπρόσωπο κ. Β. Βενιζέλο, ο οποίος, αντιδρώντας –«ενστικτωδώς», θα λέγαμε– σε ορισμένες επικρίσεις περί «Ξενοκράτη» κ.λπ., έκρινε πως έπρεπε να φορτώσει τα πάντα στην «προηγούμενη κυβέρνηση»! (Κάποιος θα πρέπει να υπενθυμίσει, κάποτε, στον κ. καθηγητή ότι της «προηγούμενης κυβέρνησης» είχε προηγηθεί η «χρυσή οκταετία» του ΠΑΣΟΚ...). Αλλά περί «Ξενοκράτη» μίλησε και ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ κ. Κ. Λαλιώτης: Σε αντίθεση με το δικό μας υπουργείο που κινήθηκε αυθωρεί –έτσι είπε–, οι νομαρχίες, έως αργά το απόγευμα της Κυριακής, δεν είχαν κινητοποιηθεί... Αλλά οι νομαρχίες υπάγονται, όπως είναι γνωστό, στο υπουργείο Εσωτερικών. Και υπουργός Εσωτερικών

συμβαίνει να είναι ο κ. Άκης Τσοχατζόπουλος, ο οποίος, στη σειρά της διαδοχής, προηγείται, ίσως, του κ. Λαλιώτη... Η συνέχεια είναι γνωστή: Ο κ. Τσοχατζόπουλος αντέδρασε σε στυλ άγγλου ευπατρίδη: «Προτεραιότητα –είπε– έχει η αντιμετώπιση των προβλημάτων... Όταν είναι η ώρα των έργων, οι ηχηρές λέξεις (οι ευφράδειες και οι δημηγορίες) – θα έλεγε ο μεγάλος Αλεξανδρινός... – χάνουν το νόημά τους... Μόνο που οι πληγέντες εξακολουθούν να βιώνουν την καταστροφή – την «κινούμενη λάσπη»... Και επειδή ο λόγος περί αποζημιώσεων, «νά 'ναι καλά το μοναστήρι», η ΕΟΚ κάτι θα δώσει – «όχι πολλά, αλλά θα δώσει!» Να έχει άδικο, άραγε, ο πρώην πρωθυπουργός κ. Ξ. Ζολώτας, που είπε ότι χωρίς τη βοήθεια της ΕΟΚ («γι' αυτό να ευγνωμονούμε τον Καραμανλή», κ.λπ.) θα ήμασταν, περίπου, σε επίπεδα Αλβανίας;...

★ ★ ★

ΚΑΙ ΜΕ τους δύο αμερικανούς πράκτορες, τι γίνεται; Τέλος καλό, όλα καλά... Ο αμερικανός πρέσβης κ. Τ. Νάιλς διαβεβαίωσε τον υπουργό Δημόσιας Τάξης κ. Στ. Παπαθεμελή ότι «παρόμοια θλιβερά επεισόδια» δεν πρόκειται να ξανασυμβούν. Και ο υπουργός δήλωσε ικανοποίηση για τη διαβεβαίωση αυτή... Κάπου, βέβαια, το θέμα πήρε απρόβλεπτες διαστάσεις, καθώς η αμερικανική Γερουσία αρνήθηκε να επικυρώσει το διορισμό του Μόρτον Χάλπεριν στη θέση του βοηθού υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ... Και ο Χάλπεριν κατηγορείται (μεταξύ πολλών άλλων) και για συναντήσεις (ή, έστω, για μια συγκεκριμένη συνάντηση) με στέλεχος της «17 Ν». Αλλά υπάρχει και η δήλωση του πρώην υπουργού Δημόσιας Τάξης (επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ) κ. Γ. Σκουλαρίκη, που επιμένει ότι «όλες οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι μαϊμούδες» και ότι «πίσω από αυτές κρύβονται ξένες υπηρεσίες».

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ και όταν αποκαλύπτεται τώρα ότι στην υπόθεση της «17 Ν» είχαν ανάμιξη όχι μόνον οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες, αλλά και η ανατολικογερμανική «Στάζι» (με όλες τις διασυνδέσεις που έχουν –ή είχαν– μεταξύ τους οι υπηρεσίες αυτές), να είναι αρκετή η «διαβεβαίωση» του όποιου αμερικανού διπλωμάτη;

★ ★ ★

ΑΛΛΑ, ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, ο δημόσιος βίος κινείται πέραν πρακτόρων ή κατακλυσμών... Γι' αυτό το υπουργείο Προεδρίας αποφάσισε, πρώτον, να αλλάξει το σύστημα προσλή-

ψεων στο Δημόσιο, δεύτερον, να καταρθεί το θεσμό των ωρομισθίων, τρίτον ακυρώσει όλους τους διορισμούς που έγι- και μετά την 9η Σεπτεμβρίου (ημέρα προ- ρύξεως των εκλογών) και, τέταρτον – σπουδαιότερο– να επαναπροσλάβ- όλους τους μέχρι το 1989 συμβασιούχ- αορίστου χρόνου, που ανέρχονται σ- αριθμό των 30.000! Και ως προς το νέο- στημα προσλήψεων (που προβλέπει τη- σταση Ανωτάτου Συμβουλίου για την επι- γή του προσωπικού), ο ολοσέλιδος τί- της «Αυγής» της περασμένης Τετάρτης, λέγει, με λίγες λέξεις, όλα: «Προσλαμβάν- το Συμβούλιο που θα κάνει τις προ- ψεις»... Όσο για τη μονιμοποίηση 30- συμβασιούχων αορίστου χρόνου που εί- προσληφθεί, επί ΠΑΣΟΚ, μέχρι και το 19- η Καθημερινή –με πολλή διακριτική δι- ερωτάται «αν το ΠΑΣΟΚ αποφάσισε απομακρυνθεί από τη συναινετική πολι- που ακολούθησε μέχρι τώρα και να επαν- θει στη σκληρή κομματική γραμμή». Και ε- ρωτάται, «διότι το νομοσχέδιο έχει έντα- τα χαρακτηριστικά της κομματικής πα- ρασης στη δημόσια διοίκηση και, φυσικά, την αναστατώσει, όπως έπραξε και η προ- γούμενη κυβέρνηση». Είπατε τίποτε π- «νέου ΠΑΣΟΚ» που, σε αντίθεση με τις π- κτικές της Νέας Δημοκρατίας, θα «έξυ- νει» και θα «εκσυγχρονίσει» τη δημό- διοίκηση;

ΑΛΛΑ ΤΗΝ εγκατάλειψη της «συναι- κής πολιτικής» μπορεί να εντοπίσει κα- και στο νέο κυβερνητικό παιγνίδι που α- κλήθηκε «παιγνίδι εδρών, μέσω απο- φής»! Η κυβέρνηση ανακαλύπτει τώρα ό- εκλογές της 10ης Οκτωβρίου έγιναν β- της απογραφής του 1981 και όχι –ό- έπρεπε– βάσει της απογραφής του 1991. νεπώς, τίθεται θέμα αλλαγών στη σημε- σύνθεση της Βουλής και, κατ' επέκταση, πολιτικό σκηνικό της χώρας... Φυσικά

α θα κριθεί από το Εκλογοδικείο, το
ίο, καλώς εχόντων των πραγμάτων, θα
εδριάζει σε τέσσερις μήνες. Αλλά ο
νργός Εσωτερικών κ. Τσοχατζόπουλος
έτοιμους από τώρα, τους υπολογισμούς
: Συνολικά θα «παίξουν», από τη νέα
ή ανακατανομή, 14-15 έδρες. Και «θεω-
ται δέβαιο» (ή «σχεδόν δέβαιο»...) ότι το
ΣΟΚ θα κερδίσει δύο ακόμη έδρες, τις
ίες θα χάσει η Νέα Δημοκρατία. Πασι-
ής στόχος: Πώς να εξασφαλισθεί η εκλο-
του νέου προέδρου της Δημοκρατίας από
παρούσα Βουλή; Και την άποψη αυτή
περί «απογραφής», αλλά περί προεδρι-
εκλογής) υποστηρίζει ο καθηγητής του
παγματικού Δικαίου κ. Δημ. Τσάτσος:
«ταν μεταβάλλεται η εκλογή του προέ-
ου της Δημοκρατίας σε έναν τρόπο πρόω-
εκλογών—δήλωσε στην Ελευθεροτυπία—
ό αποτελεί απομάκρυνση από τη φιλοσο-
του Συντάγματος». (Και όμως, το άρθρο
παρ. 3 και 4 του Συντάγματος, προβλέπει
τι πρέπει να γίνει αν και στην τρίτη
ροφορία δεν επιτευχθεί «η πλειοψηφία
τριών πέμπτων του όλου αριθμού των
λευτών»... Πώς ορίζεται, πώς προκύπτει
φιλοσοφία του Συντάγματος».)

ΑΡΧΟΥΝ, όμως, και άλλα πολλά. Από
κρούσμα Τσοδόλα» έως την προγραμμα-
μένη ρήξη με την ηγεσία του Αρείου Πά-
, εφόσον πρόεδρος του παραμένει ο κ. Β.
κινος! Και ως προς την αποκατάσταση
πρώην υπουργού Οικονομικών—πράξη
αισύνης—θα μπορούσε να είχε γίνει με
ασμό στη νομιμότητα, με απλή αίτηση
ιτος του ίδιου ή, έστω, με αυτεπάγγελτη
ργεια του υπουργού Δικαιοσύνης. (Την
κατάσταση αυτή, οι βουλευτές του ΠΑ-
Κ είχαν ζητήσει από την υπουργό Δι-
οσύνης της Ν.Δ.). Αντί της διαδικασίας
ής, όμως, προκρίθηκε ένα «πομπώδες
ρισμα», που και τη νομιμότητα προσβάλ-
και την ένταση καλλιεργεί. Και επειδή,
ους κόλπους του Εκτελεστικού Γραφείου
του ΠΑΣΟΚ) πολλά λέγονται και άδονται
«εκδιασμού Τσοδόλα», κ.λπ. είναι λυ-
πό ότι έχουμε, τώρα, και τον «εκδιασμό
Ανασόπουλου» και τον «εκδιασμό Απο-
λόπουλου». Ο κ. Αθανασόπουλος, μάλι-
, έφθασε στο σημείο να δηλώνει ότι «η
λουσία ανάληψη ευθυνών παρεξηγείται»
ότι—εν ανάγκη—«θα υποχρεωθώ να πω
πράγματα με το όνομά τους»! Αποτέλε-
: Ακόμη και φίλα προσκείμενοι στο κυ-
νών κόμμα αθρογράφοι να μιλούν, τις
ες αυτές, για «χαμηλές πτήσεις του ΠΑ-
Κ», για «προσωπικές στρατηγικές» (των
φίνων), για «αιφνιδιασμούς» του αρχη-
και για περίοδο χάριτος, που έχει—φευ!—
ερομηνία λήξεως»...

Ο για το νομοσχέδιο του υπουργείου Δι-
οσύνης, ακόμη και τα νήπια αντιλαμβάν-
ται ότι αποβλέπει στη συρρίκνωση των
ιοδιοτήτων (και δικαιωμάτων) της ανω-
ης δικαστικής ηγεσίας και, ειδικότερα,
προέδρου του Αρείου Πάγου. Να είναι

τυχαίος λ.χ., ο αποκλεισμός του προέδρου
του Αρείου Πάγου από την κλήρωση για την
εκλογή των μελών του Πειθαρχικού Συμβου-
λίου του Α.Π.; Κανείς, φυσικά, δεν παρα-
βλέπει την ανάγκη επανεξέτασης «σειράς ζη-
τημάτων της δικαιοσύνης», πολύ περισσότερο
όταν και η δικαιοσύνη αντιμετωπίζει κρί-
ση αξιοπιστίας. Μόνο που η «πολιτικοποίη-
ση» (ακριβέστερα, η «κομματικοποίηση») των
δικαστών δεν είναι η καλύτερη μέθοδος
για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας αυ-
τής.

★ ★ ★

ΚΑΙ ΕΝΩ όλοι μιλούμε για «αναβάθμιση»
θεσμών (και προπαντός, αναβάθμιση του
Κοινοβουλίου), μια από τις πρώτες πράξεις
του νέου προέδρου της Βουλής, ήταν η κα-
τάργηση της «Ώρας του πρωθυπουργού». Και,
φυσικά, κανέναν δεν έπεισε όταν για να
αιτιολογήσει την απόφασή του αυτή (από-
φαση του ίδιου του πρωθυπουργού) επεκα-
λέσθη την ανάγκη να ενισχυθεί η... «εικόνα
των βουλευτών και όχι των αρχηγών!».

Η ΠΡΟΣΟΧΗ, ωστόσο, των απλών Ελλή-
νων εστιάζεται, κυρίως, στην επί θύραις κα-
τάθεση του νέου κρατικού προϋπολογισμού,
που, σύμφωνα με όλες τις πληροφορίες, προ-
βλέπει σφιχτή εισοδηματική πολιτική, φορο-
λογική επιβάρυνση των μισθωτών και συν-
ταξιούχων και σημαντική αύξηση των δαπα-
νών, για πληρωμή τόκων. Από την άλλη,
προβλέπονται αυξήσεις των επιδοτήσεων
για στεγαστικά δάνεια, επιχορηγήσεις σε
διάφορους οργανισμούς ενώ—αντιθέτως—
μειώνονται οι επιδοτήσεις προς τη γεωργία.

Παρ' όλα αυτά και παρά το ότι μισθωτοί και
συνταξιούχοι θα κληθούν να πληρώσουν αυ-
ξημένους έμμεσους και άμεσους φόρους, η
«μαύρη τρύπα» του προϋπολογισμού θα
ανέλθει (σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της οι-
κονομικής εφημερίδας ΗΜΕΡΗΣΙΑ) σε 4,5
τρισεκατομμύρια δραχμές.

ΚΑΙ ΜΕ τις επάρατες «ιδιωτικοποιήσεις» τι
γίνεται; Επί εποχής Νέας Δημοκρατίας, ένα
από τα βασικά συνθήματα των συνδικάτων
(και ως ένα βαθμό, του ίδιου του ΠΑΣΟΚ)
ήταν: *Ούτε μια μετοχή των ΔΕΚΟ σε ιδιώ-
τες!* Σήμερα, αν δεχθούμε τις πληροφορίες
του Ν. Νικολάου, στο *Βήμα*, «οι ιδιωτικο-
ποιήσεις στις ΔΕΚΟ, αλλά και σε επιχειρή-
σεις υπό κρατικό έλεγχο, θα δώσουν έναν
δυναμισμό στην οικονομία και θα τονώσουν
το Χρηματιστήριο». Αλλά τότε—διερωτάται
ευλόγως ο *Ελεύθερος Τύπος*—«γιατί τον ανα-
τρέψαμε τον Μητσοτάκη;». Η απάντηση εί-
ναι πιο σύνθετη, αλλά δεν είναι του παρό-
ντος...

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, η κυβέρνηση φαίνεται να
προωθεί τη μείωση των επιτοκίων καταθέ-
σεων ταμειευτηρίου κατά μια μονάδα (από
17% που είναι σήμερα στο 16%), με αντι-
στάθμισμα τη μείωση των επιτοκίων χορηγή-
σεων κατά δύο μονάδες. Όμως... όμως,
επειδή η κυβέρνηση θα διατηρήσει το αφο-
ρολόγητο των κρατικών ομολόγων, έπεται
—επιλέγει *Το Βήμα*—ότι το βάρος της ανά-
καμψης θα πέσει στις ασθενέστερες αποτα-
μευτικές ομάδες του πληθυσμού. Και ο
νοών, νοείτω.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟ

23-24

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

Άλξ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, Άλξης ΖΗΡΑΣ,
Βάσος ΒΑΡΙΚΑΣ, Ε.Α. ΚΟΚΟΛΗΣ,
Γ.Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ, Τζίνα ΠΟΛΙΤΗ,
Νικήτας ΠΑΡΙΣΗΣ, Μαρία ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ,
Δανιήλ ΙΑΚΩΒ, Στρατής ΠΑΣΧΑΛΗΣ,
Θόδωρος ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ,
Άναστάσης ΒΙΣΤΩΝΙΤΗΣ, Ντέιβιντ ΚΟΝΝΟΛΛΥ,
Πάολα Μαρία ΜΙΝΟΥΤΣΙ,
Ίουλίτα ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ,
Δημήτρης ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ,
Άντωνης ΚΩΤΙΔΗΣ, Γιάγκος ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ,
Γιώργος ΠΑΠΑΝΤΩΝΑΚΗΣ,
Δημήτρης ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΚΟΣΜΟΙ

Τα όσα συνέβησαν πρόσφατα με επίκεντρο τη σύλληψη των δύο αμερικανών διπλωματών - πρακτόρων αποτελούν παραλλαγή μιας πολύ γνωστής ιστορίας. Οι χειρισμοί της ιστορίας κινούνται σε ευρύ φάσμα: από την πολιτική εκμετάλλευση μέχρι τις απόπειρες συγγραφής ιστοριών «τσειμζμποντικού» τύπου.

Στην ιστορία πράκτορες - «τρομοκράτες», δεν υπάρχει κάποια ουσία: το έδαφος στο οποίο κυμαίνονται οι πιθανές διασυνδέσεις των δύο αυτών σκοτεινών κόσμων είναι ρευστό και διαμορφώνεται ανάλογα με επιλογές αθέατων ή θεατών «κέντρων» και τις ανάλογες σκοπιμότητές τους. Στην προκείμενη παραλλαγή αυτής της ιστορίας τα ζητήματα που τίθεται, κι αυτά επίσης για άλλη μια φορά, αφορούν αυτό που αφελώς θα ονομάζαμε «εθνικό μας πρόσωπο», αυτό που είναι ονοματισμένο, με κοινή αποδοχή, ως «πρόδλημα ορίων εσωτερικής νομιμότητας» και -κατ' επέκταση- πολιτικής νομιμοποίησης ενεργειών της ίδιας της κυβέρνησης: δύο πράκτορες που λειτουργούν με τους γνωστούς τρόπους του δικού τους υποκόσμου αλωνίζουν την Αθήνα, χωρίς οι αρχές να γνωρίζουν τίποτα, συλλαμβάνονται κάτω από περίεργες συνθήκες, καταθέτουν σε πλήρη και περίεργη μυστικότητα, διοχετεύοντας διάφορες «ειδήσεις» από γνωστές υπηρεσίες παρακρατικής υφής, και μετά φεύγουν ανενόχλητα για την πατρίδα τους, όπου αναπτύσσεται μια παράλληλη ιστορία πρακτορίας - τρομοκρατίας, με αναφορά και πάλι στην Ελλάδα και πάλι στη «17 Ν».

Ο κ. Παπανδρέου ομίλησε για προδοκάτσια, ο κ. Έδερτ για τους Αμερικάνους που κάνουν κακό του κεφαλιού τους, το ΚΚΕ έπιασε τα αντιιμπεριαλιστικά και ο ΣΥΝ διάλεξε το ηθικό μέρος, την ανάγκη διαφάνειας. Και μετά, περίπου ούτε γάτα ούτε ζημιά.

Στο μεταξύ ποτέ δεν θα μάθουμε τίποτε για το τι πράγματι συνέβη. Ίσως, ύστερα από πολλά χρόνια κάτι θα βγει στο φως -να, τώρα π.χ. μάθαμε για κάτι εφόδους που έκαναν πράκτορες της CIA στον Ζωγράφου, το 1894, σε σπίτια Αράδων, και για απελάσεις που ακολούθησαν. Αργότερα ίσως μάθουμε κάτι για το μακελειό της Πάτρας το '91. Πάντα εκ των υστέρων, πάντα μισά, αφού έτσι είναι και το ίδιο το πρακτοριλίκι.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΝΩΣΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η «διοικητική μεταρρύθμιση» κατά διάφορα «αδιάβλητα» συστήματα προσλήψεως αποτελούν γνωστή επωδό όλων των κομμάτων πριν ανέβουν στην εξουσία. Στην αντιπολίτευση όντας δεν παύουν να κατηγορούν το αντίπαλο κόμμα για όλα τα δεινά της δημόσιας διοίκησης για να κάνουν φυσικά ακριβώς τα ίδια μόλις έρθουν στην εξουσία. Τα ίδια πράγματα, οι ίδιες πρακτικές μεταβαπίζονται μ' όλες εκείνες τις ωραιές φράσεις, ώστε να επενδυθούν οι πρακτικές της πολιτικής πελατείας, ο άκρατος κομματισμός και το βόλεμα των ημετέρων με διάφορες βαρύγδουπες ιδεολογικές και πολιτικές εικονογραφήσεις. Η ουσία βέβαια παραμένει αναλλοίωτη. Πως ο μεγάλος ασθενής παραμένει ετοιμοθάνατος κι ότι οι πειραματισμοί εξακολουθούν να δοκιμάζονται πάνω του. Διότι πλειστάκις έχει διαπιστωθεί από τα ίδια τα κόμματα, από ελληνικές και ξένες επιτροπές εμπειρογνομόνων, η κατάσταση. Κι έχουν προταθεί μέτρα και ρυθμίσεις όχι μόνο για τη διόρθωση της κατάστασης αλλά και για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης που θα έβαζε τη χώρα στην τροχιά

των προηγμένων χωρών.

Το σχέδιο νόμου που έδωσε στη δημοσιότητα την περασμένη Τετάρτη η κυβέρνηση δεν αποφεύγει φυσικά την πεπατημένη. Ούτε φιλοδοξεί να «αναδομήσει» εκ βάθρων τη νοσούσα δημόσια διοίκηση. Απλώς τα πράγματα ρυθμίζει. Ανακύκλωση κομματική του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών κάνει για να μπορέσει να ελέγξει πολιτικά και κομματικά το διοικητικό μηχανισμό. Και ως συνήθως από το προσωπικό γίνεται η αρχή και από τις προσλήψεις πάντα με «αδιάβλητα» συστήματα και «κοινωνικά» κριτήρια. Οι «διώκτες» μετατρέπονται σε «διωκόμενους» ώσπου να γυρίσει η ρόδα. Με θύματα τους υπαλλήλους, κυρίως νέους ανθρώπους, που οι διάφοροι «πονηροί πολιτικοί» παραπλανούν ασύστολα. Και οι καταγγελίες πέφτουν στο κενό γιατί οι «πονηροί πολιτικοί» περιμένουν τη σειρά τους.

Ο φαύλος αυτός κύκλος δεν λέει να σπάσει. Και την ευθύνη, ολόκληρη και απόλυτη, φέρουν τα πολιτικά κόμματα.

Χ.Κ.

ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ

Πλημμύρες στους δρόμους και κατολισθήσεις: οι χείμαρροι της βροχής διαπαροχετεύθηκαν στις αιωνόδιες κοίτες το αφού αυτές μπαζώθηκαν από εργολάβους αεριτζήδες και νοικοκυραίους με τη βουλυμία της «αρπαχτής».

Πλημμύρες στις κατοικίες: πηγάδια μπαζωμένα όπως όπως, υπόγεια φτιαγμένα για το «σεπαρέ» της «κύριας οικίας», θεμέλια ριγμένα κατά βούληση, η λογική η αντιπαροχής και της επέκτασης της «άνεσης» στο πλήρες μεγαλείο της.

Πλημμύρες και στο κράτος: θάλασσα τα έκαναν πάλι αρμόδιοι και αρχές, φορείς και επιτροπές: όσοι βρίσκονταν στη θέση τους πνίχτηκαν από τη λαίλαπα της βροχής και τεράστια προβλήματα της πόλης που έφτασαν σε σημείο ακραίας απορρύθμισης: συγκοινωνιών, επικοινωνιών, συστημάτων καθημερινής διαδίδωσης.

Κι ύστερα, ο πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου απεφάνθη ότι θα πρέπει να είναι σε συνεχή ετοιμότητα οι πάντες. Για ποιο λόγο άραγε; Για να σχηματίσουν αυτοί τα ρέματα που περνάει ο χείμαρρος της βροχής;

Χ.

ΝΑΤ, ΟΛΠ ΚΑΙ «ΑΛΛΑΓΗ»

Εφοπλιστική διαταγή και τα σκυλιά δεμένα. Το λόμπυ αποφάσισε ότι ο διορισμένος απίτη Ν.Δ. πρόεδρος του ΝΑΤ Γρ. Τιμαγένης πρέπει να παραμείνει στη θέση του και ο υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας Γ. Κατσιφάρας τον έκρινε πετυχημένο στο έργο του και τον διατηρεί στη θέση του. Στην προσπάθειά του δε να δικαιολογήσει την στάση του, υποστήριξε ότι... «ο κ. Τιμαγένης δεσμεύτηκε να εφαρμόζει την πολιτική που αποφασίζει το υπουργείο».

Αυτό που δεν είπε είναι την πολιτική του υπουργείου ποιος την αποφασίζει, ή καλύτερα αν αποφασίζεται στον Πειραιά ή στο Λονδίνο.

Εκεί όμως που φάνηκε σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια ποιος κάνει κουμάντο στο ΥΕΝ είναι στην τελετή εγκατάστασης της νέας διοίκησης στον ΟΛΠ. Ο απερχόμενος πρόεδρος Β. Κούτσης (και οικονομικός υπεύθυνος της Ν.Δ.) μόνο καλά λόγια είχε για τους αντικαταστάτες του.

Ο νέος πρόεδρος Ν. Πρασιανάκης όχι μόνο συνεχάρη τον απερχόμενο για το έργο του, αλλά υποσχέθηκε ότι θα το συνεχίσει. Και το ερώτημα που προέκυψε είναι η αλλαγή γιατί έγινε, εκτός από την εξήγηση «για τα μάτια του κόσμου».

Β.Κ.

Γ.Κ.

ΚΟΝΤΡΕΣ

ομψότατη η δήλωση του κυβερνητικού προσώπου κ. Βενιζέλου για να υψώσει την κόντρα Λαλιώτη - σοχατζόπουλου σχετικά με την ετοιμότητα αι την αποτελεσματική κινητοποίηση των μαρχιών μπροστά στις καταστροφές από πλημμύρες. «Οι νομαρχιακές υπηρεσίες», είπε ο κ. Βενιζέλος, «υπάγονται μέρει στο Υπουργείο Εσωτερικών». Το υπόλοιπο» δηλαδή πού υπάγεται; Αυτό που ενδιαφέρει τους πολίτες και τους υπέφεραν και υποφέρουν από τις οικικές καταστροφές δεν είναι πού πάγεται κάθε υπηρεσία αλλά πόση αποτελεσματική βοήθεια μπορεί να προσφέρει σε στιγμές εκτάκτου ανάγκης ο κρατικός μηχανισμός. Τα υπουργεία μπορεί να ερίζουν και ο κ. Λαλιώτης να έχει δικό του. Αλλά το θέμα είναι ποιος την πληρώνει

B.K.

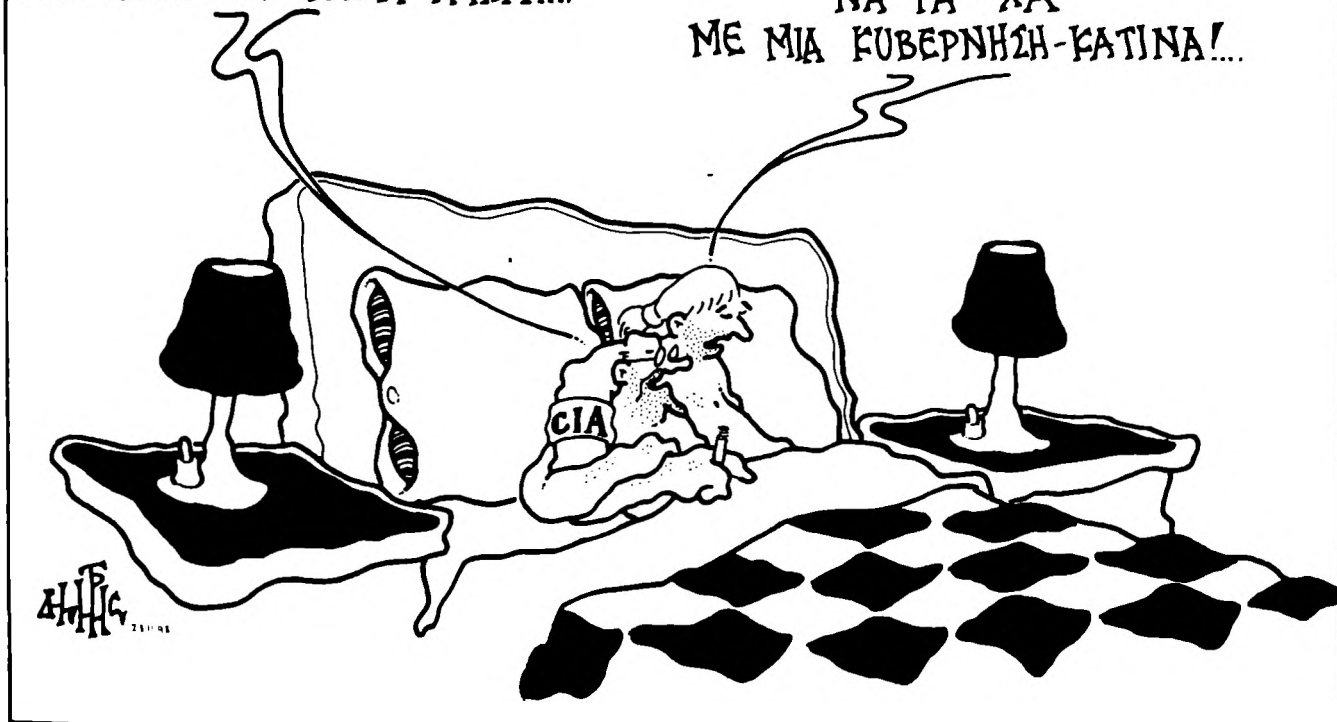
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ο «κοινωνικό συμβόλαιο» δεν ισοδυναμεί με κάποια συμφωνία κυρίων. Πριν υπάρξει πρώτη φάση της διαδικασίας του, το συνδικαλιστικό μέτωπο έδωσε ήδη ένα πρώτο δείγμα αντιλήψεων: οι αυξήσεις που διεκδικεί η ΑΔΕΔΥ μπορεί να μην αποτελούν για την ίδια την ηγεσία της ανεπίλυτο πρόβλημα στις σχέσεις της προς το ΥΠΕΘΟ, όμως κινούνται σε επίπεδα έραν των διαθέσεων του κ. Γεννηματά. Συγχρόνως, η ΓΣΕΕ με το υπόμνημά της προς τον τελευταίο για τη νέα φορολογική νομοθεσία θέτει ζητήματα αρκετά «σκληρά» για τους επιχειρηματίες που θα υποστούν την επιδιωκόμενη «συναίνεση των εταίρων». Ένα άλλο επίπεδο, η ΠΑΣΚΕ διεκδικεί λόγο στις διοικήσεις των ΔΕΚΟ: έχει αντίρρηση με συγκεκριμένες επιλογές προσώπων που έκανε η κυβέρνηση για τις διοικήσεις της «Ολυμπιακής» και της ΔΕΗ, υποστηρίζοντας ότι τα πρόσωπα αυτά ήταν και επί κυβερνήσεως Ν.Δ. υπέρμαχοι της δικαιοποίησης. Τελευταίως, τα συνδικάτα δεν είναι αυτό που ήταν άλλοτε. Όμως, αυτές οι αντιδράσεις και οι επιλογές μάλλον θα έχουν συνέχεια και σίγουρα, αν μη τη άλλο, διαμορφώνουν κλίμα».

Γ.Μ.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ... ΕΤΣΙ ΕΑΙ ΣΕ'ΚΑΝΕ
ΤΖΑΚΕΤΟ ΜΕ ΤΗΝ 17Η
ΘΑ ΣΟΥ 'ΒΓΑΖΕ
ΤΗΝ ΠΕΡΟΥΦΑ ΤΡΙΧΑ-ΤΡΙΧΑ!...

ΘΕΕ ΜΟΥ...
ΔΕΝ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑ ΠΟΤΕ
ΝΑ ΤΑ 'ΧΑ
ΜΕ ΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ-ΚΑΤΙΝΑ!...

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΠΑΣΤΡΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

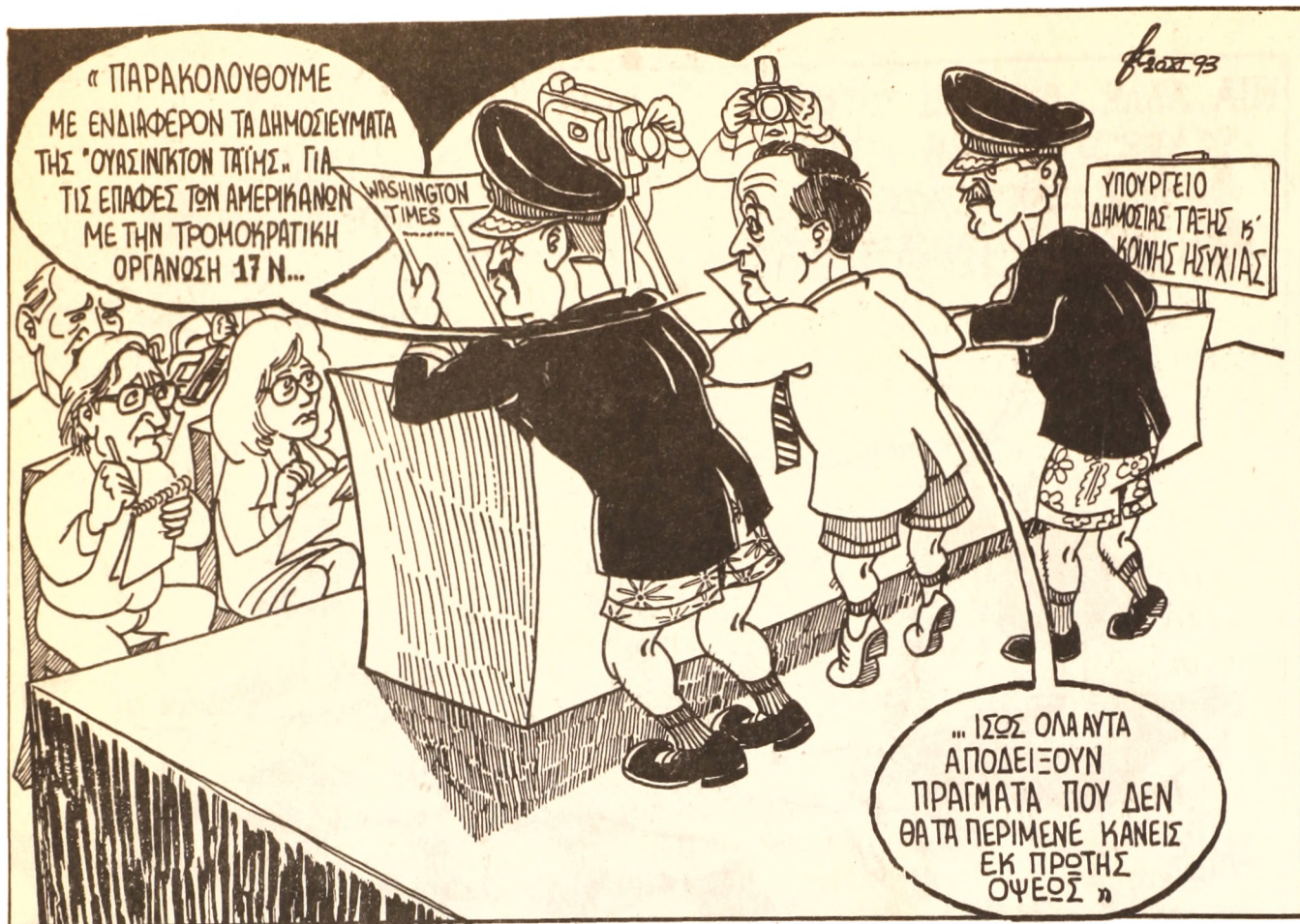
Με τους παπάδες η Αριστερά δεν τα πήγαινε ποτέ καλά: οι σχέσεις ήταν πάντα κακές, θες γιατί η ίδια είναι άθρη, θες γιατί οι παπάδες δεν ήταν ό,τι καλύτερο υπήρχε για να εκπροσωπηθεί ο λόγος του Θεού εν Ορθοδοξία (ας μην πούμε τίποτα για τα πρόσφατα μπουνίδια μέσα σε εκκλησίες...). Όμως, προκειμένου για την ελληνική μειονότητα της Αλβανίας, και καλά να τα πήγαινε η Αριστερά με τους παπάδες, δεν θα μπορούσε να μην μιλήσει για κάποιες «εργολαβίες βορειοηπειρωτικού αγώνος» που διεκδικούνται είτε από συνήγορους παπάδων είτε από τους ίδιους τους τελευταίους. Ο λόγος περί ΣΦΕΒΑ. Δεν πρόκειται να ασχοληθούμε ιδιαίτερα - για να μην θεωρηθεί ότι διεκδικούμε κι εμείς μεράδι στην εκπροσώπηση του «βορειοηπειρωτικού αγώνος». Δύο λόγια θα πούμε για τον πρόεδρό του, και συγκεκριμένα για το άρθρο που έγραψε στο «περιοδικό για τα εθνικά θέματα» την «Ελλοπία»: ο κ. Γκοτσόπουλος λοιπόν, θεολόγος κατά δήλωσή του, σε άρθρο του στο τεύχος του φθινοπώρου του εν λόγω «περιοδικού εθνικών θεμάτων», αφού «στολίζει» δεόντως τον αρχιεπίσκοπο Αλβανίας Γιαννουλάτο - από τις ελάχιστες λαμπρές νουνεχείς και σίγουρα αφιλοκερδείς φυσιογνωμίες πραγματικής εκπροσώπησης

του ελληνισμού της γείτονος- φθάνοντας στο σημείο να περάσει στα ύπουλα την άποψη ότι ο Αν. Γιαννουλάτος είναι τουλάχιστον ξένος προς τον ελληνισμό «φιλική του στάση προς την Αλβανική ηγεσία»), προχωρά στη συνέχεια στο να αποδείξει ότι ο αρχιεπίσκοπος «δεν μπορεί ούτε επιτρέπεται η ενασχόλησή του με τα δίκαια του ελληνισμού».

Έτσι κρίνει ο κ. Γκοτσόπουλος. Και ποιος δικαιούται και υποχρεούται να ενασχολείται με αυτά τα δίκαια; Ποιος άλλος; Ο μητροπολίτης Σεβαστιανός, που πειραφύεται στο άρθρο περίπου ως ο μόνος ζων μάρτυρας και προφήτης της Ορθοδοξίας και η δράση του συγκρίνεται με εκείνη των σέρβων ιεραρχών.

Μόνον που οι σέρβοι παπάδες κ. Γκοτσόπουλε δρουν μέσα στη Σερβία, όπως και οι κοσμικές οργανώσεις των Σέρβων, δέβια. Σε αντίθεση με ορισμένους Έλληνες που έχουν βρει τη συνταγή να συνδυάζουν οφίτσια και κορδανά ορμόμενοι εκ του ασφαλούς για του «αδελφούς Έλληνες». Μήπως ήρθε η εποχή να μιλήσουμε ανοιχτά π.χ. για τα λογής λογής βορειοηπειρωτικά σωματεία; Μήπως γι' αυτό θα πρέπει να ζητήσουμε στοιχεία και από λογής λογής «υπηρεσίες» και «λογαριασμούς» για να φωτίσουμε λίγο σχέσεις, θέσεις και προθέσεις κάποιων εργολάβων της εθνοφροσύνης;

Ω

του Βαγγέλη Χερουβείμ

ΠΑΤΙΝΑΖ

Η σημερινή κυβέρνηση, λίγα εικοσιτετράωρα μετά τις εκλογές, δεσμεύτηκε «να αποκατασταθεί ο Δ. Τσοδόλας». Τις ημέρες αυτές εισήγαγε σχετική πρόταση ψηφίσματος στη Βουλή με την οποία αίρονται όλες οι συνέπειες της καταδίκης του κ. Τσοδόλα από το Ειδικό Δικαστήριο, ενώ παράλληλα θα κινηθεί μέσω Βουλής η διαδικασία απονομής χάριτος και το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα θα τεθεί προς υπογραφή από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Οι αντιδράσεις στην επιλογή αυτή προήλθαν όχι τόσο από την αρκετά ήπια αντίδραση της αντιπολίτευσης όσο από τις ίδιες τις τάξεις του ΠΑΣΟΚ, με πρώτον τον κ.

Αθανασόπουλο. Αυτός έθεσε θέματα εξίσου απακατάστασής του, μη συνυπογράφοντας το σχετικό ψήφισμα, ενώ ο κατάλογος των διαμαρτυρομένων μπορεί να συμπεριλάβει και όσους άλλους θέσουν θέμα ισονομίας.

Η ουσία του προβλήματος βρίσκεται μάλλον αλλού. Η εκάστοτε πλειοψηφία της Βουλής μπορεί να μετατρέπεται σε όργανο άσκησης δίωξης και να απονέμει έτσι μια ιδιότυπη μορφή δικαιοσύνης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται από την άποψη της νομιμότητας και της αρχής της διακρίσεως των εξουσιών. Αυτή η κατάσταση είναι εγγενής στο νόμο περί ευθύνης υπουργών. Αν αυτός δεν καταργηθεί ή δεν τροποποιηθεί ριζικά τότε το «πατινάξ» των τελευταίων χρόνων μπορεί να συνεχισθεί,

επί ζημιά του κύρους των θεσμών, της Βουλής και της πλειοψηφίας της.

Χ. Κ.

ΤΟΚΟΦΟΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ο λόγος περί φορολόγησης των τόκων των ομολόγων και των γeros Μεγάλη η διστακτικότητα των κυβερνώντων, αφού προεκλογικώς ο κ. Οικονόμου κατέστη αποδιοπομπαίος τράγος γιατί τόλμησε να ομιλήσει για την επιβολή φόρου στους τόκους αυτών των τίτλων – δηλαδή να επαναλάβει αυτό που γραφόταν και στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ. Όσο για την αντιπολίτευση, δεν ομιλεί επί του παρόντος μάλλον για να έχει την άνεση της επίθεσης σε περίπτωση που αποφασιστεί μια τέτοια φορολογία.

Το θέμα προκαλεί έντονο ενδιαφέρον. Ο κ. Ξ. Ζολώτας, μελετώντας τις συνέπειες αυτών των μορφών εσωτερικού δανεισμού για την κάλυψη του ελλείμματος και του χρέους αποκάλυψε πολλά και ενδιαφέροντα: δισεκατομμύρια αποφέρουν στους κατόχους τους αυτοί οι τίτλοι κάθε χρόνο χωρίς κανέναν κόπο· δεν είναι υπερβολή να μιλήσει κανείς για μια κοινωνία και τοκοφόρο, αφού υπολογίζεται ότι ένα 15% του πληθυσμού απολαμβάνει αξιοσέβαστη πρόοδο από αυτή την αεριτζιδική «γυροβολιά του κεφαλαίου». Περί ποίας ανάπτυξης γίνεται λόγος, περί ποίου εξορθολογισμού και περί ποίας απ' όλες «παράλληλης οικονομίας»;

Χ.Κ.

«ΜΕΣΑΙΕΣ» ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Ο κ. Έβερετ έχει πεισθεί ότι η Ν.Δ. έχασε τις εκλογές γιατί η συνολική πολιτική του τώως αρχηγού του κ. Μητσοτάκη έδωσε τους ψηφοφόρους του «μεσαίου χώρου» προς το ΠΑΣΟΚ και δευτερευόντως, την ΠΟΛ.Α.

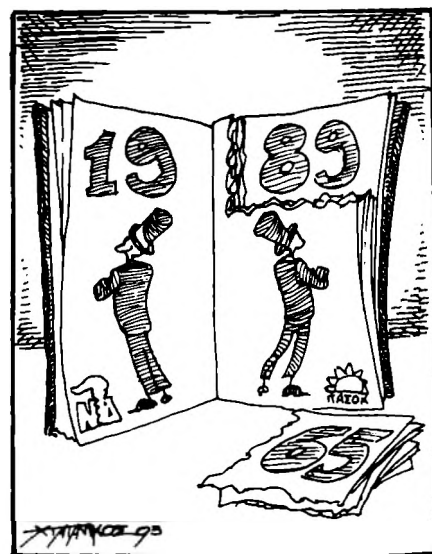
Αποφάσισε, λοιπόν, ο νέος αρχηγός να εφαρμόσει στην πράξη τις αρχές του «μεσαίου» ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού και να διεκδικήσει έτσι τον επαναπατρισμό των «μεσαίων ψηφοφόρων» (που ανοήτως και αδαώς διάφοροι δημοσιογράφοι ταυτίζουν με το «κέντρο»).

Έκανε και επιλογές οργανωτικές ο κ. Έβερετ. Πρώτον τη τάξεις υπουργό στη σκιώδη κυβέρνηση (αρμόδιο για θέματα Υ. Προεδρίας) έκανε το γνωστό λαϊκιστή και επιεικώς ακροδεξιό Γ. Καρατζαφέρη (του φαιού Tele City), ο οποίος στην πρώτη του δημόσια εμφάνιση στη συγκέντρωση των ιδιοκτητών των λεωφορείων μεγαλούργησε: «λένε πως μεγαλώσαμε στα σαγόνια, αλλά κατεβαίνουμε και στα αλώνια άμα λάχει», «τα λεωφορεία είναι δικά σας, πάρτε τα με τις οικογένειές σας και πηγαίνετε μια βόλτα στην Ιταλία». Αυτά, ως δείγμα πολιτικής εκλεκτού της οικογένειας Μητσοτάκη την ίδια στιγμή που ο κ. Έβερετ πλασάρει συναινετικό ύφος στη συνάντησή του με το πρωθυπουργό.

Έκανε και άλλη επιλογή ο κ. Έβερετ: έβαλε επικεφαλής της γραμματείας «Πολιτικής Στήριξης» (θα ασχολείται με την κάλυψη όσων ηγετικών στελεχών της Ν.Δ. παραπεμφθούν σε δικαστήρια...) τον επίσης επιεικώς ακροδεξιό και κατ' επανάληψη αιτήσαντα αποφυλάκιση των χουντικών Α. Ανδρεουλάκο.

«Δυναμικές» οι επιλογές του κ. Έβερετ. Τις έκανε άραγε ως εξόφληση γραμματίων προς τον τώως αρχηγό του, ή επειδή τις πιστεύει ε βάθους καρδιάς; Ό,τι κι αν είναι, σίγουρα με τέτοιες επιλογές θυμίζει στο μακαρίτη Αδέρωφ της περιόδου 1981-1984, που ουδεμία σχέση είχε με την πολιτική της «μεσότητας».

Γ.Μ.

Η κοντή μνήμη του κυρίου Πρύτανη

ΑΓΡΑΦΕΙΑ του περιοδικού έφτασε τη Δευτέρα 22 / 11 το εξώδι-
πον ακολουθεί:

**ΕΝΩΠΙΟΝ ΠΑΝΤΟΣ ΑΡΜΟΔΙΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΕΞΩΔΙΚΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ-ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ**

Δημητρίου Κώνστα, Καθηγητή Παντείου Πανεπιστημίου, Λ.
Συγγρού 136.

ΚΑΤΑ

Του περιοδικού «ΑΝΤΙ» και του εκδότη του Χρήστου Παπουτσά-
κη. Δημοχάρους 60.

Κύριε Παπουτσάκη στις 12.11.1993 στη σελίδα 10 και με τον
τίτλο εντός «φίλος από τα παλιά» υπάρχει ένα ρυπαρογράφημα,
καλυπτόμενο από τα αρχικά Χ.Γ., το οποίο αφορά το πρόσωπό
μου.

Δεν έχω την τιμή να γνωρίζω τις δημοσιογραφικές περγαμινές
του αρθρογράφου σας, αν είναι δημοσιογράφος ή σε ποιες υπηρε-
σίες είναι ενσωματωμένος.

Μπορώ να υποθέσω όμως, παρακολουθώντας την πολιτική του
περιοδικού σας σε στρατευμένους ρόλους, αλλά και τις πληροφο-
ρίες του τύπου για τον τρόπο επιδίωξης του εντύπου σας. Αυτό
όμως αφορά το έντυπό σας και τους συνεργάτες σας, εκείνο όμως
που υποχρεώνεστε να κάνετε είναι όχι να αποβάλετε τις ιδιότητές
σας ή να διαρρήξετε τους δεσμούς σας, αλλά να αποκαταστήσετε
την αλήθεια που με αφορά και να δημοσιεύσετε αυτούσια την
εξώδικη επιστολή μου.

Βέβαια αντιλαμβάνεστε, ότι η χυδαιότητα είμαι ή δεν είμαι
πληροφοριοδότης και συνεργάτης της δικτατορίας δεν είναι δε-
κτική συζητήσεως παρά μόνο στα γραφεία εκείνων, που οργανώ-
νουν δήθεν μυστικές πληροφορίες για τις οποίες το ήθος και η
τιμή σας ανήκει.

Παρακαλώ επίσης να διαψεύσετε και τις πολιτικές αναλύσεις
για το άτομό μου.

Σε περίπτωση που δεν το πράξετε στο πρώτο φύλλο από τη
λήψη της εξώδικης επιστολής τότε θα έχετε τις νόμιμες συνέπειες.
Αρμόδιος δικαστικός επιμελητής να επιδώσει νόμιμα την παρού-
σα στους «Καθών» προς γνώση τους και για τις νόμιμες συνέπειες,
αντιγράφοντας το κείμενό της στο επιδοτήριό του.

Αθήνα, 22 Νοεμβρίου 1993
Ο Πληρεξούσιος Δικηγόρος
Δημήτρης Βικτ. Παππάς

αναγνώστης του ΑΝΤΙ θυμάται ασφαλώς όσα γράφτηκαν σε
τικό σχόλιο στο προηγούμενο τεύχος. Το εξώδικο που ζήτησε ο κ.
Κώνστας Πρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου, να δημοσιεύ-
με δεν απαντά βέβαια σε κανένα συγκεκριμένο σημείο εκείνου
σχολίου αλλά το απορρίπτει γενικώς ως «ρυπαρογράφημα».
προσθέτως, βέβαια, ο κ. Πρύτανης επιδίδεται στους συνήθεις
υβριστικού τύπου χαρακτηρισμούς για το ΑΝΤΙ. Αλλά με τους
εταίους δεν θα ασχοληθούμε.

Ας δούμε όμως μερικά από τα στοιχεία που εικονογραφούν την
διαδρομή ενός πνευματικού ανθρώπου και ο καθείς ας κρίνει – και ο
κ. Πρύτανης ας ξαναθυμηθεί:

1 Για την τελευταία –προ των εκλογών– προσχώρησή του στο
ΠΑΣΟΚ δεν απαιτείται ουδείς σχολιασμός. Ούτε νομίζουμε ότι
και ο ίδιος την απαρνείται. Για τα υπόλοιπα, ας κάνουμε ένα
φλας-μπακ.

2 Πριν από τη δικτατορία: Για την προδικτατορική πολιτική του
δράση ο κ. Δ. Κώνστας έγραφε σε Υπεύθυνη Δήλωσή του (περί
νομιμοφροσύνης των υπαλλήλων) όταν υπέβαλε υποψηφιότητα για
την πρόσληψή του στην Πάντειο Σχολή:

«Κατά την προ της Εθνικής Επαναστατικής Κυβερνήσεως περιό-
δον υπήρξα ακραιφνής οπαδός της εθνικόφρονος παρατάξεως, η
οποία εξεφράζετο τότε υπό της ΕΡΕ, χωρίς όμως να συμμετάσχω ως
μέλος εις αυτήν. Συμμετείχα εις εκδηλώσεις εθνικοφρόνων φοιτητών
διά να καταδειχθεί ότι ο φοιτητικός κόσμος δεν ήτο με την πλευράν
των κομμουνιστών και των συνοδοιπόρων τους».

3 Περίοδος δικτατορίας: Υπηρετώντας τη στρατιωτική του θητεία
–από 14.4.70 έως 14.4.81– ο κ. Πρύτανης γράφει πάλι:

«Κατά την διάρκειαν της βασικής στρατιωτικής εκπαιδεύσεώς μου
εις το 11ον Σ.Π. Τριπόλεως μου ανετέθησαν υπό του διοικητού του
λόχου μου (1ος Λόχος, 1ον Τάγμα) ειδικά καθήκοντα ασφαλείας και
εθνικής επαγρυπνήσεως διά την ασφάλειαν του λόχου μου».

4 Περίοδος δικτατορίας, όταν τέλειωσε με τα στρατιωτικά: ο κ.
Κώνστας από την υπαλληλική θέση που είχε στην Τράπεζα-
BANK OF AMERICA μεταπήδησε στην Πάντειο, βοηθός σε χουντι-
κό καθηγητή. Είναι μια «λεπτομέρεια» στην οποία ίσως χρειαστεί να
επανέλθουμε.

5 Με την πτώση της δικτατορίας προσέγγισε κύκλους του ΚΚΕ
Εσωτερικού.

6 Για να μεταβεί στο εξωτερικό για μεταπτυχιακές σπουδές ζήτησε
σχετική άδεια και συγχρόνως τη δυνατότητα να διατηρήσει τη
θέση του βοηθού στην Πάντειο. Στη συνεδρία της Παντείου, καθηγη-
τής του ιδρύματος επεκαλέσθη τα δηλούμενα από τον ίδιο τον κ. Δ.
Κώνστα για το ρόλο του στο στράτευμα, λέγοντας ότι αυτή η δραστη-
ριότητα δεν του επιτρέπει να κρατήσει την θέση του στην Πάντειο.

7 Για τη δράση του κ. Δ. Κώνστα κατά τη μητσοτακική διακυβέ-
ρηση είναι όλα τα γεγονότα πρόσφατα και γνωστά. Και μέλος της
συντακτικής ομάδας του νεοδημοκρατικού θεωρητικού οργάνου
ΕΠΙΚΕΝΤΡΑ υπήρξε και «ακραιφνής» υποστηρικτής του ευνοούμε-
νου από την Ντόρα κ. Βεντούρη, προκειμένου ο τελευταίος να
επιλεγεί καθηγητής του ιδρύματος. Δεν νομίζουμε ότι χρειάζεται
περαιτέρω σχολιασμός και υπενθύμιση αυτών των περιστατικών.
Αυτά είχαμε να συμπληρώσουμε για την αποκατάσταση της αλή-
θειας. Ο Πρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου ελπίζουμε ότι
θυμήθηκε μέρος από τα παλιά εκείνα περιστατικά.

Εγώ επαφές με τη 17

του Philip Agee

Η σύλληψη και η φυγάδευση των δύο αμερικανών πρακτόρων ανήμερα του Πολυτεχνείου αναζωπύρωσε, ανάμεσα στα άλλα, και μια τζεϊμσποντικού τύπου φιλολογία και πρακτορολογία. Ανάμεσα στα όσα ειπώθηκαν, ανακατεύτηκε και το όνομα ενός «παλιού μα γνώριμου»: του Φίλιπ Αιητζυ, γνωστού παλιότερα ως ανανήψαντος πράκτορα της CIA, που πολέμησε τις πρακτικές, τις επιλογές και τις μεθόδους της.

Αναζητήσαμε τον Φίλιπ Αιητζυ. Τον βρήκαμε στο Βερολίνο και του ζητήσαμε τη γνώμη του για όσα φημολογούνται γύρω από τον ίδιο και τις σχέσεις του με τη 17 Νοέμβρη. Προτίμησε μας απαντήσει με ένα γραπτό κείμενο, που δημοσιεύουμε σε λέξη προς λέξη μετάφραση.

Μερικά αμφισβητούμενα άτομα καθώς μεγαλώνουν φαίνεται με ευχαρίστηση να αποσύρονται στο παρασκήνιο, αφήνοντας τους άλλους να καταπιαστούν με τα σημερινά προβλήματα. Ωστόσο, μερικές φορές δεν τους αφήνουν στην ησυχία τους και επαναλαμβάνουν τις παλαιές επιθέσεις εναντίον τους. Αυτή είναι η δική μου περίπτωση, με βάση τα όσα έγιναν την περασμένη εβδομάδα.

Την προπερασμένη Πέμπτη, δίδασκα ως συνήθως στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου σχετικά με την «CIA, τον Ψυχρό Πόλεμο και τον ακρο - δεξιό εξτρεισμό». Κατά σύμπτωση η διάλεξή μου αυτή αφορούσε την αμερικανική επέμβαση στην Ελλάδα, τονίζοντας το ρόλο της CIA και τη συνεργασία της με την ελληνική ΚΥΠ, καθώς και την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας 1967-1974. Στη διάλεξη αυτή ανέφερα επίσης τη δολοφονία του **Richard Welch** του σταθμάρχη της CIA στην Αθήνα το 1975, από μια ομάδα που έφερε το όνομα 17 Νοέμβρη. Το γεγονός ερμηνεύεται, κατ' επανάληψη αλλά λανθασμένα, ότι έχει να κάνει με το ότι εγώ «αποκάλυψα» δήθεν τον Welch. Όπως συμβαίνει με την επιτυχημένη προπαγάνδα, μου έμεινε αυτή η «ρετσινιά», μολονότι ουδέποτε σε κανένα δεν ανέφερα ποτέ το όνομα του Welch ούτε ιδέα είχα ότι βρισκόταν στην

Αθήνα μέχρις ότου διάβασα στον Τύπο για τη δολοφονία του.

Είπα, λοιπόν, στη διάλεξή μου ότι η πιο πρόσφατη «νεκρανάσταση» του σεναρίου αυτού ήταν προσπάθεια δεξιών ρεπουμπλικανών γερουσιαστών να εμποδίσουν το διορισμό του Morton Halperin υφυπουργού Αμύνης στην κυβέρνηση Κλίντον. Κατόπιν προέφαση βρήκαν το γεγονός ότι το 1977 ο Halperin μίλησε υπέρ μου επικρίνοντας την απόφαση της βρετανικής κυβέρνησης να με απελάσει, απόφαση που πάρθηκε φυσικά ύστερα από αμερικανικές πιέσεις. Οι γερουσιαστές αυτοί υποστήριξαν πως εάν ο Halperin υπερασπίστηκε κάποιον (δηλαδή εμένα) που ήμουν υποτίθεται υπεύθυνος για το θάνατο ενός στελέχους αμερικανικής υπηρεσίας πληροφοριών, τότε σίγουρα ο άνθρωπος αυτός είναι πολύ επικίνδυνος για μια τέτοια σοβαρή και υψηλή θέση στην Πεντάγωνο.

Αφού τέλειωσα τη διάλεξή μου, γύρισα στο γραφείο μου όπου έπειτα από λίγο δέχτηκα ένα τηλεφώνημα από την Ουάσιγκτον. Ήταν κάποιος ρεπόρτερ της εφημερίδας *Washington Times*, ο Bill Gertz, ο οποίος ήθελε να κουβεντιάσουμε τους ισχυρισμούς που συσχετιζαν εμένα με τον Halperin.

Προφανώς, μου ανέφερε ο Gertz ότι μερικοί αξιωματούχοι της CIA είπαν στο γερουσιαστή Jo

Νοέμβρη; Όχι βέβαια!

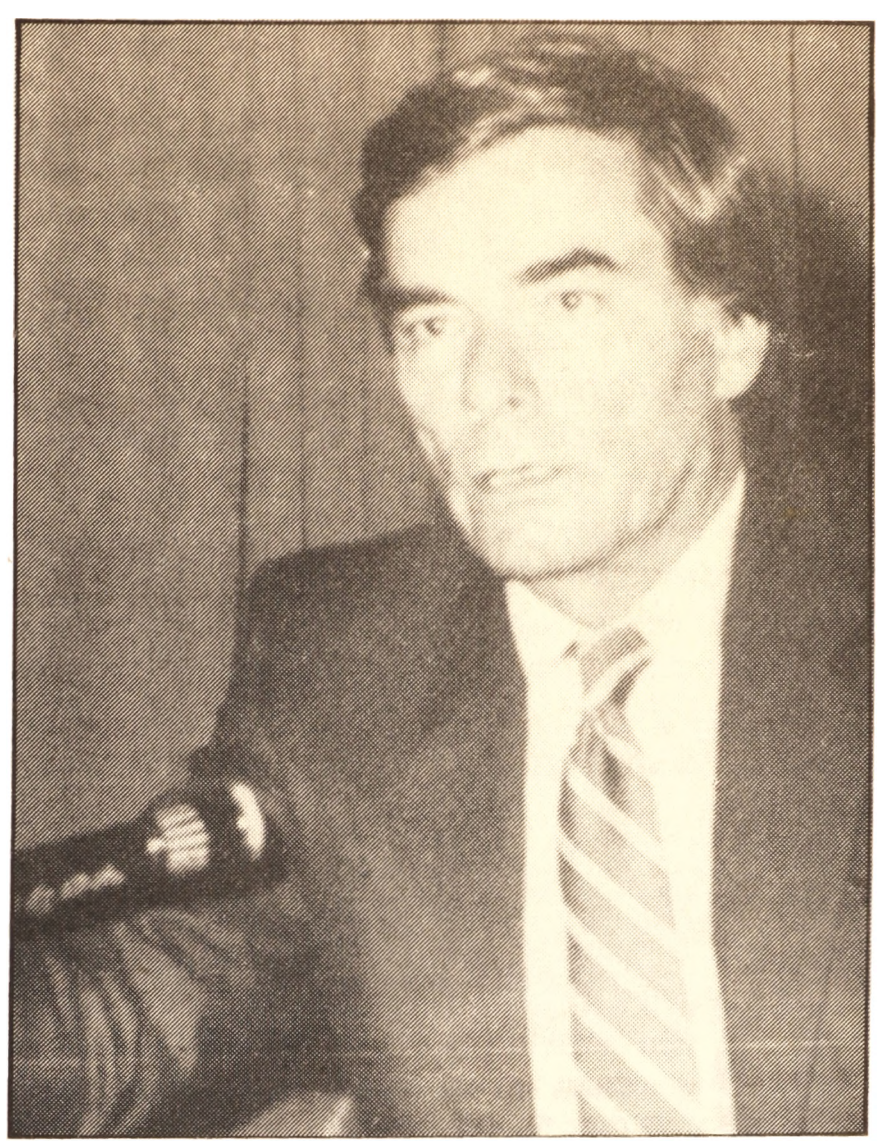
μερ ότι είχαν δει έγγραφα στα οποία αναφερό-
ότι ο Halperin και εγώ συναντηθήκαμε με μέλος
οργάνωσης 17 Νοέμβρη, την ομάδα που σκότωσε
Welch. Αλήθεια; του απάντησα. Πότε και πού;
Gertz είπε ότι οι αναφορές δεν ήταν σαφείς,
ινόν στις αρχές της δεκαετίας του '70 ή της
ετίας του '80, ίσως στην Αθήνα ή ίσως στην
ετία. Είναι πολύ ακριβείς οι κύριοι αυτοί όταν
ουν του απάντησα κι εγώ ειρωνικά.

όνισα επίσης στο δημοσιογράφο ότι ουδέποτε
αντήθηκα με οποιονδήποτε τρομοκράτη, Έλλη-
ή κάποιας άλλης εθνικότητας, και ότι ήμουν
λυτα βέβαιος ότι ούτε ο Halperin έκανε ποτέ
τέτοιο. Η όλη ιστορία θρωμούσε μακαρθισμό
δεκαετίας του '50, είπα. Και στη συνέχεια αρνή-
α ακόμη φορά ότι είχα οποιονδήποτε σχέση
η δολοφονία του Welch, επισημαίνοντας ότι η
είχε προειδοποιήσει τον Welch όταν τοποθετή-
στην Αθήνα να μην μείνει στο σπίτι του προκα-
του, επειδή ήταν ήδη γνωστό ως κατοικία του
ργού της CIA στην Ελλάδα. Ο Welch αγνόησε
προειδοποίηση αυτή κι αυτό αποδείχτηκε μοι-
γι' αυτόν. Ευχαρίστησα τέλος τον Gertz που
έδωσε την ευκαιρία να αντικρούσω μια ακόμη
παλαιούς ισχυρισμούς για ανάμειξή μου στην
λεση Welch.

Gertz μου είπε ότι θα μου έστελνε αντίγραφο
άρθρου του πριν το δημοσιεύσει, αλλά όταν το
α με fax διαπίστωσα ότι επρόκειτο για κείμενο
είχε ήδη δημοσιευθεί την ίδια μέρα, πριν δηλα-
πικοινωνήσει μαζί μου και κατά συνέπεια δεν
ελάμβανε ούτε τα δικά μου σχόλια ούτε τη δική
διάψευση. Μολονότι η CIA δεν μπορούσε να
κανένα έγγραφο που να αναφέρεται σε συνά-
ή μου με την οργάνωση 17 Νοέμβρη, το δημο-
α αναφερόταν σε δήλωση του εκπροσώπου του
χώνου Kathleen de Laski που είχε ως εξής:
ίρξε συνάντηση (μεταξύ του Agee και τρομο-
η της οργάνωσης 17 Νοέμβρη) αλλά ο Halperin
ίχει καμιά σχέση με αυτήν».

έ μου, σκέφτηκα, το να βρει κανείς κάποιον
ο και συνεπή δημοσιογράφο σήμερα στην Ουά-
ον δεν είναι πιο εύκολο από το να βρει κάποιον
ο και συνεπή πολιτικό.

ν επόμενη ημέρα η εφημερίδα *Washington Post*
λίευσε μια ανάλυση σχετικά με το επίμαχο θέμα
από τον Halperin, αναφέροντας χωρίς περι-
γρές ότι εγώ «είχα γράψει ένα διβλίο στο οποίο

κατονόμαζα αξιωματούχος της CIA, ένας εκ των
οποίων μετά δολοφονήθηκε». Η δημοσιογράφος
που έγραψε το δημοσίευμα αυτό, η Laura Blumen-
feld δεν έκανε φυσικά τον κόπο να μου τηλεφωνήσει
για να κάνω κάποιο σχόλιο ή διάψευση. Την επόμε-
νη ημέρα η *Post* έγραψε πως ο Halperin αρνήθηκε ότι
μαζί με μένα είχε συνάντηση με τρομοκράτη της 17
Νοέμβρη, αλλά πρόσθεσε πως ο γερουσιαστής War-
per είπε ότι «πράκτορες της CIA θα καταθέσουν σε
συνεδρίαση κεκλεισμένων των θυρών ότι έχουν δια-
βάσει κάποιο έγγραφο το οποίο αναφέρει πως η
κατηγορία ευσταθεί».

Έτσι κυβερνάται η χώρα στη δεκαετία του 1990.
Καθώς αυτό το μήνα τυχαίνει να είναι και η 25η
επέτειος από τότε που έφυγα από τη CIA, είμαι
βέβαιος ότι ελάχιστα έχει αλλάξει με την πάροδο του
χρόνου. Πριν συνήθιζαν να λένε ψέματα, ότι δηλα-
δή είχα δημοσιεύσει το όνομα του Welch κι επομέ-
νως ήμουν υπεύθυνος για τη δολοφονία του. Τώρα
για πρώτη φορά λένε ότι είχα και επαφές με τους
δολοφόνους του. Αργότερα, θα «θυμηθούν» κάποια
ξεχασμένα έγγραφα κάπου, τα οποία και θα με
φέρουν ως μέλος της 17 Νοέμβρη.

Και τι έκαναν οι δύο πράκτορες της CIA που
έφεραν όπλα, ασύρματους και περούκες όταν συνε-
λήφθηκαν στην Αθήνα στις 16 Νοεμβρίου; Μήπως
παρακολουθούσαν πότε εγώ και ο κ. Halperin θα
κάναμε την επόμενη επαφή μας με την 17 Νοέμβρη,
πράγμα που θα αποτελούσε τρομερή είδηση; Τι γνώ-
μη έχετε κ. Νάιλς;

Παπανδρέου - Έβερτ: Τα μέτωπα

του Ρεπόρτερ

Αρχίζουν να υπάρχουν τα πρώτα δείγματα γραφής από τη νέα κυβέρνηση. Απουσία δημαγωγικού λόγου, κομματισμού και φατριασμού αλλά και χαλαρότητα, σχεδόν παραλυσία. «Ήρεμη δύναμη» ή αφυδατωμένη έκφραση του άλλοτε μαζικού και κοινωνικού ΠΑΣΟΚ; Το δέβαιο είναι ότι το διαμορφούμενο «γενικό πλαίσιο δράσης» από τη νέα κυβέρνηση θυμίζει σκιά του άλλοτε ΠΑΣΟΚ. Σ θέματα όχι μόνο «σοσιαλιστικής συνέπειας» και αντιδυτικής ρητορείας (όπως συνέβη με την πρωτοφανή ενδοτική στάση των κ. Α. Παπανδρέου και Κ. Παπούλια στην υπόθεση των δύο αμερικανών πρακτόρων) αλλά και στοιχειώδους πολιτικής φαντασίας και κοινωνικής ευαισθησίας. Γιατί ασφαλώς αυτά τα δύο γνωρίσματα – και ανεξάρτητα από τους ρυθμούς και τα στάδια υλοποίησης – είναι εκείνα τα οποία λείπουν τελείως από το σημερινό κυβερνητικό ΠΑΣΟΚ και θα υπονομεύσουν εάν συνεχισθεί έτσι η κατάσταση – το όποιο μέλλον του.

Ο κ. Κ. Λαλιώτης αντιγράφει ορισμένες από τις προ δεκαετίας ρυθμίσεις του Α. Τρίτη για τα οικιστικά και τα αυθαίρετα. Ο κ. Γεννηματάς κοπιάρει τις μεθόδους Παλαιοκρασσά και Μάνου για την «καταπολέμηση» της φοροδιαφυγής και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Ο κ. Κουβελάκης ανάμεσα σε ορισμένες σωστές ρυθμίσεις του για την κατάργηση υπερεξουσιών και δεσμών της Κυβέρνησης Μητσοτάκη προκαλεί το μέσο πολίτη με την «υπόθεση Τσοδόλα» και τον ειδικό χαρακτήρα της.

Ειδικό χαρακτήρα όχι μόνο ως προς τη διαδικασία της χάριτος (την οποία ο κ. Κ. Καραμανλής ειδοποίησε ότι οπωσδήποτε θα ακολουθηθεί μετά το «ψήφισμα» της Βουλής) αλλά και με τη διαγραφή της ποινής από το ποινικό του μητρώο. Όπως δεν συμβαίνει με άλλους πολίτες, που παίρνουν χάρη. Ακόμα και ο φίλιος πρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας κ. Βασ. Μποτόπουλος παραπονέθηκε ότι αγνοήθηκε. Πού είναι ο πολυθρύλητος διάλογος και εδώ;

Ο υπουργός Συγκοινωνιών κ. Ι. Χαραλάμπους μάχεται για την υπόθεση της δημιουργίας «δημόσιου φορέα» για τις αστικές συγκοινωνίες, με ύφος και τρόπους και «φωνές συμπαράστασης» από συνδικαλιστές της πρώην ΕΑΣ, που δείχνουν να συνδυάζεται ο ρεβανσισμός με την αναληψία. Το ΠΑΣΟΚ συσσωρεύει προσωπικές στρατηγικές, με ενιαία γνωρίσματα αλλά χωρίς ενότητα.

Το πλαίσιο της νέας πολιτικής

Πολλά τα τοπία ομίχλης ακόμα. Η αποσαφήνιση αυτού του πλαισίου της νέας πολιτικής θα καθορίσει αργά ή γρήγορα το μέτωπο της αντιπαράθεσης. Μέσα σε νέες συνθήκες και σκοπιμότητες, όπως αυτές (όπως θα δούμε αργότερα) καθορίστηκαν στη συνάντηση και συνεργασία των κ. Α. Παπανδρέου και Μιλ. Έβερτ. Έτσι οι κύριοι άξονες και οι επιλογές της εως τώρα (και της μεσοπρόθε-

σμης, κατά τη γνώμη μας κυβερνητικής πολιτικής είναι γενικές γραμμές οι εξής:

Στα θέματα εξωτερικής ο γενικός σχεδιασμός φαίνεται να υπακούει σε δύο σκοπιμότητες και να υπηρετεί (στοιχα) δύο κατευθύνσεις. Στα θέματα διεθνούς και «κοινού πλαισίου» (ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ΕΟΚ, Μάαστριχτ, ΝΑΤΟ, μεγάλες διεθνείς επιλογές) υπό την αιγίδα της κυβέρνησης μια γενική αποδοχή και προσαρμογή. Λείπει κάθε διάθεση όχι μόνο για «σοσιαλιστική» διεθνή συμπεριφορά αλλά και για πολύ προβληματικές περιφερειακές πρωτοβουλίες (μεγαρακή, βαλκανική, νότιας Ευρώπης κ.λπ.). Υπό την αιγίδα της απόλυτης νομιμοσύνης της νέας κυβέρνησης προσαρμόζονται οι μεγάλες επιλογές των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ και διεθνή και στην περιοχή μας.

Πάντως στα θέματα της περιοχής μας, της «γειτονιάς» μας καλύτερα η νέα κυβέρνηση σχεδιάζει να δείξει προφανείς εσωτερικούς και άλλους λόγους – άκαμπτη σκληρή στάση, αλλά χωρίς τάσεις σύγκρουσης με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Σε γενικές γραμμές «χαλαροί στα μέτρα διεθνή και σκληροί στα γειτονικά» μας (ελληνοτουρκικό, αλβανικό, σκοπιανό) είναι το δίπτυχο της πολιτικής της κυβέρνησης στα εξωτερικά. Στρατηγική, η οποία δεν κείται να δημιουργήσει στη κυβέρνηση προβλήματα ακεραιότητας και κριτικής από τα δεξιά της τουλάχιστον.

Ο κ. Έβερτ έχει συμφωνήσει να υποστηρίξει το «διπλό» αυτό χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής, καθώς ασπάζεται και ο κ. Κων. Καραμανλής. Αντάλλαγμα μην γίνει δεκτός από τον πρωθυπουργό ακόμη και εάν ζητούσε ο κ. Α. Σαμαράς, προς τον οποίο και ο κ. Καραμανλής και ο κ. Μ. Έβερτ δεν τρέφουν ιδιαίτερα αισθήματα αγάπης.

Αλλά και στα θέματα εσωτερικής πολιτικής υπάρχει επίσης και εδώ «διφυείς» χειρισμοί. Κατ' αρχήν υπάρχουν τα οικονομικά προβλήματα, τα οποία η νέα κυβέρνηση γνώριζε σε πλήρη έκταση από την προεκλογική περίοδο (είναι γνωστό ότι μέσα στο κυνισμό του ο γνωστό-

ης αντιπαράθεσης

φανος Μάνος δεν είχε αποκρύψει τις δύσκολες προ-
κτές) και κατά συνέπεια δεν μπορεί να πείσει εύκολα,
τί πλέον δεν μπορεί να συνδυάσει –όπως διαβεβαίωνε
εκλογικά– τη σταθεροποίηση με την ανάπτυξη και την
κοινωνική ευαισθησία. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά τη
άντησή του με τον πρωθυπουργό ο κ. Μιλτ. Έδερτ
ησε για τις δυνατότητες «διαλόγου και συνεργασίας»
ι όχι συναίνεσης, δηλαδή κοινής πολιτικής) σε τρεις
είς. Κατ' αρχήν αμυντικά και εθνικά, οικονομία, παι-
ι, για να εξαιρέσει σε λίγο με διευκρινίσεις του το ένα -
οικονομικά.

Το πρώτο μέτωπο σύγκρουσης

οικονομικά τοποθετεί ο κ. Μ. Έδερτ, σύμφωνα με
δήλωσε, και τους άλλους σχεδιασμούς του στην πρώτη
κύρια (λόγω του κοινωνικού χαρακτήρα τους) αντιπα-
εσή του με την κυβέρνηση. Ο κ. Έδερτ είπε ότι θα
ρίνει τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης εφόσον
ληρώσουν ορισμένους βασικούς όρους, τους οποίους ο
ς θα κρίνει εάν εκπληρώνονται (αναπτυξιακή διάστα-
κοινωνική ευαισθησία, μείωση ελλειμμάτων και πλη-
ισμού). Σε κανέναν άλλον τομέα «διαλόγου» ο κ.
ερτ δεν έθεσε εκ των προτέρων όρους και προϋποθέ-

εν το έκανε τυχαία ασφαλώς. Πολύ περισσότερο όταν
ν ίδια συνάντηση –και μετά τον κ. Έδερτ– ο πρωθυ-
ργός δήλωνε ότι «ήδη η οικονομική πολιτική της κυ-
νησης συνδυάζει την ανάπτυξη με τη σταθεροποίηση»
την κοινωνική ευαισθησία.

Ιέσα στο γενικό κλίμα της «νέας αρχής» και της «συναι-
ολογίας» –και άλλα ανάλογα που γράφτηκαν τόσο
αλα– δεν αναζητήθηκαν οι ουσιώδεις διαφορές και
πιμότητες απόψεων ανάμεσα στους κ. Α. Παπανδρέου
Μιλτ. Έδερτ. Στη συνάντησή τους προσδιορίστηκε
α βάση το μέτωπο της αντιπαράθεσης και όχι το μέτω-
της «σύγκλισης». Γιατί τέτοια σύγκλιση, με εξαίρεση
αμοιβαία δέσμευση για διάλογο και αμοιβαία ενημέρω-
δεν υπήρξε. Δεν προχώρησαν πιο πέρα και οι δύο.
αι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι ο πρωθυπουργός με
πο έμμεσο αλλά σαφή καθόρισε τα όρια του διαλόγου
της όποιας συναίνεσης με τον κ. Μ. Έδερτ. Ο κ.
ανδρέου εξήγησε κατ' αρχήν ότι πράγματι τα εθνικά
ατα και ο χώρος της παιδείας «απαιτούν» διάλογο,
κοδομητική συζήτηση, στο μέτρον του δυνατού συναι-
». Χωρίς τίποτα περισσότερο και πρακτικό. Όμως,
όλα τα άλλα θέματα –και κατά βάση τα οικονομικά και
υναρτώμενα με αυτά κοινωνικά– ο κ. Παπανδρέου
σε ότι «μέσα στις μεγάλες μας επιλογές, μπορούμε να
οματώσουμε, αφού επιλέξουμε προτάσεις από την
πολίτευση και τους κοινωνικούς φορείς. Οι θέσεις μας
ν δεδομένες». Χρονολογικά ήταν σαφές ότι η κλιμάκω-
ης πολιτικής αντιπαράθεσης θ' αρχίσει από τις συζη-
ς του προϋπολογισμού (μέσα Δεκεμβρίου) αλλά θα
ακωθεί –με βάση τους σημερινούς σχεδιασμούς και
μένα– το Φεβρουάριο, όταν θα ολοκληρώνεται η κα-
τιση του νέου φορολογικού νομοσχεδίου. Μέχρι τότε
χουμε «εξάψεις» της αντιπαράθεσης και όχι έντονη
άκωσή της.

Εάν τα οικονομικά αποτελούν το ένα σκέλος της εσωτε-
ρικής πολιτικής της κυβέρνησης το άλλο συγκροτούν ρυθ-
μίσεις και επιλογές, οι οποίες φιλοδοξούν να δώσουν ένα
στίγμα «νέων αντιλήψεων» και «εκσυγχρονισμού». Δεν
φαίνεται, όμως, από τα έως τώρα νομοθετικά σχέδια, να
ξεπερνούν σε καμία περίπτωση αφενός το χαρακτήρα
κάποιων διορθώσεων σε λάθη των κυβερνήσεων Μητσο-
τάκη, της κατάργησης κάποιων ακροτήτων, χωρίς όμως να
παρουσιάζουν ένα συγκροτημένο σύστημα νέων και δημο-
κρατικών προοδευτικών αντιλήψεων. Κατεδαφίζουν ή
επισκευάζουν νομοθετικά αυθαίρετα των κυβερνήσεων
Μητσοτάκη όλοι οι έως τώρα νόμοι και αποφάσεις της
νέας κυβέρνησης. Δεν αναδεικνύεται ούτε μια νέα πολιτι-
κή φιλοσοφία ούτε ένα νέο στυλ διακυβέρνησης.

Υπάρχει μια προσπάθεια, μια διάθεση για καλύτερη
διαχείριση των πραγμάτων. Καλύτερη με την έννοια αφε-
νός ότι θα είναι περισσότερο «ευαίσθητη» πολιτικά αλλά
όχι και κοινωνικά και αφ' ετέρου περισσότερο αποτελε-
σματική από πλευράς του κράτους και όχι της κοινωνίας.
Μέσα από τις επιλογές αυτές η νέα κυβέρνηση φαίνεται να
διανοίγει ένα νέο, ευρύ μέτωπο αντιπαράθεσης στο μέλ-
λον, καθώς αναδεικνύει ένα πρόσωπο «σκληρότητας»
–ασφαλώς όχι χειρότερο των κυβερνήσεων Μητσοτάκη–
και την έλλειψη μιας ευαισθησίας, που πρέπει να διακρί-
νει μια σύγχρονη δημοκρατική πολιτεία. Θέματα περιβάλ-
λοντος, υγείας, νέφους, παιδείας, νεότητας, ανεργίας των
νέων, τρίτης ηλικίας, μειονοτήτων, οικολογίας κ.λπ., τα
οποία φαίνεται να απουσιάζουν όχι μόνο από τις αποφά-
σεις αλλά και από τους προβληματισμούς της νέας κυβέρ-
νησης. Η οποία οδηγείται με τους τρόπους αυτούς σε μιά
πολιτική «ανοικτών μετώπων» για το μέλλον.

Έχει θέσεις των «μεγάλων» στα μεγάλα διεθνή, έχει
θέσεις του Α. Σαμαρά στα «γειτονικά», έχει θέσεις της
Ν.Δ., του Κ. Μητσοτάκη στα οικονομικά και δεν έχει
δικές της θέσεις στα κοινωνικά και στα ποιότητας ζωής.

ΣΥΝ: Η Μ. Δαμανάκη επιστρέφει;

του Τάσου Παππά

Η κυβέρνηση προχωρά με εκνευριστικά αργό ρυθμό, ο Μ. Έδερτ σχεδιάζει με προσεκτικό τρόπο τις επόμενες κινήσεις του, δέσμιος και των πολυποίκιλων συμβιδιασμών που υποχρεώθηκε να κάνει προκειμένου να εξασφαλίσει την αρχηγία, το ΚΚΕ για εννόνητους λόγους δίνει πανηγυρικό χαρακτήρα στα 75 χρόνια του και ο Συνασπισμός συστήνει επιτροπές επί επιτροπών, πορευόμενος εν πλήρει αμηχανία προς το έκτακτο συνέδριό του.

ντως στους ίδιους λόγους (ιδεολογικό και πολιτικό σήμα). Η κλασική αυτή μέθοδος προσέγγισης έχει αποδειχθεί ατελέσφορη κι όμως υιοθετείται με μεγάλη ευκολία ώστε να αποσιωπηθούν οι βασικοί λόγοι που οδηγούν το ΚΚΕ βαθμιαίως σε πολιτική περιθωριοποίηση. Οι εκδηλώσεις για τα 75 χρόνια δίνουν την ευκαιρία σε παλιούς συντρόφους να ξανασυναντηθούν, να θυμηθούν τις παλιές και νέες εποχές, να στηλιτεύσουν τους αναθεωρητές για τη διάσπαση, να καταγγείλουν τον αντίπαλο για τα μέσα που χρησιμοποίησε και να ανανεώσουν ευχαριστήμενοι το ραντεβού τους για το επόμενο εορταστικό συναπάντημα. Αν, τότε, την άλλη φορά μετρηθούν και βρεθούν λιγότεροι κάποιιοι στην πορεία δεν άντεξαν και διάλεξαν διαφορετικούς δρόμους, το πρόβλημα είναι μικρό, θα φταίνε αυτοί που έφυγαν, που κουράστηκαν και όχι το κόμμα που ενδεχομένως τους έσπρωξε σ' αυτή την οδό. Έτσι γίνεται εδώ και δεκαετίες στο κομμουνιστικό κίνημα σ' όλο τον κόσμο, έτσι γίνεται και στην Ελλάδα στο ΚΚΕ. Η δύναμη αυτοσυντήρησης του γραφειοκρατικού μηχανισμού και ο απόλυτα ελεγχόμενος τρόπος αναπαραγωγής του, τουργούν αποθαρρυντικά για οποιαδήποτε απόπειρα δελεχούς ανάλυσης, ουσιαστικής κριτικής και λυτρωτικής αυτοκριτικής. Μ' άλλα λόγια στο δραματικό ερώτημα φταίει και δεν μπορούμε να βγούμε από τη γωνία: απαντήσεις είναι ψευδεπίγραφες, προσχηματικές και ταντουν εκμαυλιστικές.

ΣΥΝ: Ατέρμονες συζητήσεις

Στο Συνασπισμό δεν αντιμετωπίζουν παρόμοια πρόβλήματα. Εκεί, συζητούν αενάως, μέχρι τελικής πτώσης μέχρι εξαντλήσεως όλων των αποθεμάτων ενεργητικότητας. Κραυγαλέο, έσχατο παράδειγμα οι ατέρμονες κοινήτες στην Κεντρική Πολιτική Επιτροπή. Κατατέθηκαν πάνω από δέκα σωτηριολογικές «πλατφόρμες», συγκροτήθηκαν αρκετές επιτροπές για να επιτευχθεί στοιχειώδης συνεννόηση μεταξύ των ρευμάτων – ήταν τόσες πολλές οι συμμετέχοντες σ' αυτές συχνά μπερδεύτηκαν και γνώριζαν τι έπρεπε να κάνουν ακριβώς! Η εκλογική ή και το παραγόμενο εξ αυτής πρόβλημα ηγεσίας πολλαπλασίασαν τα «αγκάθια».

Η ρευστότητα είναι το κύριο χαρακτηριστικό του πολιτικού σκηνικού και αφορά όλα τα κόμματα εκτός από το ΚΚΕ. Με «λυμένα» τα ιδεολογικά ζητήματα, το αρχαιότερο κόμμα στην Ελλάδα αγωνίζεται να αντιστρέψει την τάση που «το θέλει» συνεχώς συρρικνούμενο στην ελληνική κοινωνία και ειδικότερα στις παραδοσιακές ταξικές του αναφορές. Η μείωση της απήχυσής του στα λεγόμενα «κάστρα», η οποία άρχισε να εμφανίζεται το 1985, επιβεβαιώθηκε και στις πρόσφατες εκλογές, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό, που κινητοποίησε τα αμυντικά ανακλαστικά του κομματικού μηχανισμού. Οι «ένοχες» αιτίες, ως συνήθως, πρωτευόντως αναζητήθηκαν σε εξωγενείς παράγοντες (διεθνές κλίμα, συνωμοσία των μέσων ενημέρωσης) και δευτερευό-

Στην αρχή φάνηκε ότι οι διάφορες τάσεις ήταν διατεθειμένες να συζητήσουν σε βάθος τα εκκρεμή προβλήματα της δεολογικής φυσιογνωμίας και της πολιτικής στρατηγικής ζητήματα που θεωρούνται οι θεμέλιοι λίθοι για οποιοδήποτε κόμμα. Η αναμέτρηση σ' αυτά τα επίπεδα είναι πιβεβλημένη αφού οι διαφωνίες είναι γνωστές και δημοίως τοποθετημένες. Αντ' αυτής όμως το κέντρο δάρους ης αντιπαράθεσης μεταφέρθηκε στο ζήτημα της διαδοχής. Η **Μαρία Δαμανάκη** διαμηνύει δεξιά και αριστερά τι η απόφασή της να μην εμπλακεί στο θέμα της ηγεσίας είναι οριστική. Η βάση όμως πιέζει για αναθεώρηση της πάσης της επειδή πιστεύει ότι ουδείς άλλος μπορεί να οδηγήσει το κόμμα σ' αυτή τη δύσκολη φάση χωρίς μεγάλες αβαρίες. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και το «Ριζοπαστικό Φόρουμ».

Ο **Μ. Παπαγιαννάκης** και οι συν αυτό στήριξαν ανεπιρύλακτα τη **Μ. Δαμανάκη** τους τελευταίους μήνες και τη δόθησαν ανιδιοτελώς στην προσπάθειά της να εκλογικεύσει την εσωκομματική αντιπαράθεση. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε κάθε ευκαιρία στελέχη του «Φόρουμ» απέδιδαν τις πρέπουσες τιμές στο πρόσωπο της κ. Δαμανάκη.

Αρκετοί στο «Φόρουμ» δεν βλέπουν με καθόλου καλό μάτι το ενδεχόμενο να γίνει πρόεδρος του ΣΥΝ ο **Ν. Κωνσταντόπουλος**. «Αν συμβεί αυτό, λένε, δεν αποκλείεται να διαλέξουμε το δρόμο της φυγής».

Επιστροφή της Δαμανάκη;

Η εντυπωσιακότερη μεταστροφή πάντως σημειώθηκε στις

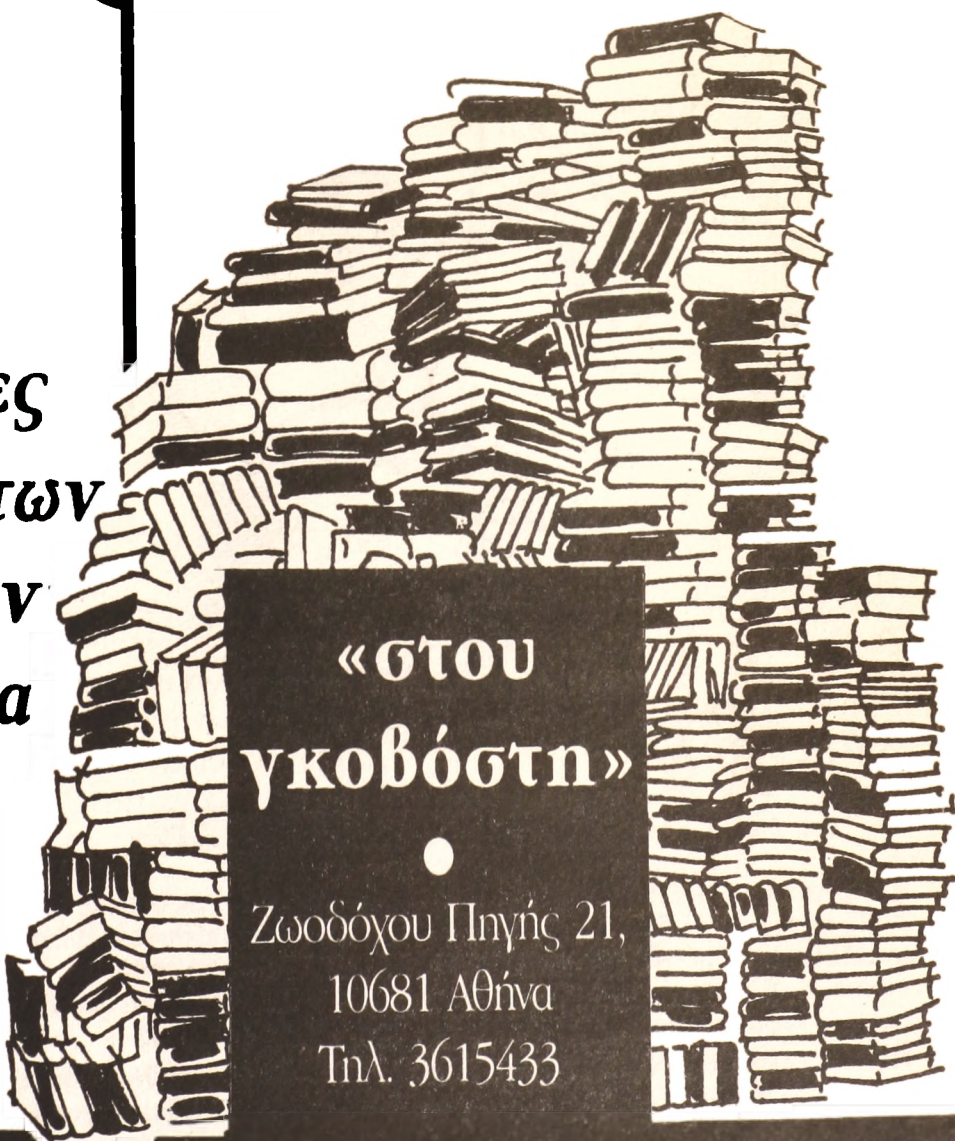
τάξεις του αριστερού ρεύματος. Εδώ έχουμε πράγματι ξαφνικό έρωτα με όλη τη σημασία του όρου. Οι σχέσεις **Δαμανάκη** - αριστερού ρεύματος, είναι κοινό μυστικό, πως δεν ήταν οι καλύτερες. Η **Μ. Δαμανάκη** είχε αφήσει να διαρρεύσει η απαρέσκειά της προς ορισμένες δημόσιες δραστηριότητες παραγόντων του ρεύματος που θεωρούσε ότι την υπονόμευαν ευθέως. Γι' αυτό άλλωστε και ξεπλάγη όταν της πρότειναν να επιστρέψει στην προεδρία.

Εντυπωσιακή ήταν και η μεταστροφή ορισμένων εκ των λεγομένων «προεδρικών». Από τη στιγμή που κατέληξαν στην άποψη πως η **Μ. Δαμανάκη** δύσκολα θα επανακάμψει έστρεψαν την προσοχή τους στον **Ν. Κωνσταντόπουλο**, προκαλώντας σύγχυση στις γραμμές των μελών γιατί στο πρόσφατο παρελθόν ξιφουλκούσαν κατά του κ. **Κωνσταντόπουλου**. Η μεταμόρφωση μπορεί να οφείλεται στην ανασφάλειά τους -φυσιολογική συμπεριφορά- αλλά δεν πείθουν.

Κοντολογίς: Διαμορφώνεται ένα ισχυρότατο ρεύμα και στη βάση και στα στελέχη υπέρ της επιστροφής της **Μ. Δαμανάκη**. Θα το αγνοήσει αυτό η κ. Δαμανάκη; Κι αν δεχθεί να επιστρέψει τότε τι θα πράξει ο **Ν. Κωνσταντόπουλος**; Θα θέσει υποψηφιότητα; Ο ίδιος δεν αποκλείει τίποτε! Πάντως, μέχρι ν' ανοίξουν οι «πύλες» του συνεδρίου η επικαιρότητα θα «τροφοδοτηθεί» με αμφίσημες πληροφορίες σχετικά με τις προθέσεις και των υπολοίπων. Κατά τα λοιπά ο ΣΥΝ «νιώθει» στο πετσί του τις συνέπειες της κοινοβουλευτικής εξαφάνισής. Οι δραστηριότητές του δεν καταλαμβάνουν παρά την έκταση μονοστήλου στον Τύπο, ενώ συστηματικώς αποκλείεται από τις επαφές με τους ξένους επίσημους επισκέπτες.

**Σια
λίγες
μόνο μέρες
πώληση αποθεμάτων
Παλιών βιβλίων
σε λίγα αντίτυπα
και σε τιμές
εκπληκτικές.**

**«ΣΤΟΥ
ΥΚΟΒΟΣΤΗ»**

Ζωοδόχου Πηγής 21,
10681 Αθήνα
Τηλ. 3615433

«Δεν χρειαζόμαστε χαρισματικούς ηγέτες ούτε τ

Ο «κυβερνητισμός», ως βασική κατεύθυνση της πολιτικής του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ, έδλαψε την αριστερή φυσιογνωμία του κόμματος, υποστηρίζει ο Νίκος Φίλης, γραμματέας της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος επί σειρά ετών (μετά το 1985) και, σήμερα, δραστηριοποιούμενος στον ΣΥΝ.

Ο Ν. Φίλης υποστηρίζει ότι η σύγχρονη Αριστερά οφείλει να διαμορφώνει προτάσεις για την αντιμετώπιση των μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων με αντικαπιταλιστική οπτική, κάνει κριτική στην ως τώρα στάση του Συνασπισμού στα εθνικά θέματα και δηλώνει ρητά ότι η ευρωπαϊκή επιλογή είναι μονόδρομος για τη σύγχρονη Αριστερά και το εργατικό κίνημα.

ΝΙΚΟΣ ΦΙΛΗΣ:

• Πού, κατά τη γνώμη σας οφείλεται, κύριε Φίλη, η εκλογική αποτυχία του ΣΥΝ;

– Σε τρεις παράγοντες. Μετά τη διάσπαση του ενιαίου ΣΥΝ, η ηγεσία δεν αντέληφθη ότι δημιουργήθηκε ένα νέο κόμμα που έπρεπε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των αρι-

ΑΡΙΣΤΕΡΑ:

Η ΦΡΑΣΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ

Η συζήτηση για την προοπτική της Αριστεράς, μέσα από τις στήλες του ΑΝΤΙ, συνεχίζεται. Στο σημερινό τεύχος φιλοξενούμε τις συνεντεύξεις δύο στελεχών που δραστηριοποιούνται στις συζητήσεις για την πορεία συσπείρωσης και ανάκαμψης του σοσιαλισμού, που κατά σύμπτωση έχουν διατελέσει, αμφότερα, στην ηγεσία της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος.

Ο Νίκος Φίλης και ο Νίκος Βούτσας, πάντως, μέσα από τις συνεντεύξεις τους, συγκλίνουν σε ένα βασικό στοιχείο: «Να εγκαταλειφθεί η Αριστερά της γραβάτας»!

στερών στη βάση των προτάσεων και της νέας φυσιογνωμίας του, αυτόνομο ιδεολογικά και πολιτικά. Αυτό το νέο ξεκίνημα δεν υπήρξε. Αντιθέτως, συνεχίστηκε η συζήτηση περί κυβερνητικής συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ, που ήταν τότε τώρα αντίστοιχη και προς το μέγεθος του νέου ΣΥΝ.

Ο κυβερνητισμός ήταν μια σταθερά, στρατηγική θέση έλεγα, που έσπρωξε τον ΣΥΝ να κάνει πολιτική κορυφών θάμπωσε τη φυσιογνωμία του και τον ενέπλεξε στην άγονη συζήτηση της σοσιαλδημοκρατικοποίησης. Είτε ρητά όπως υποστήριξε με τον «αστερισμό» του ο Ανδρουλάκης είτε σιωπηρά, με την ιδεολογική αμορφία που χαρακτήριζε το κόμμα. Στον κυβερνητισμό και την έλλειψη αριστερής φυσιογνωμίας προσετέθη επιβαρυντικά και ο τρίτος παράγων, η έλλειψη αλληλεγγύης ανάμεσα στα κορυφαία ηγετικά στελέχη.

• Μιλήσατε για έλλειψη αριστερής φυσιογνωμίας. Πώς εννοείτε την αριστερή φυσιογνωμία;

– Δεν προσδιορίζεται με τσιτάτα, ούτε κατακτάται με «στροφές», αυτόματα. Κατ' αρχήν, σημαίνει αναστροφή της πορείας ιδεολογικοποίησης, που μαστίζει την Αριστερά. Ένα αριστερό κόμμα οφείλει να διαμορφώνει προτάσεις για την αντιμετώπιση των μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων, ενταγμένες όμως σε έναν ορίζοντα υπέρβασης της καπιταλιστικής κοινωνίας. Διαφορετικά οι πιο «καλές» προτάσεις εκφυλίζονται. Οφείλει να αμφισβητεί το καταναλωτικό - παραγωγικίστικο μοντέλο της ανάπτυξης, συνεπώς οι οικολογικές παρεμβάσεις του να έχουν βάθος και να μην καταντούν φυσιολατρία, υγιεινισμός ή ψηφοθηρία. Οφείλει να συνδέει την αναγκαία αλλαγή του πολιτικού συστήματος με τις αναδιαρθρώσεις στην παραγωγή και την κοινωνία. Η κρίση της πολιτικής δεν σημαίνει ότι το πολιτικό εποικοδόμημα είναι μετέωρο και αυτονομημένο πλήρως από τις κοινωνικές διεργασίες. Η αιμομικτική σχέση κεφαλαίου - πολιτικής και media δεν μας διδάσκει τίποτα;

Τα εθνικά θέματα

• Η αντιμετώπιση των εθνικών θεμάτων φάνηκε να μη σας βρίσκει όλους σύμφωνους στο Συνασπισμό...

– Ήταν ένα από τα κρίσιμα θέματα που επέτειναν τη ιδεολογική αμορφία, τη σύγχυση για τη φυσιογνωμία, την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των ηγετικών στελεχών. Η σύγχρονη Αριστερά πρέπει να αποδεικνύεται ως η πιο συνεπής αντισωβινιστική και αντιρατσιστική δύναμη, να επιδιώκει τη λειτουργική συνάρθρωση του εθνικού κοινού τοπικού με το διεθνικό, να προβάλλει τις αξίες του διεθνισμού και μάλιστα του ευρωπαϊκού διεθνισμού, ω

Ύνοια των Μ.Μ.Ε.»

τίδαρο στην τάση κατακερματισμού των εθνικών κρα-
ν και στην εθνοκαπηλική ρητορεία. Ο Συνασπισμός
ηγησε να ισορροπήσει στο θέμα των Σκοπίων και έχασε
ν ευκαιρία να προβάλει τις σύγχρονες αριστερές αξίες,
αντιπαράθεση προς τους αναχρονισμούς που αλωνί-
υν την κοινωνία και προς το λαϊκιστικό εθνικισμό. Οι
ητικοί δισταγμοί οφείλονται είτε σε ένα συνδικαλιστικό
πο άσκησης πολιτικής είτε στην υστεροβουλία να ακο-
υθούμε το ΠΑΣΟΚ.

Τι περιμένετε από το συνέδριο, που γίνεται σε σύντομο χρονικό
ίστημα;

Είναι ένα έκτακτο συνέδριο, τυπικά. Επιβαρύνεται από
πρόβλημα της ηγεσίας. Γίνεται όμως μετά τις εκλογές,
τά τις οποίες δημιουργήθηκε συνείδηση μέλους, αλλη-
γγύη και συντροφικότητα στις οργανώσεις. Διαπιστώ-
κε, επίσης, ότι τις δικές μας αγωνίες συμμερίζονται και
λλοί ανένταχτοι αριστεροί και οικολόγοι. Συνεπώς,
άρχει η μαγιά να φτιαχτεί ένα κόμμα των μελών, ουσια-
ικά ένα νέο κόμμα, πιο κοντά στην κοινωνία και την
θημερινή «πολιτική», πιο μακριά από την Πολιτική (με
Π κεφαλαίο). Η παρουσία μας στα κινήματα των εργα-
μένων, των νέων, των παλιών για την ποιότητα της ζωής
ιδέβαια στις ευρωεκλογές θα κρίνει το μέλλον του ΣΥΝ.
περίοδος χάριτος για το ΠΑΣΟΚ μικραίνει, καθώς
ολουθεί μια νέα φιλελεύθερη πολιτική.

Η Ευρώπη, μονόδρομος

Και στα ευρωπαϊκά θέματα υπάρχουν διαφορετικές απόψεις...
Υπάρχουν, αλλά όλοι συμφωνούμε ότι η ευρωπαϊκή
ιλογή είναι μονόδρομος για τη σύγχρονη Αριστερά και
εργατικό κίνημα. Το εθνικό κράτος αποδυναμώνεται, η
τιπροσωπευτική δημοκρατία συρρικνώνεται και το
όδλημα είναι πώς θα ελεχθεί με δημοκρατικό τρόπο το
ευρωπαϊκό υπερκράτος που σχηματίζεται. Αυτό δεν
μάνει ότι η Αριστερά θα κινείται με αυτόματο πιλότο
οδηγίες Ντελόρ. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποδεί-
ηκε ότι αποδομεί και δεν οικοδομεί την ενιαία Ευρώπη.
νεπώς, πρέπει ριζικά να αρχίσει από τώρα η διαδικασία
αθεώρησης. Σε αυτό συμφωνούμε όλοι στο ΣΥΝ, παρά
παλαιότερες διαφορές από την τακτική αντιμετώπισης
; Συνθήκης και νομίζω ότι οι πολίτες θα επιβραβεύσουν
ς ευρωεκλογές τη σταθερή, αριστερή ευρωπαϊκή φυσιο-
ομία του ΣΥΝ και την ανταγωνιστικότητά του στην
τιμετώπιση των συνεπειών από την εφαρμογή της Συν-
κης, την ικανότητά του να κάνει προγραμματική αντι-
ίλτευση.

Για το θέμα της ηγεσίας τι πιστεύετε;

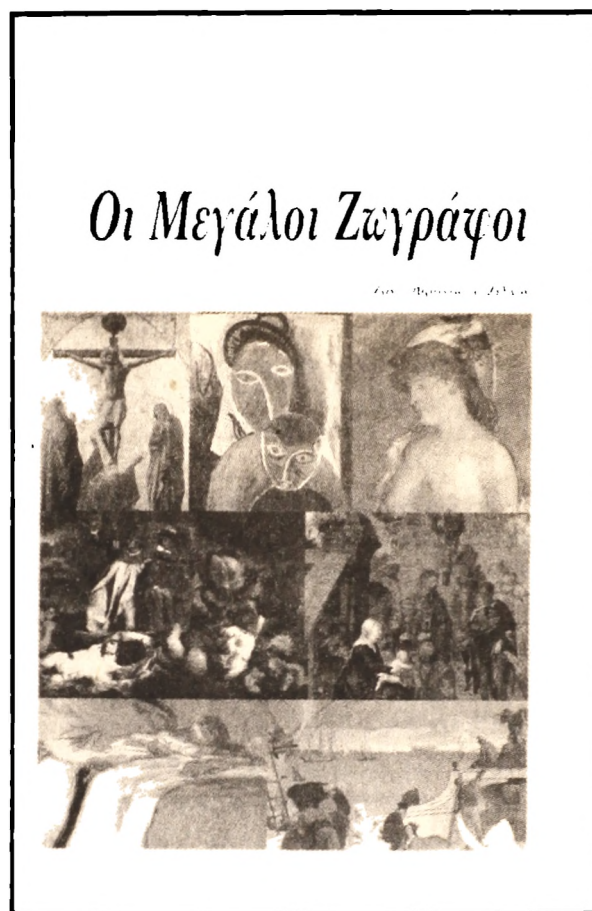
Ο Συνασπισμός δεν πρέπει να μετατραπεί σε αυταρχικό,
ηγητικό κόμμα. Δεν έχουμε ανάγκη από το σιδερένιο χέρι
αρχηγού, αλλά από πολιτικές συγκλίσεις, που είναι
ατατές. Συνεπώς, χρειάζεται μια συλλογική ηγεσία και ο
οιοσδήποτε «πρώτος» ή «πρώτη» πρέπει να λειτουργεί
αξύ ισων. Η «εβερτοποίηση» της πολιτικής ζωής, η
αζήτηση νέων «χαρισματικών» ηγετών που στηρίζουν
δύναμή τους στην εύνοια των μέσων ενημέρωσης, δεν
έπει να δηλητηριάσει και τον Συνασπισμό.

Τη συνέντευξη πήρε
η Γεωργία Δάμα

Τη χρονιά που πέρασε ΟΙ ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΤΕΣ

Φέτος

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Στην καινούρια μας δημιουργία παρελαύνουν
οι έξι αιώνες που χωρίζουν τον Τζιότο από
τον Πικάσο και οι οποίοι αποτελούν τη χρυσή
εποχή της ζωγραφικής. Μια περιπέτεια συγκι-
νητική και πολύμορφη που το βιβλίο αυτό ζω-
ντανεύει μέσα από διακόσιους και παραπάνω
έγχρωμους πίνακες, διαλεγμένους ανάμεσα
στα μεγαλύτερα αριστουργήματα.

ΕΓΧΡΩΜΗ ΕΚΤΥΠΩΣΗ
ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΣΧΗΜΑ: 37 cm x 27,5 cm

ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Για να μπορέσει να υπάρξει μια διαφορετική προοπτική για την Αριστερά είναι απαραίτητη η ανασυγκρότηση και η ανασύνθεση των δυνάμεών της, επισημαίνει στο ΑΝΤΙ ο Νίκος Βούτσης, γραμματέας της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος (1980-85) και ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ εσ. Αν. Αρ.

Ο Ν. Βούτσης υπογραμμίζει ως απαραίτητο έναν αριστερό επαναπροσανατολισμό του ΣΥΝ, πιστεύει ότι η Μ. Δαμανάκη είναι ο πιο συνθετικός παράγων για να προχωρήσει ο ΣΥΝ και δηλώνει προκλητικά:

«Να εγκαταληφθεί η Αριστερά της γραβάτας!»

ΝΙΚΟΣ ΒΟΥΤΣΗΣ:

● Κύριε Βούτση, προεκλογικά είχατε στηρίξει κριτικά μαζί με σειρά άλλων ανένταχτων αριστερών τον ΣΥΝ. Σήμερα είστε ενταγμένος στις συνεδριακές διαδικασίες του χώρου, ενώ δραστηριοποιείστε στο «Αριστερό Ρεύμα».

– Στην υπόθεση της ανασυγκρότησης και ανασύνθεσης της Ριζοσπαστικής Αριστεράς και της Οικολογίας εκπροσωπούμε μαζί με άλλους συντρόφους και φίλους ένα στελεχιακό δυναμικό του πρώην Κ.Κ.Ε. εσ. Ανανεωτική Αριστερά που αποτελείται κυρίως από πνευματικούς ανθρώπους (Α. Βρυχέα, Κ. Γαβρόγλου, Θ. Χατζόπουλο, Α. Ρήγο, Κ. Σταμάτη, Α. Κοκοβλή, Κ. Χατζημιχάλη, Ντ. Βαϊού).

Μαζί και με άλλα στελέχη του χώρου πιστεύουμε ότι πρέπει να ξεκινήσει μια νέα προσπάθεια της Αριστεράς, με στοιχεία συνέχειας και τομής όσον αφορά το παρελθόν, για να μπορέσει μελλοντικά να υπάρξει μια διαφορετική προοπτική, καλύτερη και για τις σημερινές δυνάμεις του ΣΥΝ και συνολικά για τη Ριζοσπαστική Αριστερά και την Οικολογία.

● Μπροστά μας είναι οι συνεδριακές διαδικασίες. Ποια είναι τα κύρια θέματα που θα πρέπει να συζητηθούν σ' αυτό το συνέδριο;

– Ο ΣΥΝ είναι υποχρεωμένος να συζητήσει επί της ουσίας γιατί:

– έγινε σημείο ευρύτερης αναφοράς των δυνάμεων της Αριστεράς και της Οικολογίας στις πρόσφατες εκλογές, δεν μπορεί και δεν πρέπει να επιλύει τα προβλήματα με μια περιχαράκωση και με μια οπτική ξεκαθαρίσματος λογαριασμών

– σε συνθήκες πολιτικής πάλης εκτός Κοινοβουλίου, που είναι κάτι πρωτοφανές, κυρίως, για τα στελέχη του, είναι υποχρεωμένος να μην βαδίζει τον ίδιο δρόμο.

Όλοι βλέπουν ότι σε θέματα φυσιογνωμίας, ιδεολογικού πλαισίου, πολιτικής γραμμής, οριοθετήσεων, ευρωπαϊκής λογικής, ζητήματα που έχουν σχέση με την αντιπολίτευση απέναντι στο ΠΑΣΟΚ και σε μια σειρά άλλα θέματα θα πρέπει ο ΣΥΝ να διαμορφώσει μια σαφή φυσιογνωμία διακριτή.

Να έχει επαφή με το διακριτό αριστερό και οικολογικό

και ριζοσπαστικό ρεύμα της Ευρώπης, να οργανωθεί μέσα στον κόσμο και την κοινωνία, να συμβάλει στην ανάπτυξη μαζικών κινημάτων. Όλη αυτή η υπόθεση είναι σε αντίποδα του τι έκανε ο ΣΥΝ μέχρι τώρα.

● Πιστεύετε ότι όλα αυτά τα θέματα θα μπορούσαν να συζητηθούν στο σύντομο χρονικό διάστημα μέσα στις οργανώσεις, με δεδομένη και κάποια φιλολογία περί πολλών τροπολογιών που επικρατεί στη βάση;

– Σίγουρα ο χρόνος των τριών εβδομάδων είναι περιορισμένος, ενώ επίσης δεν γνωρίζουμε πόσο ώριμος απ' πλευράς κολλτούρας είναι ο κόσμος του ΣΥΝ. Εδώ, όμως, έχουμε και μια ακόμη δυσκολία. Υπάρχει μια χειραγώγηση από μια ομάδα μέσα στον ΣΥΝ με ισχυρές διασυνδέσεις με τα Μ.Μ.Ε., μια ισχυρή χειραγώγηση της βάσης, με κινδυνολογία στην κατεύθυνση κάθε ουσιαστικής συζήτησης και το άνοιγμα των ουσιαστικών απόψεων. Που ίσως οδηγήσει στην καταστροφή και τη διάλυση του ΣΥΝ. Αυτό το κλίμα δυσκολεύει ακόμη περισσότερο τα πράγματα.

● Σημαίνει κάτι ιδιαίτερο η ταυτότητα εκτιμήσεων σ' αυτό το θέμα ανάμεσα στο «Αριστερό Ρεύμα» και το «Φόρουμ»;

– Υπάρχει ένα κλίμα διαμόρφωσης κανόνων στη συζήτηση και στην πολιτική ζωή του ΣΥΝ και αυτό είναι καλό. Θα πρέπει οι λύσεις που θα δοθούν, ανεξαρτήτως διαφορών, να είναι λύσεις εντός πλαισίου με σεβασμό των κανόνων και με αξιοποίηση –αν είναι δυνατόν– όλου του ηγετικού στελεχιακού δυναμικού του κόμματος και της ευρύτερης Αριστεράς. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει τάσεις και τα ρεύματα να δείχνουν διάθεση για μια προσηκτική ενότητα του ΣΥΝ.

Αριστερός αναπροσανατολισμός

● Τι σημαίνει αριστεροί αναπροσανατολισμός του ΣΥΝ, όπως διατυπώνει το «Αριστερό Ρεύμα»;

– Το άνοιγμα στην κοινωνία και σε άλλες πολιτικές δυνάμεις της Αριστεράς και της Οικολογίας, έτσι ώστε στοιχεία συνέχειας και τομής να προωθηθεί η υπόθεση της ανασύνθεσης της Αριστεράς.

● Ποια πρέπει να είναι η αντιπολιτευτική τακτική του ΣΥΝ απέναντι στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

– Κατ' αρχήν, η υπόθεση της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ θα οξύνει τόσο πολύ τις αντιφάσεις στο κοινωνικό πεδίο

της γραβάτας!»

υ μόνο μια Αριστερά σύγχρονη, αλλά και ταξική, με ρωπαϊκό προσανατολισμό, θα μπορούσε να είναι ανά-
μα σε μια πλήρη και καθ' ολοκληρία κυριαρχία του
ΑΣΟΚ.

Όσον αφορά την αντιπολιτευτική τακτική που θα ακο-
θήσει ο ΣΥΝ απέναντι στο ΠΑΣΟΚ, θα πρέπει να
εται από κοινωνική οπτική απέναντι στη φιλελεύθερη
ιτική που ακολουθεί και θα ακολουθήσει το ΠΑΣΟΚ
τον οποιονδήποτε κοινωνικό πραγματισμό θα έχει αυτή
ιολιτική. Δεν μπορεί να είναι μια περιπτώσιολογική
ιτική αντιπολίτευσης με αμφιταλαντευόμενες και αντι-
τικές θέσεις, γιατί αυτή η κατάσταση θα μονιμοποιήσει
ΣΥΝ σε μια περιθωριακή συμπληρωματική λογική. Το
αυτό θα είναι ίσως το πιο κρίσιμο θέμα του συνε-
ου, αφού σ' αυτό συμπυκνώνονται όλες οι διαφορετι-
εκτιμήσεις που αφορούν π.χ. το Μάαστριχτ, τα θέματα
ιδεολογίας και της φυσιογνωμίας, το αν θα είναι ο
Ν κόμμα πολιτικής ενότητας ή ιδεολογικού και προ-
ιμματικού πλαισίου.

Όλα τα επιμέρους θέματα που συζητήσαμε και αφορούν το
έδριο είναι συνδεδεμένα και με τη λύση που θα δοθεί στο θέμα
ηγεσίας;

Ισοϋπόθεση για ουσιαστική συζήτηση και επίλυση του
ατος της ηγεσίας στην κορυφή της θα πρέπει να είναι η
υκρίνιση κάποιων πιο πολιτικών θεμάτων, καθώς και
άτων φυσιογνωμίας. Θεωρούμε, ωστόσο, ως «Αριστε-
Ρεύμα» ότι ενδεχομένως η Μαρία Δαμανάκη θα μπο-
σε να επιστρέψει μέσα από μια ταυτόχρονη εγγύηση
ρόλου της «μη υπονόμευσης» και με μια καθαρή, από
πλευρά της, διευκρίνιση και αποτίμηση των συμπερα-
των που και η ίδια έχει βγάλει από αυτή την πορεία.

Η Μαρία Δαμανάκη είναι ο πιο συνθετικός παράγων
να προχωρήσει αυτή τη στιγμή ο ΣΥΝ, αυτό όμως θα
πει να γίνει μέσα σ' ένα διευκρινισμένο πολιτικό τοπίο
ηφσεων και συστημάτων ιδεών και της ίδιας, χωρίς αυτό
ημαίνει όρους και, βεβαίως, δεν δάζουμε καμιά προϋ-
εση -ως «Αριστερό Ρεύμα»- να ταυτιστεί με τις από-
ς μας.

άν η Μ. Δαμανάκη δεν επιστρέψει, στο πλαίσιο του
ιστερού Ρεύματος», υπάρχουν ικανότατα στελέχη που
μπορούσαν να προταθούν για να αποτελέσουν μian
ήση για μια αριστερόστροφη και πιο κοινωνική πο-
ι του ΣΥΝ. Τα ονόματα είναι γνωστά, δεν έχει νόημα
ναπαράγουμε καταστάσεις. Έχει ακουστεί και για
Γ. Δραγασάκη και για τον Α. Αλαβάνο και για άλλους
τρόφους και φίλους.

Συρρίκνωση

ε μια κριτική αποτίμηση της πορείας των τεσσάρων χρόνων
ξης του ΣΥΝ τι θα επισημαίνετε;

Όλη η πορεία του ΣΥΝ των τελευταίων χρόνων, που
τέλεσμά της ήταν η εκλογική ήττα, ήταν μια πορεία
θάρρυνσης, αποσυσπείρωσης και συρρίκνωσης του
ου της Αριστεράς και της Οικολογίας. Τα αρνητικά
χεία ήταν δέβαια πολλά, και αφορούν τόσο τη φυσιο-
μία και την ιδεολογία, την πρακτική για το '89 και μια

σειρά άλλα θέματα που «συνεισφέρουν» στην αφερεγγυό-
τητα του ΣΥΝ. Το κυριότερο αρνητικό στοιχείο ήταν
-κατά τη γνώμη μου- η υιοθέτηση μιας μεταμοντέρνας
αντίληψης για την πολιτική. Η άσκηση δηλαδή ενός τύπου
πολιτικής μέσω όρων και μέσω των Μ.Μ.Ε., που τελικά
τη χειραγωγούν και τη διαμορφώνουν απωθητικά για τα
λαϊκά και κοινωνικά στρώματα που υπέστησαν και τη
μεγαλύτερη αφαίμαξη και περιθωριοποίηση από την κυ-
βέρνηση της Ν. Δημοκρατίας.

- Πριν 4 χρόνια μιλώντας στη Νομική κριτικάροντας το κοινό
πόρισμα ΚΚΕ - ΕΑΡ είχατε δηλώσει ότι συγκροτήθηκε η
«Αριστερά της γραβάτας». Σήμερα τι θα υποστηρίζατε;
- Να εγκαταλειφθεί η Αριστερά της γραβάτας.

Τη συνέντευξη πήρε ο
Ανδρέας Πετρόπουλος

Οι προσυνεδριακές διαδικασίες της Αριστεράς προχωρούν. Όχι, βέβαια, έτσι απλά. Η ένταση σε πολλές περιπτώσεις κυριαρχεί. Πώς αλλιώς θα μπορούσαν να κυλήσουν τα πράγματα, όταν υπάρχουν διαφορετικές απόψεις, προσεγγίσεις, ακόμη και κατευθύνσεις. Η ωρίμανση, άλλωστε, που όλοι προσδοκούν δεν έρχεται ποτέ μαζί με κηδεμόνες, σωτήρες, υμνητές.

Τα αποσπάσματα του διαλόγου και των ρεπορτάζ που αφορούν τα τεκταινόμενα στην Αριστερά το τελευταίο δεκαπενθήμερο είναι ενδεικτικά. Όταν απουσιάζει η ουτοπία, η κατανόηση και κυρίως η γλώσσα της πρακτικής είναι απαραίτητες.

Ανδρέας Πετρόπουλος

«Απέφυγε το ναυάγιο ο ΣΥΝ»

Γρ. Ρουμπάνης
«Ελευθεροτυπία» 15/11/93

«Ένα πιθανό ναυάγιο στις διαδικασίες προετοιμασίας του έκτακτου συνεδρίου του ΣΥΝ αποσώδωσε η αποφασιστική παρέμβαση των απλών μελών του κόμματος, όταν διαπίστωσαν την αδυναμία της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής να καταλήξει στη διαμόρφωση ενός κειμένου θέσεων, στο οποίο θα διατυπώνονταν οι αιτίες της εκλογικής ήττας και η προοπτική του. Έντεκα διαφορετικές “πλατφόρμες”, οι οποίες αποτύπωναν τις απόψεις ομάδων και τάσεων σε περίπου 100 σελίδες, κατατέθηκαν στη σύνοδο της ΚΠΕ αγνοώντας το κείμενο που είχε επεξεργαστεί η Πολιτική Γραμματεία στην προσπάθειά της να δώσει λύση στο αδιέξοδο που είχε δημιουργηθεί στην επιτροπή θέσεων...

... Η περιπετειώδης υπερψήφισή του (σ.σ. του κειμένου) επιτεύχθηκε μετά από παρέμβαση των γραμματέων των νομαρχιακών επιτροπών, οι οποίοι με κοινή τους απόφαση ζήτησαν από τα μέλη του καθοδηγητικού τους οργάνου ουσιαστικά να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων και να εγκρίνουν ένα ενιαίο κείμενο, για να μη μεταβληθεί η προσυνεδριακή διαδικασία σ’ ένα μακρύ πόλεμο μεταξύ ομάδων και τάσεων. Είχε προηγηθεί και δημόσια αποδοκιμασία του φαινομένου από τους Α. Κύρκο, Ν. Κωνσταντόπουλου και Αλ. Σεβαστάκη....».

«Επιτέλους, συζήτηση επί της ουσίας»

«Εποχή» 21/11/93

«Μ’ ένα μεθοδευμένο όργιο παραπληροφόρησης του κόσμου της Αριστεράς η μερίδα των στελεχών που οξύνει απολίτικα την κρίση για να προλειάνει το έδαφος της “έλευσης του σωτήρα” πέρασε στον Τύπο μυθεύματα για δήθεν 10 συνολικές αντιπλατφόρμες, για αδυναμία συνθέσεως, για αλληλοσπαρασσόμενες τάσεις (φόρουμ, αριστερό ρεύμα), για “σωτήρια” επέμβαση στη συνεδρίαση της ΚΠΕ των Α. Λύρκου, Ν. Κωνσταντόπουλου, για

εξέγερση της οργανωμένης βάσης κατά της πολυγλωσσίας κ.λπ.

Τα πράγματα, βεβαίως, δεν είναι έτσι. Τα βέλη έχουν ακριβώς ως στόχο κάθε προσπάθεια ουσιαστικού διαλόγου μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις για τα βαθύτερα αίτια της εκλογικής ήττας, για την άρση της φυσιογνωμίας αμορφίας, για τον αριστερό αναπροσανατολισμό της πολιτικής του ΣΥΝ, για την αναγκαία ριζική ανασύνθεση των δυνάμεων του πέραν ΚΚΕ - ΠΑΣΟΚ αριστερού και οικολογικού χώρου».

Ηγεσία από τον κόσμο της Αριστεράς και της Οικολογίας ή αρχηγός από το παρασκήνιο και τα media?

Νάσος Γεωργακόπουλος
«Αυγή» 17/11/93

«Ποιοι είναι όμως αυτοί που “κατηύθυναν” από το ηγετικό επίπεδο του ΣΥΝ την υστερία; Σίγουρα όχι κάποιοι/ες “ανεξάρτητοι” (και εννοούμε πραγματικούς/ές και όχι “τραβεστί” που μετέχουν σε μυστικές συσκέψεις ομάδων και καταγγέλουν την επομένη απομικροφώνου την ομαδοποίηση). Σίγουρα όχι η τάση του φόρουμ που κατέθεσε κείμενο για τα αίτια της ήττας και την προοπτική του ΣΥΝ, ούτε η υπό διαμόρφωση “Αριστερή Ριζοσπαστική Τάση” που έπραξε αναλόγως.

Άλλωστε το δείγμα υγείας που απέκρυψε τεχνηέντως το “μπαράζ” ήταν ότι τα αποκαλούμενα “δύο άκρα” δήλωναν διατεθειμένα για νηφάλιο διάλογο και...: ορκίζονταν πως η επικράτηση της μιας ή της άλλης σαφούς κατεύθυνσης δεν σημαίνει καταστροφή ή αποχώρησή τους. Κάθε άλλο.

Πού πρέπει να αναζητήσει, λοιπόν, κανείς τους εμπνευστές της υστερίας εναντίον της σαφούς συζήτησης επί υπαρκτών απόψεων;

Πού αλλού παρά στις υπαρκτές αλλά αδιαφανείς και υπόγειες ομάδες του ΣΥΝ. Και εδώ βέβαια εμπλέκεται το ηγετικό πρόβλημα.

«Τι δεν πρέπει να κάνουμε στο συνέδριο»

Δημήτρης Μπίρμπας
«Αυγή» 18/11/93

«Η σωτηριολογική λογική, όπως εύστοχα παρατηρεί ένας “άσπονδος πρώην φίλος και σύντροφός μας”, κατατρέπει την Αριστερά. Οι απόψεις για υγιή βάση και διεφθαρμένη ηγεσία είναι επικίνδυνες –και όχι γιατί δεν υπάρχουν σε επίπεδα κορυφής λαθεμένες πρακτικές και προσωπικές φιλοδοξίες πέραν του θεμιτού– αλλά γιατί αυτό αμαυρώνει την εικόνα της Αριστεράς και των στελεχών της, υποτιμά τη σεβαστή προσωπική ιστορία του καθενός.

... Ανοίγει δρόμο για επίδοξους σωτήρες, που θα κληθούν να σώσουν το κόμμα στο όνομα της λαϊκής θέλησης και τέλος κατέστησε και καθιστά την απογοητευμένη βάση της Αριστεράς εκλογική λεία του εκάστοτε “χαρισματικού” κεντρώου ηγέτη σε συνθήκες κρίσης και πώλωσης».

Αριστερά: Η απουσία της ουτοπίας

Μαρία Δαμανάκη

«Ελευθεροτυπία» 21/11/93

«Ζούμε λοιπόν σε μια νέα εποχή; Υπήρξε ένα ιστορικό ρήγμα ασυνέχειας στην ιστορική εξέλιξη; Ποιες είναι οι νέες έννοιες αυτής της εποχής; Ποια είναι η σημερινή έννοια της καταπίεσης, της αλλοτριώσεως, της κυριαρχίας, της εξουσίας; Ποια θεωρία, ποια πολιτική μπορεί να απαντήσει στα φαινόμενα χειραγώγησης, όχι μόνο της δημόσιας, αλλά της προσωπικής πλέον ζωής των ανθρώπων, στον εποικισμό όχι μόνο του συνειδητού αλλά και του υποσυνείδητου; Ποια αριστερά θα υπάρξει; Η αριστερά που έτσι κι αλλιώς είναι συνδεδεμένη με την υπεράσπιση της οικονομικής ανάλυσης, της συνθετικής αφαιρετικής σχέσεις, της κοινωνικής προοπτικής, της ουτοπίας; Αυτή η αριστερά δεν μπορεί.

Η κρίση της αριστεράς είναι λοιπόν βαθύτατη. Δεν αφορά ένα από τα ρεύματά της, ή τον τρόπο της πολιτικής της έκφρασης. Αφορά τον υπαρκτικό της πυρήνα, το ιστορικό της –όσο έχει πια αντίκρισμα ο όρος– περιεχόμενο».

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ ΠΙΣΩ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚΑΝΕ ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ; Ο Πέτρος Κωστόπουλος «ΚΛΙΚ» είπε: «Αγάπησα τον Παπανδρέου κρός, γι' αυτό τον μίσησα μεγάλος». Ο ιδωρής Καλούδης πολέμησε υπογράφως, την κρίσιμη τριετία '85-'89, φαινόμενα αλαζονείας και λαϊκισμού του ΛΣΟΚ» (ο Κωστωτάς ξεχάστηκε φαίνεται τελώς). Και δεκάδες άλλοι δημοσιογράφοι, σε μια λίστα, φαίνεται ότι θέναν με τον τρόπο του έκαναν το έπος «Πολυτεχνείου. Ποιος το λέει; Μα, το περιοδικό ΕΙΚΟΝΕΣ, που στην προσπάθειά του να αποδείξει ότι οι άνθρωποι που είναι μέσα και στα έξω του Τύπου, σήμερα, και οι ίδιοι που έδρασαν επαναστατικά στο Πολυτεχνείο.

Πτόθωρη μνήμη; Διάθεση κατασκευής νεοειδήσεων, ανακατασκευής (πώς λέμε πτινγκ;) της ιστορίας; Κιτρινισμός στο ομα της κυκλοφοριακής επιδίωξης και «τσιμπήματος» φύλλων; Ό,τι και να π, δεν είναι και τόσο κολακευτικό και ρέγγυο για ένα έντυπο να ανακατεύει τους «πωνύμους» των ΜΜΕ κατά το δοκούν για προκύψει η κατάλληλη σουπα.

Μά όταν ένα εβδομαδιαίο, υψηλής κυκλοφορίας περιοδικό κομπάζει ότι στο ος του Πολυτεχνείου συμμετείχαν άνθρωποι που, ως εκ της ηλικίας τους, ούτε έξω δεν ήταν δυνατόν να έχουν περάσει, τότε αποτελεί δημοσιογραφικό απόπτημα ώτου μεγέθους.

Μην οργίζεσαι, παρενέβη φίλος που έτυχε είναι παρών, όταν ξεφυλλίζαμε το περιοδικό και βλέπαμε ότι η Όλγα Τρέμη, ο κος Χατζηνικολάου, δεκάδες άνθρωποι «ΜΜΕ» ήταν στο Πολυτεχνείο. Έτσι κι αλλιώς, τα Μέσα γράφουν τη δική τους ιστορία σήμερα. Κι η ιστορία τους ή θα είναι πς χυλός, μια σύγχυση, ή δεν θα γραφεί τέ.

Πότε να μη γραφεί ποτέ, σκέφτηκα.

★ ★ ★

ΜΕΡΕΣ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ. Όμως, πώς άφεται η ιστορία; Η μικρή ιστορία θμερινών «ηρώων»; Γνωστός ηνοθέτης αφηγείται τη δική του οσωπική ιστορία:

«...χα μήνες να σταυρώσω δουλειά. ινούσα. Από έναν συνάδελφό μου που γνούσε καλύτερες μέρες πήρα κάτι νεικά και του υπέγραψα γραμμάτια. Το ώτο είχε λήξει κι εγώ ακόμη δεν μπορούσα το πληρώσω. Περίμενα καλύτερες μέρες,

όμως το μόνο πράγμα που ήρθε στη ζωή μου ήταν η είδηση ότι κάτι γίνεται στο Πολυτεχνείο. Νοέμβριος του 1993. Μετά άκουσα και το σταθμό του Πολυτεχνείου, εναντίον των δικτατόρων ήμουν, κατέβηκα στο Πολυτεχνείο να διαδηλώσω. Όμως, εκεί κατάλαβα ότι δεν παίζουν. Δεν ήμουν καμωμένος από πάστα ηρώων και το πρώτο πράγμα που σκέφτηκα ήταν να το σκάσω. Όσπου να το καταλάβω, όμως, είχαν κλείσει όλες οι πόρτες. Η μόνη που ήταν ακόμη ανοικτή ήταν η έξοδος της Στουρνάρη.

Έξω, όμως, στο στενό δρόμο, βρίσκονταν χαφιέδες, αστυνομικοί, κι εγώ δεν ξέρω ποιοι βρίσκονταν. Κινούμενος προς την πόρτα, συνάντησα άλλους δυο συναδέλφους που ένιωθαν τον ίδιο τρόπο με μένα και έκαναν την ίδια σκέψη. Αποφασίσαμε να κάνουμε το μεγάλο δήμα. Περάσαμε την πόρτα, δεν μας πείραξε κανείς. Παρ' όλα αυτά, αισθανόμασταν σαν χαμένοι. Προς τα πού να πάμε; Και αν μας έπιαναν;

Ο ένας από τους συναδέλφους, τότε, είχε μια φαινή ιδέα. Να πάμε να κρυφτούμε στο εργαστήριο συναδέλφου μας, που βρισκόταν ακριβώς απέναντι από το Πολυτεχνείο, στην οδό Στουρνάρη. Εγώ θα το 'θελα πολύ, όμως κατά σύμπτωση εκείνος ήταν ο δανειστής μου και τι θα του 'λεγα για το γραμμάτιο που δεν μπορούσα να πληρώσω;

«Αφήστε, παιδιά. Εγώ σκέφτομαι να πάω στα Εξάρχεια, να βρω κανένα ταξί, θα φτάσω σπίτι μου».

Οι άλλοι δεν με ακολούθησαν. Γρήγορα χώθηκαν στο υπόγειο εργαστήριο του συναδέλφου. Τους άνοιξαν, τους δέχτηκαν... Εγώ, χωρίς να με ενοχλήσει κανείς, προχώρησα προς τα Εξάρχεια. Δεν με πείραξε κανείς. Βρήκα ταξί, σε λίγο ήμουν στο σπιτάκι μου.

Λίγη ώρα μετά, τα τανκς έμπαιναν στο Πολυτεχνείο. Αρχισαν συλλήψεις. Μπήκε η Ασφάλεια και στο εργαστήριο του σκηνοθέτη φίλου και δανειστή μου, συνέλαβε όσους είχαν καταφύγει εκεί, συνέλαβε και τους δυο συναδέλφους που είχαν καταφύγει λίγη ώρα πριν. Εκείνοι έγιναν ήρωες του Πολυτεχνείου. Εγώ δεν μπόρεσα να γίνω ήρωας. Χρωστούσα ένα γραμμάτιο!...

★ ★ ★

ΠΗΡΑΣΙΑ. Πήραμε το παρακάτω δελτίο Τύπου, που το δημοσιεύουμε αυτούσιο, μαζί με τη φωτογραφία που το συνόδευε: «Φαίνεται ότι η Πάμελα Ρούσσου δεν

κάθεται στο σπίτι περιμένοντας να οριστικοποιηθεί το διαζυγίο της από τον Ντέμη Ρούσσο. Η τελευταία από τις εμφανίσεις της στην υψηλή κοινωνία θα είναι στην παρουσίαση της κολεξιόν για τα 20 χρόνια του Μιχάλη Ασλάνη.

Η Πάμελα, πρώην διεθνές top model, της δεκαετίας του '70, ήταν γνωστή για το ταλέντο της να συνδυάζει το avant guard εξωφρενικό punk look με ιδιωτικές επιδείξεις για τη βασιλική οικογένεια της Αγγλίας.

Αλλά ποιος είναι ο μυστηριώδης άνδρας που θα συνοδεύσει την κα Ρούσσου στην πασαρέλα;

Φημολογείται ότι δεν είναι το γνωστό μοντέλο Γιάννης Κουτσιανός, αλλά ένα από τα καινούργια φλερτ με τα οποία κυκλοφορεί. Έως τώρα το όνομά της έχει συνδεθεί με μια προσωπικότητα της τηλεόρασης, ένα γλύπτη, ένα δημοσιογράφο, έναν πολιτικό και έναν ωραίο cowboy, μαζί με τον οποίο ιππεύει καθημερινά.

Όταν η κα Ρούσσου δεν κάνει ιππασία και δεν επιδεικνύει το -ακόμη και τώρα- θαυμάσιο πρόσωπο και σώμα της σε επιλεγμένες εμφανίσεις υψηλής μόδας και φιλανθρωπικές εκδηλώσεις, περνά τον καιρό της γράφοντας το επόμενο βιβλίο της «Το εγχειρίδιο της διαζευγμένης».

Συγγνώμη, κυρία Πάμελα, αυτή τη στιγμή, εμείς, ιππεύουμε αλλού!

ο Αχύριστος

Σωφρονισμός ίσον εγκλεισμός;

Ανήμερα την 17η Νοεμβρίου, το δικαστήριο Εφετών συμμορφώθηκε με την απόφαση του Αρείου Πάγου στην υπόθεση Γ. Πετρόπουλου. Σύμφωνα με αυτήν κρίνεται αντισυνταγματική η επανεκδίκαση των υποθέσεων όσων είχαν καταδικαστεί από τα κακουργιοδικεία κατά την περίοδο της δικτατορίας και στερούνται του δικαιώματος της εφέσεως που ορίζεται από το Σύνταγμα.

Οι συνήγοροι κ. Λίνα Καρανασπούλου και Νικόλαος Μαβίδης με υπόμνημά τους προς τον υπουργό Δικαιοσύνης ζητούν να αναλάβει την αποκατάσταση της δικαιοσύνης που θεωρούν ότι διασύρεται και υπονομεύεται από τη συγκεκριμένη απόφαση. Με αυτήν παγιώνεται μια κατάσταση που ισχύει από τα χρόνια της δικτατορίας, να στερούνται δηλαδή το δικαίωμα έφεσης όλοι όσοι είχαν καταδικαστεί τότε.

Θεωρούν την απόφαση βάνανση προσβολή κατά του θετικού δικαίου, πραξικόπημα σε βάρος της συνταγματικής νομιμότητας και των διεθνών συμβάσεων, κθώς και ανεπίτρεπτη ανάμειξη της δικαστικής στη νομοθετική λειτουργία.

Οι συνήγοροι υπεράσπισης υποστηρίζουν ότι έτσι υπονομεύτηκαν οι συνταγματικοί θεσμοί εφόσον ο μοναδικός δρόμος για την αποκατάσταση της νομιμότητας είναι η εκδίκαση της έφεσης όπως ορίζουν το Σύνταγμα, ο νόμος και οι διεθνείς συνθήκες.

Για την ιστορία

Ο Γιάννης Πετρόπουλος δρίσκεται καταδικασμένος από το 1973 σε ισόβια κάθειρξη, με την κατηγορία της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως του Τηλέμαχου Μιχαηλίδη.

Η υπόθεση ίσως αποτελεί για τους δικαστές μια απλή ιστορία ρουτίνας. Σε ηλικία είκοσι ενός ετών σκότωσε τον άνθρωπο που παρενοχλούσε συνεχώς τη μητέρα του. Ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι αναγκάστηκε να προβεί στο φόνο, καθώς έπρεπε να προστατέψει τη μητέρα του μέσα στο σκοτάδι.

Όμως, ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση του τα είκοσι συνεχή αυτά χρόνια. Ο ίδιος επιμένει ότι τέλεσε την ανθρωποκτονία αλλά δεν θεωρεί ότι η πράξη του αυτή είναι άδικη. Το μακρύ διάστημα της ποινής του διαβάσει συνεχώς και μέσα από τη φυλακή εκδίδει δύο διδύλια.

Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση μιας δίκης που έγινε το 1991. Τότε το δικαστήριο ανέλαβε την έκδοση οριστικής απόφασης, εκφράζοντας αμφιβολίες ως προς την ικανότητα καταλογισμού της πράξης από τον Γ. Πετρόπουλο και διέταξε ψυχιατρική εξέταση του κατηγορούμενου.

Ένα χρόνο αργότερα ο καθηγητής του Πανεπιστημίου κ. Κωνσταντίνος Στεφανής (10/7/92) με τη βοήθεια δύο ψυχιάτρων καταλήγει ότι: «...κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης για την οποία κατηγορείται η ικανότητά του προς καταλογισμό ήταν ουσιωδώς μειωμένη».

Στο υπόμνημα που απευθύνουν προς τη υπουργό οι συνήγοροι υπεράσπισης αναφέρουν ότι «η ανθρωποκτονία φέρεται να τελέστηκε με έναν σουγιά, χωρίς να έχει αναγνωρισθεί η ιατροδικαστική έκθεση νεκροψία και ότι «ο Γιάννης Πετρόπουλος ωθήθηκε στην πράξη του από μη ταπεινά αίτια και κυρίως από την ανάρμοστη και προσβλητική συμπεριφορά του θύματος», όπως επίσης «γεγονότα ομολογημένα από τον Πετρόπουλο δεν ελήφθησαν υπόψη παρ' όλο που έχουν αποδειχθεί πλήρως».

Όλο το διάστημα των δύο τελευταίων χρόνων που εκκρεμεί η υπόθεση, οι συνήγοροι συγκέντρωσαν αρκετό υλικό με το οποίο υποστηρίζουν ότι επαληθεύονται οι ισχυρισμοί αλλά και φωτίζονται τα περιστατικά επανεξέταση της υπόθεσης όμως, σταμάτησαν πριν αρχίσει, ενώ αποτελεί δικαίωμα κάποιου Έλληνα πολίτη.

Ισχύει το τεκμήριο της αθωότητας;

Ο ίδιος ο Γ. Πετρόπουλος ζητώντας να επανεκδικαστεί η υπόθεσή του σε γραπτή δήλωσή του από τις φυλακές Κορυδαλλού δηλώνει: «ετέλεσα την πράξη δρισκόμενος σε άμυνα και η ικανότητά μου προς καταλογισμό ήταν ουσιωδώς μειωμένη. Στην πράξη μου ωθήθηκα από την ανάρμοστη συμπεριφορά του θύματος, τα κίνητρά μου δεν ήταν ταπεινά».

Η ενοχή μου ως προς την πράξη της ανθρωποκτονίας στηρίχθηκε σε έγγραφο, αναγνωσθέν στη δίκη, ενώ ποτέ δεν εδιεξαχθεί δίκη ανθρωποκτονίας χωρίς ανάγνωση θεμελιώδους εγγράφου για την ενοχή του κατηγορούμενου. Η πρωτόδικη απόφαση έσφαλε ως προς τα πραγματικά περιστατικά, αφού έλαβε υπόψη της τη μετωπία ενός μάρτυρα κατηγορίας, φίλου του θύματος.

Από την ιατροδικαστική έκθεση αποδίδεται ότι προκάλεσα τη θανατηφόρα σωματική βλάβη στον Τηλέμαχο Μιχαηλίδη δρισκόμενος σε νόμιμη άμυνα και ενώ μ' έσφιγγε τον λαιμό με τα δυο του χέρια».

Το δικό μας ερώτημα είναι ένα: Ο σωφρονισμός ταυτίζεται με την περιθωριοποίηση και τον εγκλεισμό; Η κοινωνία μας δεν επιθυμεί περιθώρια επίδειξης της αρχής της επικράτειας;

Γεωργία Δά...

ΚΟΝΤΟΘΩΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Η δικηγόρος κ. Γιάννα Κούρτοβικ εξηγεί γιατί ο ισοθίτης Γιάννης Πετρόπουλος είναι μια ξεχωριστή περίπτωση:

«Η τυπική απόρριψη της έφεσης του Γ. Πετρόπουλου έπειτα από μια προηγηθείσα τυπική παραδοχή της και η παλινδρόμηση του δικαστηρίου, που ενάντια στις αρχές της δικονομίας απόφαση, θεωρώντας ότι δεσμεύεται από μια μεταγενέστερη από αυτήν απόφαση του Αρείου Πάγου, έκαναν τον Γ.Π. ακόμη πιο συμπαθή απ' ό,τι τον είχε ήδη κάνει η εκρηκτική του προσωπικότητα, η χειμαρρώδης ευαισθησία του, η αυθεντική του ζωντάνια και ίσως και η ίδια η ποινική του ιστορία.

Όμως όσο περισσότερο νιώθει κανείς συμπάθεια για τον Γ.Π. τόσο περισσότερο σκέφτεται όλους εκείνους τους ανώνυμους της κοινωνίας των φυλακών που χάνουν κι αυτοί την ευκαιρία μιας δεύτερης δίκης που, όμως, δεν έχουν το προνόμιο της συμπάθειάς μας για να τους δικαιώνει και να τους παρηγορεί στο δράμα του ισόβιου εγκλεισμού.

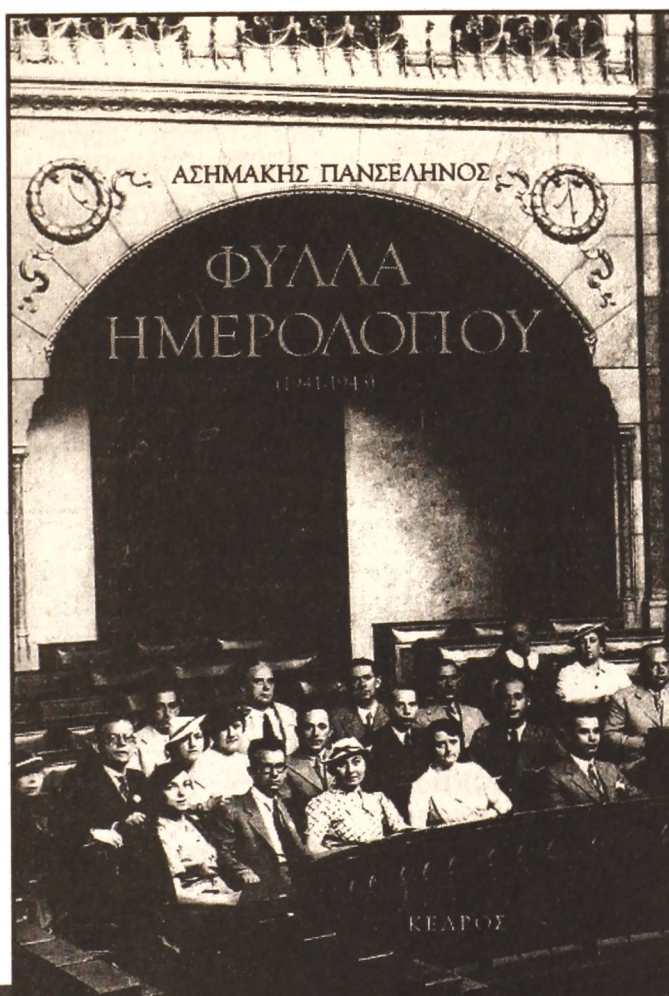
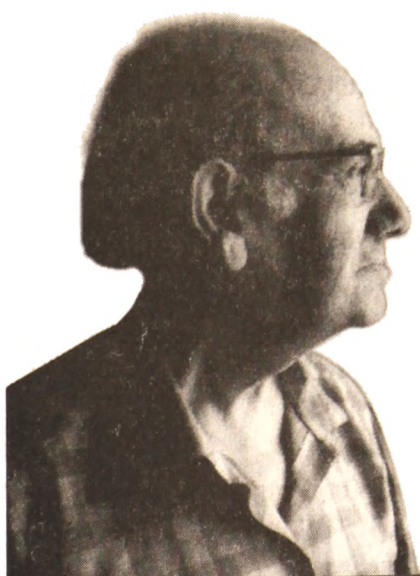
Μόνο μια δικαιοσύνη ισόβια, κοντόθωρη και αποκομμένη από την κοινωνία θα μπορούσε να θεωρεί αντισυνταγματική την επιείκεια της πολιτείας απέναντι στους ισόβιους κρατούμενούς της.

Αυτό το δράμα απαιτεί τη λύση του από την κυβέρνηση».

Μένης Κουμανταρέας
Η ΣΥΜΜΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΠΑΣ

Τι θα κάνετε αν συναντούσατε
ένα γεροπαράξενο καθηγητή να
τρώει στο φαστ-φουντ με
δερμάτινα γάντια; Και τι θα λέγατε
αν εκείνος σας προσκαλούσε
σπίτι του να γνωρίσετε τον
ερμαφρόδιτο υπηρέτη του και τη
μικρομέγανη μαθήτριά του που
παίζει άρπα;
Όλα αυτά θα τα μάθετε –
ή θα νομίζετε ότι τα μάθατε –
σ' αυτό το μουσικό μυθιστόρημα
για το τέλος του αιώνα.

Ασημάκη Πανσέληνου
ΦΥΛΛΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Μέσα στα χαρτιά του Ασημάκη
Πανσέληνου βρέθηκε το
χειρόγραφο αυτό που σήμερα
έρχεται στη δημοσιότητα. Είναι
ένα ημερολογιακό κείμενο
γραμμένο μέρα με τη μέρα,
κάτω από την πίεση και την
αγωνία των γεγονότων.
Αποτελεί μια προσπάθεια να
βάλει ο συγγραφέας σε κάποια
τάξη και προοπτική τα
πρωτόγνωρα και φοβερά
βιώματα ενός πολέμου και μιας
Κατοχής.

ΚΕΔΡΟΣ
το ελληνικό βιβλίο

• Ο έχων τάξει εαυτὸν να διαφυλάττει και να εγγυάται τους θεσμούς κ. **Ευάγγελος Βενιζέλος**, ετοιμάζει αυτές τις ημέρες να καταθέσει στη Βουλή ένα νομοθέτημα, το οποίο θα αφορά την ανασυγκρότηση του περιφημου Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης. Σύμφωνα λοιπόν με όσα διαβάζουμε, δύο νέα όργανα θα υπάρξουν για την εποπτεία των ραδιοτηλεοπτικών μέσων: Το ΕΣΡ θα είναι εννεαμελές. Σ' αυτό θα εκπροσωπούνται όλα τα κόμματα που μετέχουν στη λειτουργία του Κοινοβουλίου, ανάλογα με την κοινοβουλευτική τους δύναμη. Έτσι, στο όργανο αυτό το ΠΑΣΟΚ θα εκπροσωπείται με τέσσερα μέλη, η Νέα Δημοκρατία με δύο, η Πολιτική Άνοιξη και το ΚΚΕ με ένα, ενώ το ένατο θα ορίζεται από τον πρόεδρο της Βουλής. Παράλληλα, λέγεται ότι θα υπάρξει και άλλο ένα όργανο, στο οποίο θα μετέχουν εκπρόσωποι των φορέων των ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Αυτά τουλάχιστον σε γενικές γραμμές έχουν διαρρεύσει στον Τύπο. Ωστόσο, όλα αυτά διακρίνονται από μεγάλη ασάφεια σε σχέση με ό,τι κατά καιρούς έχει πει ο κ. Βενιζέλος και κανείς δεν γνωρίζει πλέον, ποιο τοπίο θα προκύψει στον ορίζοντα των ΜΜΕ. Μπορεί λοιπόν να αφήνονται να αιωρούνται όλα αυτά, κανείς όμως δεν μιλάει για την ταμπακιέρα: Οι άδειες των ραδιοτηλεοπτικών μέσων θα ξαναμοιραστούν—όπως έλεγε το ΠΑΣΟΚ ως αντιπολίτευση—ή θα παραμείνουν όπως δόθηκαν από τον κ. **Μητσοτάκη** και συμπληρώθηκαν από τον κ. **Παπανδρέου**;

Θα γίνει νέος νόμος για το ΕΣΡ που θα του δίνει ουσιαστικές αρμοδιότητες ή θα παραμείνει ένα απλό συμβουλευτικό και... διακοσμητικό όργανο; Η ΕΡΤ θ' αποκοπεί διά νόμου από τον ομφάλιο λώρο της Ζαλοκώστα; Γιατί, ήδη κυκλοφορούν τα ονόματα επιφανών δημοσιογράφων του ΠΑΣΟΚ που προορίζονται για τις υψηλές θέσεις. Κι ας μη γελιώμαστε, το όποιο ΕΣΡ

δεν πρόκειται να αλλάξει τα ήδη συμφωνημένα... Αλήθεια, τώρα θα δούμε τι στάση θα κρατήσει η μέχρι πρόσφατα λαλίστατη και υψηλόφρων ΠΟΣΠΕΡΤ...

Κι έπειτα, για ποιους θεσμούς μιλάμε, όταν το «ανώτατο» ΕΣΡ θα είναι όργανο των κομμάτων; Πού εντάσσονται οι φορείς ή οι κοινωνικές μειοψηφίες; Θα τις ρίξουν άραγε στη δεύτερη επιτροπή, που, όπως φαίνεται θα 'χει καθαρά διακοσμητικό χαρακτήρα;

• Ταυτόχρονα, όμως, είναι απαράδεκτο να υπάρχουν εκπρόσωποι των κομμάτων στο ΕΣΡ. Μήπως με εντελώς τριτοκοσμικό τρόπο το ΠΑΣΟΚ δεν κάνει τίποτε άλλο από το να μεθοδεύει τον έλεγχο των ΜΜΕ. Μ' αυτό τον νόμο την πλειοψηφία στο ΕΣΡ θα έχει η εκάστοτε κυβέρνηση, αφού ο πρόεδρος της Βουλής θα ορίζει το ένατο μέλος, το οποίο θα έχει το ρόλο της ασφαλιστικής δικλείδας για τις πολιτικές αποφάσεις του οργάνου. Και μια τελευταία παρατήρηση: Στην όλη φιλοσοφία της σοσιαλιστικής κυβέρνησης για τα ΜΜΕ, δεν διακρίνεται ψήγμα αντιμονοπωλιακού πνεύματος (άρα και πλουραλιστικού), το οποίο από λίγο έως πολύ αυτή τη στιγμή δεσπόζει στους προβληματισμούς και τα αιτήματα όλων των προοδευτικών και όχι μόνο κομμάτων, διανοουμένων, δημοσιογράφων και συνδικαλιστικών οργάνων σ' ολόκληρο τον κόσμο. Η Ελλάδα είναι ίσως η μόνη δυτική χώρα που δεν έχει έναν υποτυπώδη έστω τέτοιο νόμο...

• Ύστερα από όλα αυτά, να πιστέψουμε ότι ένα τέτοιο νομοθέτημα θα λύσει τα χέρια της κυβέρνησης για τις αλλαγές στην ΕΡΤ; Να το πιστέψουμε; Πάντως, όπως λέγεται, ο κ. **Βενιζέλος** ζήτησε από τον τώως πρόεδρο της ΕΡΤ κ. **Δραγώνα** να ετοιμάσει όχι μόνο χριστουγεννιάτικο πρόγραμμα, αλλά και για το πρώτο τετράμηνο του '94! Μέσα σε όλο το χαλασμό ο προγραμματισμός τους μάρανε...

Στα άμεσα σχέδια πάντως της κυβέρνησης είναι και η κατάργηση της μονοθεσίας στην ΕΡΤ, με σκοπό να προσελκύσει δημοσιογράφους των ιδιωτικών καναλιών που θα μπορούν να κάνουν—ως επιτυχημένοι—και κάποια εκπομπή στην κρατική τηλεόραση... Έτσι, αλήθεια, νομίζουν ότι θα λύσουν τ' αδιέξοδα των κρατικών καναλιών;

• Επαναληπτικές εκλογές στις 30 του μήνα στην ΕΣΗΕΑ. Υποψήφιοι για την προεδρία, ο νυν αντιπρόεδρος **Δημήτρης Γκλαβάς**, ο πρώην γενικός γραμματέας του σωματείου κ. **Μανώλης Μαθιουδάκης** και η κ. **Σοφία Βούλτεψη**. Για την αντιπροεδρία, από την οποία θα παραιτηθεί ο κ. Γκλαβάς, θέτουν υποψηφιότητα οι **Νίκος Κιάος**, **Β. Λαμπρόπουλος** και **Μ. Χωριανόπουλος**. Βεβαίως, κανείς δεν ξέρει τι θα προκύψει έως τις εκλογές...

• Πάντως, μάθαμε, ότι από το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό παραιτήθηκε ο **Πάνος Γεραμάνης** για λόγους υγείας. Έτσι, ορίζε-

ται πλέον αντιπρόεδρος ο **Λυκούργος Κομίνης** και τακτικό μέλος από αναπληρωματικό ο **Παναγιώτης Βενάρδος**. Ως προς την παραίτηση του Πάνου Γεραμάνη πάντως πολλά ακούγονται: Ένα από αυτά είναι η υποψηφιότητά του, την τελευταία στιγμή, στη θέση του αντιπροέδρου, υποστηριζόμενος από το ΚΚΕ. Το σίγουρο πάντως είναι ότι για μια ακόμη φορά οι προοδευτικές δυνάμεις δεν τα βρίσκουν για τη θέση του αντιπροέδρου. Έτσι, ακούγεται και για διαρροές ψήφων του ΠΑΣΟΚ προς τον κ. Χωριανόπουλο αφού δεν εγκρίνεται από το κόμμα ο κ. Κιάος, λόγω των αντιΠΑΣΟΚικών σχολίων του στην εφημερίδα που εργάζεται!

• Η ΕΣΗΕΑ αποφάσισε πάντως να διερευνήσει το θέμα των μυστικών κονδυλίων. Δημιουργήθηκε λοιπόν επιτροπή, υπή την προεδρία του Παναγιώτη Βενάρδου, που θα ψάξει το θέμα, το οποίο ταλάνισε τους δημοσιογράφους τις πρώτες ημέρες της ανάληψης της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ. Μετά, αφού ακούστηκε ότι υπάρχει κατάλογος ονομάτων και ρίχτηκε λάσπη σε έντυπα και πρόσωπα, το θέμα μοιάζει πλέον να μην απασχολεί κανέναν...

• Αυτό και αν έχει ξαναγίνει σ' υποτιθέμενο δημοκρατικό συνδικαλιστικό όργανο: Αφού εξετάστηκαν οι περιπτώσεις των δημοσιογράφων παρελθόντων ετών και αποφασίστηκε η έγγραφη τους, οι κ.κ. **Μπακατσέλος**, **Αγαπητός**, **Κατραμάδος** και **Μάλλης** υπέβαλαν ενστάσεις εναντίον μερικών εξ αυτών! Ένσταση σημαίνει ότι δεν πρόκειται ποτέ αυτοί οι άνθρωποι να γραφτούν στο συνδικαλιστικό τους όργανο. Ας σημειωθεί, ότι οι περισσότεροι εξ αυτών δεν είχαν γραφτεί από τις προηγούμενες συντηρητικές πλειοψηφίες που τους είχαν ταλαιπωρήσει για ευνόητους λόγους. Τώρα πάντως, θα φανούν οι όποιες ευαισθησίες των όποιων προοδευτικών πλειοψηφιών στο συνδικαλιστικό όργανο της ΕΣΗΕΑ.

• Κόλλημα δημιουργήθηκε ξαφνικά στη μεταστέγαση του ΕΔΟΕΑΠ στα παλαιά γραφεία της **Ελευθεροτυπίας**. Ενώ είχε συμφωνηθεί η αγορά του κτιρίου έναντι του ποσού των 600 εκατ., ο κ. **Τεγόπουλος** άλλαξε

ώρα γνώμη και ζητά επιπρό-
θετα άλλα εκατό εκατ. Σύνολο,
ήλαδή, επτακόσια!

• Καλά όμως φαίνεται να πη-
γαίνουν οι δουλειές του κ. Τεγό-
πουλου. Η *Χρυσή Ευκαιρία* των
αγγελιών «έπιασε» στο κοινό, με
αποτέλεσμα να κλωνιστεί η έως
σήμερα μονοκρατορία του κ.
Λαμπράκη. Ήδη, λέγεται ότι
έχουν αφαιρεθεί έξι σελίδες από
την ύλη –σε αγγελίες– των *Νέων*.
Η εφημερίδα έσπευσε να καλύ-
ψει το κενό με ένα ελκυστικό
ένθετο με τίτλο «*Μεγαλώνω -
Πάρτε τη ζωή στα χέρια σας*»
που απευθύνεται σε εφήβους και
γονείς. Το ένθετο κυκλοφορεί σε
συνεργασία με τις Sunday Times.
Να δούμε πάντως, η αφαίρεση
των αγγελιών τι επιπτώσεις θα
χει και στην κυκλοφορία των
Νέων.

• Παλιότερα είχε ακουστεί ότι
στα άμεσα σχέδια του κ. Τεγό-
πουλου ήταν και η έκδοση ενός
περιοδικού. Τώρα, που όπως
φαίνεται τα πράγματα είναι κα-
λύτερα γι' αυτόν– μην ξεχνάμε
πως η *Ελευθεροτυπία* λόγω της
πολιτικής στάσης της έχει τσι-
μπήσει αρκετά φύλλα– θα πραγ-
ματοποιήσει άραγε το σχέδιό
του;

• Καλά, αυτό το αφιέρωμα των
Εικόνων για τη γενιά του Πολυ-
τεχνείου ήταν ανεκδιήγητο: Ού-
τε λίγο - ούτε πολύ, θέλησαν να
μας πείσουν ότι 52 δημοσιογρά-
φοι, 9 διευθυντές και 5 τηλεο-
πτικοί σταρ προέρχονται από
αυτήν. Κατ' αρχάς, υπήρξαν και
αρκετοί άλλοι, φοιτητές εκείνη
την εποχή και συμμετέχοντες
στα γεγονότα, στελέχη σήμερα
εφημερίδων που δεν περιλαμβά-
νονται στο αφιέρωμα, γιατί δεν
προσπάθησαν ποτέ να το εξαρ-
γυρώσουν. Και έπειτα, λες και
αυτό το αφιέρωμα έγινε για να
ικανοποιηθούν ανάγκες του δη-
μοσιογραφικού σταρ - σύστημ,
να ξεπληρωθούν υποχρεώσεις
προς αυτούς που θγαίνουν στο
γυαλί, τόσο πια, που ακόμη και
τους Νίκο Χατζηνικολάου, Πέ-
τρο Κωστόπουλο και Γιάννη
Βλαστάρη συμπεριέλαβε σ' αυτή
τη γενιά, που ακόμη και μέσα
από το ίδιο το δημοσίευμα του
περιοδικού κάτι τέτοιο διαψεύ-
δεται... Μνεία βέβαια γίνεται
και σ' όλα σχεδόν τα στελέχη του
συγκροτήματος Μπόμπολα. Αν
δεν ευλογήσουμε τα γένια μας.

• Δίκαια θα διερωτηθείτε, για-

τί φέτος η επέτειος του Πολυτε-
χνείου πήρε τόσο μεγάλη δημο-
σιότητα κι έτυχε τέτοιας προδο-
λής. Μήπως άραγε επειδή συ-
μπληρώθηκαν είκοσι χρόνια;
Και λοιπόν; Όσοι παρακολού-
θησαν τις εκπομπές που προβλή-
θηκαν στα κανάλια, είχαν την
αίσθηση ότι τα γεγονότα του
Πολυτεχνείου έγιναν από το ση-
μερινό ΠΑΣΟΚ! Βεβαίως έτσι
φάνηκε, αφού πίσω από τις πε-
ρισσότερες εκδηλώσεις και τις
εκπομπές ήταν ο νυν υπουργός
ΠΕΧΩΔΕ κ. Λαλιώτης. Αυτός
που σήμερα θέλει να εντάξει σε
διάφορες θέσεις τη γενιά του
Πολυτεχνείου, που στην πλειο-
ψηφία της είναι ανένταχτη, και
το δηλώνει. Στην πρώτη τετραε-
τία του ΠΑΣΟΚ το άνοιγμα έγι-
νε προς την Αριστερά. Τώρα
έχουν σειρά οι ανένταχτοι...
Πάει περισσότερο στο ίματζ του
κόμματος της εξουσίας...

• Το καλύτερο πάντως αφιέρω-
μα στον Τύπο έγινε από την
Ελευθεροτυπία, ενώ η καλύτερη
τηλεοπτική εκπομπή ήταν αυτή
του Απόστολου Αποστολόπου-
λου στην ET-1.

• Τελεί υπό παραίτησιν ο συν-
δικαλιστικός εκπρόσωπος της
εφημερίδας *Νίκη* εις ένδειξιν
διαμαρτυρίας για το καθεστώς
των πληρωμών που επικρατεί
στο συγκρότημα Κουρή! Γρά-
φτηκε επίσης ότι οι δημοσιογρά-
φοι ως μη αμοιβόμενοι, αποφά-
σισαν να διαμαρτυρηθούν στην
ιδιοκτησία, δίνοντας όλα τους
τα θέματα υπό μορφήν μονόστη-
λου! Αν μη τι άλλο διεκδικούν
την πρωτοτυπία στη διαμαρτυ-
ρία τους. Κατά τ' άλλα όμως, ο
κ. Κουρήs έχει αποφασίσει να το
παιξει επιχειρηματίας στα ΜΜΕ
με δύο κανάλια. Δεν είναι πρό-
κληση;

• Και κάτι κοσμικών: Στις 4 Δε-
κεμβρίου ο πρόεδρος της Δημο-
κρατίας κ. Καραμανλής θα δώ-
σει την καθιερωμένη δεξίωση
προς τιμήν των εκπροσώπων
των ΜΜΕ. Συνωστισμός των δη-
μοσιογράφων για να εξασφαλί-
σουν την πολυπόθητη πρόσκλη-
ση. Παρ' όλο όμως που ο πρόε-
δρος καλεί με ένδυμα περιπά-
του, οι περισσότερες γυναίκες
του κλάδου, αλλά και οι σύζυγοι
των δημοσιογράφων θα βρουν
πάλι την ευκαιρία να εντυπω-
σιάσουν με τις τουαλέτες τους,
που κάθε άλλο παρά η απλότητα
θα τις διακρίνει...

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΝΩΣΕΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Ελάχιστοι ενδιαφέρονται κι όμως πρέπει...

Εδώ και αρκετό καιρό έχει κυκλοφορήσει από το Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ ένα
σχέδιο καταστατικού της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ένωσης
Συντακτών, με την ελπίδα να συζητηθεί στην πρώτη γενική
συνέλευση, στην οποία θα υπάρξει απαρτία. Το ζητούμενο βέβαια
δεν έχει ακόμη επιτευχθεί, είτε γιατί οι δημοσιογράφοι είναι
πολυάσχολοι (πολλοί έχουν έως και... πέντε δουλειές), είτε γιατί
κάποιοι άλλοι αδιαφορούν για την Ομοσπονδία, τη σαμποτάρουν με
τον τρόπο τους, ίσως γιατί τρομοκρατούνται ως μέλη της ΕΣΗΕΑ να
είναι ίσοι με τους δημοσιογράφους των άλλων ενώσεων, ειδικότερα
της επαρχίας, διεκδικούν την πρωτοκαθεδρία, (φοβούμενοι ίσως για
τα ταμεία τους), άσχετα αν, χωρίς να το καταλάβουν παίζουν το
παιχνίδι της εργοδοσίας που θέλει το χώρο διασπασμένο και
αδύναμο. Ωστόσο, οι μεγάλες αλλαγές που έχουν επέλθει στην
ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης κατάργησαν τα τοπικά και
εθνικά σύνορα για λογαριασμό της πληροφόρησης, ενώ ταυτόχρονα
δημιούργησαν νέα προβλήματα στο χώρο της δημοσιογραφίας. Το
Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή θα υπάρξει απαρτία
και θα καταστεί δυνατή η συζήτηση του σχεδίου καταστατικού
κυκλοφόρησε ένα κείμενο που το μοίρασε στην προηγούμενη
έκτακτη γενική συνέλευση, όπου ανάμεσα στ' άλλα αναφέρονται:

«Μετά από την πενταετίας καθιέρωση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας
και τηλεόρασης και τη σταδιακή εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και
μέσων στον ηλεκτρονικό και έντυπο λόγο, ισχύουν τα ίδια περίπου
φαινόμενα και οι συνέπειες για τους δημοσιογράφους. Τα
προβλήματα που δημιουργήσε η νέα τεχνολογία είναι πολυσύνθετα
και δεν έχουν τοπικό χαρακτήρα. Είναι ίδια για όλους τους έλληνες
δημοσιογράφους. Και η αντιμετώπιση των σοβαρών και πολύπλοκων
αυτών προβλημάτων, καθώς και η διασφάλιση αλλά και η διεύρυνση
των δικαιωμάτων των εργαζομένων, απαιτούν στενή συνεργασία και
πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των συγγενικών επαγγελματικών
συνδικαλιστικών οργανώσεων της χώρας. Απαιτούν συνεργασία και
συμμετοχή σε ευρύτερες διεθνείς οργανώσεις του Τύπου και των
ΜΜΕ. Συμμετοχή και πρωτοβουλίες στα δρώμενα και όλες τις
διαδικασίες λήψης αποφάσεων για την αντιμετώπιση των
προβλημάτων των εργαζομένων».

Κι ακόμα σημειώνεται ότι δεν θίγεται καθόλου η αυτονομία και η
ανεξαρτησία της ΕΣΗΕΑ ή άλλης ένωσης - μέλους της Ομοσπονδίας,
ούτε η περιουσιακή κατάσταση των ενώσεων αλλά ούτε και τα
Ταμεία τους. Η ΕΣΗΕΑ εκπροσωπείται τόσο στο συνέδριο όσο και
στα όργανα της Ομοσπονδίας με μεγαλύτερο αριθμό μελών απ' όλες
τις άλλες ενώσεις και αυτό είναι εύλογο και δίκαιο, γιατί είναι η
μεγαλύτερη ένωση της χώρας. Η Ομοσπονδία, σύμφωνα με το άρθρο
4 του σχεδίου, «με απόφαση του πανελλαδικού συνεδρίου των
αντιπροσώπων των ενώσεων - μελών της, μπορεί να γίνει μέλος των
ελληνικών και των διεθνών επαγγελματικών οργανώσεων
(Ομοσπονδιών) του χώρου του Τύπου και των ΜΜΕ και εκλέγει
αντιπροσώπους στα συνέδριά τους».

Βεβαίως, αυτή τη στιγμή οι υπόλοιπες δημοσιογραφικές ενώσεις
έχουν αποφασίσει για τη δημιουργία της Ομοσπονδίας και όπως
δείχνουν τα πράγματα προχωρούν χωρίς την ΕΣΗΕΑ. Πάντως, αν η
ΕΣΗΕΑ αποφασίσει τελικά να συμμετάσχει, θα πρέπει να υπάρξουν
βελτιώσεις στο σχέδιο του καταστατικού, το οποίο, άλλωστε, δεν
είναι και ό,τι καλύτερο έχει προκύψει. Ουσιαστικές μπορούν να
θεωρηθούν οι τροποποιήσεις που πρότείνει ο Γιώργος Βότσης στην
πρόσφατη έκτακτη γενική συνέλευση, όπου έγινε μια κάποια
συζήτηση, χωρίς όμως να μπορούν να παρθούν αποφάσεις λόγω
έλλειψης απαρτίας...

της Ράνιας Κλουτσινιώτη

Την ώρα που η φύση εκδικείται για τη βία, η οποία ασκείται συνεχώς εις βάρος της, σαράντα πέντε ημέρες μετά τις εκλογές της δεκάτης Οκτωβρίου και την πολιτική αλλαγή, ήρθαν οι πρώτες βαρυσήμαντες εξαγγελίες του φορτωμένου με οράματα υπουργού Περιβάλλοντος και Χωροταξίας για θέματα της αρμοδιότητάς του.

«ΒΡΕΧΕΙ κροκοδείλια δάκρυα». Ο Καιρός, εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 23-11-1993.

Σε τι συνίστανται οι εξαγγελίες του κ. Λαλιώτη για θέματα περιβάλλοντος; Κατάργηση των κατσιγιάννειων πράξεων, σε συνδυασμό 1) με εκτεταμένες νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων της «δεύτερης» μετά τον Τρίτη γενιάς, 2) με νέες πολεοδομήσεις περιοχών, κυρίως παραθεριστικής κατοικίας στην Αττική, στην Εύβοια και στη Χαλκιδική, εις βάρος δασικών εκτάσεων και γεωργικής γης, δίχως να έχει προηγηθεί χωροταξικός και περιβαλλοντικός σχεδιασμός και 3) με ομαλή διαχείριση του τέλους του προγράμματος της Επιχειρήσεως Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης, δίδοντας έμφαση στην ολοκλήρωση των διαδικασικών ένταξης στο Σχέδιο της «πρώτης» γενιάς αυθαιρέτων. Στο σύνολο περίπου εξακοσίων χιλιάδων στρεμμάτων...

Ιδού δε και οι πρώτες εκτιμήσεις του για την πολιτική της Νέας Δημοκρατίας στα θέματα του χώρου:

«Οι εμπλοκές που παρατηρήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια για την ένταξη περιοχών στο Σχέδιο, εξαιτίας του δασικού τους χαρακτήρα, ισχύουν σε λίγες μόνον περιπτώσεις και χρησιμοποιήθηκαν από τη Νέα Δημοκρατία ως πρόσχημα», η οποία, ως γνωστόν, από ευαισθησία(!) προς το περιβάλλον, ήθελε μάλιστα να παρεμποδίσει τις εντάξεις, ενώ άλλα έκανε.

Μείναμε άλαλοι από την πρωτοτυπία των μέτρων και το εύστοχο των εκτιμήσεων!

Αυτό θα πει αλλαγή πολιτικής, αλλαγή πορείας στα θέματα του χώρου. Εκ νέου η κερδοσκοπία στη γη με τη δημιουργία νέων οικοπέδων, ανάγεται, ως συνήθως, σε θέμα πρώτης προτεραιότητας. Με τη μόνη διαφορά ότι εκείνα που οι άλλες κυβερνήσεις είχαν την εξυπνάδα να προβάλλουν σαράντα πέντε τέρμινα πριν από τις εκάστοτε επερχόμενες εκλογές, ο οραματιστής υπουργός τα εξαγγέλλει αμέσως μετά. Να θυμηθούμε ότι έως τώρα οι Πλυτάδες και οι Κατσιγιάννηδες ενέσκυπταν στο «τέλος εποχής». Όχι και στην αρχή! Έλεος...

Δυστυχώς όμως δεν φαίνεται να είναι μόνο δική του αντίληψη. Γιατί και ο κύριος Παπανδρέου, άτονα μάλιστα, πλην όμως με σταθερή φωνή, μας δημιούργησε την ίδια αίσθηση πρωτοτυπίας, όσον αφορά στις μελλοντικές κινή-

σεις του κυβερνώντος κόμματος για θέματα του χώρου, δηλώνοντας ότι: «προγραμματίζουμε μεγάλα έργα και αξιοποίηση του πακέτου Delors. Αυτή είναι η αισιόδοξη εικόνα που προτείνουμε. Η άλλη πλευρά!» Και δώσου αεροδρόμιο στα Σπάτα, αυτοκινητόδρομοι και τα γνωστά. Ό,τι ακριβώς και οι άλλοι, οι δεξιοί, δηλαδή.

Όλα αυτά την ίδια στιγμή που, ο δήμαρχος της Βούλας, επί παραδείγματι, με αφορμή τις πλημμύρες και τις συνεπαγόμενες κατολισθήσεις στην περιοχή του περιφημου και γνωστού από παλιά, στους παρέπιδημούντες στο Υπουργείο Χωροταξίας, οικισμού «Πανόραμα», δεν άφηνε περιθώρια ασαφειών, ως προς την απόδοση των ευθυνών και ως προς τα μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν. Σε σχετική ερώτηση του ρεπόρτερ της ΕΡΤ1 απάντησε: «Να τα πείτε σ' αυτούς που, αφού έκαψαν το δουνό, το έβαλαν μετά στο Σχέδιο και μπάζωσαν και τα ρέματα». Και συνεχίζει ο ρεπόρτερ: «Η συμπαράσταση της κυβέρνησης είναι δεδομένη. Έδωσαν εντολή στον αρμόδιο υπουργό να εξετάσει την περίπτωση αποζημίωσης των πληγέντων από αδιάθετα κονδύλια της ΕΟΚ». Και πάλιν έλεος.

Καταναλώνοντας τον ελλαδικό χώρο

Μα τέτοια έλλειψη στοιχειώδους φαντασίας! Τα ιστορικά πρόσωπα της γενιάς του Πολυτεχνείου έχουν τόσο τυφλωθεί. Δεν βλέπουν ότι βρισκόμαστε εμπρός σε μια νέα πραγματικότητα, ότι το 1981 είναι δώδεκα χρόνια πίσω. Δεν βλέπουν ότι ως κοινωνία καταναλώνουμε ανεπίστρεπτα τον πεπερασμένο ελλαδικό χώρο, ότι δεν μας έχει καν αγγίξει την ακοή η οικολογική κρίση: Φτάνουν πια τα οικόπεδα.

Δυστυχώς από τις πρώιμες –ή μήπως είναι όψιμες– εξαγγελίες είναι φανερό πως σκέφτονται με όρους προηγούμενων εποχών, κι ας ισχυρίζονται πως είναι φορείς άλλων αντιλήψεων, και μάλιστα σοσιαλιστικών. Αποδέχονται πλέον όλοι την αυθαίρετη κατάτμηση ως μοναδικό μέτρο για το σχεδιασμό του χώρου, αυτό το τυχαίο και αγοραίο αγροτεμάχιο ή αστικό οικόπεδο. Η μορφή, η θέση και το εκάστοτε μέγεθός του είναι πράγματι αποτέλεσμα

Ίλια δάκρυα

μας υπόγειας κοινωνικής διεργασίας, η οποία έντεχνα πυγκαλύπτεται με την χρήση κροκοδειλίων δακρύων περί τροσασίας του συλλογικού, έννοια που από μόνη της ιαραπέμπει στο περιβάλλον, ενώ το μόνο που εν τέλει τροστατεύεται είναι το ιδιωτικό συμφέρον.

Και να πει κανείς πως λείπουν τα θέματα για να καταπιαστεί ο όποιος υπουργός Περιβάλλοντος και Χωροταξίας! Τελείως απροσπάτευτο από τη δράση του ανθρώπου είναι τόσο το φυσικό όσο και το αστικό περιβάλλον. Ανοχύρωτη είναι η ελληνική ύπαιθρος. Όλος ο χώρος, τα δάση και οι δασικές εκτάσεις, η γεωργική γη, οι ακτές και η θάλασσα. Ανοχύρωτος και ο αστικός χώρος στη μεγάλη του κλίμακα, το περιαστικό πράσινο, τα ρέματα, η περιαστική γεωργική γη.

Να μη μιλήσει κανείς για την κατάσταση του αστικού χώρου στη μικρή κλίμακα. Η σημερινή εικόνα του είναι αποτέλεσμα του κοινού οράματος, κυβερνώντων και κυβερνουμένων: οικόπεδα, τσιμέντα, τούβλα και συνεχής παραγωγή καινούργιων κελυφών, όλα ατάκτως ερριμένα. Όμως η κατοικία, για το σημερινό επίπεδο της ελληνικής κοινωνίας, δεν θα έπρεπε να είναι μόνον το κέλυφος που στεγάζει την μίζερη ιδιωτικότητα του ατόμου, όπως δεν είναι για τους κατοίκους των λοιπών χωρών της ΕΟΚ, εάν κρίνει κανείς από τα υλικά αποτυπώματα που αφήνει στο χώρο η πολιτική τους. Η ευχαρίστηση του να κατοικείς κάπου θα έπρεπε να διαπερνάει όλον τον χώρο, τους δρόμους, τις πλατείες, τα πάρκα, τους κοινόχρηστους και τους ιδιωτικούς. Εκεί μπορεί και οφείλει να παρέμβει η πολιτεία, που σέβεται τον άνθρωπο.

Ποιος ισχυρίζεται πως θέλει να υπερασπίσει τάχα την Επιχείρηση Πολεοδομική Ανασυγκρότηση, εξαγγέλοντας ότι θα διαθέτει γι' αυτήν τους ίδιους μηδενικούς πόρους, που διέθετε η Νέα Δημοκρατία; Είναι γνωστό τοις πάσι ότι μέχρι σήμερα η προσπάθεια ανασυγκρότησης των ελληνικών πόλεων παρήγαγε κυρίως ζωγραφιές, δηλαδή πολεοδομικές μελέτες που δεν άφησαν πραγματικά ίχνη στον αστικό χώρο, γιατί οι προτάσεις τους δεν έγιναν ποτέ πραγματικότητα. Χρειάζονται χρήματα για να ανασυγκροτηθούν τόσο τα ιστορικά κέντρα των πόλεων και των οικισμών μας όσο και οι τεράστιες, εκτός κλίμακας περιοχές που εντάχθηκαν στα σχέδια πόλεως, από το 1983 και μετά.

Η πρωτεύουσα των συγγραφέων επιστημονικής φαντασίας

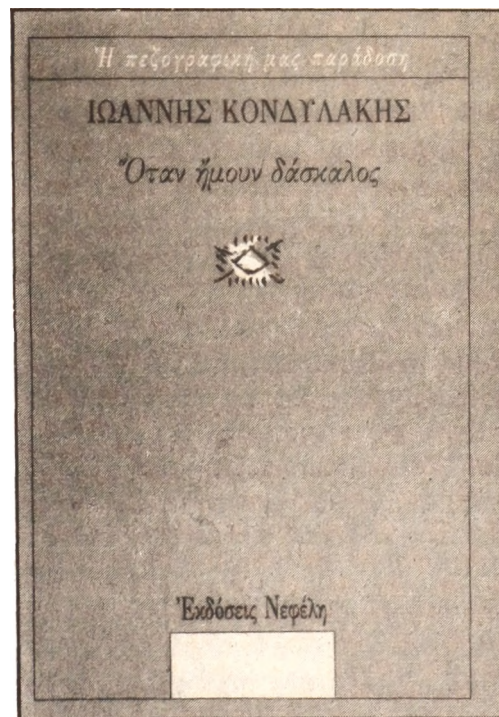
Ποιοι και γιατί εξακολουθούν να επιμένουν στην ακόμη μεγαλύτερη καταστροφή του χώρου, συνεχίζοντας τις επεκτάσεις σχεδίων; Τη στιγμή που απουσιάζουν από τον υπαρκτό αστικό χώρο, τόσο η λειτουργικότητα όσο και η αισθητική μεταχείρισή του, ενώ δεν ήταν καθόλου έτσι σε άλλες εποχές. Είχαμε τους ωραιότερους, τους πιο συγκροτημένους αισθητικά και οικολογικά οικισμούς και πόλεις. Εάν, ας πούμε, αντί για τη συνεχή παραγωγή νέων κελυφών και την συνεπαγόμενη εγκατάλειψη του υπάρχοντος οικιστικού πλούτου προωθούσαμε τις διαδικασίες της με-

τατροπής του, ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αντιλήψεις περί ανέσεων κατοικίας, τότε θα ήμαστε οικονομικοί. Δρώντας με μια τέτοια αντίληψη, της μείωσης της σπατάλης, ίσως και να προσεγγίζαμε τις αρχές της οικολογίας.

Πάλιωσε ως και η προβαλλόμενη φενάκη - απάτη των μεγάλων έργων. Ας αφεθούν οι λογοτέχνες επιστημονικής φαντασίας να βλέπουν τρελά σενάρια για «την πρωτεύουσα στην πρώτη δεκαετία της νέας χιλιετίας». Σ' αυτήν την περίοδο, που εάν συνεχίσουμε έτσι, θα καταστραφούν και τα τελευταία δείγματα του κάμπου των Μεσογείων, όπου τίποτε πλέον δεν θα θυμίζει τον κάμπο «αμπέλων και ελαιώνων», που προϋπήρξε εκεί.

Πράγματι, έχει δίκιο «ο Καιρός». Βρέχει, κροκοδείλια δάκρυα, όμως επί δικαίων και αδικών.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΟΤΑΝ ΗΜΟΥ'Ν ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Επίσης κυκλοφορούν
ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ
Ο ΠΑΤΟΥΧΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Ασκληπίου 6, Αθήνα 106 80 τηλ. 3639962

«Ο Λευτέρης είναι συλλογισμένος»

Ο συνεργάτης μας ζει μονίμως στους Αγίους Σαράντα. Πρόσφατα δρέθηκε στην Ελλάδα, κι όταν του ζητήσαμε να κάνει ένα κείμενο για την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία προτίμησε να «σκαρώσει» τρία μικρά σημειώματα, σαν σημειώσεις σε σημειωματάριο. Πίσω από τα καθημερινά συμβάντα, ωστόσο, είναι πολύ πιο εύκολο να φανούν τα πραγματικά προβλήματα – ακόμη κι η αφάνταστη ελαφρότητα της ελληνικής πολιτείας!

ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΩΣΑΝ ΤΟΝ ΗΡΩΑ

Ένα πρωί, η προτομή του Ήρωα της Μειονότητας Λευτέρη Τάλλιου, στο κέντρο της Λιβαδειάς στη Βόρειο Ήπειρο, δρέθηκε μουντζουρωμένη με μπογιά. Κηλιδωμένη η μύτη του, το στόμα του. Οι Λιβαδειώτες τον κοιτούσαν σαν αφηρημένοι, λες και δεν ήθελαν να πιστέψουν το πόσο εύκολο κατάντησε στις μέρες μας να κηλιδώνονται οι αξίες, να γκρεμίζονται οι αξίες.

Ο ελληνισμός της Αλβανίας έφτιαξε μέσα στους αιώνες αυτά που έφτιαξε. Τα ταπεινά και τα λίγα. Σε τούτα τα λίγα και τα ταπεινά ανήκουν και οι ήρωές του. Στην περιοχή του δούρκου, τρεις ήταν οι μορφές που ξεπέταξε το γόνιμο χώμα του: Ο Θωμάς Σπύρος, που σκοτώθηκε για να μη γίνουν τσιφλίκια τα χωριά, ο Θύμιος Λώλης, που χόρευε τους αντιπάλους στο ταψί και ο Λευτέρης Τάλλιος που ακόμα τον «κλαίν τα πλάγια κι οι ραχούλες».

Και οι τρεις μπήκαν στα τραγούδια. Μπήκαν στη μνήμη του τόπου. Κι αυτό είναι που μετράει. Το ότι μπορεί νά 'χαν και τρωτά σημεία, –άνθρωποι ήταν, μάχες έδιναν,– δε σημαίνει ότι σήμερα έχουμε το δικαίωμα να τον ανεβάζουμε και τον κατεβάζουμε κατά προτίμηση. Άλλωστε, ο ελληνισμός της Αλβανίας, δεν έχει την πολυτέλεια να παίζει το άχαρο αυτό παιχνίδι. Αντίθετα, είναι η ώρα της ανάδειξης των αξιών, όσο μικρές κι ασήμαντες κι αν είναι. Πόσο μάλλον τέτοιες, σαν τον Λευτέρη, που κάποιοι έβγαλαν τα πινέλα και τον σπιλώνουν. Μα, οι ήρωες δεν σπιλώνονται. Δεν έβγαλαν αυτοί οι κύριοι ένα συμπέρασμα από το Θύμιο Λώλη. Για πενήντα χρόνια ήταν σπιλωμένος από το καθεστώς, ενώ αυτός έλαμπε σαν ρουμπίνι.

Κι όμως, ο Λευτέρης Τάλλιος συνεχίζει νά 'ναι κηλιδωμένος. Στο κέντρο της Λιβαδειάς. Μπροστά σαν μουντιασμένος και σαν αφηρημένος κάτοικος. Μπροστά στον κοινοτάρχη (έπαρχο τον λένε εδώ), που περνάει δίπλα του κάθε στιγμή και μπαίνει στο γραφείο – πρώην μουσείο του Λευτέρη, όπου διάστηκε να το μετατρέψει σε γραφείο.

Ο Λευτέρης είναι συλλογισμένος.

Μα, σίγουρα, όχι μετανιωμένος για το έργο του προς τον τόπο.

ΤΟ ΠΟΥΛΙ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ

ΣΤΗ Β.Η.

Τελικά, το πουλί της απριλιανής χούντας δεν ξεπουπουλιάστηκε, όπως πιστεύαμε τόσα χρόνια τώρα. Κουρνιασμένο, καθώς ήταν, στο ημίφως των αποθηκών, ανάμεσα στα διάφορα εμπορεύματα, –από πότε;– μια μέρα άνοιξε τα φτερά του πλατιά πλατιά κι έφτασε στην κατακαυμένη Βόρειο Ήπειρο.

Σταμπαρισμένο στα εξώφυλλα σχολικών τετραδίων, αλλά πάντα προκλητικό και απειλιτικό, αφού σταμάτησε για λίγο στα κεντρικά γραφεία της Ομόνοιας, σαν ταξιδιάρικο πουλί στα καρδιά, όρμησε για να σταθεί πάνω στα θρανία των παιδιών μας, στα χέρια των παιδιών μας, να φωλιάσει στις τσάντες των παιδιών μας.

Σμήνη πουλιά της χούντας, λοιπόν, μας έστειλε για βοήθεια η μητέρα πατρίδα, εμάς εκεί πάνω, ενώ δίνουμε την πιο κρίσιμη μάχη της επιβίωσης. Ας είναι καλά που μας θυμάται. Γιατί, όσο γι' αυτό, δεν μπορείς να πεις κουδέντα. Και φακές μας έστειλε και ξερά σόκα και σταφίδα και μπισκότα, παραγωγής του 1960, –όπως λένε–, απ' όλα μας έστειλε...

Το θλιβερότερο, όμως, άλλο είναι.

Στα γραφεία της Ομόνοιας, όπου τα τετράδια διανεμόνταν κατά σχολείο, ρωτήθηκε υψηλό στέλεχος της οργάνωσης αν γνωρίζει τι είναι αυτό το πουλί. Και σήκωσε τους ώμους. Ρωτήθηκε αν γνωρίζει κάτι για την 21 του Απριλίου, που ήταν γραμμένη κάτω κάτω και σήκωσε τους ώμους. Σ' άλλη στιγμή ρωτήθηκε ένας δάσκαλος. Αφού σκέφθηκε αρκετά, μέσα σε απόγνωση είπε: «Εγώ είμαι μαθηματικός... που να ξέρω...». Ε, βέβαια, λίγο είναι το που ξέρει ότι 2 συν ένα κάνουν 3;! Τι να τα κάνει τα άλλα...

Πάντως, τέτοια πουλιά εμφανίζονται στον ορίζοντα, όταν σφραγίζονται πτωμαίλα.

ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ ΤΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ

Από συνθήματα, εντάξει, είμαστε ευχαριστημένοι εμείς οι Βορειοηπειρώτες. Προσόψεις κτιρίων, τοίχοι διάφοροι (αχ, όταν είναι και σοδατισμένοι), γέφυρες κ.λπ., φωνάζουν και ξελαρυγγίζονται με τον τρόπο τους ότι «η Βόρεια Ήπειρος είναι ελληνική», ότι «φτάνει πια ψέματα, Αλβανοί», ότι «αυτονομία εδώ και τώρα», είναι η λύση φωνάζουν στα ελληνικά, αλλά καμιά φορά το γυρίζουν και στα αγγλικά!

Το παράξενο σ' αυτή την ιστορία είναι ότι τα συνθήματα γράφονται εν πλήρει σκότει. Στο σκοτάδι ρίχνονται και διακηρύζονται –χιλιάδες– στους δρόμους των χωριών μας με την απαίτηση η αυτονομία στη Β. Ήπειρο. Στο σκοτάδι κατεβαίνουν σημαίες (η ελληνική) ή και καίγονται (η αλβανική).

Αυτά είναι τα καμώματα της νύχτας. Σαν ξημερωθεί η μέρα έχει άλλα καμώματα: Συλλαμβάνονται διάφορα άτομα (Χειμάρρα, Δερβιτσάνη), κρατούνται 2-3 μέρες και δγαίνουν γερά ξυλοκοπημένοι, κατεβαίνει η αστυνομία στα χωριά μας και δέρνει ανελεήτως και αδιακρίτως, την ώρα που οι άνθρωποι πίνουν τον καφέ τους στο καφενείο (Μεσοπόταμο, Φρινίκη), κατεβαίνει με την ησυχία του και το Υπ. Παιδείας και σφραγίζει τις πόρτες των σχολείων, που με κόπο τις ανοίξαμε.

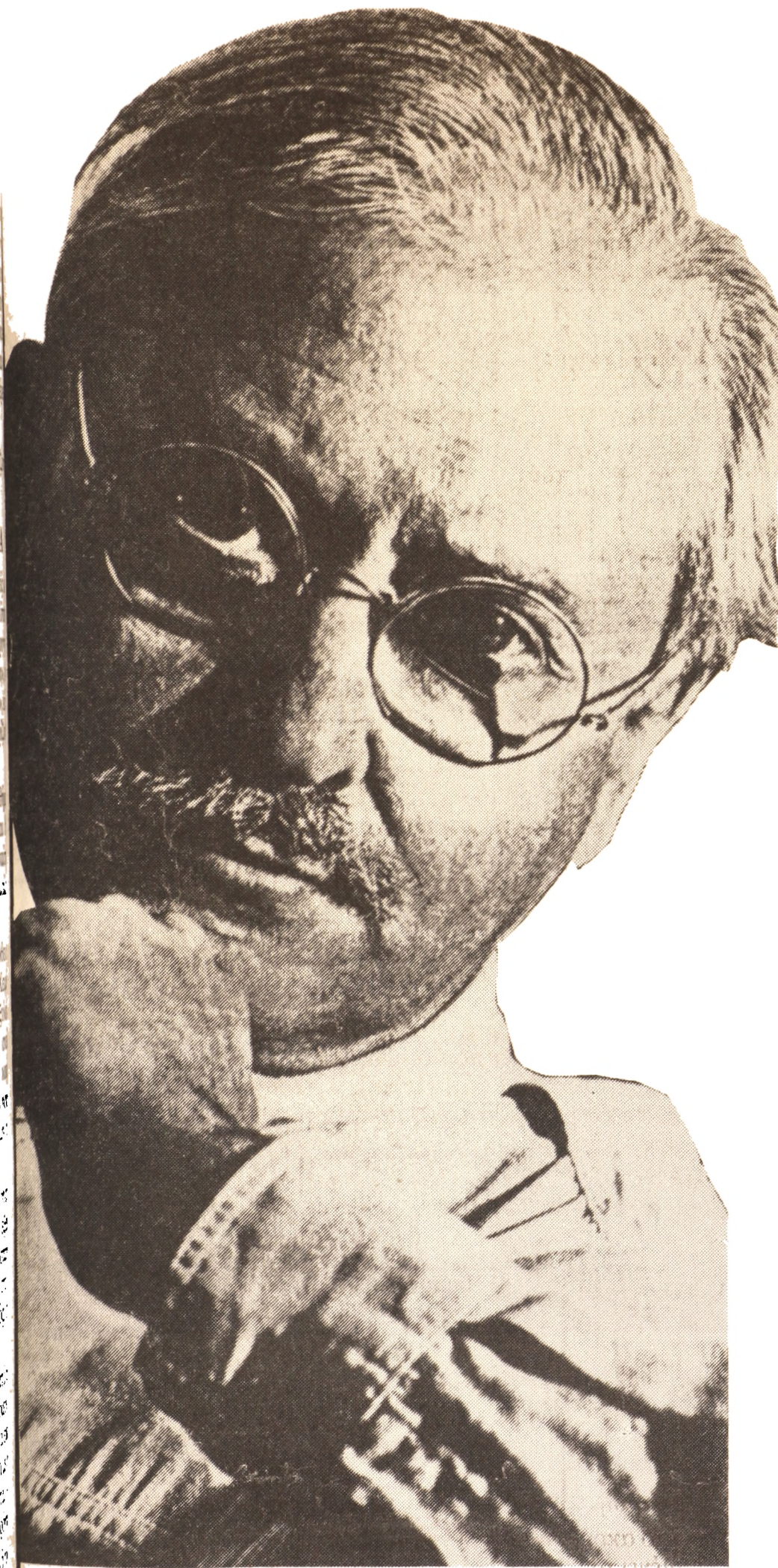
Εκείνο που κάνει τον κόσμο να αναρωτιέται είναι γιατί όλα αυτά γίνονται τη νύχτα και γιατί εκείνοι, που τα κάνουν, εξαφανίζονται εγκαίρως πριν ο αλέκτορας φωνήσαι τρεις. Και προσπαθεί να τους ιδεί, αλλά εκείνοι έχουν γυρίσει σώοι και αβλαβείς στα ορμητήριά τους, σε κάποιες οργανώσεις, συλλόγους κ.λπ., εκτός, φυσικά, της Β. Ηπείρου.

Ο απλός κόσμος δεν αμφισβητεί τα γνήσια αισθήματά των πρωταγωνιστών της νύχτας για τη μοίρα του τόπου. Εκείνο που τον προβληματίζει είναι ο τρόπος, που επέλεξαν για να τα εκδηλώσουν. Γιατί το αισθητήριό του, αλλά και η πείρα του, λένε ότι με συνθήματα δεν γίνεται τίποτα. Κι όταν ρωτάει, «γιατί συνθήματα;» – του λένε ότι τα συνθήματα αποσκοπούν στο να ανεβάσουν το φρόνημά σου!...

Τούτο ακριδώς είναι που τον τσαντίζει. Το φρόνημά του ήταν και παραμένει ακμαίο. Και δεν πιστεύει στο επιχείρημά τους. Μάλλον, του περνούν και κάποιες σκέψεις ότι εκ του πονηρού γίνονται όλα αυτά. Κι αν δεν θα υπήρχε και η τραγική διάσταση σ' όλη αυτή την ιστορία, θα του 'ρχονταν στο νου το γνωστό: Της νύχτας τα καμώματα, τα βλέπει η μέρα και γελάει...

Κομμουνισμός, Αριστερά και Δημοκρατία: Τι μέλλει γενέσθαι

• Συνέντευξη του ERNESTO LACLAU
στον MARTIN JACQUES

Η συνέντευξη δημοσιεύεται με την άδεια και με μικροδιορθώσεις του Ernesto Laclau· μετάφραση Γιάννης Σταυρακάκης, Τζούλια Χρυσοστάλη.

Ο Ernesto Laclau είναι ιδιαίτερα γνωστός στην Ελλάδα από την έκδοση του πρώτου βιβλίου του με τίτλο *Πολιτική και Ιδεολογία στη Μαρξιστική Θεωρία: Καπιταλισμός, Λαϊκισμός, Φασισμός* (εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα 1983, μετάφραση Γρηγόρη Ανανιάδη). Η συμβολή του στη μελέτη του Λαϊκισμού έχει από τότε γίνει αισθητή στο χώρο της πολιτικής θεωρίας.

Εκείνο που δεν έχει γίνει γνωστό είναι ότι ο Laclau δεν έμεινε στάσιμος να ανακυκλώνει τις προσεγγίσεις που ανέπτυξε στο πλαίσιο μιας αλτουσεριανής ή νεομαρξιστικής οπτικής. Επέλεξε το δρόμο της αυτοκριτικής και του ανοίγματος σε νέα πεδία της σκέψης – από τη λακανική ψυχανάλυση ως το έργο του Foucault και το μεταστρουκτουραλισμό εν γένει. Στο επόμενο βιβλίο του που εκδόθηκε το 1985 και φέρει τον τίτλο *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a radical democratic politics* (Ηγεμονία και σοσιαλιστική στρατηγική: Προς μια ριζοσπαστική δημοκρατική πολιτική, εκδόσεις Verso 1985) όχι μόνο τοποθετήθηκε κριτικά, και μάλιστα με το δυναμικότερο τρόπο, απέναντι στη μαρξιστική παράδοση, με την οποία υπήρξε συνδεδεμένος αλλά ξεκίνησε και την άρθρωση –μαζί με τη Chantal Mouffe– μιας θεωρητικής αλλά και πολιτικής πρότασης που βρίσκεται, σήμερα, στην αιχμή του στοχασμού στο πεδίο, κυρίως, της κοινωνικής και πολιτικής θεωρίας (τουλάχιστον στον αγγλοσαξωνικό χώρο). Το εγχείρημα αυτό συνεχίζεται με το πρόσφατο βιβλίο του *New Reflections on the Revolution of our Time* (Νέες σκέψεις για την επανάσταση της εποχής μας, εκδόσεις Verso 1990) και με μια πληθώρα άρθρων που έχει δημοσιεύσει σε διάφορα διεθνή περιοδικά.

Ενώ, όμως, το σύγχρονο έργο του Ernesto Laclau γίνεται αντικείμενο συζήτησης στο διεθνή χώρο και τα βιβλία του μεταφράζονται σε πολλές γλώσσες –ενδεικτικά σημειώνουμε εδώ ότι το δεύτερο βιβλίο του έχει ήδη κυκλοφορήσει στα τουρκικά και τα ιαπωνικά– το ίδιο δεν μπορεί να ειπωθεί και για τον ελληνικό χώρο και την ελληνική βιβλιογραφία. Υπ' αυτή την έννοια το ανά χείρας αφιέρωμα του ANTI αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια παρουσίασης του πρόσφατου έργου του E. Laclau στο ελληνικό κοινό. Θεωρούμε ότι ο σκοπός αυτός εξυπηρετείται καλύτερα από το διττό χαρακτήρα του αφιερώματος. Το αφιέρωμα ξεκινά με συνέντευξη του Laclau στο διευθυντή του *Marxism Today* Martin Jacques και δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 1991 στο ως άνω περιοδικό. Στο ANTI αναδημοσιεύεται έπειτα από συνεννόηση με το συγγραφέα. Η συνέντευξη συμπληρώνεται με δύο σύντομα κείμενα που περιλαμβάνονται στο τελευταίο βιβλίο του. Το πρώτο, με τίτλο *Το Αδύνατον της Κοινωνίας* πρωτοδημοσιεύτηκε στο *Canadian Journal of Political and Social theory* (vol. 7, no. 1 & 2, 1983) και μεταφράστηκε στα ελληνικά από τη Τζούλια Χρυσοστάλη· το δεύτερο έχει τον τίτλο *Ψυχανάλυση και Μαρξισμός*, πρωτοδημοσιεύτηκε στο *Critical Inquiry* (vol 13, no. 2, Winter 1986) και μεταφράστηκε από τον Γιάννη Σταυρακάκη.

Ο Ernesto Laclau είναι καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου του Essex, στην Αγγλία. Είναι ακόμη διευθυντής του μεταπτυχιακού προγράμματος στην Ιδεολογία και Ανάλυση Λόγου (Discourse Analysis) και διευθυντής του Κέντρου Θεωρητικών Σπουδών στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες του ίδιου πανεπιστημίου.

Επιμέλεια αφιερώματος:
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗΣ

• **Πώς αντιλαμβάνεστε τη σημασία των πρόσφατων γεγονότων στην Σοβιετική Ένωση, την κατάρρευση του κομμουνιστικού κόμματος και τις δραματικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα αυτή τη στιγμή;**

– Δεν νομίζω ότι έχουν μόνο μια σημασία αλλά περισσότερες. Έχουν μια σημασία για την πρώτη Σοβιετική Ένωση, άλλη για τη διεθνή Αριστερά και μια τρίτη για την παγκόσμια ισορροπία ισχύος. Επικεντρώνοντας στην πρώτη, νομίζω ότι αυτό που συμβαίνει μπροστά στα μάτια μας είναι το τέλος της τσαρικής αυτοκρατορίας. Η αποστολή της Οκτωβριανής Επανάστασης ήταν, σε μεγάλο βαθμό, να συντηρήσει μια κρατική μηχανή που θα απέτρεπε τη διάσπαση της τσαρικής αυτοκρατορίας σε μια πολλαπλότητα εθνικοτήτων. Νομίζω πως είναι ξεκάθαρο ότι αυτό ακριβώς συμβαίνει τώρα. Δεν υπήρξε ξεχωριστή σοβιετική ταυτότητα που να έχει βαθιές ρίζες στις λαϊκές μάζες. Έτσι γυρίζουν πίσω σε ένα παλαιότερο είδος χωριστής ταυτότητας.

Όσο για τις άλλες σημασίες των γεγονότων αυτών, βρισκόμαστε ξεκάθαρα στο τέλος ενός διπολικού κόσμου και μπαίνουμε σε μια εποχή στην οποία οι διεθνείς σχέσεις θα μορφοποιούνται με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Τέλος, από τη σκοπιά της Αριστεράς, πρόκειται για το τέλος του κομμουνισμού όπως τον γνωρίσαμε, και το κρίσιμο ζητούμενο είναι πώς να συλλάβουμε το σοσιαλισμό σε μια μετακομμουνιστική εποχή.

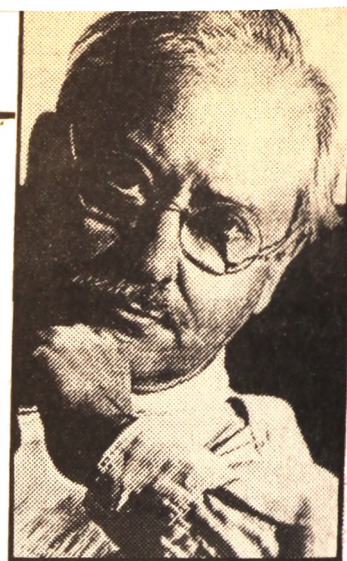
• **Όλοι λένε, και σωστά, ότι τα γεγονότα του 1989 και του 1991 σηματοδοτούν το τέλος του κομμουνισμού, το τέλος, πάνω απ' όλα, του εγχειρήματος που ξεκίνησε με την Οκτωβριανή Επανάσταση. Και οι περισσότεροι συμπεραίνουν ότι, ούτε λίγο ούτε πολύ, δεν υπήρξε τίποτε θετικό σ' αυτή την περίοδο που τελείωσε με μια ιστορική κατάρρευση. Συμφωνείτε με αυτή την άποψη;**

– Όχι. Κατ' αρχάς ένα κίνημα τέτοιων διαστάσεων και τέτοιας πολυπλοκότητας όπως το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίζεται με τέτοιες συνοπτικές κρίσεις. Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τη σημασία του ρόλου που έπαιξε ο κομμουνισμός τη δεκαετία του '30, στην πάλη ενάντια στο φασισμό. Αλλά και στο ιδεολογικό πεδίο, παρά τις ολοκληρωτικές πλευρές που ο κομμουνισμός αναμφισβήτητα είχε, έπαιξε έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της πολιτικής συνείδησης των μαζών.

Υπήρξα πάντα πολύ κριτικός απέναντι στην κομμουνιστική παράδοση, αυτό όμως δεν με εμπόδισε να δω το ρόλο που έπαιξαν οι κινητοποιήσεις της κομμουνιστικής Αριστεράς, σε πολλές περιπτώσεις σε δημοκρατικούς αγώνες. Σκεφτείτε πώς θα ήταν η δημοκρατία στην Ιταλία χωρίς την ύπαρξη του κομμουνιστικού κόμματος. Ότι ο κομμουνισμός ήταν βαθιά λανθασμένος από πολλές απόψεις –και μάλιστα θεμελιώδεις– είναι αναμφισβήτητο. Η Αριστερά, όμως, θα πρέπει να «συμφιλιωθεί» μαζί του, να τον αντιμετωπίσει ως μέρος της ίδιας της ιστορίας της και όχι ως μια προσωρινή και τυχαία εκτροπή.

• **Περιγράψατε την κατάσταση αναφορικά με την Ιταλία, τι θα λέγατε όμως για την ίδια τη Σοβιετική Ένωση;**

– Παραδοσιακά, οι άνθρωποι αντιλαμβάνονταν τη Σοβιετική Ένωση με έναν διπλό τρόπο. Από τη μια μεριά, όλοι, λίγο πολύ, δέχονταν ότι αποτελούσε μια θάναυση δικτατορία, ότι τα ατομικά δικαιώματα ήταν ανύπαρκτα ότι η εκμετάλλευση ήταν ακραία. Από την άλλη μεριά έτειναν να υποστηρίζουν ότι για να οικοδομηθεί η Σοβιετική Ένωση, υπό τις συνθήκες που επικρατούσαν τη δεκαετία του '20, έπρεπε να επιβληθεί μια δικτατορία, η οποία εθεωρείτο αναγκαία για την οικονομική πρόοδο, την ανάπτυξη, και ούτω κάθ' εξής.

Σήμερα υιοθετούμε μια πολύ πιο κριτική στάση απέναντι στα επιτεύγματα της Σοβιετικής Ένωσης, ακόμη και στο οικονομικό επίπεδο. Νομίζω ότι είναι ακόμη νωρίς για να κάνουμε την τελική κρίση μας, αλλά το συμπέρασμα είναι βέβαιο ότι θα είναι πολύ πιο αρνητικό απ' όσο νομίζαμε στο παρελθόν. Υπήρχε κάποιος βαθμός ισότητας στην εξασφάλιση της εργασίας και μια σειρά από επιτεύγματα τέτοιου είδους που δεν μπορούμε να τα αρνηθούμε εντελώς. Συνολικά όμως τείνω να θεωρώ ότι η δημοκρατική επανάσταση ήταν η επανάσταση του Φεβρουαρίου και όχι η επανάσταση του Οκτωβρίου.

• **Θα λέγατε δηλαδή ότι η Οκτωβριανή Επανάσταση πήρε λάθος δρόμο;**

– Ναι, έτσι νομίζω.

• **Τι βλέπετε να απομένει από το μαρξισμό; Σε ποιο βαθμό νομίζετε ότι θα επιδιώσουν οι ιδέες του Μαρξ ή συγγραφέων της μαρξιστικής παράδοσης, όπως ο Gramsci;**

– Ε! Λοιπόν δεν χρειάστηκε να περιμένω μέχρι τα πρόσφατα γεγονότα για να καταλήξω ότι σήμερα βρισκόμαστε σε μια μεταμαρξιστική εποχή. Για μένα ο μαρξισμός είναι μόνο μια στιγμή της ριζοσπαστικής παράδοσης της Δύσης. Μια στιγμή που είναι βέβαιο ότι έχει παρέλθει. Αν κοιτάξουμε στις κύριες θέσεις του μαρξισμού θα βρούμε, πρώτα απ' όλα, την ιδέα μιας αυξανόμενης ομογενοποίησης της κοινωνικής δομής στον καπιταλισμό, η οποία, τείνοντας προς μια ταχύτατη προλεταριοποίηση, θα οδηγούσε στον τελευταίο «γύρο του αγώνα» ανάμεσα στη μπουρζουαζία και το προλεταριάτο. Αυτή η εικόνα της ιστορικής πορείας είναι, προφανώς, εντελώς λανθασμένη.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΉΤΑΝ, ΣΕ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΘΜΟ, ΝΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙ ΜΙΑ ΚΡΑΤΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΕΤΡΕΠΕ ΤΗ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΗΣ ΤΣΑΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΠΟΛΛΑΠΛΟΤΗΤΑ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΩΝ.

Κατά δεύτερο λόγο ο μαρξισμός ήταν μια θεωρία που βασίστηκε, ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους, στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης ως ιστορικού δρώντος. Κι αυτή η κεντρικότητα, όμως, είναι παντού υπό εξαφάνιση.

Νομίζω ότι ο μαρξισμός θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια μόνο στιγμή σε μια ευρύτερη διαδικασία, στη διαδικασία της δημοκρατικής επανάστασης, με την έννοια ότι επιχείρησε να επεκτείνει προς την οικονομική σφαίρα τις έννοιες της ισότητας που ο φιλελευθερισμός αναγνώριζε μόνο στη δημόσια σφαίρα των πολιτικών δικαιωμάτων. Ο μαρξισμός όμως είναι μόνο ένα περιορισμένο επεισόδιο

Ο Ε. Laclau με την Agnes Heller, η οποία εκφώνησε την ετήσια ομιλία του Κέντρου Θεωρητικών Σπουδών για το 1993. Μαζί τους, ο αντιπρύτανης του Πανεπιστημίου του Essex.

στη διαδικασία αυτή: Με τον πολλαπλασιασμό των νέων ιστορικών δρώντων και των νέων κοινωνικών κινημάτων στο σημερινό κόσμο διαπιστώνουμε ότι η δημοκρατική επανάσταση έχει μια πολύ ευρύτερη βάση.

Τέλος, δεν θα πρέπει ακόμη να ξεχνούμε ότι ο μαρξισμός ήταν ένα ιδιαίτερα περίπλοκο και διαφοροποιημένο φαινόμενο.

• Όταν λέτε ότι ο μαρξισμός ήταν μια στιγμή, αυτό σημαίνει ότι αποδίδετε στο σώμα των μαρξιστικών ιδεών, στο σύνολό τους, κυρίως ιστορικό ενδιαφέρον αλλά πολύ λίγη πρακτική σημασία;

– Νομίζω ότι πολύ λίγα πράγματα είναι δυνατόν να διατηρηθούν σήμερα από το θεωρητικό οπλοστάσιο του μαρξισμού. Αν δεχθούμε ότι ο μαρξισμός συνίστατο σε μια θεωρία επανάστασης, μια οικονομική θεωρία βασισμένη στους νόμους της καπιταλιστικής ανάπτυξης και τέλος, μια θεωρία της κοινωνίας βασισμένη στην κεντρικότητα της τάξης, τότε θα πρέπει να δεχθούμε ότι ελάχιστα πράγματα που θα είχαν αξία σήμερα έχουν απομείνει σ' αυτά τα πεδία.

Θεωρώ ότι ο μαρξισμός είναι σημαντικός σήμερα από την σκοπιά της ιστορίας των πολιτικών ιδεών. Το γεγονός παραμένει, βέβαια, ότι ορισμένα σημαντικά εργαλεία για την πολιτική ανάλυση αναδείχθηκαν μέσα στο πεδίο του μαρξισμού όπως για παράδειγμα η κατηγορία της ηγεμονίας που διαμορφώθηκε από τον Gramsci.

• Το 1989 και τα γεγονότα στην Ανατολική Ευρώπη τραυμάτισαν βαθιά την κομμουνιστική παράδοση. Η κατάρρευση αυτών των καθεστώτων ήταν τόσο ραγδαία, τόσο δραματική, τόσο λαϊκή. Αμέσως ολόκληρη η κομμουνιστική παράδοση εισήλθε σε μια περίοδο κρίσης. Ως επί το πλείστον, όμως, η σοσιαλδημοκρατική παράδοση αντέδρασε στα γεγονότα του 1989 υποστηρίζοντας ότι αποτελούσε μια χωριστή παράδοση: στην πραγματικότητα, τα γεγονότα αυτά δεν επηρέαζαν καθόλου ό,τι εκείνη εκπροσωπούσε για μια μακρά

ιστορική περίοδο. Τώρα, όμως, με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, πολλοί λένε «αυτό είναι το τέλος του σοσιαλισμού». Είναι αλήθεια αυτό; Κι αν ναι, με ποια έννοια;

– Δεν πιστεύω ότι βρισκόμαστε μπροστά στο τέλος του σοσιαλισμού. Νομίζω ότι μπορούμε να πούμε για το σοσιαλισμό αυτό που ένας άλλος Μαρξ, ο Γκράουτσο, είπε για το σεξ: θα μείνει μαζί μας για κάμποσο ακόμα. Κοιτάζοντας όμως λεπτομερέστερα τα όρια της σοσιαλιστικής παράδοσης, όπως την έχουμε γνωρίσει, βλέπουμε ότι το κεντρικό στοιχείο στην παράδοση αυτή ήταν η πίστη ότι το κράτος, ως φυσικός φορέας του κοινωνικού σχεδιασμού θα παρήγαγε μια σταθερή κοινωνική τάξη. Η πίστη αυτή έχει δεδαίως διαβρωθεί, είναι όμως σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι δεν έχει αντικατασταθεί από κάποιον άλλο μηχανισμό –όπως η αγορά– που να οδηγεί σε αντίστοιχο αποτέλεσμα.

Αυτό που σήμερα αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε είναι ότι η κοινωνική αναπαραγωγή και ρύθμιση είναι μια πολύπλοκη και πραγματιστική διαδικασία, που ξεκινά από μια ποικιλότητα σημείων του κοινωνικού ιστού και περιλαμβάνει μια πληθώρα κοινωνικών δρώντων. Η αναγνώριση του γεγονότος αυτού ενέχει ακόμα τη δυνατότητα μιας πορείας με δημοκρατική κατεύθυνση γιατί συνεπάγεται τον πολλαπλασιασμό των μερών με λόγο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Έτσι βλέπω το μέλλον του σοσιαλισμού: Ως το ριζοσπαστικό εκδημοκρατισμό της οικονομικής ζωής και, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, της διαδικασίας της κοινωνικής ρύθμισης. Η κλασική σύλληψη του σοσιαλισμού βασιζόταν στην ιδέα ότι μια ολοκληρωτική ρύθμιση από έναν κοινωνικό δρώντα απεριόριστο – μια «οικουμενική τάξη» – έπρεπε να αντικαταστήσει έναν καπιταλισμό που έβαινε προς το χάος. Σήμερα συνειδητοποιούμε ότι όλοι οι ιστορικοί δρώντες έχουν τα όριά τους και ότι μια δημοκρατική κοινωνική τάξη μπορεί να είναι αποτέλεσμα μόνο αλληλεπίδρασης και διαπραγμάτευσης ανάμεσά τους. Πρέπει να κτίσουμε ένα μέλλον σε «ανθρώπινη κλίμακα» και να εγκαταλεί-

ψουμε τα ολοκληρωτικά όνειρα του απεριόριστου ιστορικού δρώ-
ντος. Αυτό σημαίνει μεταξύ άλλων ότι καμιά αρχή κοινωνικής
ρύθμισης δεν μπορεί να υπερισχύσει μόνη της. Σοσιαλιστική θα
είναι η κοινωνία όπου θα κυριαρχεί η μεικτή οικονομία και όπου το
σοσιαλιστικό στοιχείο θα συνίσταται στην πολλαπλότητα των με-
ρών που ασκούν τον κοινωνικό έλεγχο.

– Έτσι καταλήγουμε στην κατάρρευση αυτού που στη βάση του
υπήρξε η ιστορική ρήξη ανάμεσα στην αριστερή και στη δεξιά
παράδοση, μια ρήξη που στηριζόταν στο ότι οι ιστορικές δεβαιότητες
της καθεμιάς ως προς την αναπτυξιακή πορεία απέκλειαν τις
δεβαιότητες της άλλης. Και βλέπει κανείς χώρες σαν τη δική μας να
αναπτύσσονται ουσιαστικά σε μια βάση πολλαπλότητας, με πολλές
διαφορετικές μορφές να συνυπάρχουν, για παράδειγμα στην
οικονομία, περιλαμβάνοντας διαφορετικές μορφές αγοράς, καθώς
επίσης και πολλές διαφορετικές μορφές κοινωνικού ελέγχου.

– Ακριδώς.

● Δεν υπάρχει, επομένως, μια προκαθορισμένη πορεία που πρέπει
κανείς να ακολουθήσει, και άρα κάθε περίπτωση θα πρέπει να
εξετάζεται με βάση τα δικά της δεδομένα.

– Ναι. Ακόμη θα πρόσθετα ότι το ζήτημα του εκδημοκρατιμού
υπερβαίνει κατά πολύ το οικονομικό πεδίο για το οποίο συζητάμε.
Στη Δυτική Ευρώπη σήμερα αντιμετωπίζουμε ένα αυξανόμενο
κύμα ρατσισμού, που συνδέεται μεταξύ άλλων με το πρόβλημα της
μετανάστευσης. Είναι ακόμη απόλυτα ξεκάθαρο ότι η πτώση των
κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη δεν ακο-
λουθήθηκε από το θρίαμβο των δημοκρατικών δυνάμεων. Ο εκδη-
μοκρατισμός της κοινωνίας δεν είναι σε καμία περίπτωση μια
αυτόματη διαδικασία. Ο αντισημιτισμός και η κάθε είδους ξενοφο-
βία κάνουν σήμερα εξαιρετικά έντονη την παρουσία τους. Στην
επόμενη δεκαετία, οι δημοκρατικοί αγώνες δεν θα διεξαχθούν
ενάντια στον ολοκληρωτισμό, αλλά ενάντια σε κάθε είδους αντι-
δραστικές προκαταλήψεις και ιδεολογίες.

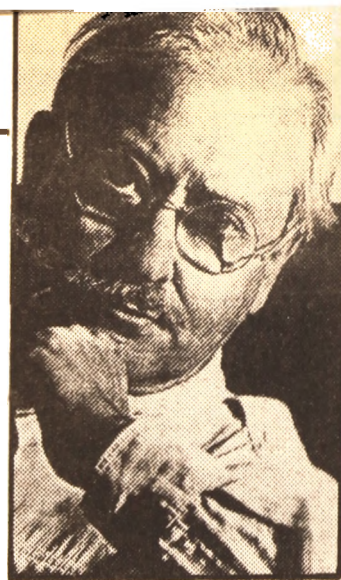
**ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ ΜΑΡΞ, Ο
ΓΚΡΑΟΥΤΣΟ, ΕΙΠΕ ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΞ: ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΜΑΖΙ
ΜΑΣ ΓΙΑ ΚΑΜΠΟΣΟ ΑΚΟΜΑ.**

● Βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη πολιτική καμπή. Η νέα γενιά
μεγαλώνει σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον, έχοντας στη
διάθεσή της τελείως διαφορετικά δεδομένα από όλες τις
μεταπολεμικές γενιές και, υπό μια έννοια, από τις περισσότερες γενιές
αυτού του αιώνα. Μπαίνουμε σε μια εξαιρετικά αδιευκρίνιστη
περίοδο. Πώς αντιλαμβάνεστε την εποχή στην οποία τώρα μπαίνουμε;

– Θα έλεγα ότι παγκοσμίως είναι ίσως η πρώτη φορά στη σύγχρονη
ιστορία που δεν υφίσταται μια διαχωριστική γραμμή στη διεθνή
σκηνή. Πριν από τον ψυχρό πόλεμο υπήρχε ο φασισμός και πριν
από αυτόν υπήρχε ένα πολύπλοκο παιχνίδι αναμετρήσεων μεταξύ
των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Τώρα, όμως, μπαίνουμε σε ένα είδος
παγκόσμιας τάξης, όπου ο διαχωρισμός αυτός παύει να υφίσταται
και αυτό δημιουργεί ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο για την
ιστορική δράση.

Είμαι της άποψης ότι σήμερα το σημαντικότερο ζήτημα είναι
πώς θα συνδυάσουμε τη δημοκρατία με την εμμονή στην ιδιαιτερό-
τητα.

● Ιδιαιτερότητα όσον αφορά, για παράδειγμα, τη θρησκεία, την
εθνότητα, την εθνικότητα;

– Ακριδώς. Τα δικαιώματα των διαφόρων μειονοτήτων για παρά-
δειγμα. Η εμμονή στην ιδιαιτερότητα όμως μπορεί και να μην
οδηγεί σε δημοκρατικά αποτελέσματα. Πιστεύω ότι τα μεγάλα
προβλήματα της επόμενης δεκαετίας είναι ουσιαστικά δύο: από τη
μια πλευρά υπάρχει το δικαίωμα στη διαφορά, και από την άλλη
υπάρχει η έκρηξη των ιδιαιτεροτήτων κάθε είδους, τις οποίες μέχρι
πρότινος συγκρατούσε ως ένα βαθμό ένας κάποιος οικουμενισμός·
οικουμενισμός που υπήρξε εν μέρει αποτέλεσμα του ψυχρού πολέ-
μου. Τώρα που η οικουμενική αυτή διάσταση δεν υπάρχει πια, οι
ιδιαιτερότητες αναπτύσσονται ελεύθερα και αυτό θα συμβαίνει
ολοένα και περισσότερο. Ο τρόπος με τον οποίο αυτή η επέκταση
των ιδιαιτεροτήτων θα συμβιβαστεί με τη δημοκρατία αποτελεί,
πιστεύω, το μεγάλο πολιτικό ζητούμενο της δεκαετίας που έρχεται.
Νομίζω ότι δεν είναι καθόλου ξεκάθαρο ότι οι ιδιαιτερότητες
αυτές θα αναπτυχθούν σε δημοκρατική βάση.

● Υπό μια έννοια, οι εκρήξεις ήταν δύο. Η έξαρση της εμμονής στην
ιδιαιτερότητα, όπως την περιγράφετε, εκπροσωπήθηκε στη Δύση από
μια στιγμή όπως το 1968 – με την κουλτούρα της διαφοράς. Ύστερα, το
1989, και μάλιστα στον ευρωπαϊκό χώρο, έχουμε μια έκρηξη νέων
εθνικών ιδιαιτεροτήτων.

– Έτσι νομίζω. Και η ίδια διαδικασία επαναλαμβάνεται τώρα και
στη Σοβιετική Ένωση.

● Ακριδώς, πώς βλέπετε την εξέλιξη αυτής της έντασης ανάμεσα στη
δημοκρατία και την εμμονή στην ιδιαιτερότητα;

– Πιστεύω ότι αποτελεί μια πρόκληση για την Αριστερά. Πάντα
θεωρούσα ότι μια πολλαπλότητα κοινωνικών ταυτοτήτων έπρεπε
να ηγεμονευθεί από έναν σοσιαλιστικό λόγο. Πάντα επέμεινα ότι η
εθνικο - λαϊκή διάσταση είχε αποφασιστική επιρροή και ότι ένας
από τους περιορισμούς της Αριστεράς υπήρξε η αποκλειστική της
ενασχόληση με την ταξική ανάλυση. Δεν πιστεύω ότι υπάρχει
κάποιο ουσιαστικό λόγο οι σημερινές ιδιαιτερότητες να διατυπω-
θούν ακολουθώντας μια αντιδραστική κατεύθυνση, αλλά την ίδια
στιγμή δεν υπάρχει και κάποιος α priori λόγος για τον οποίο να
κινηθούν προς μια δημοκρατική κατεύθυνση. Αυτή είναι μια πολι-
τική πάλη της οποίας το αποτέλεσμα είναι ως επί το πλείστον
ακαθόριστο.

● Ωστόσο, μέρος της αποτυχίας της Αριστεράς από το 1968 και μετά,
και πριν από τότε, δεβαίως, αποτέλεσε η αδυναμία της από ένα σημείο
και μετά να συναρθρώσει τη δημοκρατία με την ιδιαιτερότητα.

– Ασφαλώς. Θα μπορούσαμε να ανατρέξουμε σε ολόκληρη την
ιστορία των μορφών του «οικουμενικού» που κατατρέχουν το
πολιτικό φαντασιακό της Αριστεράς από το Διαφωτισμό και μετά.
Δεν απορρίπτω δέβαια την παράδοση αυτή, αν και πιστεύω ότι
ήταν σε μεγάλο βαθμό εθνοκεντρική. Θεωρώ όμως ότι σήμερα η
μεγάλη πρόκληση που αντιμετωπίζουμε είναι πώς θα προάγουμε το
δημοκρατικό αγώνα σε έναν κόσμο πολύ πιο κατακερματισμένο
από αυτόν στον οποίο κατοικούσαμε νοερά μέχρι τώρα. Η εποχή
των «Διεθνών» έχει περάσει ανεπιστρεπτή.

Μαρξισμός και ψυχανάλυση

Για να εντοπίσει κανείς τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στο μαρξισμό και τη ψυχανάλυση είναι αναγκασμένος να στοχαστεί πάνω στα σημεία τομής δύο θεωρητικών πεδίων, το καθένα από τα οποία συγκροτήθηκε ανεξάρτητα από το άλλο και των οποίων οι πιθανές μορφές κοινών αναφορών δεν συγχωνεύονται σε κανένα προφανές σύστημα μετάφρασης. Για παράδειγμα, είναι αδύνατο να επιβεβαιωθεί – παρ' ότι έχει συχνά επιχειρηθεί – ότι η ψυχανάλυση προσθέτει μια θεωρία της υποκειμενικότητας στο πεδίο του ιστορικού υλισμού, δεδομένου ότι ο τελευταίος έχει συγκροτηθεί, κατά κανόνα, ως μια άρνηση της εγκυρότητας και της σημασίας κάθε θεωρίας της υποκειμενικότητας (όχι όμως και της ίδιας της κατηγορίας του «υποκειμένου»). Έτσι κανένα απλό μοντέλο συμπληρώματος ή συνάρθρωσης δεν είναι δυνατόν να μας φανεί χρήσιμο. Το πρόβλημα είναι μάλλον να βρεθεί ένας δείκτης σύγκρισης ανάμεσα στα δύο θεωρητικά πεδία, αλλά αυτό, με τη σειρά του, προϋποθέτει τη συγκρότηση ενός νέου πεδίου, μέσα στο οποίο η σύγκριση θα είχε νόημα.

Αυτό το νέο πεδίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «μετα-μαρξιστικό» και είναι αποτέλεσμα ενός πλήθους θεωρητικο-πολιτικών παρεμβάσεων, των οποίων η σωρευτική επίδραση, σε σχέση με τις κατηγορίες του κλασικού μαρξισμού, είναι ανάλογη με ό,τι ο Heidegger ονόμασε «κατα-στροφή (de-struction) της ιστορίας της οντολογίας». Για τον Heidegger αυτή η «κατα-στροφή» δεν σηματοδοτούσε μια εντελώς αρνητική κίνηση απόρριψης μιας παράδοσης αλλά ακριβώς το αντίθετο: Είναι μόνο μέσα από την άρθρωση ριζοσπαστικών ερωτημάτων που τοποθετούνται πέρα από την παράδοση αυτή – αλλά που είναι δυνατόν να τεθούν μόνο σε σχέση μ' αυτήν – που το αρχικό νόημα των κατηγοριών αυτής της παράδοσης (που έχουν από καιρό παλιώσει και χάνει τη σημασία τους) είναι δυνατόν να αποκατασταθεί. Μ' αυτή την έννοια η πρόκληση μιας «κατα-στροφής» της ιστορίας του μαρξισμού συνεπάγεται το ξεπέρασμα της παραπλάνησης που προκαλούν έννοιες όπως η «τάξη», το «κεφάλαιο» κ.λπ. Ακόμα συνεπάγεται την αναζωογόνηση του νοήματος της αρχικής σύνθεσης, που οι έννοιες αυτές φιλοδοξούσαν να καθιερώσουν του συνολικού συστήματος των θεωρητικών εναλλακτικών δυνατοτήτων αναφορικά με τις οποίες αντιπροσωπεύουν μόνο περιορισμένες επιλογές, και των αμφισημιών που είναι σύμφυτες με την ίδια τη σύστασή τους – του «υμένα» κατά τον Derrida – και οι οποίες, αν και βίαια καταπιεσμένες, ξεπηδούν εδώ κι εκεί σε ποικίλες επιφάνειες λόγου (discursive surfaces). Είναι το συστηματικό και γενεαλογικό περίγραμμα αυτών των πυρήνων αμφισημίας που αρχικά επιτρέπει την «κατα-στροφή» της ιστορίας του μαρξισμού και το οποίο συγκροτεί το μετα-

μαρξισμό ως το πεδίο του τωρινού πολιτικού μας στοχασμού. Είναι ωστόσο ακριβώς σ' αυτές τις επιφάνειες αμφισημίας του λόγου που καθίσταται δυνατό να ανιχνευθεί η παρουσία λογικών του πολιτικού, η οποία επιτρέπει την καθιέρωση ενός αληθινού διαλόγου, χωρίς αυτάρεσκες μεταφορές, ανάμεσα στο μαρξισμό και τη ψυχαναλυτική θεωρία. Θα ήθελα να επισημάνω δύο σημεία, τα οποία θεωρώ θεμελιώδη, αναφορικά με αυτές τις επιφάνειες λόγου.

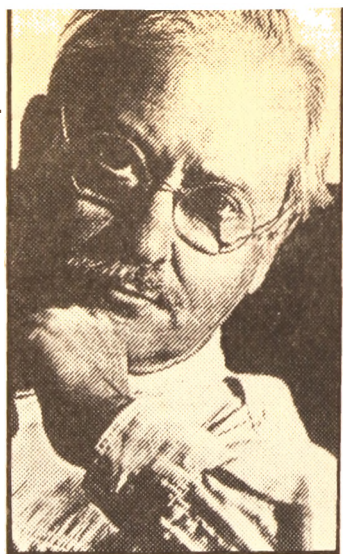
1. Ο μαρξισμός έχει τόσο συχνά παρουσιασθεί ως παράταση και αποκορύφωμα του Διαφωτισμού – και γι' αυτό ένας από τους κολοφώνες της νεωτερικότητας (modernity) – έτσι ώστε κάθε προσπάθεια αποδόμησης των κατηγοριών του πρέπει να ξεκινήσει από δύο αποφασιστικά σημεία στα οποία ο μαρξισμός ξεκόβει από την παράδοση του Διαφωτισμού. Τα σημεία αυτά είναι: α) Η αποδοχή του κεντρικού χαρακτήρα της αρνητικότητας – της πάλης και του ανταγωνισμού – στη δομή κάθε συλλογικής ταυτότητας, και β) η αποδοχή της αδιαφάνειας του κοινωνικού – της ιδεολογικής φύσης των συλλογικών αναπαραστάσεων –, που καθιερώνει ένα μόνιμο χάσμα ανάμεσα στις πραγματικές και στις εκδηλωμένες μορφές της δράσης ατόμων και κοινωνικών ομάδων. Είναι εύκολο να δούμε πώς είναι δυνατό, από τα δύο αυτά σημεία, να αρχίσουμε ένα διάλογο με τη ψυχανάλυση. Το δεύτερο σημείο μπορεί να συνδεθεί με τη δράση του ασυνειδήτου και με την πολλαπλότητα των «συστημάτων» στις διάφορες φροϋδικές τοπολογίες. Το πρώτο, με την καθιέρωση του μη-ενυπάρχοντος και διαρκώς απειλούμενου χαρακτήρα κάθε συλλογικής ταυτότητας (που προκύπτει από την αρνητικότητα που είναι σύμφυτη με κάθε ανταγωνισμό), επιτρέπει τη θεώρηση της ταξικής πάλης ως μιας διαλεκτικής ταυτίσεων που συντίθενται γύρω από έναν πυρήνα πραγματικού / αδύνατου.

Παρ' όλ' αυτά ας μην προχωρήσουμε τόσο γρήγορα. Αυτή η ανάγνωση του μαρξισμού, που αναγνωρίζει σ' αυτόν όχι τον κολοφώνα της νεωτερικότητας αλλά μάλλον μία από τις πρώτες κρίσεις της, είναι δυνατή μόνο αν κανείς αγνοήσει τουλάχιστον το μισό – κατά τους πιο αισιόδοξους υπολογισμούς – έργο του Marx (το ίδιο θα μπορούσε να ειπωθεί και για τον Hegel). Ο μαρξισμός δεν είναι μόνο ένας λόγος της αρνητικότητας και της αδιαφάνειας (opaqueness) του κοινωνικού, αλλά συνάμα και μια προσπάθεια – απόλυτα συμβατή με το Διαφωτισμό – αυτές να οριοθετηθούν και να χαλιναγωγηθούν. Η αδιαφάνεια και η αρνητικότητα του κοινωνικού υπάρχουν μόνο στην «ανθρώπινη προϊστορία», η οποία θα ξεπερασθεί οπωσδήποτε από τον κομμουνισμό νοούμενο ως μια ομογενή και διαυγή κοινωνία. Είναι από αυτήν την υπεροχή της ολότητας που η στιγμή της αρνητικότητας χάνει το συγκροτησιακό και θεμελιακό χαρακτήρα της:

ξεπρόβαλε μόνο για μια φευγαλέα στιγμή στο θεωρητικό λόγο για να διαλυθεί αμέσως μετά στην πλήρη θετικότητα που την απορρόφησε –θετικότητα της ιστορίας και της κοινωνίας ως ολοκληρώσεων των επιμέρους διαδικασιών τους, θετικότητα του υποκειμένου –των κοινωνικών τάξεων– ως φορέων της ιστορίας. Θα ήταν παραλογισμός να αρνηθεί κανείς ότι αυτή η διάσταση υπεροχής / διαύγειας / ορθολογισμού είναι παρούσα στο μαρξισμό. Ακόμα περισσότερο: είναι αυτή η διάσταση που όλο και περισσότερο αυτοεπιβεβαιώνεται από το Anti-Duhring στον Stalin.

2. Κατά συνέπεια, αν θέλουμε να εντοπίσουμε τη γενεαλογία του μετα-μαρξισμού, δεν μπορούμε να σταματήσουμε στη διχοτομία θετικότητας / αρνητικότητας, αδιαφάνειας / διαύγειας. Πρέπει επιπλέον να επισημάνουμε τη ριζοσπαστική αντίφαση των δύο αυτών διαστάσεων. Είναι αναγκαίο να ανιχνεύσουμε την επιφάνεια στην οποία η ορθολογιστική λογική συναντά τα όριά της –με άλλα λόγια, να ανιχνεύσουμε εκείνους τους πυρήνες αμφισημίας, τον υμένα όπου διαφαίνεται ο *αυθαίρετος* και *συγκυριακός* - *ενδεχομενικός* χαρακτήρας κάθε λογικής κλεισίματος. Στο πεδίο του λόγου (discursive field) του ιστορικού μαρξισμού βρίσκουμε μια προνομιακή ζώνη αποδομικών αποτελεσμάτων που διαλύουν την ορθολογικότητα, τη θετικότητα και τη διαύγεια των μαρξιστικών κατηγοριών: Είναι το σύνολο των φαινομένων που σχετίζονται με ό,τι είναι γνωστό ως «άνιση και συνδυασμένη ανάπτυξη» («unequal and combined development»).

Ας θεωρήσουμε το πρόβλημα στις απλούστερες παραμέτρους του. «Άνιση και συνδυασμένη ανάπτυξη» υπάρχει όταν μια συγχρονική συνάρθρωση λαμβάνει χώρα ανάμεσα σε στάδια που η μαρξιστική θεωρία εκλαμβάνει ως διαδοχικά (για παράδειγμα, η συνάρθρωση ανάμεσα στο έργο της εγκαθίδρυσης δημοκρατικών θεσμών και στον ηγετικό ρόλο των σοσιαλιστών στην αποστολή αυτής της εγκαθίδρυσης). Ο όρος - κλειδί για να περιγράψουμε τη συνάρθρωση αυτή είναι «ηγεμονία». Η έννοια μάλιστα της ηγεμονίας, όπως αναπτύχθηκε στη μαρξιστική παράδοση, από τον Plekhanov και τον Axelrod στον Gramsci, είναι αυτή της εξάρθρωσης (dislocation) μιας «στρατηγικής», η οποία δεν είναι δυνατόν να αναχθεί σε μια πλήρη παρουσία που εμπεριέχει, ως αυτόρκτη ολότητα, το διαφορικό σύνολο των όρων της. Η ηγεμονία εμφανίζεται όταν αυτό που θα έπρεπε να ήταν μια λογική διαδοχή σταδίων, διακόπτεται από μια *συγκυριακότητα* / *ενδεχομενικότητα*, που δεν μπορεί να υπαχθεί στις λογικές κατηγορίες της μαρξιστικής θεωρίας: με άλλα λόγια, εμφανίζεται όταν η δημοκρατική αποστολή, η οποία σε μια «κανονική» εξέλιξη θα έπρεπε να αντιστοιχεί σε μια τάξη (τη μπουρζουαζία), πρέπει να περάσει, δεδομένης της αδυναμίας της τελευταίας, σε μια άλλη τάξη (στην περίπτωση αυτή την εργατική τάξη). Μια στιγμή αρκεί για να συνειδητοποιήσει κανείς ότι εκείνο που γίνεται αντικείμενο στοχασμού σ' αυτή τη σχέση –οι φορείς της σχέσης ηγεμονίας (οι κοινωνικές τάξεις), η ταξική φάση της ηγεμονευόμενης αποστολής– είναι εκείνο που, στην κυριολεξία, απουσιάζει στο βαθμό που η κανονική εξέλιξη έχει εξαρθρωθεί, ενώ εκείνο που είναι πραγματικά παρόν –η σχέση της εξάρθρωσης– κατονομάζεται αλλά δεν γίνεται *αντικείμενο στοχασμού*. Γι' αυτό η ηγεμονία είναι στην πραγματικότητα μια άρθρωση (hinge), δεδομένου ότι από τη μια μεριά συρράπτει (sutures) τη σχέση ανάμεσα σε δύο στοιχεία (την αποστολή και το φορέα), αλλά από την άλλη μεριά, αφού η συρραφή παράγεται στο πεδίο μιας πρωταρχικής και αξεπέραστης εξάρθρωσης, μπορούμε να αποδώσουμε σ' αυτή μόνο ένα χαρακτήρα εγγραφής (inscription) και όχι εκείνον μιας αναγκαίας συνάρθρωσης. Με άλλα λόγια, η σχέση ηγεμονίας είναι δυνατό να νοηθεί μόνο αν θεωρήσουμε την κατηγορία της *έλλειψης* ως σημείο εκκίνησης.

Μπορούμε να διακρίνουμε καθαρά τη συνάφεια ορισμένων κεντρικών εννοιών της λακανικής θεωρίας. Το ηγεμονικό υποκείμενο είναι το υποκείμενο του σημαίνοντος και είναι, μ' αυτή την έννοια, ένα υποκείμενο χωρίς σημαινόμενο· και είναι μόνο με βάση αυτή τη λογική του σημαίνοντος που η σχέση ηγεμονίας μπορεί να νοηθεί ως τέτοια. Αλλά σ' αυτή την περίπτωση οι κατηγορίες της αρνητικότητας και της αδιαφάνειας, που παρουσιάσαμε ως χαρακτηριστικές αυτής της πρώτης κρίσης της νεωτερικότητας, όπως αυτή αντιπροσωπεύεται από την εγγελιανή / μαρξιστική στιγμή, δεν απορροφούνται ως μια επιμέρους στιγμή από κάποια ορθολογιστική διαύγεια. Είναι συγκροτησιακές. Έτσι δεν υπάρχει Au Fbebang. Αυτό ακριβώς είναι το σημείο στο οποίο η λογική του ασυνειδήτου, ως η λογική του σημαίνοντος, αποκαλύπτεται ως μια ουσιώδης *πολιτική* λογική (στο βαθμό που η πολιτική από τον Machiavelli και μετά υπήρξε πρωταρχικά ο στοχασμός πάνω στην εξάρθρωση) και το κοινωνικό, το οποίο τελικά δεν είναι αναγώγιμο στο status μιας πλήρους παρουσίας, επίσης αποκαλύπτεται ως πολιτικό. Το πολιτικό έτσι αποκτά το status μιας οντολογίας του κοινωνικού.

Γι' αυτό η «κατα-στροφή» της ιστορίας του μαρξισμού δεν είναι ένα υποθετικό εγχείρημα –ένα γνωσιολογικό εγχείρημα, αν προτιμάτε– δεδομένου ότι δεν προϋποθέτει κανένα δυνισμό υποκειμένου / αντικειμένου, παρά τη γενίκευση της λογικής του σημαίνοντος στο σύνολο των θεωρητικών του κατηγοριών. Κατά συνέπεια, οι κατηγορίες αυτές δεν *απεμπολούνται* ούτε *απορροφούνται* από μια ανώτερη ορθολογικότητα, αλλά *παρουσιάζονται* στη συγκυριακότητα / ενδεχομενικότητα και ιστορικότητά τους. Για τον ίδιο λόγο, αυτή η γενίκευση δεν είναι μια υποθετική / αφηρημένη αλλά μια πρακτική / λογική (discursive) διαδικασία. Είναι η γενίκευση των φαινομένων της «άνισης και συνδυασμένης ανάπτυξης» της εποχής του ιμπεριαλισμού σε κάθε κοινωνική ταυτότητα που, όπως στη χαϊντεγκεριανή εικόνα του σπασμένου σφυριού, μετασχηματίζει την εξάρθρωση σ' έναν ορίζοντα από τον οποίο κάθε ταυτότητα είναι δυνατόν να νοηθεί και να συγκροτηθεί (και αυτοί οι δύο όροι είναι ακριβώς συνώνυμοι).

Αυτό δείχνει την κατεύθυνση και τον τρόπο με τον οποίο είναι δυνατό να συλλάβουμε μια πιθανή σύγκλιση του (μετα-) μαρξισμού και της ψυχανάλυσης: Ούτε ως την πρόσθεση ενός συμπληρώματος στον πρώτο από τη δεύτερη ούτε με την εισαγωγή ενός νέου αιτιακού στοιχείου –του ασυνειδήτου στη θέση της οικονομίας– αλλά ως τη σύμπτωση των δύο γύρω από μια λογική του σημαίνοντος ως μια λογική του ακανόνιστου (unevenness) και της εξάρθρωσης, μια σύμπτωση βασισμένη στο γεγονός ότι η τελευταία είναι η λογική που προτανέυει στη δυνατότητα / αδυνατότητα της συγκρότησης *κάθε* ταυτότητας.

Μετάφραση: **Γιάννης Σταυρακάκης**

Το άρθρο αυτό πρωτοεμφανίστηκε στο *Critical Enquiry* (vol. 13, no. 2, winter 1986) (μετάφραση από τα ισπανικά: Amy G. Reiter - Mackintosh). Περιλαμβάνεται στο τελευταίο διδύλιο του Ernesto Laclau *New Reflections on the Revolution of our Times*, (London, NY: Verso, 1990) σελ. 93-96.

Το αδύνατον της κοινωνίας

Ο α ήθελα να αναφερθώ εδώ σε μια σειρά προβλημάτων, που συναντούμε στο επίκεντρο της σύγχρονης μαρξιστικής θεωρίας της ιδεολογίας. Συζητώντας τα προβλήματα αυτά, γίνεται φανερό ότι σήμερα ζούμε ένα θεωρητικό παράδοξο. Οι όροι του παράδοξου αυτού θα μπορούσαν να διατυπωθούν ως εξής: Ποτέ άλλοτε ο «περί την ιδεολογία» στοχασμός δεν είχε βρεθεί τόσο πολύ στο επίκεντρο των μαρξιστικών θεωρητικών προσεγγίσεων· αλλά και ποτέ άλλοτε τα όρια και η ταυτότητα αναφοράς (referential identity) του «ιδεολογικού» δεν είχαν καταστεί τόσο θολά και προβληματικά. Αν το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ιδεολογία κινείται παράλληλα προς μια άμβλυνση της ιστορικής τελεσφορίας (effectivity), που αποδίδεται σε ό,τι παραδοσιακά εθεωρείτο χώρος των υπερδομών –και η άμβλυνση αυτή συνιστά απάντηση στην κρίση της οικονομιστικής και απλουστευτικής σύλληψης του μαρξισμού– τότε η ίδια αυτή κρίση θέτει σε αμφισβήτηση την κοινωνική ολότητα που συγκροτείται γύρω από τη διάκριση βάσης και εποικοδομήματος. Κατά συνέπεια, δεν είναι πια δυνατόν να αναγνωρίζουμε το αντικείμενο «ιδεολογία» με όρους μιας τοπολογίας του κοινωνικού.

Μέσα στη μαρξιστική παράδοση μπορούμε να διακρίνουμε δύο κλασικές προσεγγίσεις στο πρόβλημα της ιδεολογίας. Οι προσεγγίσεις αυτές έχουν συχνά –αν και όχι πάντα– συνδυαστεί. Για την πρώτη, η «ιδεολογία» αποτελεί μια *βαθμίδα της κοινωνικής ολότητας*· για τη δεύτερη, ταυτίζεται με την *ψευδή συνείδηση*. Σήμερα και οι δύο αυτές προσεγγίσεις φαίνεται ότι έχουν υποκαταφεί ως συνέπεια της κρίσης των προϋποθέσεων πάνω στις οποίες στηρίζονταν: Η εγκυρότητα της πρώτης βασιζόταν σε μια σύλληψη της κοινωνίας ως (νοητικώς) καταληπτής ολότητας, που με τη σειρά της εθεωρείτο ως δομή πάνω στην οποία θεμελιώνονται τα επιμέρους στοιχεία και οι επιμέρους διαδικασίες της. Η εγκυρότητα της δεύτερης προϋπέθετε μια συγκεκριμένη σύλληψη της ανθρώπινης δράσης (agency) – ένα υποκείμενο που διαθέτει μια ύστατη ουσιαστική ομοιογένεια, η παραγνώριση της οποίας είχε τεθεί αξιωματικά ως πηγή της «ιδεολογίας». Από την άποψη αυτή και οι δύο αυτές προσεγγίσεις θεμελιώνονται σε μια ουσιοκρατική (essentialist) σύλληψη τόσο της κοινωνίας όσο και της κοινωνικής δράσης.

Προκειμένου να δούμε καθαρά τα προβλήματα που οδήγησαν τη θεωρία της ιδεολογίας στο σημερινό της αδιέξοδο, χρειάζεται να μελετήσουμε την κρίση αυτής της ουσιοκρατικής σύλληψης στις δύο παραλλαγές της.

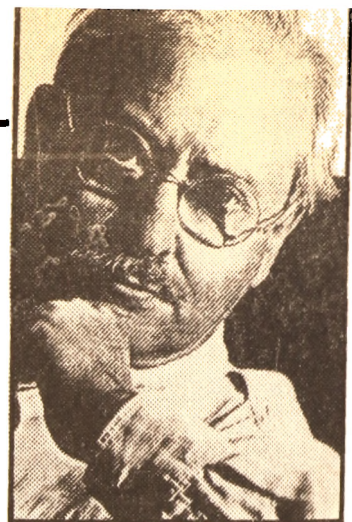
Ας στραφούμε πρώτα στην κρίση της έννοιας της κοινωνικής ολότητας. Φιλοδοξία όλων των ολιστικών (holistic) προσεγγίσεων υπήρξε να καθορίσουν την έννοια κάθε στοιχείου ή κοινωνικής διαδικασίας όχι σε σχέση με τον ίδιο τους τον εαυτό, αλλά μέσα στο σύστημα των σχέσεων που συγκροτούν με άλλα στοιχεία. Από την άποψη αυτή, το μοντέλο έπαιξε ένα διαφορούμενο ρόλο: Ενώ προέβαλλε τον σχεσιακό χαρακτήρα της ταυτότητας τόσο της βάσης όσο και της υπερδομής, την ίδια στιγμή προίκιζε αυτό το σχεσιακό σύστημα με ένα κέντρο. Κι έτσι, με έναν πολύ εγγειανό τρόπο, οι υπερδομές τελικά εκδικήθηκαν προβάλλοντας την «ουσιότητα» (essentiality) των φαινομένων. Και μάλιστα η δομική ολότητα εμφανίστηκε τελικά ως αντικείμενο με δική του θετικότητα, που μπορούσε να περιγραφεί και να ορισθεί. Με αυτή την έννοια, η ολότητα λειτουργούσε ως αρχή που συνιστούσε τη βάση, που καθιστούσε καταληπτή την κοινωνική τάξη (social order). Ιδιότητα της ολότητας αυτής ήταν να αποτελεί την ουσία (essence) της κοινωνικής τάξης, που έπρεπε να αναγνωριστεί πίσω από τις εμπειρικές παραλλαγές που αναφύονταν στην επιφάνεια της κοινωνικής ζωής. (Ας σημειωθεί ότι αυτό που κρίνεται εδώ δεν είναι η αντίθεση δομισμού και ιστορικισμού.

Δεν έχει σημασία αν η ολότητα είναι συγχρονική ή διαχρονική· εκείνο που έχει σημασία είναι ότι και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για μια *ιδρυτική ολότητα* (founding totality), η οποία εμφανίζεται ως (νοητικώς) καταληπτό αντικείμενο γνώσης (cognition) – γνώσης με την έννοια της διαδικασίας ανα-γνώρισης). Αντίθετα προς αυτή την ουσιοκρατική άποψη, σήμερα τείνουμε να αποδεχθούμε την *απεραντοσύνη του κοινωνικού* (infinity of the social), δηλαδή το γεγονός ότι κάθε δομικό σύστημα είναι περιορισμένο, πάντα περιτριγυρισμένο από ένα νοηματικό περίσσειμα («excess of meaning») που αδυνατεί να τιθασεύσει. Κατά συνέπεια, η «κοινωνία» ως ενιαίο και (νοητικώς) καταληπτό αντικείμενο, που θεμελιώνει τις ίδιες τις επιμέρους διαδικασίες του, είναι κάτι αδύνατο. Ας εξετάσουμε τη διπλή κίνηση που η διαπίστωση αυτή συνεπάγεται. Το μεγάλο δήμα που πραγματοποίησε ο δομισμός ήταν η αναγνώριση του σχεσιακού χαρακτήρα κάθε κοινωνικής ταυτότητας· όριο του στάθηκε η προσπάθειά του να μεταμορφώσει τις σχέσεις αυτές σε ένα σύστημα, σε ένα αντικείμενο αναγνωρίσιμο και (νοητικώς) καταληπτό, με άλλα λόγια, σε μια ουσία. Αν, ωστόσο, διατηρήσουμε το σχεσιακό χαρακτήρα κάθε ταυτότητας και αν, την ίδια στιγμή, αρνηθούμε την καθήλωση (fixation) των ταυτοτήτων αυτών μέσα σε ένα σύστημα, τότε το κοινωνικό θα πρέπει να ταυτιστεί με ένα ατέ-

λειωτο παιχνίδι διαφορών, δηλαδή μ' αυτό που με την αυστηρότερη σημασία του όρου μπορούμε να αποκαλέσουμε λόγο (discourse) –υπό την προϋπόθεση, φυσικά, να ελευθερώσουμε την έννοια του λόγου από τη σημασία εκείνη που την περιορίζει μόνο στο λεκτικό πεδίο, δηλαδή μόνο ως λόγο προφορικό ή γραπτό.

Έτσι, η πρώτη αυτή κίνηση υποδηλώνει την αδυναμία να καθορισθεί το νόημα κατά τρόπο σταθερό και διαρκή. Αλλά αυτό δεν μπορεί να είναι και το τέλος του ζητήματος. Ένας λόγος (discourse) του οποίου το νόημα είναι εντελώς αδύνατον να καθορισθεί δεν είναι τίποτ' άλλο παρά λόγος ψυχωτικού. Γι' αυτό, η δεύτερη κίνηση συνίσταται στην απόπειρα να επέλθει αυτός ο τελικά αδύνατος καθορισμός. Το κοινωνικό δεν αποτελεί μόνο ένα ατέλειωτο παιχνίδι διαφορών. Αποτελεί συγχρόνως και την απόπειρα να περιορισθεί αυτό το παιχνίδι, να τιθασρευθεί η απεραντοσύνη, να περιληφθεί μέσα στο πεπερασμένο μιας τάξης (order). Αλλά η τάξη –ή η δομή– αυτή δεν παίρνει πια τη μορφή μιας βαθύτερης ουσίας του κοινωνικού· αντίθετα, αποτελεί μια απόπειρα –εξ ορισμού ασταθή και επισφαλή– ενέργειας επί του συγκεκριμένου «κοινωνικού», μια απόπειρα να το ηγεμονεύσει. Με έναν τρόπο που προσομοιάζει σε αυτόν που ακολουθούμε εδώ, ο Saussure επιχείρησε να περιορίσει την αρχή της αυθαιρετότητας του σημείου επισημαίνοντας το σχετικό χαρακτήρα αυτής της αυθαιρετότητας. Έτσι, το πρόβλημα της κοινωνικής ολότητας τίθεται με νέους όρους: Η «ολότητα» δεν θέτει τα όρια του «κοινωνικού» μεταμορφώνοντας το τελευταίο σε ένα καθορισμένο (determinate) αντικείμενο (σε «κοινωνία»). Αντίθετα, το κοινωνικό πάντα υπερβαίνει τα όρια κάθε απόπειρας συγκρότησης της κοινωνίας. Την ίδια στιγμή ωστόσο, η ολότητα αυτή δεν εξαφανίζεται: αν και η ερμητική συρραφή που αποπειράται είναι τελικά αδύνατη, παρ' όλ' αυτά είναι δυνατό να οδηγήσει σε έναν σχετικό προσδιορισμό του κοινωνικού μέσω της σύστασης κομβικών σημείων (nodal points). Αν όμως συμβαίνει αυτό, τότε τα ερωτήματα που αφορούν τα κομβικά αυτά σημεία και το σχετικό βάρος τους δεν μπορούν να κριθούν *sub species aeternitatis*. Κάθε κοινωνικός σχηματισμός έχει δικές του μορφές καθορισμού και σχετικής αυτονομίας, οι οποίες πάντα συνιστώνται μέσα από μια σύνθετη διαδικασία, υπερκαθορισμού (overdetermination) και ως εκ τούτου δεν μπορούν να τεθούν *a priori*. Έτσι, η διάκριση βάσης και εποικοδομήματος καταρρέει συμπαρασύροντας και τη σύλληψη της ιδεολογίας ως αναγκαίας βαθμίδας κάθε κοινωνικού σχηματισμού.

Αν περάσουμε τώρα στη δεύτερη προσέγγιση της ιδεολογίας –ως ψευδούς συνείδησης βρίσκουμε μια παρόμοια κατάσταση. Η ιδέα της ψευδούς συνείδησης – έχει νόημα αν η ταυτότητα του κοινωνικού δρώντα (social agent) θεωρείται ήδη δεδομένη. Μόνο στη φάση της αναγνώρισης της αληθινής ταυτότητας του υποκειμένου, μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι η συνείδησή του είναι «ψευδής». Κι αυτό συνεπάγεται δέδαια ότι η ταυτότητα αυτή πρέπει να είναι θετική και μη - αντιφατική. Στο μαρξισμό, η ιδέα των «αντικειμενικών ταξικών συμφερόντων» θεμελιώνεται σε μια τέτοια σύλληψη της υποκειμενικότητας. Δεν πρόκειται να μπω εδώ σε λεπτομέρειες όσον αφορά τις μορφές συγκρότησης, τις επιπτώσεις και τους περιορισμούς μιας τέτοιας σύλληψης της υποκειμενικότητας. Αντίθετα, θα αναφέρω μόνο τις δύο διαδικασίες που οδήγησαν στην προοδευτική εγκατάλειψή της. Κατ' αρχάς, το χάσμα μεταξύ «πραγματικής συνείδησης» (actual conscience) και «αποδιδόμενη συνείδησης» (imputed conscience) μεγάλωνε ολοένα και περισσότερο. Ο τρόπος με τον οποίο γέμισε το χάσμα αυτό με την παρουσία ενός κόμματος, συγκροτημένου ως φορέα των αντικειμενικών ιστορικών συμφερόντων της τάξης – οδήγησε στην καθιέρωση της «πεφωτισμένης» δεσποτείας διανοούμενων και γραφειοκρατών που μιλούσαν στο όνομα των μαζών, τους εξηγούσαν τα αληθινά τους συμφέροντα, και τους επέβαλλαν ολοένα και πιο ολοκληρωτικές μορφές ελέγχου. Η

αντίδραση στην κατάσταση αυτή πήρε αναπόφευκτα τη μορφή της διεκδίκησης της πραγματικής ταυτότητας των κοινωνικών δρώντων έναντι των «ιστορικών συμφερόντων» που τους βάραιναν. Κατά δεύτερο λόγο, η ίδια η ταυτότητα των κοινωνικών δρώντων τέθηκε σε ολόένα και μεγαλύτερη αμφισβήτηση από τη στιγμή που η ροή των διαφορών στις προηγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες έδειξε ότι η ταυτότητα και η ομοιογένεια των κοινωνικών δρώντων ήταν μια ψευδαίσθηση, ότι κάθε κοινωνικό υποκείμενο είναι ά-κεντρο κατά τρόπο ουσιαστικό, ότι η ταυτότητά του / της δεν είναι τίποτ' άλλο παρά η ασταθής συνάρθρωση διαρκώς μεταβαλλόμενων θέσεων (positionalities). Το ίδιο νοηματικό περίσσειμα, τον ίδιο επισφαλή χαρακτήρα κάθε δόμησης (structuration) που βρίσκουμε στο χώρο της κοινωνικής τάξης (social order) βρίσκουμε και στο χώρο της υποκειμενικότητας. Αν ωστόσο κάθε κοινωνικός δρών είναι ένα ά-κεντρο υποκείμενο, και όταν επιχειρούμε να προσδιορίσουμε την ταυτότητά του / της, δεν βρίσκουμε τίποτ' άλλο παρά την καλειδοσκοπική κίνηση των διαφορών, τότε με ποια έννοια μπορούμε να πούμε ότι τα υποκείμενα παραγνωρίζουν τους εαυτούς τους; Το θεωρητικό έδαφος που προσέδιδε νόημα στην έννοια της «ψευδούς συνείδησης» έχει προφανώς αποσθρευθεί.

Γι' αυτό το λόγο θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι τα δύο εννοιολογικά πλαίσια που προηγουμένως προσέδιδαν νόημα στην έννοια της ιδεολογίας έχουν καταρρεύσει, τότε και η ίδια η έννοια της ιδεολογίας θα έπρεπε να εξαφανισθεί. Ωστόσο, δεν νομίζω ότι κάτι τέτοιο να αποτελούσε ικανοποιητική λύση. Δεν μπορούμε να κάνουμε χωρίς την έννοια της παραγνώρισης, ακριβώς επειδή και ο ίδιος ο ισχυρισμός ότι «η ταυτότητα και η ομοιογένεια των κοινωνικών δρώντων (agents) είναι μια ψευδαίσθηση» δεν μπορεί να διατυπωθεί αν προηγουμένως δεν έχει εισαχθεί η κατηγορία της παραγνώρισης. Η κριτική της «φυσικοποίησης (naturalisation) του νοήματος» και της «ουσιοποίησης (essentialization) του κοινωνικού» συνιστά μια κριτική της παραγνώρισης του αληθινού τους χαρακτήρα. Χωρίς τη βάση αυτή, κάθε αποδόμηση (deconstruction) θα ήταν χωρίς νόημα. Έτσι, καθώς φαίνεται, μπορούμε να διατηρήσουμε την έννοια της ιδεολογίας και την κατηγορία της παραγνώρισης μόνο εάν αντιστρέψουμε το παραδοσιακό περιεχόμενό τους. Τότε το ιδεολογικό δεν θα συνίσταται στην παραγνώριση μιας θετικής ουσίας, αλλά στο ακριβώς αντίθετο: θα συνίσταται στη μη - αναγνώριση του επισφαλούς χαρακτήρα κάθε θετικότητας, στην αδυναμία κάθε ύστατης συρραφής. Το ιδεολογικό θα συνίσταται σε αυτές τις λογικές (discursive) μορφές, μέσω των οποίων μια κοινωνία προσπαθεί να συγκροτηθεί ως τέτοια, που βασίζονται στο κλείσιμο, στην καθήλωση του νοήματος, στη μη - αναγνώριση του ατέρμονου παιχνιδιού των διαφορών. Το ιδεολογικό αποτελεί τη θέληση κάθε εξολοκληρωτικού λόγου να προκύψει ως «ολότητα». Και στο βαθμό που το κοινωνικό είναι αδύνατο χωρίς κάποια καθήλωση του νοήματος, χωρίς το λόγο του κλεισίματος, το ιδεολογικό πρέπει να θεωρηθεί ως καταστατικό του κοινωνικού. Το κοινωνικό υπάρχει μόνο ως μάταια απόπειρα να συγκροτηθεί αυτό το αδύνατο αντικείμενο: η κοινωνία. Ουσία κάθε επικοινωνίας και κοινωνικής πρακτικής δεν είναι παρά η ουτοπία.

Μετάφραση: Τζούλια Χρυσοστάλη

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ

Ο χειμώνας στη Βοσνία ξανάρθε. Για να ρίξει σε ακόμη μεγαλύτερη δυστυχία τον πληθυσμό του Σαράγεβο και των άλλων πόλεων. Παρατείνεται η εμφύλια εθνοτική σύρραξη, σωρεύοντας ακόμη περισσότερα πτώματα, δημιουργώντας ακόμη μεγαλύτερο χάσμα μεταξύ ανθρώπων που αύριο θα είναι αναγκασμένοι να ζήσουν και πάλι μαζί και να χτίσουν πάνω στα ερείπια.

Κι αυτή η κατάσταση συνεχίζεται, αφού αρκετές υποσχέσεις δόθηκαν από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ, πολλές «επεμβάσεις» σχεδιάστηκαν επί άρτου.

Και η δυτική κοινή γνώμη μαστιγώθηκε μέχρι κορεσμού από τη φρίκη του πολέμου, με τους «καλούς» και τους «κακούς», με καταιγισμό ειδήσεων που ελάχιστα έθιξαν την ουσία της διαμάχης πέραν των ανθρωπιστικών πτυχών της και των πράγματι φρικαλέων συνεπειών της αδυσώπητης αυτής διαμάχης.

Τα πραγματικά θύματα της σύρραξης αυτής, οι απλοί άνθρωποι που προσπαθούν να επιδιώσουν τον τόπο τους –όσοι δεν «εκκαθαρίστηκαν» κι όσοι δεν πήραν το δρόμο της προσφυγιάς– παραμένουν απελπιστικά ανήμποροι να επηρεάσουν τις εξελίξεις που βρίσκονται στα χέρια των πלאρχηγών και της διπλωματίας.

Και η έκβαση της σύρραξης αυτής έχει πλέον ριθωθεί. Απλώς, οι διπλωματικές κινήσεις αποσκοπούν να βρουν την «καλύτερη» λύση, ώστε να επέλθει η ειρήνευση στην περιοχή και οι δυτικές

Και η δυτική κοινή γνώμη μαστιγώθηκε μέχρι κορεσμού από τη φρίκη του πολέμου, με τους «καλούς» και τους «κακούς», με καταιγισμό ειδήσεων που ελάχιστα έθιξαν την ουσία της διαμάχης.

χώρες ν' απαλλαγούν από ένα «πονοκέφαλο» ή τις ένοχες συνειδήσεις τους και να αφοσιωθούν απερίσπαστες στην καλλιέργεια των σφαιρών επιρροής τους στην περιοχή με άλλα μέσα.

Την ερχόμενη Δευτέρα στη Γενεύη αναμένεται να γίνει μια ακόμη συνάντηση μεταξύ των πολιτικών και στρατιωτικών ηγεσιών των εμπολέμων, όπου θα παρίστανται και οι ειδικοί απεσταλμένοι των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Στο μεταξύ, οι «δώδεκα» σε μια καινοφανή μάλλον αλλαγή πολιτικής μπροστά στις νέες πραγματικότητες που έχουν διαμορφωθεί στα πεδία των μαχών αλλά και με προφανή διάθεση να τα βρουν με τον Μιλόσεβιτς –καλύτερα ο διάλογος που γνωρίζεις, λέει μια αγγλική παροιμία– συμφώνησαν σ' ένα σχέδιο που προβλέπει τη σταδιακή άρση των κυρώσεων που έχουν επιβληθεί επί της Νέας Γιουγκοσλαβίας, αν το Βελιγράδι δείξει διάθεση να πιέσει τους Σέρβους της Βοσνίας να παραχωρήσουν κι άλλα εδάφη στους Μουσουλμάνους. Και οι Αμερικανοί έχουν τώρα αναγνωρίσει ότι άλλη «ρεαλιστική» οδός προς την ειρήνη δεν υπάρχει.

Αλλά μέχρι να επέλθουν οι προσδοκώμενοι διπλωματικοί διακανονισμοί, προέχει η διασφάλιση της παροχής της ανθρωπιστικής βοήθειας προς τους χειμαζόμενους κατοίκους της Βοσνίας. Ο χειμώνας είναι βαρύς, όπως βαρύ είναι και το πέπλο της δυστυχίας. Ας τα καταφέρει τουλάχιστον σ' αυτόν τον τομέα η πολυπράγμων διεθνής διπλωματία. Η επιχείρηση «SANTA» πρέπει να πετύχει.

Είναι δύσκολο να αναφερθεί κανείς στις δικές του ήττες και στα αισθήματα που του προξενούν, ακόμη και όταν πρόκειται για περιπτώσεις λιγότερο σημαντικές από αυτές που αντιμετωπίζουμε εμείς. Είναι, ίσως, ακόμη δυσκολότερο να εξηγήσει κανείς στους άλλους πώς γίνεται να κουβαλά το βάρος της ήττας και, ταυτοχρόνως, να μένει ζωντανός και να προσπαθεί να τηρήσει όλες τις υποσχέσεις που έχει δώσει. Διότι ούτε οι ηττημένοι δικαιούνται να παραδίνουν το λόγο τους.

Εν ονόματι μεγάλων και παλαιών δεσμών φιλίας εδώ στο Παρίσι, εν ονόματι ελπίδων που μοιραστήκαμε και χάσαμε, εν ονόματι κάποιων υποσχέσεων που δώσαμε τότε που πιστεύαμε ότι το Καλό θα ήταν ισχυρότερο από το Κακό, αισθάνομαι επιτακτική την ανάγκη να προσπαθήσω να εξηγήσω ορισμένα πράγματα, τα οποία, στο κάτω κάτω, ίσως σήμερα μοιάζουν ακατανόητα. Ερωτήματα τα οποία τίθενται το τελευταίο διάστημα στο Παρίσι, αβεβαιότητες οι οποίες προβάλλουν και, δυστυχώς, κάποιες αμφιβολίες ως προς το τι είμαστε ή τι θέλαμε να είμαστε, με παρακινούν να γράψω αυτή την επιστολή.

Στο Σεράγεβο και τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη τίποτα δεν είναι όπως πριν. Τίποτα, ιδίως, δεν είναι έτσι όπως επιθυμούμε να το βλέπουμε από μακριά, από μια απόσταση που βολεύει. Εκεί κάτω, από πολύ καιρό, οι

εγκληματίες δεν είναι πια εγκληματίες αλλά απλώς «η μια από τις αντιμαχόμενες πλευρές». Εκεί κάτω, σήμερα, προφανώς, ούτε οι ήρωες είναι οι ίδιοι, επειδή πιθανώς τα κριτήρια του ηρωισμού έχουν αλλάξει. Οι μύθοι

κατέρρευσαν, ή καταρρέουν, και οι ωραίες ρομαντικές ιστορίες—αυτές που πιστεύει κανείς ή αυτές που αποφέρουν οικονομικά οφέλη—φτάνουν στο τέλος τους με τρόπο καθόλου ρομαντικό. Το Κακό υπερίσχυσε του Καλού στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη και στο Σεράγεβο. Και πιστέψτε το, όταν σας τα λένε, ότι εμείς υποφέρουμε περισσότερο από εκείνους οι οποίοι, για λόγους επαγγελματι-
κούς, συμμερίζονταν έως τώρα τα βάσανά μας.

Δεν χάσαμε μόνο τον πόλεμο. Χάσαμε το παρελθόν μας, το παρόν και το μέλλον μας καθώς επίσης και το μέλλον των παιδιών μας. Χάσαμε την ταυτότητά τους και τη δική μας. Αυτοί που μας νίκησαν, με την αποφασιστική βοήθεια, μεταξύ άλλων, ατόμων που ζουν εδώ στο Παρίσι, έστρεψαν τον ρου της Ιστορίας ορισμένους αιώνες πίσω. Αλλά τούτο είναι μια άλλη ιστορία... Εκείνο που επιθυμώ να πω εδώ είναι, ίσως, ακόμη χειρότερο: Εμείς δεν πιστεύουμε πλέον σε τίποτα, σε κανένα. Εκτιμούμε ότι από εδώ και πέρα ουδείς εξωτερικός παράγων έχει το δικαίωμα να κατευθύνει τα θλιβερά κουρέλια της ζωής μας, προσάπτοντάς μας μάλιστα ότι δεν είμαστε ήρωες, όπως κάποιοι κάπου, είχαν προβλέψει. Θυμηθείτε: ποτέ δεν ισχυριστήκαμε ότι είμαστε ήρωες, αλλά μόνοι άνθρωποι, όπως όλοι οι άλλοι, που προσπαθούν να περισώσουν ό,τι υπήρχε πάντα μέσα τους και γύρω τους τις σχέσεις τους, την ευθύτητά τους, την αξιοπρέπειά τους.

Ζλάτκο Ντιζντάρεβιτς:
«Από εδώ και πέρα, ουδείς εξωτερικός παράγων έχει το δικαίωμα να κατευθύνει τα θλιβερά κουρέλια της ζωής μας, προσάπτοντάς μας μάλιστα ότι δεν είμαστε ήρωες»

Γράμμα στους φίλους μου

• Όταν η ελπίδα πεθαίνει στο Σεράγεβο

του Ζλάτκο Ντιζντάρεβιτς

Ο Ζλάτκο Ντιζντάρεβιτς είναι αρχισυντάκτης της εφημερίδας *Oslobodjenje* (Απελευθέρωση), της μοναδικής εφημερίδας που συνεχίζει να εκδίδεται στο Σεράγεβο. Στην *Oslobodjenje* δούλευαν και συνεχίζουν να δουλεύουν και τώρα μαζί, Σέρβοι, Κροάτες και Μουσουλμάνοι. Εισπείσμα όλων εκείνων—και είναι πολλοί, πάρα πολλοί—που καταλήγουν να πιστεύουν, το 1993, σε νέα απαρτχάιντ... Το κείμενο του Ζλάτκο Ντιζντάρεβιτς δημοσιεύθηκε στον *Nouvel Observateur* (τχ. 4-10 Νοεμβρίου '93).

Τ.Π.

τους, την απλότητά τους. Σ' αυτό τον αγώνα δεν εγκαταλείψαμε κανέναν ούτε προδώσαμε εκείνους που πίστευαν σε εμάς περισσότερο απ' ό,τι εμείς οι ίδιοι στον εαυτό μας. Αν μιλήσουμε για εγκατάλειψη, τότε θα πούμε ότι είναι η ανθρωπότητα που μας εγκατέλειψε· αλλά σε καμία περίπτωση δεν συνέβη το αντίθετο. Εμείς μείναμε πιστοί στους φίλους μας και ειλικρινείς στους συναδέλφους μας.

Από την αρχή της πολιορκίας του Σεράγεβο, εδώ και δέκα οκτώ μήνες, οι σύντροφοί μου στην **Oslobodjenje** παίζουν τη ζωή τους κορώνα - γράμματα για να συνεχίσει να εκδίδεται, κουτσά στραβά, η εφημερίδα. Ορισμένοι έχουν ζήσει περισσότερα από τριακόσια εικοσιτετράωρα στο υπόγειο καταφύγιο της **Oslobodjenje**, όπου χάνεται οποιαδήποτε αίσθηση χρόνου, ημέρας και νύχτας. Οι γυναίκες και τα παιδιά τους περιπλανώνται στην Ευρώπη, χωρίς όνομα, χωρίς χρήματα, χωρίς διαβατήρια, χωρίς νέα από τους γονείς και τους συζύγους τους. Καθημερινά υποβάλλονται στην περιφρόνηση και γίνονται να θάρος ολοένα πιο δυσβάσταχτο για τους γυγνεείς, τους φίλους, τους συναδέλφους.

Μόλις τριάντα μέτρα από το κτίριο της εφημερίδας μας, την περασμένη εβδομάδα, οι σφαίρες ενός ελεύθερου σκοπευτή σκότωσαν τρεις ανθρώπους. Ο ένας πέθανε τα χέρια μας. Τον άλλο, ετοιμοθάνατο, δεν πόρεσαν ούτε να τον πλησιάσουν οι άνδρες του τεθωρακισμένου οχήματος των Ηνωμένων Εθνών - τόσο πυκνά ήταν τα πυρά.

OSLOBODENJE

Επειτα από μισή ώρα, στα ερείπια του γραφείου μας, μια ξένη δημοσιογράφος, περιποιημένη, καλά μακιγιαρισμένη, καλοζωιμένη, με ρώτησε με φωνή γεμάτη ανησυχία: ενδιαφέρον αν είμαστε «**πράγματι μια εφημερίδα ανεξάρτητη**». Μα, από ποιους και από τι μπορούν ακόμη να εξαρτώνται οι άνθρωποι που βρίσκονται σ' αυτά τα ερείπια; Εξαρτώνται μόνο από τις σφαίρες που ρχονται από τα τριγύρω κτίρια, από τις δίδες που εκτοξεύονται από τη γειτονική συνοικία και από την εγκατάλειψη της διεθνούς κοινότητας.

Αλλά το πιο τραγικό είναι ότι δεν εξαρτώνται πια ούτε από εμάς τους ίδιους. Έτσι βέβαια βέβαιη η μεγάλη πολιτική, στο όνομα, Κύριος οίδε, ποιων συμφερόντων· στο όνομα του έθνους, του αμιγούς εθνικού κράτους, της συλλογικής παράνοιας, της εγκληματικότητας. Εκεί κάτω, μείναμε μόνοι με τις

απεγνωσμένες προσπάθειές μας να κρατήσουμε τα κεφάλια μας στη θέση τους. Όμως είναι τρομερά δύσκολο, μέσα στον πόλεμο, οι απλοί άνθρωποι να κρατήσουν το κεφάλι τους στη θέση του. Άνθρωποι κυνηγημένοι από ψυχρούς εκτελεστές. Περιφρονημένοι από εκείνους που από τη μια ημέρα στην άλλη καταπάτησαν όλες τις σχέσεις και την ανθρωπιά τους. Περιθωριοποιημένοι από τη συλλογική υστερία. Δεν είμαστε, ίσως, πλέον η προσωποποίηση του ηρωισμού, η τόσο απαραίτητη στη μηχανή που εκπροσωπούν οι ξένοι παρατηρητές.

Αυτή την ώρα, δεν γνωρίζω τι θα απογίνουμε: Θα μπορέσουμε να επιμείνουμε στη μοναξιά μας και την ήττα μας; Αυτό που γνωρίζω είναι ότι, εδώ και πολύ καιρό, είχαμε δεβαιώσει ότι δεν θέλαμε να ζήσουμε σε κάποιο υποτιθέμενο σερβικό, κροατικό ή μουσουλμανικό κράτος στη Βοσνία. Σε αυτά τα κράτη δεν αναγνωρίζεται ούτε η Βοσνία ούτε εμείς αναγνωρίζουμε τον εαυτό μας.

Εμείς, εν αντιθέσει με όσους έχουν πραγματοποιήσει όλα αυτά και με όσους θεωρούν ότι δεν στεκόμαστε στο ύψος των περιστάσεων, δεν είμαστε υποχρεωμένοι να κρυφτούμε πίσω από το όνομα ενός κράτους ή ενός έθνους. Μπορούμε να είμαστε ταυτοχρόνως και άνθρωποι και Βόσνιοι. Δεν χρειάζεται να είμαστε επαγγελματίες Σέρβοι, Κροάτες ή Μουσουλμάνοι, όπως ακριβώς δεν χρειάζεται να είμαστε επαγγελμα-

τίες ήρωες. Η επιλογή μας, προφανώς, δεν υπερίσχυσε: τους λόγους τους γνωρίζετε εσείς καλύτερα από εμάς. Σήμερα, μετά από όσα μας έχουν συμβεί, μας απομένει ένα μόνο απλό, στοιχειώδες δικαίωμα: Μπορούμε να κάνουμε απολύτως ό,τι θέλουμε τα ερείπια της ζωής μας, τις δειλίες μας, τις αβεβαιότητές μας, τις χαμένες ψευδαισθήσεις, τις ήττες μας, τον εγκατελειμμένο και ισοπεδωμένο εαυτό μας. Είναι κι αυτή μια μορφή ελευθερίας, μια μορφή ανεξαρτησίας. Κερδίσαμε τουλάχιστον αυτή, ελλείψει μεγαλύτερων ιδεωδών. Ελπίζω ειλικρινά ότι οι αληθινοί φίλοι θα μας κατανοήσουν: Εξάλλου, οι φιλίες στερεώνονται στις ήττες, όχι στις νίκες. Υπάρχουν όμως, εν ονόματι μιας νίκης που θα έρθει στο μέλλον· ίσως.

Μετάφραση
Τέτα Παπαδοπούλου

Νέα Οικολογία

Τεύχος 109, Νοέμβριος 1993

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36 19 837, fax. 36 02 621.

- Η επιβίωση της Ευρώπης, της σύνταξης. Πύλος, παραμονή εκλογών, παραμονή συμφωνιών, του Στέλιου Ψωμά.
- Γιάλοβα: το ρέκβιεμ μιας λιμνοθάλασσας σε αριθμούς, των Β. Στογιάννη - Π. Μπέκα.
- Οικολογία και αριστερά σε πρόωρη δοκιμασία, του Α. Λουλούδη.
- Χορτιάτης: εξελίξεις, του Γ. Παρασκευόπουλου.
- Θανατική ποινή για τα «παιδιά του δρόμου», της Εύης Τσιτρίδου.
- Υποδοχή με νέφος, της Εποχής.
- Χίος, ένα νησί σε κίνδυνο, των Γ. Μαστοράκη - Α. Τσατσαρώνη.
- Διοξίνες: διαρκής απειλή, του Ανέστη Τσιτρίδη.
- Το πυρηνικό ναυάγιο του «Κοσμομόλετς», του Μιχάλη Προμπονά.
- Το βύθισμα μιας ηπείρου, του Μιχάλη Μοδινού.
- ΑΚΤΑΙΟΝ: Η κατεδάφιση της μνήμης, του Ανδρέα Πετρόπουλου.
- Μαθαίνοντας από τα παιδιά, BBC Wildlife.
- Παλίμπαϊδος παραλήρημα, του Μάριου Δελτάμη.

Μιχάλης Μοδινός: Οι τιθασευμένες Άλπεις.
Γιάννης Μητράκος: Πάρνωνας: Το άγνωστο αδέρφι του Ταύγετου.

Συνέντευξη: Ο ανοιχτός ορίζοντας της βιολογικής γεωργίας.
Θόδωρος Θεοδωράτος: Η σημασία της βιολογικής ποικιλότητας στη γεωργία.

Γεράσιμος Δεληβοριάς: Μετεκλογικές υπερβάσεις και ανασυγκροτήσεις.
Γιάννης Παρασκευόπουλος: Η δημιουργική κατεδάφιση της ανάπτυξης.
Ζαν-Πωλ Ντελεάζ: Οικολογία: για μια ανθρώπινη διαχείριση της βιόσφαιρας.

Ιωάννα Δέδε: «Τα λαϊκά-πολυσυλλεκτικά» κόμματα της Ο.Δ.Γ. σε κρίση;
Γιάννης Σακιώτης: Η επιστροφή των Γερμανών Πράσινων ως Αριστερών.

Δ.Τ.: Αχελώος: Ιστορία χωρίς τέλος.
Ειδικός συνεργάτης: Πυροβολώντας κοτόπουλα.
Αθηνά Μαυρίδου: Κολυμβητήρια: κίνδυνοι από τη λειτουργία τους.
Γιάννης Ξηρός: Δημόσιες επιχειρήσεις και κράτος.

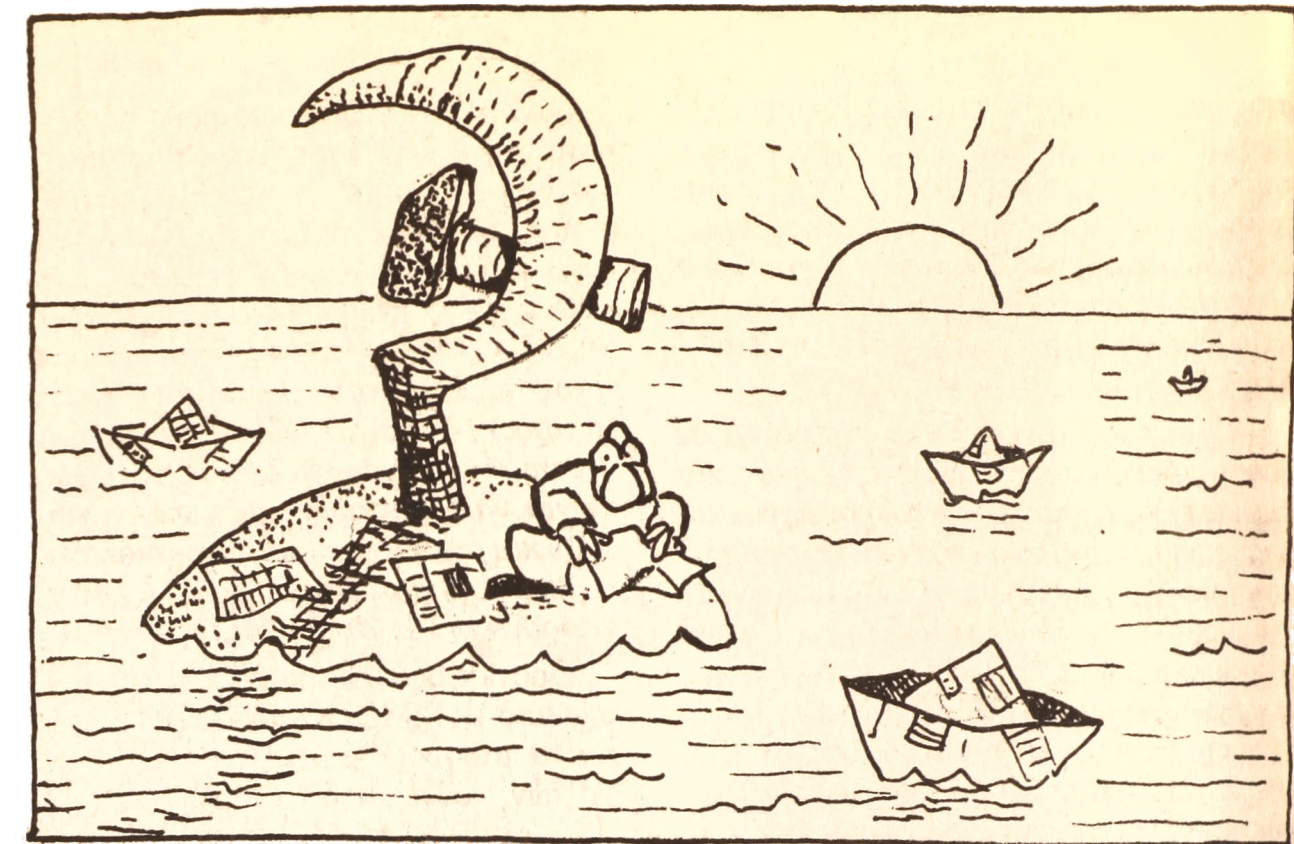
Κι ακόμα: Ευρωοικολογικά, Πλήθη και κέραμοι, Βιβλίο, Περιφερειακά - Διεθνή, Τοπικός Τύπος, Κρωγμοί κ.ά.

Η αντιπαλότητα των δύο υπερδυνάμεων ήταν, έως πρόσφατα, ένα σαφές πεδίο αναφοράς για όλες σχεδόν τις αναλύσεις και τα περισσότερα θέματα εξωτερικής πολιτικής αναλύονταν σε σχέση με τον Ψυχρό Πόλεμο.

Μετά το τέλος, όμως, του παλαιού διπολικού κόσμου, οι δημοσιογράφοι αναζήτησαν άλλα σημεία αναφοράς.

Σήμερα, στη γειτονιά μας, σε αυτά τα «παράξενα Βαλκάνια», που απειλούνται άμεσα από την επέκταση του πολέμου, «σε αυτό το πλούσιο, αλλά κι εκρηκτικό μείγμα πολιτισμών, θρησκειών και εθνοτήτων, σε αυτή τη συνεχώς ταραγμένη περιοχή, όπου ποτίσαμε με πολύ αίμα την ελευθερία και δεν χορτάσαμε ποτέ τη δημοκρατία», όπως πολύ εύστοχα έγραφε ο Γιώργος Βότσης, σε ένα άρθρο του (Ελευθεροτυπία 15.3.1993) για την περιοχή του Αίμου, ποιος είναι ο ρόλος του δημοσιογράφου;

Στο ερώτημα αυτό επιχείρησε να δώσει απάντηση το διεθνές συνέδριο που οργανώθηκε στην Αλεξανδρούπολη 4-7 Νοεμβρίου από το Βαλκανικό Κέντρο Τύπου και την ΕΣΗΕΜ-Θ με θέμα: «Η επανάσταση στην πληροφορία. Οι σύγχρονες εξελίξεις στα ΜΜΕ των Βαλκανίων». Ήταν η Γ' Διαβαλ-

κανική Συνάντηση Δημοσιογράφων και η πρώτη συνεδρίαση ασχολήθηκε με το ζήτημα της Οικολογίας και της σχέσης της με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ).

Οικολογία

Ο Μιχάλης Μοδινός διευθυντής του περιοδικού «Νέα Οικολογία», αναφέρθηκε διεξοδικά στην «έκρηξη του οικολογικού Τύπου»

παρατηρώντας ότι λίγα από τα δεκάδες ή εκατοντάδες έντυπα που ασχολούνται με ζητήματα της Οικολογίας είναι σε θέση να δώσουν στο ευρύ κοινό τις πραγματικές διαστάσεις των προβλημάτων. Τα ζητήματα αυτά, όπως είπε, έχουν οικουμενικό χαρακτήρα και προσκομίζουν νέα θεματική στη δημοσιογραφία, γι' αυτό και είναι απαραίτητη η εξειδίκευση των δημοσιογράφων σε θέματα οικολογίας.

Στη συνέχεια, ο ρουμάνος πυρηνικός φυσικός, Πετρίκα Σάντρου, με αφορμή την επισκεψή των συνέδρων στο Δέλτα του Έβρου παρατήρησε ότι ανάλογα ή και μεγαλύτερα προβλήματα παρουσιάζονται στο Δέλτα του Δούναβη, που ρυπαίνεται και μολύνεται σε μεγάλο βαθμό στις δεκάδες χώρες που διασχίζει μέχρι να καταλήξει στη Μαύρη Θάλασσα. Επίσης, ανέλυσε τη διεθνή κλίμακα για τα πυρηνικά ατυχήματα και υπογράμμισε την ανάγκη η πληροφόρηση της κοινής γνώμης να γίνεται από τους επίσημους διεθνείς οργανισμούς ατομικής ενέργειας.

Ο λέκτορας του Τομέα Οικολογίας στο Τμήμα Βιολογίας του ΑΠΘ Γιάννης Παυτίδης, αναφερόμενος στον τρόπο που παρουσιάζονται τα γεγονότα στον Τύπο, παρατήρησε μια έντονη τάση κινδυνολογίας και παραπληροφόρησης που προέρχονται τις περισσότερες φορές από την άγνοια του αντικειμένου. Υπογράμμισε δε την ανάγκη μιας άλλης ηθικής στάσης του δημοσιογραφικού κόσμου, αλλά και των επιστημόνων απέναντι στην κοινή γνώμη, που επηρεάζεται από τη διαστρέβλωση των γεγονότων και δεν τη δίνει τη δυνατότητα να αντιδρά σωστά στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και οικολογικών προβλημάτων.

Ουμανισμός

«Ουμανισμός και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης»

Ο ρόλος των ΜΜΕ στις μετακομμουνιστικές κοινωνίες

- Εντυπώσεις από τη Διαβαλκανική Συνάντηση Δημοσιογράφων στην Αλεξανδρούπολη

του Σωτήρη Ντάλη

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δημιούργησε μια νέα σφαιρική οπτική μέσα από την οποία οι δημοσιογράφοι (όπως και οι διπλωμάτες) αναζήτησαν μια νέα τάξη πραγμάτων, αλλά το μόνο που βρήκαν ήταν μια αταξία πραγμάτων. Γιατί, όπως έγραψε πρόσφατα και ο πρώην αρχισυντάκτης του περιοδικού «Time» Henry Grunwald στο περιοδικό «Foreign Affairs», «αν είναι δύσκολο να διαμορφώσει και να ακολουθήσει κανείς μια εξωτερική πολιτική στο σημερινό ταραγμένο κόσμο, είναι εξίσου δύσκολο να είσαι δημοσιογράφος σε αυτόν τον κόσμο».

σης», ήταν το θέμα που συζητήθηκε τη δεύτερη μέρα του συνεδρίου με εισηγήσεις που παρουσίασαν οι καθηγήτριες στη σχολή Δημοσιογραφίας στο Πανεπιστήμιο της Σόφιας **Σνεζάνα Πόποβα** και **Σβετλάνα Μποσίλοβα** και ο γάλλος καθηγητής της Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο των Παρισίων **Ζαν - Κλωντ Μπερτράν**.

Η Σ. Πόποβα αναφέρθηκε διεξοδικά σε θέματα προεκλογικής δημοσιογραφίας και έκανε αναφορές στα στατιστικά στοιχεία και στις μετρήσεις που αναφέρονται στα πολιτικά μηνύματα. Στην ανυπαρξία κανόνων για την παραγωγή προγραμμάτων και στη μειωμένη αποστολή των ραδιοτηλεοπτικών μέσων της Βουλγαρίας, αναφέρθηκε η καθηγήτρια της Σχολής Δημοσιογραφίας της Σόφιας Σ. Μποσίλοβα. Η ευθύνη για το φαινόμενο αυτό, όπως είπε, βαρύνει την επιτροπή της Βουλής που «ελέγχει» τη δραστηριότητα των εθνικών ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Κατά την άποψή της, η ραδιοτηλεόραση στη χώρα της μπορεί να αναβαθμιστεί μόνο με συμπαραγωγές μέσω επιχορηγήσεων, κατά το πρότυπο της κοινωνικής τηλεόρασης στη Γαλλία και Γερμανία.

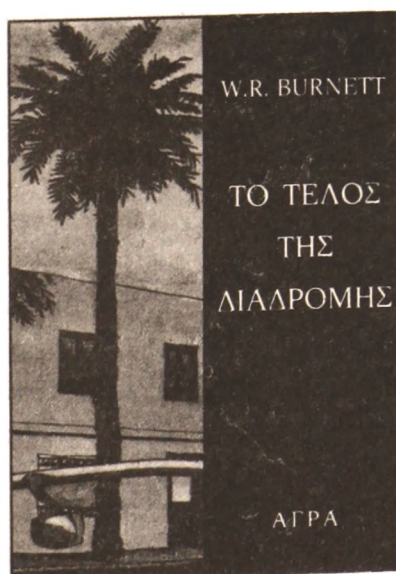
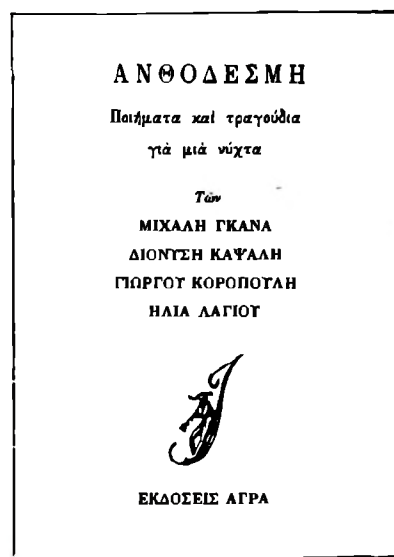
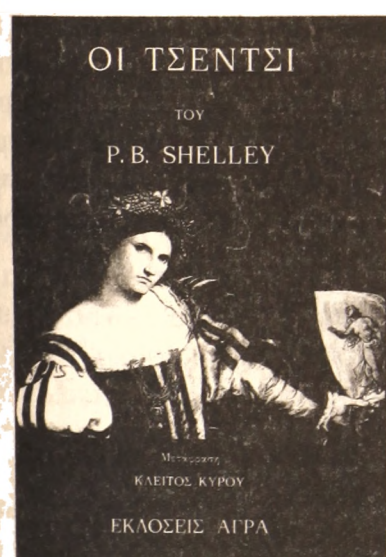
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η εισήγηση του Ζ.Κ. Μπερτράν, καθηγητή Δημοσιογραφίας, στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού. Προσδιορίζοντας τις αρχές που πρέπει να διέπουν την «καλή» δημοσιογραφία ο γάλλος καθηγητής σημείωσε μεταξύ άλλων ότι: «Τα ΜΜΕ πρέπει να δίνουν τα μεγάλα γεγονότα με ένα τρόπο απλό και εύληπτο για να προσελκύεται το ενδιαφέρον του κοινού για την ενημέρωση, να αναλύουν τα γεγονότα για να ενδυναμώνεται η σκέψη του κόσμου και ο κοινωνικοπολιτικός διάλογος και να αναφέρονται συχνότερα σε θέματα που αφορούν την επιστήμη και την τεχνολογία».

Όσον αφορά στην παρουσίαση των θεμάτων από τα ΜΜΕ, τόνισε ότι αυτά δεν πρέπει να παρουσιάζουν το ίδιο πακέτο πληροφοριών, αλλά να δίνουν κάτι παραπάνω, γιατί ο ρόλος τους είναι να προωθούν τη βελτίωση των κοινωνιών. Τέλος, ήταν κατηγορηματικά αντίθετος στη θέσπιση νόμου περί Τύπου και ανέφερε ότι οι δημοσιογράφοι μέσα από διάλογο και συναινετικές διαδικασίες πρέπει να καταρτίσουν ένα σύνολο κανόνων δημοσιογραφικής ηθικής και δεοντολογίας.

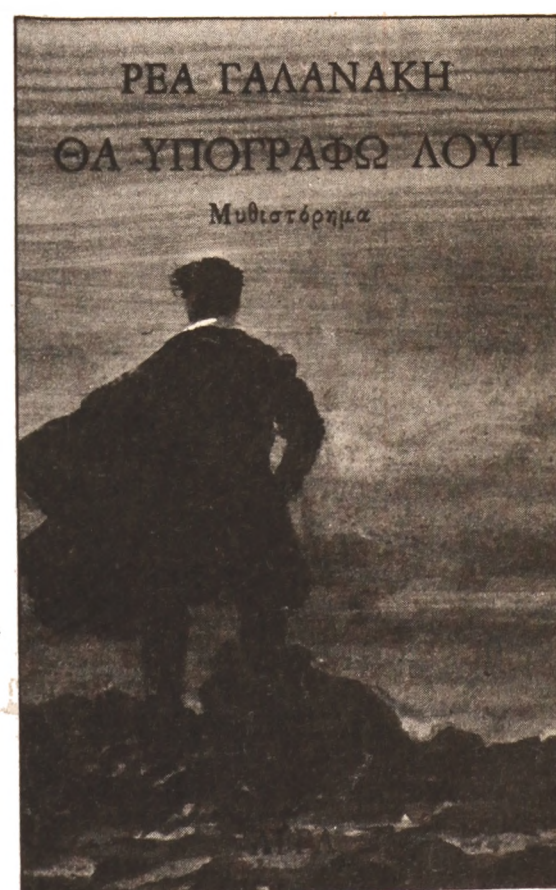
Μετακομμουνιστική εποχή

«Ο Τύπος είναι μπίζνες, αλλά ταυτόχρονα ηθική αποστολή και χωρίς αυτή γίνεται αποτρόπαιος», τονισε στη δική του παρέμβαση ο γνωστός πολωνός δημοσιογράφος **Άνταμ Μίχνικ** αναφερόμενος στη δύσκολη πορεία των ΜΜΕ από τον ολοκληρωτικό κρατισμό στην ιδιωτικοποίηση στις μετακομμουνιστικές κοινωνίες. Σχολιάζοντας τις δύσκολες μέρες της σημερινής Πολωνίας ο Άνταμ Μίχνικ τόνισε ότι ο «ο πολωνός πολίτης διακατέχεται σήμερα από το άγχος του πρώην φυλακισμένου που δεν είναι σίγουρος για το τι τον περιμένει αύριο».

Η ποιότητα του Τύπου δεν εξασφαλίζεται με κρατικές παρεμβάσεις και νόμους. Αντίθετα, οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι είναι αυτοί που θα προστατεύσουν το επάγγελμά τους και τους αναγνώστες τους από τις υπερβολές και τις ακρότητες τόνισε ο Μίχνικ. Αυτό ήταν εξάλλου και το βασικό μήνυμα της Συνάντησης της Αλεξανδρουπόλης. Ένα μήνυμα που έχει σήμερα πολλούς αποδέκτες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ 1979 - 1993

Οι παραδοσιακές δυνάμεις

Το τεστ του πρώτου γύρου των δημοτικών εκλογών της περασμένης Κυριακής, όπου ψήφισε το 1/3 του εκλογικού σώματος, έδωσε τη χαριστική βολή σε ένα διαφθαρμένο καθεστώς, που επί 50 χρόνια διαχειριζόταν την εξουσία με τη μεγαλύτερη ασυδοσία. Το σοσιαλιστικό κόμμα του Κράξι και τα άλλα τρία μικρότερα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού εξαφανίστηκαν από τον πολιτικό χάρτη της Ιταλίας. Η Χριστιανική Δημοκρατία του Αντρεότι και του Κοσίγκα πολλές φορές δεν κατορθώνει να ξεπεράσει ούτε την Κομμουνιστική Επανάσταση, παίρνοντας ποσοστά κάτω από το 10%. Τα πέντε κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού μετά βίας κατορθώνουν να πάρουν 12-14% του εκλογικού σώματος.

Η πτώση των παραδοσιακών

Από την κατάρρευση των κυβερνητικών κομμάτων βγαίνει κερδισμένο το πιο αντιδραστικό τμήμα της ιταλικής κοινωνίας.

Από τα γνωστά χρονοντούλαπα της ιστορίας βγαίνουν οι νεοφασίστες του MSI και περνούν το 35,4% στη Ρώμη και το 31,4% στη Νάπολη με την υποψηφιότητα της ανιψιάς του Μουσολίνι Αλεσάντρα. Οι νεοφασίστες αποτελούν την εναλλακτική λύση του συντηρητικού κόσμου στη Νότιο Ιταλία. Αποτελούν τη νέα κυβερνητική δύναμη που θα δημιουργήσει το φράγμα εναντίον της Αριστεράς. Ξεπερνώντας τα εκλογικά ποσοστά του Λε Πεν και των νεοναζί στη Γερμανία, οι Ιταλοί νεοφασίστες ετοιμάζονται σήμερα να καταλάβουν τη Ρώμη και τη Νάπολη, ενώ προετοιμάζονται να επαναλάβουν τον εκλογικό τους θρίαμβο και στις προσεχείς γενικές πολιτικές εκλογές, που πιθανώς θα γίνουν στα μέσα Φεβρουαρίου.

Στη Βόρεια Ιταλία η αντιδραστική και ρατσιστική Λέγκα συνεχίζει με ταχείς ρυθμούς την εκλογική της άνοδο, όπου στη Βαρέζε, πόλη του αρχηγού Μπόρι παίρνει 50,2%, ενώ σε καμιά πόλη της Βορείου Ιταλίας δεν πέφτει κάτω από το 25-27%. Σε

όλους τους δήμους του Βορρά ο υποψήφιος της Λέγκα περνά στο δεύτερο γύρο, όπου θα αντιμετωπίσει τον υποψήφιο της ενωμένης σχεδόν Αριστεράς. Η ψήφος των καθολικών αποτελεί στην ουσία το ρυθμιστή των εκλογών στο Βορρά.

Μα πέρα από τους νεοφασίστες και τους ρατσιστές, από την εκλογική πόλωση έρχεται στην επιφάνεια και μια Αριστερά που κατορθώνει να συσπειρώσει γύρω της μια ευρεία λαϊκή συναίνεση.

Η άνοδος της Αριστεράς

Στο Παλέρμο της Σικελίας, η συνέπεια με την οποία η Αριστερά δίνει τη μάχη της εναντίον της συμμαχίας ανάμεσα στη Μαφία και τα διεφθαρμένα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού, έδωσαν στην υποψήφιο της Αριστεράς Ορλάντο, που ανήκει στη Ρέτε, το 75,2% των ψήφων από τον πρώτο κιόλας γύρο.

Στη Νάπολη, ο κομμουνιστής του ΔΚΑ Μπασολίνο παίρνει 41,6%, ενώ η Κομμουνιστική Επανάσταση αγγίζει το ποσοστό της Χριστιανοδημοκρατίας που πέφτει από το 32% στο 9%. Η νίκη της Αριστεράς είναι ακόμη μεγαλύτερη, αν πάρουμε υπόψη μας ότι στη Νάπολη με τα καλύτερα εκλογικά αποτελέσματα, μετά βίας η Αριστερά ξεπερνούσε το 20%.

Στη Ρώμη ο πράσινος Ρουτέλι, υποψήφιος και του ΔΚΑ των «προοδευτικών δεξιών», άγγιξε το 40%, ενώ ο Νικολίνι, των δημοκρατικών κομμουνιστών του ΔΚΑ, που κατέβαινε ως υποψήφιος της Επανάστασης παίρνει 8,5%.

Στη Βενετία, στην Τζένοβα και στην Τεργέστη οι υποψήφιοι της Αριστεράς συσπειρώνουν γύρω τους ποσοστά πολύ πιο υψηλά από τα ποσοστά των κομμάτων τους. Σε όλη τη βόρεια Ιταλία, οι ενωμένες δυνάμεις της Αριστεράς μπορούν στο δεύτερο γύρο να ξεπεράσουν με σχετική ευκολία το 50% και να πάρουν τη διαχείριση των δήμων.

Η εκλογική νίκη της Αριστεράς και κυρίως του ΔΚΑ, οφείλεται περισσότερο στις

συμμαχίες που έκανε παρά στα προγράμματα ή στην πολιτική που ακολούθησε τον τελευταίο καιρό. Το ΔΚΑ με τις συμμαχίες που δημιούργησε στα δεξιά του, κατόρθωσε να προσελκύσει αρκετούς μετριοπαθείς και συντηρητικούς ψηφοφόρους, ενώ στα αριστερά η Επανάσταση εισέπραξε εκλογικά τη συνέπεια με την οποία υπερασπίζεται όλους αυτούς τους μήνες τις δυνάμεις της εργασίας εναντίον, τόσο της κυβερνητικής πολιτικής του τραπεζίτη Τσιάμπι, όσο και την επιθετική πολιτική της εργοδοσίας.

Στη Ρώμη, ο πράσινος υποψήφιος του ΔΚΑ Ρουτέλι δεν τόλμησε να πάρει θέση ανοικτά εναντίον του συστήματος των μεγάλων οικοδομικών επιχειρήσεων και της κρατικής μηχανής για να μην χάσει την ψήφων των συντηρητικών ψηφοφόρων, ενώ ο Οκέτο τη Δευτέρα των εκλογών δήλωσε ότι το ΔΚΑ είναι έτοιμο να ψηφίσει το θάνατο προϋπολογισμό της κυβέρνησης Τσιάμπι εάν τα συντηρητικά κόμματα δεν υποστηρίξουν τους νεοφασίστες στο δεύτερο γύρο.

Το τίμημα που πληρώνει το ΔΚΑ για να αποκτήσει μια δική του εκλογική βάση, μετά την τριετή συρρίκνωσή του, ίσως είναι αρκετά δυσανάλογο γιατί το πληρώνει με τη διάλυση του συνδικαλιστικού κινήματος, των συνεταιρισμών και των συλλόγων που αποτελούσαν τη λαϊκή δύναμη ολόκληρης της ιταλικής Αριστεράς. Η εθελοτυφλία με την οποία τόσο το ΔΚΑ όσο και μερικοί πράσινοι κοιτούν προς τα αριστερά τόσο την Επανάσταση όσο και τη Ρέτε, φανερώνει και τα όρια της πολιτικής των συνδιαλλαγών με τις συντηρητικές δυνάμεις που έχει εγκαινιάσει ο Οκέτο. Χωρίς την ενότητα της Αριστεράς είναι αδύνατον να συγκρατηθούν οι νεοφασίστες και η Λέγκα. Πράγμα που ο Οκέτο και ο Ρουτέλι προσπαθούν επιμελώς να λησμονήσουν καλλιεργώντας ένα αμφίβολο διακανονισμό με τις συντηρητικές δυνάμεις. Η μόνη παρηγοριά του ΔΚΑ είναι ότι αποτελεί ίσως με το 20% το μεγαλύτερο ιταλικό κόμμα με ομοιόμορφα ποσοστά σε ολόκληρη σχεδόν τη χώρα.

Αργύρης Παναγόπουλος

Νεες Έκδόσεις

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΥΤΕΡΠΗ ΑΡΑΟΥΖΟΥ, Αίχμάλωτος
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ὑπόθεση μπέστ σέλλερ
ΜΑΡΙΑ ΓΑΒΑΛΑ, Ἡ ὑπηρέτρια τῶν ἀγγέλων
ΑΘΗΝΑ ΚΑΚΟΥΡΗ, Ἡ σπορά τοῦ ἀνέμου
Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ, Ἀνέκδοτα νεανικά κείμενα
ΑΓΓΕΛΑ ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ, Ἐκδρομές μέ τίς φίλες
Ν. Κ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ, Ὁ ξένος μου ὁ Θεμιστοκλῆς
Ν. Κ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ, Ἀρτάβαζος ὁ Πέρσης
Γ. Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Ἱστορία μιᾶς ἀνοχύρωτης νιότης
ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΡΔΕΛΗΣ, Ὁ ἀσάλευτος ταξιδιώτης:
Τά παιδικά χρόνια τοῦ Κωστή Παλαμά
ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ἡ πρώτη ἐμφάνιση
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΤΟΚΟΛΛΗΣ, Οἰδιπόδειο '46 -'47
ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗΣ, Ὁ τρόμος τοῦ ὑπαλλήλου

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΑΤΤΟΥΝΤ, Μάτι γάτας (μτφ. Ν.Κ.)
ΦΡΑΝΤΣ ΒΕΡΦΕΛ, Οἱ σαράντα μέρες τοῦ Μουζᾶ
Ντάγκ (Γ' τόμος, μτφ. Ἑλ. Παρθένης)
ΑΛΛΕΝ ΓΚΙΝΣΜΠΕΡΓΚ, Ἡμερολόγια (μτφ. Σπ.
Μεϊμάρης)
ΧΕΡΜΑΝ ΜΕΛΒΙΛ, Μπίλλυ Μπάντ, καί ἄλλες ἱστορίες
(μτφ. Ν. Παπαγιάννη)
ΤΟΜΑΣ ΜΠΕΡΝΧΑΡΤ, Μπετόν (μτφ. Ἀλέξανδρος
Ἰσαρης)
ΕΡΡΙΚΟΣ ΜΥΡΖΕ, Σκηνές μποέμικης ζωῆς (μτφ. Κ.Θ.
Παπαλεξάνδρου)
ΝΤΟΝ ΝΤΕΛΙΛΛΟ, Ὄνόματα (μτφ. Ν. Παπαγιάννη)
ΜΙΛΟΡΑΝΤ ΠΑΒΙΤΣ, Ἡ ἐσωτερική πλευρά τοῦ ἀνέμου
(μτφ. Γκάγκα Ρόσιτς)
ΣΑΣΑ ΣΟΚΟΛΩΦ, Σχολή ἡλιθίων (μτφ. Τατιάνα Ντίκο)
ΓΚΡΑΧΑΜ ΣΟΥΪΦΤ, Ὁ καταστηματοῦχος (μτφ.
Ἑρρίκος Μπελιές)
ΣΤΑΝΤΑΛ, Οἱ Τσέντσι (μτφ. Πέτρος Χάρης)
ΒΙΝΤΟΣΑΒ ΣΤΕΒΑΝΟΒΙΤΣ, Ἡ νῆσος τῶν Βαλκανίων
(μτφ. Γκάγκα Ρόσιτς)
ΑΝΤΟΝΙΟ ΤΑΜΠΟΥΚΙ, Ὁ μαῦρος ἄγγελος (μτφ. Τότα
Κονδερίνο)
ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ, Τά παιδικά καί ἐφηδικά χρόνια (μτφ.
Βασίλης Ντινόπουλος)
ΜΙΣΕΛ ΤΟΥΡΝΙΕ, Ἡ χρυσή σταγόνα (μτφ. Λήδα
Παλλαντίου)
ΠΑΤΡΙΚ ΛΗ ΦΕΡΜΟΡ, Τά βιολιά τοῦ Σαίν Ζάκ (μτφ.
Μαίρη Βοστάντζη)
ΟΥΓΟ ΦΟΝ ΧΟΦΜΑΝΣΤΑΛ, Τό παραμῦθι τῆς 672ης
νύχτας (μτφ. Ἀλ. Σινιόσoglου)

ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΜΙΣΜΑΓΙΑ: Ἀνθολόγιο φαναριώτικης ποίησης, (ἐπιμ.
Ἑλ. Φραντζή)
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ, Ποιήματα, (ἐπιμ. Ἀλὴ Σιδέρη)
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ, Τά ποιήματα, (ἐπιμ. Ἀγορή
Γκρέκου)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ / ΙΣΤΟΡΙΑ / ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΑΣΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ, Ἀπό τόν ἑαυτό μας στοὺς ἄλλους
ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΒΛΑΣΤΟΣ, Σωκράτης: Εἰρωνευτής καί ἠθικός
φιλόσοφος, (μτφ. Παῦλος Καλλιγᾶς)
ΡΟΜΑΝ ΓΙΑΚΟΜΠΣΟΝ, Κείμενα γιά τήν ποιητική, τή
λογοτεχνία, τή μετάφραση (μτφ. Ἀρης
Μπερλῆς)
ΧΑΝΣ - ΡΟΜΠΕΡΤ ΓΙΑΟΥΣ, Ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας ὡς
πρόκληση γιά τίς γραμματολογικές σπουδές
(μτφ. Μ. Πechλιδάνος)
ΜΙΣΕΛ ΓΚΕΡΕΝ, Τί εἶναι ἔργο; (μτφ. Βαγγέλης
Μπιτσώρης)
F.M. CORNFORD, Ἀκαδημαϊκή μικροκοσμογραφία (μτφ.
Παῦλος Καλλιγᾶς)
ΖΑΝ - ΡΕΝΕ ΛΑΝΤΜΙΡΑΛ, Μεταφράζοντας: Θεωρήματα
γιά τήν μετάφραση (μτφ. Α. Καραβασίλης)
ΑΝΡΙ ΜΕΣΟΝΝΙΚ, Ποιητική τῆς μετάφρασης (μτφ. Λίζυ
Τσιριμώκου)
ΖΩΡΖ ΜΟΥΝΕΝ, Οἱ ὠραῖες ἄπιστες (μτφ. Ἀντα
Κλαμπατσέα)
ΕΤΙΕΝ ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ, Ὁ Σπινόζα καί ἡ πολιτική (ἐπιμ. Γ.
Βῶκος)
ΝΤΕΝΙ ΝΤΙΝΤΕΡΟ, Δοκίμια γιά τήν τέχνη καί τήν
αἰσθητική (μτφ. Κλαίρη Μιτσοτάκη)
C. RIAULT, Μ. ΜΑΡΟΠΟΥΛΟΥ (ἐπιμ.), Οἰκογένεια
καί ἀγαθά στήν Ἑλλάδα καί στήν Κύπρο
(συλλογικό ἔργο)
ΒΕΛΙΜΙΡ ΧΛΕΜΠΝΙΚΩΦ, Ζαούμ: Διακηρύξεις, στοχασμοί,
ὁράματα (μτφ. Μίλτος Φραγκόπουλος)

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΛΑΙΡΝΤ ΑΡΤΣΕΡ, Βαλκανικό ἡμερολόγιο, 1934 - 1941
(μτφ. Β. καί Ἀλ. Κωνσταντίνου)
ΖΑΝ ΖΙΓΚΛΕΡ, Ἡ Ἑλβετία ξεπλένει καλύτερα (μτφ.
Ριχάρδος Σωμερίτης)
ΚΟΡΙΝΝΑ ΚΑΝΟΥΤΑ, Τρία χρόνια στή Βιέννη:
Ἀπομνημονεύματα Ἑλληνίδος φοιτητρίας
ΦΑΤΙΜΑ ΜΕΕΡ, Πιό ψηλά ἀπό τήν ἐλπίδα: Ἡ βιογραφία
τοῦ Νέλσον Μαντέλα (μτφ. Ἀλ. Παπαθανασο-
πούλου)
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΙΝΙΩΤΑΚΙΣ, Ἀτομικόν ἡμερολόγιον:
Μικρασία, 1919 - 1922 (ἐπιμ. Ν.Α. Καβδαδίας)
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΟΡΤΟΝ, Ἡ μάστιγα τῆς Ἀσίας (ἐπιμ., μτφ.
Βάνα Σολομωνίδου)

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΑΘΗΝΑ

ΣΟΛΩΝΟΣ 60 - 106 72
Τηλ.: 361.5077, 363.7324

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΚΩΝ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ 14 - ΤΤ 101
Τηλ.: (003572) 467.558

■ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΑΛΥΣΗ

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του βρετανικού Τύπου, ο προϋπολογισμός της επόμενης εβδομάδας αναμένεται να επιφέρει νέα πλήγματα στο κλονισμένο κράτος κοινωνικής πρόνοιας, που κάποτε αποτελούσε όχι μόνο το καύχημα της μεταπολεμικής Βρετανίας αλλά και το φθόνο των άλλων. Αναμένονται περικοπές στα επιδόματα ανεργίας και «αναμόρφωση» του όλου συστήματος των επιδομάτων. Πρόκειται για «νέες ιδέες», που υποτίθεται ότι αποσκοπούν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για μια νέα επίθεση του «μετριοπαθούς» και «κεντρώου» Μέιτζορ ενάντια στο κράτος - πρόνοια με θύματα αυτούς που εξαρτώνται κυριολεκτικά από αυτό και δεν έχουν καμιά άλλη πηγή εισοδήματος ή βοήθειας.

■ ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Παρά την άνοδο των νεοφασιστών στο Νότο στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές στην Ιταλία, το γεγονός ότι οι υποψήφιοι των αριστερών συνδυασμών πραγματοποίησαν τέτοια εμφάνιση που σπέρνει αισιοδοξία για την ανασυγκρότηση της Αριστεράς στην Ευρώπη και την ενεργό επίδρασή της στις πολιτικές εξελίξεις. Η βαθιά πολιτική κρίση στην Ιταλία, με θύματα τους Χριστιανοδημοκράτες και τους Σοσιαλιστές, ενισχύει μεν την άκρα δεξιά και τη Λέγκα του Βορρά αλλά τροφοδοτεί επίσης και την Αριστερά. Σ' αυτό το νέο πολιτικό σκηνικό η Αριστερά καλείται να παίξει έναν ανανεωτικό και σταθεροποιητικό ρόλο, να ση-

κώσει στους ώμους της τη μεταρρυθμιστική πολιτική και να οδηγήσει την Ιταλία σε ένα νέο πολιτικό καθεστώς. Η πρόκληση είναι μεγάλη. Αλλά εδώ θα φανεί αν η διάθεση αυτή του εκλογικού σώματος για αναδιάταξη των πολιτικών δυνάμεων, παρά τους κινδύνους που περικλείει η άνοδος των νεοφασιστών, μπορεί να μεταφραστεί από την Αριστερά σε συνθετική πολιτική πράξη για την έξοδο από την κρίση, την προάσπιση του πολιτεύματος και τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού συστήματος απαλλαγμένου από τις αδυναμίες και τη διαφθορά του «παλαιού καθεστώτος».

■ DEAR JACKIE,

Δύο εκατομμύρια επιστολές απλών Αμερικανών έλαβε η χήρα του Τζων Κέννεντυ, Ζακελίν. Πολλές απ' αυτές φυλάσσονται σε βιβλιοθήκη, όπου τις ανακάλυψε το BBC για να κάνει μια ταινία (Dear Jackie) με τις απόψεις και τα αισθήματα των Αμερικανών απέναντι στη δολοφο-

νία του προέδρου. «Θέλουμε να σ' ευχαριστήσουμε», της έγραψε κάποιος φοιτητής, «γιατί έδωσες στο έθνος μας τη δύναμη να συνεχίσουμε». Λίγο δακρύβρεχτο και ίσως υπερβολικό, αλλά μάλλον αποδίδει μια εικόνα για το μέσο Αμερικανό που μετά το σοκ της δολοφονίας εκτίμησε τη δημόσια στάση της. Κι ο μύθος συνεχίστηκε.

■ ΒΑΘΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

Το δυτικό οικονομικό σύστημα υπέστη βαθύτατες αλλαγές την τελευταία εικοσαετία: Πρόκειται για μια διαδικασία που συνεχίζεται ακόμα χάρις στις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις. Τα προβλήματα που δημιουργούνται -ύφεση, ανεργία, κοινωνική αποστέρηση- εξακολουθούν να είναι τεράστια και σήμερα τίθενται αναγκαστικά στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής πολιτικής. Συνειδητοποιείται συν τω χρόνω ότι χωρίς κάποιο βαθμό κοινωνικής συνοχής Ευρωπαϊκή Ένωση δεν

μπορεί τελικά να υπάρξει.

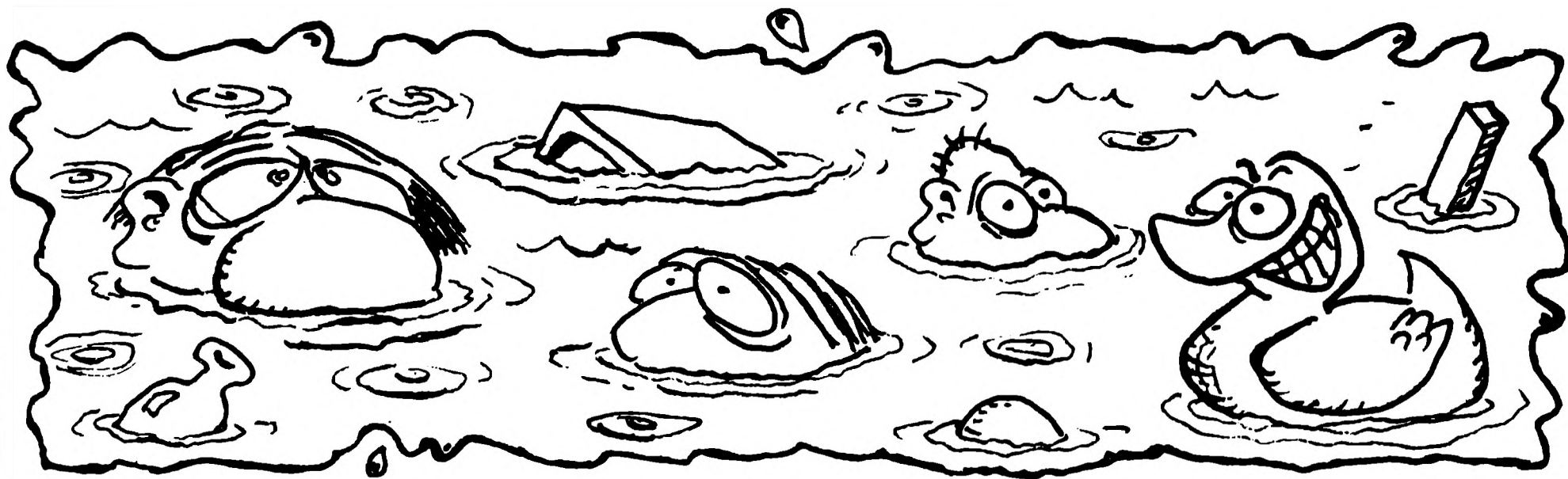
Αλλά οι αλλαγές στο οικονομικό σύστημα αντανακλώνται εύλογα στην απασχόληση και συγκεκριμένα στην αλλαγή της ισορροπίας μεταξύ των δύο φύλων. Η παρακμή της βαριάς παραδοσιακής βιομηχανίας στις προηγμένες χώρες και της μεταποίησης προς όφελος νέων ελαφρών βιομηχανιών νέας τεχνολογίας και των υπηρεσιών, η ύφεση έπληξε τους άνδρες που συνωθούνται στα ταμεία ανεργίας. Από την άλλη μεριά, οι νέες πρακτικές εργασίας (μερική απασχόληση, κατ' οίκον εργασία κ.λπ.) φέρνει όλο και περισσότερες γυναίκες μέσα στο παραγωγικό σύστημα, μολονότι εξακολουθούν να αμείβονται χαμηλότερα από τους άνδρες για ίση εργασία. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε και η συμβολή της γυναίκας στον οικογενειακό προϋπολογισμό. Οι επιπτώσεις και η σημασία των βαθιών αυτών αλλαγών δεν έχουν ακόμη πλήρως συνειδητοποιηθεί, καθώς, μαζί με τα άλλα, αλλάζει και η σχετική θέση ισχύος μεταξύ των δύο φύλων.

Ο μύθος του Κέννεντυ: Τριάντα χρόνια από τη δολοφονία του αμερικανού προέδρου Τζων Κέννεντυ, στις 22 Νοεμβρίου του 1993 στο Ντάλλας του Τέξας.

Αμέτρητα βιβλία, ταινίες για τη ζωή και το έργο του, ο μύθος καλλιεργείται μέχρι σήμερα για τις νέες γενιές των Αμερικανών αλλά και για τους άλλους. Μολονότι έφερε την ελπίδα για μια καλύτερη κοινωνία στη μεγάλη αυτή χώρα, ο Τζων Κέννεντυ δεν ήταν ιδιαίτερα πετυχημένος πρόεδρος. Αλλά τότε εμείς, δικαίως, μετά την κρίση των πυραύλων της Κούβας, που έφερε τον κόσμο στο χείλος της πυρηνικής καταστροφής, ελπίζαμε ότι η ειρήνη θα ανατείλει και χάρις σ' αυτόν. Ο μύθος ας αποχωριστεί από την πραγματικότητα. Αλλά και ως μύθος, ακόμη και σήμερα, ίσως να είναι χρήσιμος αν κοιτάξουμε τα θετικά του σημεία.

Πλημμυροπαθείς

Είμαστε αμετανόητοι πλημμυροπαθείς, εμείς, οι πιστοί της Εικόνας. Όσο αφηνόμαστε στην παλιρροϊκή πολύμορφη και πολύχρωμη γοητεία της, τόσο πιο άχρωμη μάς φαντάζει η πραγματικότητα.

Μας πήρε το ποτάμι, μας πήρε ο ποταμός, ο τηλεοπτικός ποταμός, κι ας μην κατοικούμε στα πάλαι ποτέ προνομιούχα παραθαλάσσια προάστια. Η εγωίστρια θεά της Εικόνας δυσφόρησε, κατά πως φαίνεται, με τα χασμουρητά της αδιαφορίας, που ιερόσυλα ανέπεμπαν οι πιστοί - τηλεθεατές καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου δεκαπενθήμερου του μήνα, και μας έστειλε μια αληθινή πλημμυρίδα εικόνων για το δεύτερο.

Και 'μεις, πώς να συγκρατήσουμε τους χειμάρρους που ορμούσαν μέσα στο καθιστικό πηγάζοντας, αστείρευτοι, από την οθόνη; Αφού οι άμυνές μας είχαν προ πολλού αποψιλωθεί, σαν τις υπώρειες του Υμηττού, κι όσο για τις κοίτες της ψυχής μας, δηλαδή τα ρέματα που κάποτε φιλοξενούσαν το επικοινωνιακό ρευστό μεταξύ μας, αυτές τις είχαμε μπαζωμένες σαν καλοί ιδιώτες - και με τις δύο έννοιες. Πώς λοιπόν να μην γίνουμε έρμαιο των εικόνων;

Άλλωστε είμαστε, καθώς φάνηκε, γυάλινοι και εύθραυστοι, ευάλωτοι και τρομαγμένοι, όπως μας θέλει και μας παρουσιάζει τρέχον διαφημιστικό σποτ μεγάλης ασφαλιστικής εταιρείας. Δεν εξηγούνται διαφορετικά οι εικόνες των πανικόβλητων ηλικιωμένων που πατούσαν, έσπρωναν ή έβριζαν ο ένας τον άλλο για ένα πολύτιμο φιαλίδιο εμβολίου κατά του «θανατηφόρου» ιού του Πεκίνου. Τέτοιες εικόνες ύστατου εξευτελισμού της αν-

θρώπινης αξιοπρέπειας είχαν πολλά χρόνια να μας κατακλύσουν, από τον καιρό του νερού του Καματερού, θυμάστε;

Εάν ισχύει το αξίωμα ότι στον Τύπο μόνον η δυστυχία (των άλλων) σίγουρα «πουλάει» καλά, τότε όσο μεγαλύτερη είναι η δυστυχία τόσο καλύτερα πουλάει. Τους γέροντες, οι οποίοι πανικοβλημένοι από τους σταθμούς, συμπεριφέρονται σαν ηρωινομανείς στο τελευταίο στάδιο, διαδέχθηκαν ύστερα από λίγες μέρες οι πλημμυροπαθείς. Μείναμε καρφωμένοι μπροστά στους δέκτες να χαζεύουμε τα αφανισμένα σπιτικά, τα πλημμυρισμένα υπόγεια, τις πνιγμένες κότες, τα αποκαλυμμένα πτώματα στο νεκροταφείο του Μαρκόπουλου, τους «βομβαρδισμένους» δρόμους, τα Ι.Χ. που ήταν καβάλα σε άλλα Ι.Χ. από την ορμή της «φοβερής θεομηνίας»...

Αφεθήκαμε να παρασυρθούμε από το χείμαρρο των εικόνων, θεωρώντας τους εαυτούς μας τυχερούς που δεν μένουμε στη Βάρη, τη Βουλιαγμένη, τη Γλυφάδα, τη Βούλα, τη Βάρκιζα ή το Μαρκόπουλο. Και να πείτε πως κάποιος «ανθρώπινος» ή «εθνικά ευαίσθητος» τηλεοπτικός σταθμός αποφάσισε να ενοχλήσει την τηλεοπτική μας μακαριότητα; Μπα, απλώς «έπαιξαν» το θέμα, το «ξέσκισαν» κατά τη δημοσιογραφική ορολογία, αλλά κανείς τους δεν ξεκίνησε κάποια καμπάνια ή εκστρατεία, κανείς τους δεν χρησιμοποίησε τη δύναμή του για να κινητοποιήσει πολίτες, επιχειρηματίες ή φορείς: έτσι κι αλλιώς, το κοινό δείχνει ενδιαφέ-

ρον για ένα θέμα, όσο σπουδαίο κι αν είναι αυτό, όχι περισσότερο από τρεις ημέρες, όπως έχουν αποδείξει επικοινωνιακές έρευνες.

Βέβαια, τα τηλεοπτικά κύματα δεν πλημμύρισαν τα σπίτια μας μόνο με πανικό, δυστυχία και απόγνωση. Κατέδασαν και τόνους από εκείνη την κολλώδη ιλύ της κυριλέ ακαισθησίας, της γκλάμωρους καρακίτσαρίας των καλλιστείων. Δεν ξέρω, αλλά εκείνα τα πλαστικά άλογα, των οποίων ο εσώτερος συμβολισμός μου διαφεύγει προσώρας, μου φάνηκαν έτοιμα να ζωντανέψουν, για να την κάνουν καλπάζοντας μίαν ώρα αρχύτερα από το σκηνικό, μην μπορώντας ν' ανεχθούν περισσότερο τους ακκιζόμενους κυρίους με τα μπανιερά εποχής (!) και τις δεκαπέντε αμήχανες υποψήφιες για τους ζηλευτούς τίτλους της «Μις Παρουσίαστρια του Καιρού 1994» και της «Μις Γλάστρα Τηλεπαιχνιδιού 1994»...

Ας το παραδεχθούμε όμως: κάπου τα τραβάει η ψυχούλα μας όλα τουτα, ως ένα σημείο είμαστε αμετανόητοι πλημμυροπαθείς, εμείς, οι πιστοί της Εικόνας. Τη λατρεύουμε και τη μισούμε, όπως οι πρωτόγονοι τα στοιχεία της φύσης, κι όσο περισσότερο αφηνόμαστε στην παλιρροϊκή πολύμορφη και πολύχρωμη γοητεία της τόσο πιο άχρωμη μάς φαντάζει η πραγματικότητα: η φρίκη της καταντά απλή ενόχληση, και το μεγαλείο της μια ευτυχής συγκυρία.

Παύλος Μεθενίτης

□ Η στήλη εγκαινιάζεται με γεγονότα ενός πολύ σημαντικού δεκαπενθήμερου. Για το ποδόσφαιρο, το γεγονός της πρόκρισης -με αήττητη πορεία- σε τελικούς παγκοσμίου κυπέλλου, ήταν σαφώς το σημαντικότερο στην ιστορία του. Όμως, τις καρδιές των Ελλήνων, ήταν η νίκη του αριστάρχη **Πύρρου Δήμα** που τις έκανε να συγκινηθούν περισσότερο. Δύο χρυσά μετάλλια σε παγκόσμιο πρωτάθλημα, η Ελλάδα δεν μπορεί να τα κερδίζει «κάθε τόσο». Συνεπώς, χαλάλι τα δάκρυα συγκίνησης για το σπουδαίο αθλητή. Στη μακρινή Μελβούρνη (όπου συνέβη το ευτυχές γεγονός), υπήρξαν Έλληνες (από την πολυπληθή παροικία) που έχυσαν πύρεια δάκρυα και όλοι οφείλουμε να κατανοήσουμε τη χαρά τους. Μόνο ο **Σαλί Μπερίσα** δεν έμεινε ικανοποιημένος από την ελληνική νίκη, αλλά αυτός είχε τους λόγους του...

□ Το πιο σημαντικό με την περίπτωση της νέας επιτυχίας του Πύρρου είναι η σεμνότητα του αθλητή και το συνοπτικό εορταστικό της νίκης του στη μητροπολιτική Ελλάδα. Αυτή τη φορά, ελάχιστοι πολιτικοί, κοσμικοί κ.ά., κατηλύτηκαν το «χρυσάφι» του αριστάρχη. Ο Δήμας καταξιώθηκε. Καιρός είναι να καταξιωθούν στο χώρο της σοβαρότητας και οι «γύρω από τη βασίλισσα» της αθλητικής κηρύθρας. Με το σκεπτικό αυτό, θα χαιρετίσουμε τον άθλο του Βορειοηπειρώτη.

□ Η Εθνική ποδοσφαίρου νίκησε στο τελευταίο παιχνίδι τη Ρωσία χωρίς να θεωρείται καλύτερη ομάδα από την αντίπαλό της. Το «μέγα πάθος» μέτρησε στο τελικό σφύριγμα και τώρα όλα δείχνουν πως οι ποδοσφαιριστές και οι τεχνικοί θα ασχισουν να μετρούν εκατομμύρια... Ελέγχθη σε τηλεοπτική εκπομπή (NEW CHANNEL) από δημοσιογραφικά χείλη, πως το συνολικό πριμ που θα δοθεί από την πολιτεία (γύρω στο μισό δισ.) είναι «τίποτα» μπροστά στα χρήματα που θα δοθούν σε Ολλανδούς, Ιταλούς κ.ά. Δυστυχώς, ο παρών στην εκπομπή υφυπουργός Αθλητισμού **Γ. Λιάνης** δέχτηκε με μοιρολατρία την άποψη, χωρίς να εκφράσει σοβαρό επιχείρημα. Να πει, λόγου χάρη, ότι στο ιταλικό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου, οι μαχητές συγκινούν περισσότερο από 250 χιλιάδες τιφόζι. Εν αντιθέσει με το γυμνό ημέτερο πρωταθλημάκι, που έχει ξεπέσει στα 29.900 εισιτήρια συνολικά. Κάπου τρεις χιλιάδες κάτι και μέσο όρο γηπέδου...

□ Στο μπάσκετ οι Χριστοδούλου - Φα-

σούλας μπορεί να σνομπάρουν την εθνική ομάδα, εν τούτοις, με τα χρώματα των συλλόγων τους προσπαθούν να είναι συνεπείς και «να τα δίνουν όλα». Στο μεγάλο ντέρμπι του πρωταθλήματος, ο Πανιώνιος πήρε τη νίκη από τον Ολυμπιακό, ισοβάθμισε με τους Πειραιώτες και όλα θα κριθούν στο τέλος. «Λάκτα» εναντίον «Τσιπίτα». Τα υπόλοιπα συμβαίνουν για την... στατιστική. Και ο **Παναγιώτης Γιαννάκης** αυτή τη φορά ήταν άστοχος... Την ίδια μέρα (Σάββατο 20 λήγοντος), στο γήπεδο του Μετς, έγινε και το δήθεν ντέρμπι της Α2 μεταξύ Αμπελοκήπων και Σπόρτιγκ. Εκεί οι συγκινήσεις ήταν ισάξιες της Νέας Σμύρνης, αν και χωρίς εγκαιρη διαφήμιση... Ο νεαρός προπονητής **Γ. Καλαφατάκης** (τον ξέρει κανείς;) συνέχισε να παροτρύνει καμιά δεκαριά πιτσιρικάδες σε ξέφρενη κούρσα. Στο τέλος, μάλιστα, λειτούργησε το «φερ πλέι» σε όλο του το μεγαλείο, με χειραψίες και συνολικό χειροκρότημα. Οι Αμπελόκηποι, αν και «μικροί», δείχνουν δρόμο στο ταιλαιπωρημένο σπορ...

□ Δημοσιογραφικά, το αθλητικό δεκαπενθήμερο κύλησε ακόμη μια φορά με μπόλικη φωτογραφία και υπερβολές. Μακάρι να αποφασίσουν οι ικανές γραφίδες να κυλήσουν πάνω στην ουσία των γεγονότων. Να χυθεί, επιτέλους, ολίγη μελάνη έχοντας «κάτι να πει» και όχι να γεμίζει τη σελίδα (ή το υποσέλιδο...). Ξεχωρίζει ελαφρώς η συνέντευξη του περίφημου μεθύστακα (και άλλοτε ζογκλέρ των βρετανικών νήσων) **Τζωρτζ Μπεστ** που δόθηκε στον **Χρήστο Μιχαηλίδη**

(Έψιλον της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας). Κείμενο που άφησε εικόνες, μουσική, δίδαγμα και ρητό. Μακριά το αλκοόλ από τον αθλητισμό. Καταστρέφει όποιο σπάνιο τάλαντο. Ο Μιχαηλίδης αργεί, αλλά όταν ασχολείται με τα αθλητικά κάνει καλή δουλειά.

□ Δύο εβδομάδες πριν από τη μεταγραφική περίοδο στο ποδόσφαιρο, ο «πόλεμος» για την απόκτηση του κορυφαίου αμυντικού **Στέλιου Μανωλά** έληξε... Ο καλός ποδοσφαιριστής θα διατηρηθεί ακόμη 18 μήνες στη δύναμη της πρωταθλήτριας ΑΕΚ. Ο Ολυμπιακός, του μεγιστάνα κυρίου **Σ. Κόκκαλη**, διέψευσε τις προβλέψεις και δεν αναμίχθηκε στην υπόθεση Μανωλά. Όσο για τον παίκτη, αμέσως μετά την υπογραφή του στο νέο συμβόλαιο, δήλωσε με υπερηφάνεια: «Με κράτησε (σ.σ.: στην ΑΕΚ) το συναίσθημα». Και, βέβαια, τα κάπου 120 εκατομμύρια που πιθανολογείται ότι θα εισπράξει για αποζημίωση... Οι μεταγραφές που θα γίνουν το προσεχές δεκαήμερο επικεντρώνονται στο «όνομα» του ξένου παίκτη, που ενδεχομένως θα φέρει στον Πειραιά η ΠΑΕ του κ. Κόκκαλη...

□ Ο άτυχος σταρ του μπάσκετ **Σλόμπονταν Γιάνκοβιτς** βρίσκεται και πάλι στην Αθήνα, κοντά στους φίλους του που τον βοήθησαν να ξεπεράσει το σημαντικό πρόβλημα υγείας. Ο «Μπόμπαν» δρέθηκε στο γήπεδο και του προσφέρθηκε συμπάθεια από κάθε πλευρά. Τώρα; Τώρα είναι καιρός να αφηθεί ο άτυχος Σέρβος στην ηρεμία του..

Γιώργος Αρκουλής

ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

και **ΕΝΑ** και **ΔΥΟ** βιβλιοπωλεία

στο **ΧΟΛΑΡΓΟ**

βιβλία και... άλλα

* Μέτwnος 62 (3η στάση Χολαργού) τηλ. 65.23.145

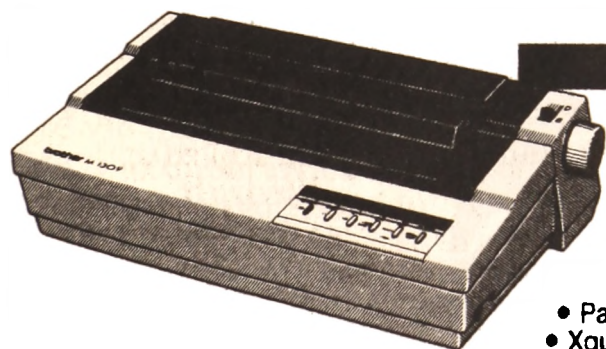
* Περικλέους 56 (HOLARGOS CENTER) τηλ. 65.28*176

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΙ ΕΚΤΥΠΩΤΕΣ BROTHER

ΜΙΚΡΟΙ ΣΤΟ ΜΑΤΙ...

Μεγάλοι σ' όλα τ'άλλα! BROTHER M 1309 και M 1324. Το δίδυμο των μικρών επαγγελματικών εκτυπωτών με δυνατότητες που εντυπωσιάζουν! **Ταχύτατοι**, με 216 cps και πολύ εύκολοι στο χειρισμό. **Ευέλικτοι**, με δυνατότητα επέκτασης μνήμης 32 kb RAM και συμβατοί με όλα τα προγράμματα της αγοράς. **Αξιόπιστοι**, δίνουν άριστη ποιότητα εκτύπωσης και επιπλέον έχουν την υποστήριξη ενός μεγάλου ονόματος. Της **ΝΤΑΚΟΣ Α.Ε.**

Για σας λοιπόν που θέλετε ένα μικρό αλλά... θαυματουργό εκτυπωτή για το σπίτι, το γραφείο ή την επιχείρηση, οι «μικροί επαγγελματίες» της BROTHER είναι η ιδανική επιλογή.

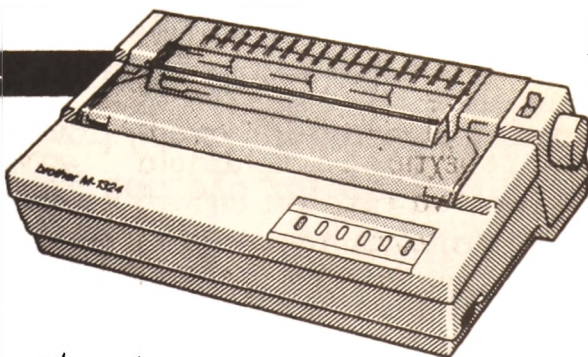

M 1309

- 9 ακίδες
- Draft: 216/180 cps
- NLQ: 45 cps
- 4 standard NLQ γραμματοσειρές πλήρως εξελληνισμένες
- Paper park
- Χαμηλής κοπής

M 1324

- 24 ακίδες
- 270/216/180 cps
- LQ: 90/72/60 cps
- 7 standard LQ γραμματοσειρές πλήρως εξελληνισμένες
- Paper park
- Χαμηλής κοπής

brother®

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

ΝΤΑΚΟΣ ΑΕ

ΑΘΗΝΑ: Μαραθωνομάχων 2 (κόμβος Βουλιαγμένης-Αλίμου) 164 52 Αργυρούπολη - ΤΗΛ. ΚΕΝΤΡΟ: 99 35 512, 99 35 403, FAX: 99 35 481, TLX: 22 21 93
ΑΝΤ/ΠΟΣ Β. ΕΛΛΑΔΟΣ: ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΠΕ, Αναγεννήσεως & Προμηθέως 1, 54 627 Θεσ/νίκη, ΤΗΛ.: (031) 53 29 92

ΤΟ ΡΕΜΠΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ

• Από τον ποιητή Γιάννη Πατίλη
λάβουμε την παρακάτω επιστολή,
που σχολιάζει κάποια «ποιητικά
παιγνία».

Αγαπητό Αντί,
ΠΡΙΝ ΛΙΓΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ
εις την στοά του πρώην
«Ντόλτσε» και τας πέριξ οδούς
έως το «Εν Δελφοίς» (και όπου
φτάνει διαβάτη μάτι) έλαβε

χώρα μικροπεριστατικό μεν,
αλλά όχι και τόσο μικρό ώστε να
περάσει και τελείως*
ασχολίαστο. Νεοϊδρυθείς
«σύλλογος φύλλων»
Κακουλίδης - Λάγιου -
Μπαμπασάκης Ίκαρου (Κα - λα -
μι)» απηύθυνε προς το
Πανελλήνιον έντυπη
τοιχοκολλημένη «έκκληση» για
την επί δεκαετία βράβευση δύο
κατονομαζομένων συνομιλήκων
τους λογοτεχνών χάριν της

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ

Η Αγαπημένη, μυθιστόρημα που σου κόβει την
ανάσα με την κοφτή και γεμάτη λυρισμό
γλώσσα του, δίκαια τοποθετεί την Τόνι
Μόρισον στην κορυφή των σύγχρονων
συγγραφέων και της απέφερε το NOBEL
Λογοτεχνίας 1993.

Άκρατος ερωτισμός, γραφή μοντέρνα και
αισθησιακή, ατμόσφαιρα όλο μυστήριο, ένα έργο
πράγματι σπάνιο του οποίου τις αρετές δεν
αφήνει ανεκμετάλλευτες η αριστουργηματική
μετάφραση της Έφης Καλλιφατίδη.

NOBEL ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 1993

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6-8, ΑΘΗΝΑ 106 80, ΤΗΛ.: 3607744

κοινής όλων, υποτίθεται,...
ανακουφίσεως και ησυχίας.

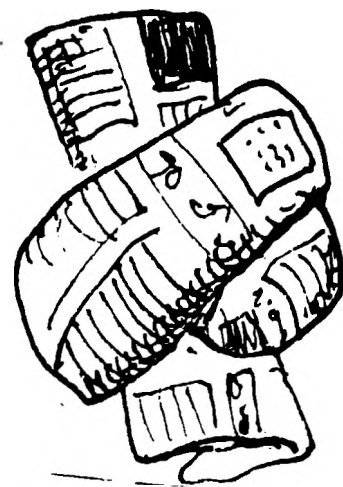
Η ενέργεια αυτή, δημόσια
όπως την θέλησαν οι συντάκτες
του εν λόγω «κειμένου»
—δημόσια πρόσωπα οι ίδιοι—,
προκαλεί μοιραία την δημόσια
απόκριση και σχολιασμό. Είναι
πράγματι μια «αθώα φάρσα»
όπως διτείνεται σε προφορική
μου επίκριση ένας εκ των
τοιχοκολλητών; Και από τότε ο
δημόσιος διασυρμός προσώπων
αποτελεί έστω και σκέτα
«φάρσα», πόσο μάλλον
«αθώα»;... Γιατί ο κ.
Κακουλίδης φέρ' ειπείν, ο
μονίμως συμπλέων με όλα τα
«μήντια» —αλλά και οι άλλοι
συμπαίκτες του,
μεροκαματιάρηδες του
«καταραμένου στυλ» και διόλου
«απρόδλητοι» και αυτοί ή τάχα
μου περιθώριο— δεν πάει στα
φίλα του (και ποια δεν είναι)
έντυπα να ασκήσει από εκεί
πειστική και υπεύθυνη (και όσο
θέλει οξεία) κριτική στους
συνομιλήκους του —και λίγο
«ψηλότερα» κάποτε, εκεί
επιτέλους που κοστίζει
περισσότερο: στους
διαχειριστές της «περιωπής»
του— αλλά μας το παίζει φαρσέρ
του μεσονυχτίου στα
πνευματικά ερημοτόπια του
«Ντόλτσε»;

Δεν πάει να πει κανείς
περισσότερα για πρόσωπα και
περιστατικό. Το θλιβερό είναι
πως έχει χαθεί και το τελευταίο
ίχνος ανθρώπινης ευαισθησίας
και έχει —όπως φαίνεται—
υιοθετηθεί το αγριανθρωπικό
«στυλ» της εποχής, αφού προ
εβδομάδος περίπου επανήλθε
στους τοίχους και σε μεγέθυνση,
όπως μας πληροφορούν, η ίδια
ανόητη αφίσσα, μήπως ξεμείνει
και κανένας από τους
περαστικούς «απληροφόρητος»!
Άλλα όμως μας αποκαλύπτει.
Πίσω από αυτά τα δημόσια
—«ωραιοποιητικά» για τους
«αθώους» φαρσέρ— λογοτεχνικά
«αστειάκια» δύσκολα
συγκαλύπτεται το ελεεινό
ψυχόδραμα της ιδιωτικής ζωής
των «ηρώων» της (προσωρινής)
λογοτεχνίας.

Γιάννης Πατίλης

*Το εν λόγω περιστατικό σχολίασε
ήδη ο Παντελής Μπουκάλας στην
Καθημερινή (9.11.93), χωρίς
ωστόσο να κατονομάσει τους
σφόδρα καταγελλομένους.

ΤΜΗΜΑ ΑΝΤΙ-ΔΙΚΙΩΝ

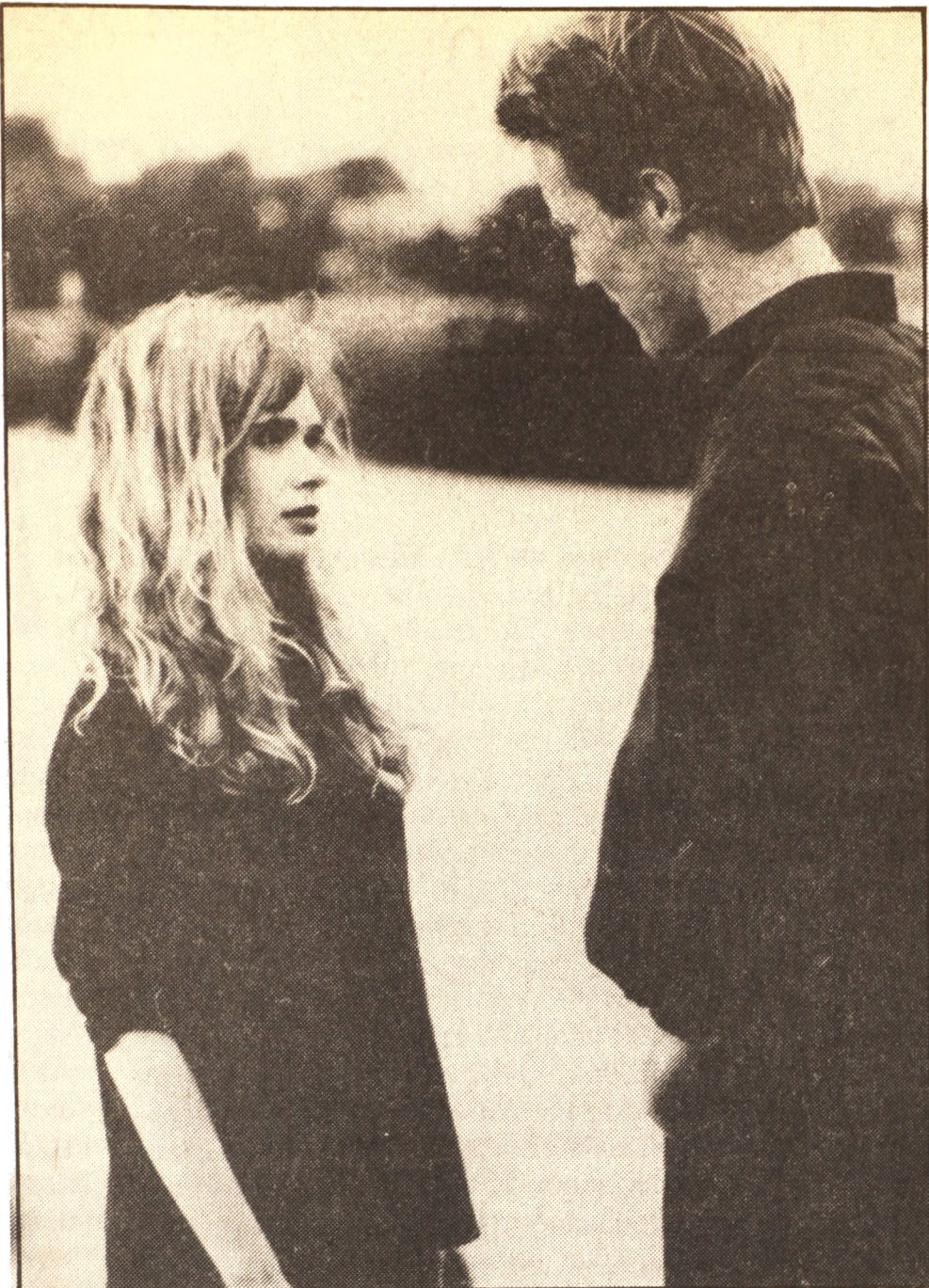

• Προς τη Διεύθυνση Νομικού
Συμβούλου, Τμήμα Αντιδικιών και
Δικολαβισμών του ΑΝΤΙ,
«χτυπάει», αυτή τη φορά, ο μόνιμος
επιστολογράφος μας Τάσος Γούλας.

Ασφαλώς τα μάθατε «ΤΑ
ΝΕΑ», ότι ο κύριος Παπουτσά-
κης του «ΑΝΤΙ» κάνει σχετικό
«ΒΗΜΑ» «ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ
ΠΙΑΣ» για να κτυπήσει στη
«ΕΣΤΙΑ» την «ΚΑΘΗΜΕΡΙ-
ΝΗ» ντροπή του αυριανισμού
Δεν κλαίει μόνο «Η ΑΚΡΟΠΟ-
ΛΙΣ» αλλά ολόκληρο «ΤΟ
ΕΘΝΟΣ» γι' αυτά τα χάλια
Εσείς κυρία Κοντράρου θα πρέ-
πει να πάτε κόντρα στο ότι συμ-
βαίνει στο «ΑΝΤΙ», διότι ο «ΤΑ-
ΧΥΔΡΟΜΟΣ» δεν πέθανε κα-
μαθαίνουμε όλα όσα συμβαί-
νουν. Το «ΑΝΤΙ» είναι «ΕΛΕΥ-
ΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ» και υπογραμ-
μός και δεν είναι μόνο «ΕΝΑ»
πράγμα που του εναντιώνεται
Το «ΧΡΗΜΑ» βέβαια των Κου-
ρήδων ή του Κουρή παίζει κά-
ποιο ρόλο αλλά δεν θα πάθουμε
και καρδιακά για να χρειαστού-
με «ΒΗΜΑΤΟΔΟΤΗ». Όμως
όταν «Η ΕΣΤΙΑ» του κυρίου
Παπουτσάκη απειλείται, θα
πρέπει σε «ΒΡΑΔΥΝΗ» ώρα να
ξυπνήσουμε τους νυχτωμένους.
Εσείς βέβαια κερδίζουσα
1.500.000 «ΔΩ» «ΛΑΕ» τζήδικα
χρήματα κυκλοφορείται με «4»
ΤΡΟΧΟΙ» και δεν ξέρετε τι ση-
μαίνει μια άλλη «ΓΕΥΣΗ». Τέ-
τοιες όμως ντροπές χρειάζονται
εξέταση από «ΕΠΙΣΤΗΜΗ &
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ» και εννοώ ότι
«ΔΙΑΒΑΖΩ» συχνά σαν μη
«ΓΥΝΑΙΚΑ» στα περιοδικά! «Η
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ» πείρα-
σας θα δώσει τη λύση σαν νέος
«ΒΟΚΚΑΚΙΟΣ» με τον «ΚΟΙ-
ΝΟ ΜΟΥ ΝΟΥ» μου.

Φιλικότατα
Τάσος Γούλας

Με το θάνατο του τελευταίου των μεγάλων του ρεμπέτικου τραγουδιού, του Γιώργου Μητσάκη, πολλοί θα ήθελαν να κλείσει ο κύκλος των λαϊκών εκείνων τραγουδιστών που, βαθιά περιφρονημένοι, λάθρα βιούντες, είχαν πάντα να δώσουν κάτι από το απόσταγμα της ψυχής τους. Ωστόσο, οι θύλακες της πραγματικής ζωής συνεχίζουν να υπάρχουν και οι δημιουργίες τους θα συνεχίζουν να είναι από τις πιο ενδιαφέρουσες καταθέσεις ενός ευγενικού πολιτισμού που συνεχίζει να κυλά αργά κι αδιόρατα. Ο ευγενής Γιώργος Μητσάκης, φεύγοντας μόνος, κράτησε τα αισθήματα αφήνοντας για τα υπουργεία τα μεγάλα λόγια. Για τη σημαντική αυτή μορφή του λαϊκού μας πολιτισμού χρωστάμε να επανέλθουμε.

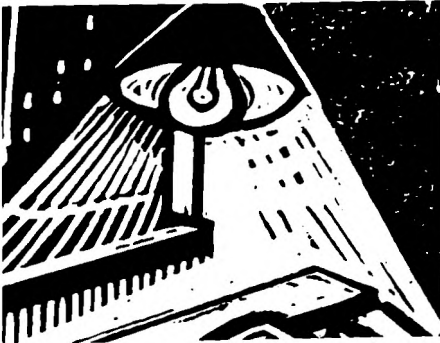
ΧΑΛ ΧΑΡΤΛΕΥ: «ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ»

34ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

«ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ»

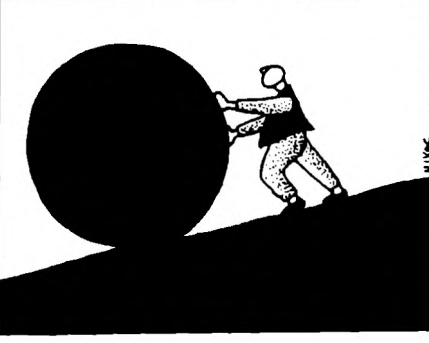
«Κατασκευάζοντας συναίνεση», σινεφίλ, δημοσιογράφους του «καλλιτεχνικού» που ειδικεύονται στο σινεμά, δεν σημαίνει ότι θα παραχθούν και οι εικόνες που μάθαμε δυναμικά να διεκδικούμε. Τα συμπεράσματά του από το Φεστιβάλ Κινηματογράφου καταθέτει ο Ηλίας Κανέλλης.
(σελ. 52)

ΤΖΑΖ-ΡΟΚ

Ο Ανέστης Αναγνωστάκης συνεχίζει την περιήγησή του στη δυναμική σκηνή της τζαζ-ροκ. Σήμερα το δεύτερο και τελευταίο μέρος.

ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Ανέβασε «Ορέστεια» για να θεραπεύσει τις πληγές της ψυχής του. Ο σκηνοθέτης Γιώργος Μιχαηλίδης σε μια συνέντευξη - ποταμό στην Πέγκυ Κουνενάκη.

ΑΝΑΒΟΛΕΣ

• Λόγω πληθώρας ύλης, αναβάλλεται η δημοσίευση του τρισέλιδου με τις κριτικές των νέων διβλίων. Επίσης αναβάλλεται η δημοσίευση των συνεντεύξεων που έδωσαν στο **ΑΝΤΙ** οι σκηνοθέτες Περικλής Χούρσογλου και Γιώργος Παπαδάκης, με αφορμή τις νέες τους ταινίες που προβλήθηκαν στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης.

Κατασκευάζοντας συναίνεση (και τις νέες κοινοτοπίες)

του Ηλία Κανέλλη

Αν παίρναμε τοις μετρητοίς τα αποτελέσματα του 34ου Φεστιβάλ Κινηματογράφου, που ολοκληρώθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 14 Νοεμβρίου, θα έπρεπε να πετάμε στα σύννεφα. Ο ελληνικός κινηματογράφος φάνηκε ότι όχι μόνο ανακάμπτει από χρόνια δυσπραγία που είχε αντίκτυπο στη γενίκευση της συζήτησης για την κρίση και τη γενικότερη γκρίνια αλλά και ότι επιθετικά πλέον βγαίνει από τα όρια της εντοπιότητας, διεκδικώντας διεθνή παρουσία όχι μόνο σε μικρά φεστιβάλ αλλά και στις αίθουσες. Είναι όμως έτσι; Και πόσο ωφέλησε τελικά η δράδευση του Σωτήρη Γκορίτσα με το Χρυσό Αλέξανδρο του διεθνούς διαγωνιστικού τμήματος τον ελληνικό κινηματογράφο. Αλλά και πόσο ωφέλησε το ίδιο το φεστιβάλ;

Το ήπιο κλίμα μέσα στο οποίο κύλησε το πρόσφατο Φεστιβάλ Κινηματογράφου ήρθε να διαταράξει μια απόφαση, κυριολεκτικά στο νήμα. Τη δεύτερη χρονιά του διεθνούς χαρακτήρα του, η επιτροπή, προτίμησε να δώσει το πρώτο βραβείο σε μια ελληνική ταινία: την πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του Σωτήρη Γκορίτσα *Απ' το χιόνι*. Η ταινία, δεν είναι αυτονόητο πως ήταν η καλύτερη ανάμεσα στις 15 που διαγωνίσθηκαν, ωστόσο ανεξάρτητα από το αν επιλέχθηκε αθώα ή υπό το κράτος σκοπιμοτήτων για βραβείο δημιουργήσε σοβαρό πονοκέφαλο στο διευθυντή του φεστιβάλ Μισέλ Δημόπουλο: πώς θα καταφέρει να πείσει τους ξένους σκηνοθέτες που θα ήθελαν να διαγωνιστούν στο μέλλον, στο πλαίσιο του ελληνικού φεστιβάλ, και θα το αντιμετωπίζουν με προκατάληψη, φοβούμενοι ότι το τοπικιστικό κριτήριο θα κυριαρχεί στην κρίση των, ούτως ή άλλως, απαρτιζόμενων από όχι πολύ γνωστούς κριτές επιτροπών;

Όπως και να 'χει, πάντως, το φεστιβάλ κινήθηκε σε ένα γνώριμο κλίμα, τα τελευταία χρόνια. Προσπάθεια των ιθυνόντων του ήταν η κατασκευή συναινετικού κλίματος στις τάξεις των ελλήνων κινηματογραφιστών. Κι απ' αυτή την άποψη, φαίνεται και φέτος να τα κατάφεραν. Αν, ωστόσο, ένα τέτοιο κλίμα φτάνει και περισσεύει για να κυλήσει σε ήρεμο πλαίσιο και ως εκδήλωση γενικής αποδοχής ένα διαγωνιστικό φεστιβάλ που χωνεύει τις σοβούσες αντιπαραθέσεις όσων συμμετέχουν σ' αυτό, οι τάσεις που συγκρούονται για την κατεύθυνση στην οποία θα κινηθεί ο κινηματογράφος μένουν ακαθόριστες, χωνεμένες μέσα στο κλίμα ομοψυχίας που καλλιεργείται. Αν συνυπολογίσει κανείς ότι, στις προθέσεις του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, που κυρίως χρηματοδοτεί τον ελληνικό κινηματογράφο, είναι απλώς η χρηματοδότηση κάποιων ταινιών, χωρίς άλλη κατεύθυνση, χωρίς κέντρο, θα καταλάβει ότι τελικά το κλίμα αυτής της συναίνεσης δεν είναι και τόσο ιδανικό για έναν κινηματογράφο που παλεύει να αποκτήσει πρόσωπο πος τα έξω, να κερδίσει τόσο τους θεατές όσο και την κριτική.

Κατά τ' άλλα, δεν θα είχαμε να προσθέσουμε τίποτα στα όσα γράφαμε στο περασμένο τεύχος του ANTI, από τη Θεσσαλονίκη, κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ. Απλώς, θα προσπαθήσουμε να πούμε λίγα λόγια για κάποιες ακόμα ταινίες που προβλήθηκαν τις τρεις τελευταίες μέρες του.

Αντί για δράμα, σχήματα

Και πρώτα, για την ταινία του Σωτήρη Γκορίτσα *Απ' το χιόνι*, που πήρε τόσο το πρώτο βραβείο του διεθνούς διαγωνιστικού όσο και το μισό πρώτο βραβείο του ελληνικού. Πρόκειται για φιλμ που θέλει να διηγηθεί την ιστορία τριών Βορειοηπειρωτών, οι οποίοι έρχονται καταδιωγμένοι στην Ελλάδα, με το κύμα της μεγάλης εισόδου, αντιμετωπίζουν το ρατσισμό και την καχυποψία και, τέλος, παίρνουν τη μεγάλη απόφαση να επιστρέψουν στις εστίες τους.

Η ταινία ξεκινά με σκηνές της μεγάλης εισόδου, που παρουσιάζονται με ντοκυμανταιρίστικο τρόπο. Στην πορεία επιλέγονται τα κεντρικά πρόσωπα, που θα σκοπεύσει η

κάμερα. Κι ο τρόπος για να ειδωθούν τα πρόσωπα αυτά έχει ένα μεγάλο μειονέκτημα: δεν είναι ο αβίαστος τρόπος να αφηγησάμε την ιστορία τριών κεντρικών αφηγηματικών χαρακτήρων αλλά η μηχανιστική προσπάθεια να ειδωθούν τα πρόσωπα αυτά σχηματικά ως μοντέλα, πίσω από τα οποία νικη υποκρύπτονται όλες οι ανάλογες ανθρώπινες περιπτώσεις των ομοειδών προσφύγων. Αποτέλεσμα: το δράμα, μ' αυτόν τον τρόπο ακυρώνεται κι η ταινία αποκτά έναν σχηματικό τρόπο εκφοράς. Σχήματα τα πρόσωπα που υποτίθεται θα 'πρεπε να είναι ζωντανά σχήματα και εκπρόσωποι της ελληνικής κοινωνίας όσοι τίθενται αντιμέτωποι των φτωχών Βορειοηπειρωτών και, εν τέλει, σχηματική η διεκπεραίωση της ταινίας, μέσα από τον κοινό τόπο ότι όλοι είμαστε ρατσιστές και φερθήκαμε άσχημα στους πρόσφυγες που είχαν την ανάγκη μας. Όμως, ο κινηματογράφος δεν είναι αφηρημένη κοινωνιολογία. Οι εικόνες του δεν μπορεί να είναι μια συνισταμένη ευρύτερων κοινωνικών φαινομένων. Οι εικόνες του είναι ξεχωριστές εικόνες, με τους ανθρώπους να κυριαρχούν στα επίκεντρό τους. Όμως, οι άνθρωποι στα δράματα επ' ουδενί δεν μπορεί να είναι υποδειγματικές περιπτώσεις και μέσος όρος. Κάτι τέτοιο είναι αδύνατο να παντρευτεί με το ρεαλισμό (πολύ περισσότερο με κάποιον είδους νεορεαλισμό). Κι απ' αυτή την άποψη, η ταινία του Σωτήρη Γκορίτσα φαίνεται να παρεξέκλινε απ' το στόχο της. Στόχο που δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από τη συγκίνηση του δράματος κι όχι από τη προσφορά της δυνατότητας στους «προσδευτικούς» δημοσιογράφους να επιβεβαιώσουν τα σχήματα που έχουν προκατασκευάσει για την κοινωνική πραγματικότητα.

Οι υπόλοιπες ελληνικές ταινίες

Το τρίπτυχο *Η αυλή με τα σκουπίδια*, που υπογράφουν οι σκηνοθέτες Μένιος Δίτσας Κώστας Ζυρίνης, Θανάσης Σκουμπέλος σπονδυλωτό φιλμ, προσφέρει τρεις ιστορίες

που προσπαθούν να επιδληθούν από την ακρότητα που, υποτίθεται, τις υποκινεί. Έμποροι παιδιών, περιθωριακοί παιδεραστές, «συντηρητές» πτωμάτων συναντιούνται σ' έναν ερημωμένο τόπο, και έρχονται αντιμέτωποι, πάντα υποτίθεται, με την ακρότητα. Οι σοκαριστικές εικόνες, ωστόσο, που επιδιώκουν να παραγάγουν οι τρεις σκηνοθέτες, ακυρώνονται από την έλλειψη κινήτρου. Όλα μοιάζουν να αυτοκαταναλώνονται στην επιθυμία της πρόκλησης για την πρόκληση. Ποιος είπε πως αρκεί να δηλώσεις «καταραμένος» για να χρισθείς κιόλας;

Αντίθετα, *Τα δελφινάκια του Αμβρακικού του Ντίνου Δημόπουλου* περιείχαν την έμφυτη ευγένεια του παλαιμάχου σκηνοθέτη τους. Ο οποίος, όμως, στην προσπάθειά του να αφηγηθεί μια ιστορία εποχής με παιδιά και ουμανιστικές προεκτάσεις, δεν μπορεί να αποποιηθεί το παλιό του παρελθόν στο εμπορικό σινεμά. Η ταινία του, καλοκατασκευασμένη, μοιάζει εικονογράφηση από τα παλιά. Και είναι χτυπητά προκλητικός ο στόμφος των μικρών ηθοποιών, που διδάσκονται να παίζουν σχεδόν όπως η Βουγιουκλάκη στη *Μανταλένα!*

Η ταινία του Κώστα Αριστόπουλου *Ένας στρος θόλος* είναι τελικά ένας λόγος που κομπάζει. Πρόκειται για ένα σύνολο επιτηδευμένων εικόνων, εγκλωβισμένων σε ένα «αισθητικό σύστημα», που υποτίθεται εικονογραφούν τον αρχέγονο μύθο του Οιδίποδα, ενώ το «φιλμικό σύστημα» βαρύνεται από δεκάδες παραπομπές βαρύγδουπων τσιτάτων από ογκόλιθους της λογοτεχνίας. Τι θα μπορούσε να μείνει πέρα από την επιτήδευση σ' ένα τέτοιο φιλμικό σύμπαν, η μοναδική έγνοια του οποίου είναι να παραχθούν ωραίες εικόνες. Η επιθυμία του δυτικού διανοούμενου να προάγει την περίφημη ατομικότητά του και τις μύχιες επιθυμίες της, όμως, δεν συμπλέει συνήθως με την αγωνία που δίνει υπόσταση στον κινηματογράφο. Κι οι εξαιρετικές στην επιτήδευσή τους εικόνες που παράγονται από μια τέτοια χρήση του μέσου είναι εικόνες τελειωμένες, τακτοποιημένες μέσα σε αισθητικά συστήματα, που είναι περισσότερο αντικείμενο των μελετητών και λιγότερο της ζωντανής καλλιτεχνικής πράξης.

Τέλος, εκτός συναγωνισμού, προβλήθηκε η καινούργια ταινία του Νίκου Παναγιωτόπουλου *Ονειρεύομαι τους φίλους μου*. Βασισμένη σε τέσσερα διηγήματα του Δημήτρη Νόλλα, αφηγείται τέσσερις ιστορίες, στην πορεία της διαδρομής της γενιάς του. Ενστανανέ συνάντησης των ανθρώπων, που ολοκληρώνεται μέσα στην κοινοτοπία και, στιγμές στιγμές, στη φάρσα, ώσπου η φάρσα να γίνει μαύρη και απαισιόδοξη. Η προσπάθεια για μια ειλικρινή κατάθεση ψυχής σχετικά με την πορεία της γενιάς του, από το σκηνοθέτη, είναι εμφανής. Ωστόσο, η κινηματογράφηση, δίνοντας έμφαση στην εξονυ-

«Απ' το χιόνι» του Σ. Γκορίτσα

χιστική λεπτομέρεια, αδυνατεί να παρακολουθήσει την εσωτερική πορεία των ηρώων (στον κεντρικό ρόλο ο Λευτέρης Βογιατζής). Η εσωτερική διαδρομή παραχωρεί τη θέση της σε μια σειρά εκνευριστικά επεισόδια, τα οποία διεκπεραιώνονται με έμφαση σε εξωτερικά στοιχεία της δράσης. Θα τολμήσουμε το παρακινδυνευμένο συμπέρασμα: μπορεί να κινηματογραφηθεί, άραγε, η εσωτερική διαδρομή κινηματογραφικών προσώπων με τα δεδομένα που προσφέρει στον κινηματογράφο η διαφήμιση; Υποστηρίζουμε πως όχι. Αλλά κατά πόσον μπορεί να διαφοροποιηθεί από τις παγίδες που δημιουργεί στην κινηματογραφική οπτική ενός κινηματογραφιστή η μακρόχρονη θητεία του στη διαφήμιση; Πολύ φοβόμαστε ότι κάτι τέτοιο είναι πάρα πολύ δύσκολο. Και σίγουρα προϋποθέτει μια πραγματική συντριβή, που είναι σε πολλές περιπτώσεις βασικό κίνητρο της τέχνης αλλά επ' ουδενί κίνητρο της διαφήμισης.

Τα ντοκυμανταίρ

Πέντε μεγάλου μήκους ντοκυμανταίρ προβλήθηκαν στο φεστιβάλ. Με εξαίρεση το φιλμ της Στέλλας Θεοδωράκη (για το οποίο μιλήσαμε στο προηγούμενο τεύχος), όλα τα υπόλοιπα δεν έγιναν παρά με έναν πολύ συμβατικό, ρεπορταζιακό τρόπο. Μια συλλογή εικόνων που γκρουπάρονται σε ενότητες και «ντύνονται» με κάποιο προσδιοριστικό επεξηγηματικό κείμενο, υπεύθυνος

για το οποίο συνήθως είναι κάποιος «επιστημονικός σύμβουλος». Και παλιότερα έχουμε υποστηρίξει ότι τέτοιου είδους ντοκυμανταίρ, όσο άρτια κι αν είναι στο πεδίο της έρευνας (και σίγουρα ήταν έτσι π.χ. με το φιλμ *Στα πρόσωπα της Ανατολής κοιμάται ο χρόνος* του Νίκου Αναγνωστόπουλου ή ακόμη, παρά τις παρεκκλίσεις προς το φολκλορισμό, με τις *Οπλές* του Γιάννη Λάμπρου), απέχουν πολύ από το κινηματογραφικό αίτημα. Όπως σε μια ταινία με υπόθεση εκείνο που προέχει είναι οι εξαιρετικές εικόνες, που τις υποκινεί ένα ζωτικό αίτημα που εκφράζεται μέσω της σεναριακής ανάπτυξης, έτσι και στο κινηματογραφικό ντοκυμανταίρ άλλο είναι το κίνητρο από την ταξινόμηση τυχαίων εικόνων, τη σήμανσή τους με πληροφορίες και την «αισθητικοποίησή» τους με εμβόλιμα «όμορφα» πλάνα και γοητευτικές μουσικές.

Όπως και να 'χει, ο ελληνικός κινηματογράφος οφείλει να αρχίσει να σκέφτεται σοβαρά για τις απαιτήσεις που οφείλει να έχει από ένα ντοκυμανταίρ. Διότι, διαφορετικά, θα παρατηρείται το φαινόμενο, έστω στο φεστιβάλ όπου μόνο προβάλλονται ανάλογες ταινίες, να αποχωρούν οι θεατές κατά συρροήν. Και δεν θα φταίνε, βέβαια, εκείνοι γι' αυτό.

«Κατασκευάζοντας συναίνεση»

Κατά τ' άλλα, το φεστιβάλ μας έδωσε την

«Ονειρεύομαι τους φίλους μου» του Ν. Παναγιωτόπουλου

ευκαιρία να χαθούμε μέσα σ' έναν κυκεώνα από ενδιαφέρουσες ξένες ταινίες. Δυο τρία πράγματα για κάποιες απ' αυτές, οφειλόμενα κυρίως από την προηγούμενη αναφορά μας, στο περασμένο τεύχος.

Η *Κουλάδα του Αβραάμ* του Πορτογάλου Μανοέλ ντε Ολιβείρα ήταν ένα τριώρο φιλμ, μια σύγχρονη εκδοχή της κλασικής *Μαντάμ Μποβαρύ* του Φλωμπέρ. Η ηρωίδα, που διαρκώς αρνείται τη σχέση της με την Εμμα προς την οποία όλα τη συσχετίζουν, κινείται στους χώρους της πορτογαλικής αστικής τάξης, μιας τάξης σε παρακμή, που οι αργοί ρυθμοί με τους οποίους αντιλαμβάνεται την κοινωνική εξέλιξη ορίζουν και τους αργούς ρυθμούς της ταινίας. Στον αντίποδα της πρόσφατα προβληθείσας *Ωραίας καβατζού* του Ριβέτ, ο Ολιβείρα κατασκευάζει με λιτούς τρόπους αυτό που είναι ο κινηματογράφος, η σύλληψη της πραγματικότητας των εικόνων του με μια κάμερα κι ένα μαγνητόφωνο. Οι πομπώδεις τρόποι απουσιάζουν και το κοινωνικό πλαίσιο σε αποσύνθεση σημαίνει καθοριστικά τη δράση, οδηγώντας την ψυχολογία της ηρωίδας στην ακροτελεία επιλογή της αυτοκτονίας. Μια πράξη που γίνεται χωρίς δραματική έμφαση, ίσως επειδή η εποχή που διανύουμε δεν δίνει δυνατότητες στο τραγικό στοιχείο να επιβληθεί, αφού όλα ακολουθούν τη νομοτελειακή φορά των πραγμάτων, που πάντα βρίσκουν την εξήγησή τους. Ο Ολιβείρα, ωστόσο, προτιμά να αφήσει τις εξηγήσεις στους φίλους των εικόνων του. Αυτός, απλώς, μεθοδικά και απλά, προετοιμάζει τα δεδομένα της ανέλιξης της δράσης.

Αντίθετα, η εντύπωσή μας για ένα πολυσυζητημένο φιλμ όπως το *Κατασκευάζοντας*

συναίνεση: Νόαμ Τσόμσκι των Π. Γουίντονικ, Μ. Ακμπάρ ήταν εντελώς διαφορετική. Οι δυο σκηνοθέτες έχουν στη διάθεσή τους ένα τρομακτικό σε όγκο υλικό για τη δράση του ακτιβίστα γλωσσολόγου και φιλόσοφου Νόαμ Τσόμσκι, το οποίο οργανώνουν επιλεκτικά, με τη μέθοδο της ταινίας προπαγάνδας. Αγνοούν επιδεικτικά την προσφορά του στη γλωσσολογία και δίνουν έμφαση στις μεγάλες πολιτικές υποθέσεις που εκείνος έχει εμπλακεί. Το οξύμωρο είναι πως, ενώ ο Τσόμσκι είναι ο αμερικανός διανοούμενος που κατ' εξοχήν αντιστρατεύεται τα ΜΜΕ, το μεγαλύτερο μέρος του υλικού είναι «δανεισμένο» από τηλεοπτικές του εμφανίσεις. Αποτέλεσμα: ο Τσόμσκι, στο τέλος, φαντάζει ένας ιεροκήρυκας, επιτήδειος στις ατάκες κατά τη διάρκεια των δημόσιων αναμετρήσεών του με πολιτικούς του αντιπάλους. Δεν είναι, ωστόσο, μια κατασκευασμένη εικόνα; Κι αν ο κινηματογράφος, σήμερα, έχει φτάσει να διεκδικεί την αθωότητα σε βάρος κάθε προπαγανδιστικής του χρήσης (άλλωστε, αυτό το ρόλο για τον οποίο επήχαιρε ως και ο Λένιν, τον έχει σήμερα επάξια σηκώσει η τηλεόραση), η ταινία δεν είναι παρά μια στρεψόδικη και παλιομοδίτικη άσκηση προπαγάνδας. Ε, δεν φτάνει το «προοδευτικό» της μήνυμα για να την κάνει σημαντική.

Αντίθετα, σημαντικός είναι ο νέος αμερικανός σκηνοθέτης Χαλ Χάρτλεϋ. Στο φεστιβάλ είχαμε την ευκαιρία να δούμε τρεις ταινίες του (*Απλοί άνθρωποι*, *Η απίστευτη αλήθεια*, *Εμπιστοσύνη*). Έχει πολύ ενδιαφέρον να βλέπεις σ' έναν εκπρόσωπο του σύγχρονου αμερικανικού κινηματογράφου την προσπάθεια να ανοιχτεί στη ζωή, να σκο-

πεύσει την πραγματικότητα στην υλική της διάσταση και να την «απογειώσει» μέσω των προσώπων που κινούνται στα φίλμ του, τα οποία αφήνονται, ένας στον άλλο, να τους αλλάζουν τη ζωή. Οι ταινίες του Χάρτλεϋ μοιάζουν να συγγενεύουν με εκείνες του Φρανκ Κάπρα, με τη μόνη διαφορά ότι το μαγικό, κατασκευασμένο φιλμικό πλαίσιο του τελευταίου εδώ έχει υποκατασταθεί από τη ζωντανή πραγματικότητα. Όπου, σε πρώτο πλάνο, κυριαρχεί η ζωή, οι οικονομικές σχέσεις και, δεδαίως, τα ήθη. Ποιος είπε ότι ο αμερικανικός κινηματογράφος είναι υποταγμένος στο μονόδρομο της χολλυγουντιανής προκατασκευασμένης παραγωγής;

Υπήρξαν κι άλλα πολλά. Πολλά απ' αυτά δεν τα προλάβαμε. Άλλα, όπως το αφιέρωμα στον Κρόνεμπεργκ, προτιμήσαμε να τα αγνοήσουμε (αναγνωρίζουμε, ωστόσο, πως ένα φεστιβάλ που παλεύει να καθιερωθεί ως διεθνές έχει σοβαρούς λόγους να ρίχνει γέφυρες προς κινηματογραφικά είδη που κομίζουν με έμφαση τα εχέγγυα της εμπορικότητας). Εκείνο, όμως, που θέλουμε να παρατηρήσουμε και που, με τη λήξη του φεστιβάλ μας «σφηνώθηκε» ως κυρίαρχη εντύπωση, είναι ότι πρόκειται για ένα φεστιβάλ που όλοι προσπαθούν να το δείξουν να κατασκευάζει συναίνεση. Όσο κι αν οι παλιές γκρίνιες στο χώρο του ελληνικού κινηματογράφου ήσαν άγονες άλλο τόσο το μεγάλο συναινετικό πλαίσιο που όλα τα χωνεύει μπορεί να είναι επιζήμιο. Όχι για τίποτα άλλο, αλλά επειδή είναι δυνατόν να δώσει την εντύπωση ότι ο κινηματογράφος είναι μια μεγάλη βιομηχανία που όλα τα χωράει. Ενώ, το πρωταρχικό του αίτημα, η παραγωγή εικόνων ξεχωριστών, που να συγγενεύουν με τη ζωή και τους επιμέρους πολιτισμούς των τοπικών κοινωνιών, που οφείλουν να συνδιαλέγονται μεταξύ τους, είναι δυνατόν να ξεχαστεί χάριν του πλασαρίσματος στη μεγάλη αγορά.

Οπωσδήποτε, το κινηματογραφικό προϊόν έχει να κάνει πολλά με την αγορά. Οπωσδήποτε, οι τρόποι για να κινηματογραφεί κανείς τον κόσμο του είναι διαφορετικοί. Ωστόσο, σε τέτοια φεστιβάλ όπως της Θεσσαλονίκης, που με μια πρώτη ματιά όλα μοιάζουν τακτοποιημένα στους κόλπους του, μαθαίνουμε να ανεχόμαστε πολλές ανορθογραφίες, μαθαίνουμε να χαρίζουμε τη δυνατότητα προώθησης του κινηματογραφικού προϊόντος στα ΜΜΕ και στο κοινό γούστο, μαθαίνουμε να μη διεκδικούμε την ιδιαιτερότητα και το ξεχωριστό, μαθαίνουμε ακόμη να βλέπουμε την ιδιαιτερότητα και το ξεχωριστό σαν μια εντυπωσιακή εμπειρία που απλώς έχει νόημα να τη γνωρίσουμε. Μήπως, όμως, έτσι, μαζί με τη μαχητικότητά μας, εκχωρούμε και τα κριτήριά μας. Μήπως εγκλωβιζόμαστε σε μια μικρή μυθολογία του ακριτού σινεφίλ; Να ένα ακόμη πεδίο για συζήτηση, που εμείς, στο ΑΝΤΙ, σκοπεύουμε σύντομα να την ξεκινήσουμε.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

**Συνεχίζοντας στα βαθιά
δραματουργικά νερά ο
Λευτέρης Βογιατζής
επανέρχεται με τον
«Κατσούρμπο» της
Κρητικής Αναγέννησης σε
μια σκηνοθεσία μοναδικής
έμπνευσης που υμνεί
συγχρόνως την παιδική
ηλικία του νεοελληνικού
θεάτρου και τη δική μας**

Ο τρελός, πολύχρωμος κόσμος του Γεωργίου Χορτάτση αντλεί την καταγωγή του από την ιταλική λογιο-κωμωδία και την κρητική ποιητική παράδοση. Το χαμένο παιδί, οι έρωτες, οι αντιζηλίες, οι μαστροπίες και οι συναλλαγές παρουσιάζονται στο

«Θέατρο οδού Κυκλάδων» με πινελιές από το τσίρκο και το μιούζικ χωλ, την κομέντια ντελ άρτε και το κουκλοθέατρο, το παράλογο και το γκροτέσκο, αλλά και με θραύσματα αναμνήσεων από τις δεκαετίες του πενήντα - εξήντα με τις πληθωρικές κυρίες των γελοιογράφων του «Θησαυρού» και τις μυθικές πια λουόμενες εκείνων των πλαζ.

Ωστόσο ο χρόνος και ο χώρος παραμένουν τελικά απροσδιόριστοι με μια ροπή προς το αχρονικό και την υποψία της αιωνιότητας που σταλάζουν τα κείμενα που έχουν ταξιδέψει μέσα στο χρόνο.

Σ' αυτό το παιχνίδι της μνήμης και της θεατρικής ιστορίας συμμετέχουν με αυθεντικότητα και εφευρετικότητα όλοι οι συν-

Σκηνή από τον «Κατσούρμπο» κατά Βογιατζήν

τελεστές της παράστασης.

Το σκηνικό του Νίκου Αλεξίου είναι μια υπαίθρια σκηνή με πολύχρωμες αυλαίες υφασμάτινες και χάρτινες που «μιμούνται» σπίτια, τοίχους, κύματα ή τη σκηνή κουκλοθεάτρου με μεγάλο άνοιγμα.

Η Ιωάννα Παπαντωνίου έντυσε την ερωτευμένη Κασσάνδρα στα λευκά, τον «σκολίτη» αγαπητικό της Νικολό με ναυτικά, τη ψυχομάνα της - προαγωγό με μίνι και κωμική προκλητικότητα, τη «φαμέγια» της καρώ τσιτάκι, τον Κουστουλιέρη με κρητική φορεσιά.

Ο Νίκος Κυπουργός πρότεινε ήχους -θάλασσας, αέρα, γνωστές μελωδίες- που αποδίδονται από τους ηθοποιούς και εισάγουν συνήθως τις σκηνές θυμίζοντας το θέατρο σκιών.

Ο πράσινος έρωτας του προλόγου - νάνος του τσίρκου, ο «μικρός ήρωας», το «άρλεκιν», το τσιγάρο, η μπύρα, τα μαγιώ, οι μπαλαθιές, οι άριες και το μινόρε «παίζουν» με την ολοζώντανη κρητική διάλεκτο του Χορτάτση και μετατρέπουν την

ειρωνεία σε θεατρική αποτελεσματικότητα.

Καλή μαγιά από το θεατρικό εργαστήριο και την παράσταση της «Αντιγόνης» ο νεανικός θίασος (Θανάσης Ευθυμιάδης, Νίκος Ζορμπάς, Ταξιάρχης Χάνος, Ράνια Σχίζα, Δέσποινα Γκάτζιου, Κερασία Σαμαρά, Γεράσιμος Μιχελής, Νατάσσα Σανίνα) με επικεφαλής τον παθιασμένο λατινιστή δάσκαλο - Στάθη Λιδαθινό, είχε τη σπάνια τύχη να διδαχθεί την κωμωδία του ρεθυμνιώτη ποιητή σε βάθος. Ανταποκρίθηκε με απaráμιλλο κέφι, ζωντάνια, ευαισθησία και ακρίβεια αναδεικνύοντας τους πηγαίους ρυθμούς του κειμένου και τη μουσικότητα της κρητικής διαλέκτου.

Παίρνοντας μια ακόμη φορά το ρίσκο της αναζήτησης ο Βογιατζής νοιάζεται πριν απ' όλα για το πνεύμα του έργου και απορρίπτοντας την ευκολία των μιμητισμών προσεγγίζει την αλήθεια του Χορτάτση μέσα από την αλήθεια της εποχής του, κινώντας τους ήρωες - μαριονέττες με τα αόρατα νήματα του χρόνου.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

- ΣΥΝΑΡΠΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΕΠΑΝΑΛΗΠΤΟ
- ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΣΕ ΚΑΘΗΛΩΝΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ
ΕΡΕΣΣΟΥ 9, τηλ. 3629675
ΚΑΙ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 29, τηλ. 3301866

«Ανέβασα την ‘Ορέστεια’ όταν η ψυχή μου γέμισε πληγές...»

Ο Γιώργος Μιχαηλίδης
ανεβάζει «Ορέστεια» και
μιλά στο ANTI

της Πέγκυ Κουνενάκη

Την πολυσυζητημένη τριλογία του Αισχύλου «Ορέστεια» ανέβασε ο Γιώργος Μιχαηλίδης, σε μια τετράωρη παράσταση, σε κλειστό θέατρο, που καινοτομεί σε πολλά. Μέχρι να μιλήσει η κριτική, το ANTI έδωσε το λόγο στο σκηνοθέτη που αναλύει την άποψή του, αναφέρεται στις μεθόδους που χρησιμοποίησε για το ανέβασμα της τραγωδίας, τα προβλήματα που αντιμετώπισε. Σε μια εκ βαθέων συνέντευξη, ο Γιώργος Μιχαηλίδης επιχειρεί ακόμη και την αυτοκριτική του.

Μαριέτα Σγουρδαίου, Ζαχαρίας Ρόχας

Μ’ ένα τολμηρό εγχείρημα άνοιξε τη χειμερινή σαιζόν ο Γιώργος Μιχαηλίδης, παρουσιάζοντας στο «Ανοιχτό Θέατρο» την «Ορέστεια» του Αισχύλου. Η τριλογία στην οποία έχουν δοκιμαστεί πολλοί από τους σημαντικότερους έλληνες σκηνοθέτες, αποτελεί για τον Γιώργο Μιχαηλίδη «την κορυφή του βουνού». Με την τετράωρη παράστασή του καταθέτει τη δική του άποψη πάνω σ’ αυτό το κλασικό κείμενο. Μια

άποψη που εμπεριέχει πολλά βυζαντινά στοιχεία, κάνει χρήση της χριστιανικής παράδοσης, παραμένει πιστή στο αισχυλικό κείμενο, επιδιώκοντας σε αρκετά σημεία την ταύτιση με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Ο σκηνοθέτης χρησιμοποιεί με επιδεξιότητα πολλά από τα μοτίβα που περιέχονται στην «Ορέστεια». Το μοτίβο του επισκέπτη που επαναλαμβάνεται. Στο πρώτο έργο ο Αγαμέμνων φτάνει στο Άργος. Στο δεύτερο έργο, μετά το θάνατο του Αγαμέμνονος, ο Ορέ-

στης είναι αυτός που θα καταφθάσει στο Άργος, ενώ στις «Ευμενίδες» θα πάει στην Αθήνα. Διακριτό είναι το μοτίβο του εκκυκλήματος. Πρόκειται για το μηχανήμα με το οποίο έφερναν από το βάθος της σκηνής τους νεκρούς, γιατί κανείς στην τραγωδία δεν σκοτώνεται επί σκηνής. Στο πρώτο έργο ο Αγαμέμνων και η Κασσάνδρα θα είναι οι επί του εκκυκλήματος νεκροί, θ’ ακολουθήσουν στις «Χοηφόρες» η Κλυταιμνήστρα και ο Αίγισθος, ενώ στις «Ευμενίδες» επί του εκκυκλήματος θα μεταφερθεί ο Ορέστης ως υποψήφιος νεκρός.

Το δίχτυ επισημαίνεται, επίσης, σαν ένα κυρίαρχο μοτίβο. Η Κλυταιμνήστρα θα τυλίξει κατ’ αρχήν μ’ αυτό τον Αγαμέμνονα, πριν τον σκοτώσει, αργότερα ο Ορέστης με δίχτυ θα παγιδεύσει τη μητέρα του για να την τιμωρήσει, ενώ κι ο ίδιος σε δίχτυ θα παγιδευτεί απ’ τις Ερινύες για να ελευθερωθεί στη συνέχεια. Κι ακόμη, σ’ όλη την «Ορέστεια», η έννοια του κυνηγιού, του θηράματος και του θηρευτή είναι διάχυτη και επίμονη. Οι λέξεις δόκανο, ξόδεργα, παγίδα, δίχτυ, ίχνη, υπάρχουν σ’ όλο το έργο. Τα μοτίβα του βωμού, της θυσίας, των χοών και των σπονδών, της απάτης, του ψεύδους και του προσωπείου αποτελούν δυναμικά στοιχεία της τριλογίας. Τέλος, το μοτίβο της δίκης υπάρχει και στα τρία έργα αν και εμφανίζεται διαφορετικά. Στον «Αγαμέμνονα» κατηγορος, δικαστής και εκτελεστής της απόφασης είναι η Κλυταιμνήστρα. Στο δεύτερο έργο αυτούς τους ρόλους ενδύεται ο Ορέστης. Στο τελευταίο γίνεται μια κανονική δίκη με ενόρκους. Τότε πια, το άτομο χάνει τη δυνατότητα να δικάζει, την ευθύνη αναλαμβάνει το κοινωνικό σύνολο. Η ανθρωπότητα εγκαταλείπει το χάος του άγραφου νόμου που την έσπρωχνε στην αυτοδικία και φτάνει στην έννομη τάξη, όπου το άτομο γίνεται αναπόσπαστο μέρος του κοινωνικού συνόλου.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στα έργα της «Ορέστειας» κι η ανάδειξή τους απ’ το σκηνοθέτη δίνουν ενιαιότητα στην παράσταση, αποδεικνύουν σε βάθος ανάγνωση. Αυτό σημαίνει συνειδητή επιλογή του Γιώργου Μιχαηλίδη για το ανέβασμα της συγκεκριμένης τριλογίας, που

«διδος το δικαιολογεί ως εξής:

«Το ανέδασμα της “Ορέστειας” νομίζω είναι το όνειρο κάθε θαρραλέου σκηνοθέτη. Είναι η κορυφή του βουνού. Νομίζω, ως αν δεν ανεβάσει κάποιος την “Ορέστεια” δεν έχει ολοκληρώσει τη μάχη μ’ αυτό π λέγεται σκηνοθεσία. Θα είναι λίγο πιο ίτω απ’ την κορυφή. Αυτό δεν σημαίνει ότι νεται αυτόματα μεγάλος σκηνοθέτης. Μπορεί ν’ αποδειχθεί και ελάχιστος. Ωστόσο, είναι ένα κονταροχτύπημα που απαιτεί το δυναμισμό, το δυναμικό και τις εφευρέσεις σου κι αυτά που στερείσαι είσαι υπορωμένος να τ’ ανακαλύψεις. Πιστεύω πως νέοι δεν πρέπει ν’ αγγίζουν αυτά τα έργα έναν και μόνο λόγο: Όχι γιατί είναι πειροί, αλλά γιατί δεν έχουν τις αναγκαίες ιληγές που θα τους χαρίσει η ζωή, αυτά τα ημάδια που δεν σβήνουν με τίποτα. Κι επειδή αυτά τα έργα φτάνουν στη ρίζα της ζωής, ίρα την περιέχουν ολόκληρη –τους φόβους, τις αγωνίες, τις αμφιβολίες, τα πάθη– ο νέος άνθρωπος δεν μπορεί να τα καταλάβει. Έτσι, είχα πει, πως όταν η ψυχή μου γεμίσει με τατουάζ και πληγές, ίσως τότε να δοκιμάσω να την ανεβάσω. Την ανέβασα. Τι κατάφερα;».

• **Τι μπορεί να προσφέρει σήμερα ο Αισχύλος και πο συγκεκριμένα η «Ορέστεια» στο σημερινό θεατή;**

– Πιστεύω πως έργα σαν την «Ορέστεια» δεν είναι πια μόνο απαραίτητα, αποτελούν τα μεγάλα μαθήματα που μας λείπουν. Κατ’ αρχήν περιέχουν κάτι μοναδικό και σπουδαίο: Την αίσθηση της μνήμης. Τη μνήμη της ζωής μας επαναφέρουν. Και κάτι ακόμη: Είναι έργα που αντιμετωπίζουν τον κόσμο σφαιρικά, ως ένα σύνολο. Δεν διαχωρίζουν τη φύση από τον άνθρωπο, το θείο από τον άνθρωπο, δεν διαχωρίζουν το θάνατο απ’ τη ζωή, δεν τεμαχίζουν τη ζωή σε διάφορες ειδικότητες. Αντίθετα, όλα αυτά τ’ αντιμετωπίζουν ως ένα όλον, ένα σύνολο. Έργα σαν αυτά, και ειδικότερα η «Ορέστεια», δείχνουν πως ο κόσμος είναι ένας, το άτομο είναι τμήμα ενός συνόλου. Χωρίς αυτό το σύνολο ο άνθρωπος δεν είναι μόνο ανύπαρκτος αλλά και λάθος.

• **Τον’ αποφασίσετε ν’ ανεβάσετε την «Ορέστεια» είναι μια πολιτιστική προσφορά. Έως πού, όμως, μπορεί να φτάσει η πολιτιστική προσφορά ενός θεάτρου;**

– Σε μεγάλες δραστηριότητες και σε σημαντικά αποτελέσματα. Φτάνει να υπάρχουν τα μέσα. Ένα μικρό θέατρο, έχοντας μια μικρή οικονομική ενίσχυση μπορεί να προσφέρει πολλά πράγματα: Στην παιδεία, στο χώρο που λειτουργεί, στη γειτονιά του, στους νέους. Θα μπορούσε να οργανώσει διάφορα προγράμματα, σεμινάρια, παραστάσεις που θα πηγαίνουν δωρεάν στα σχολεία. Κι ακόμη θα μπορούσε να οργανώσει παραστάσεις – αναγνώσεις αρχαίων τραγωδιών μ’ έναν ομιλητή, σλάιτς και το θίασο με στοιχειώδη σκηνοθεσία να παρουσιάζει τα κλασικά κείμενα. Έτσι, πολύ γρήγορα τα

παιδιά θα μάθουν πως η αρχαία τραγωδία δεν είναι ένα πρόβλημα συντακτικό και γραμματικό, αλλά ένας ζωντανός οργανισμός. Θα μπορούσε, λοιπόν, να προσφέρει πάρα πολλά, φτάνει κανείς να θέλει, να χει φαντασία και φιλοδοξίες και τι εννοώ με το τελευταίο: Το να είσαι φιλόδοξος δεν σημαίνει να φτάσεις στη βιτρίνα για να σε φωτίσει ο προβολέας, αλλά να κάνεις σπουδαία πράγματα. Αυτό είναι η μεγαλύτερη φιλοδοξία.

• **Σε ποιο σημείο βρίσκεται σήμερα το «Ανοιχτό Θέατρο»;**

– Σε σημείο έντονης όχι όμως και απελπιστικής δυσκολίας. Αυτή η δυσκολία το εμποδίζει να πραγματοποιήσει τα όνειρά του. Κι ένα απ’ αυτά είναι ό,τι είπα παραπάνω για την παιδεία. Κι εκεί είναι ο καημός. Στις παραστάσεις δεν γίνεται ό,τι θα ’θελα. Δεν έχω την τεχνική υποδομή, την οικονομική δυνατότητα να πραγματοποιήσω τα όνειρά μου. Απ’ την άλλη το θέατρο δεν μπορεί να επεκταθεί, να λειτουργήσει όπως θα ’πρεπε. Αυτό το μικρό θέατρο θα μπορούσε να κάνει ό,τι το Εθνικό, που δεδαίως δεν κάνει τίποτα. Δεν έχουν μυαλό, δεν έχουν φαντασία και δεν μπορούν να οργανώσουν όπως θα ’πρεπε τα πράγματα. Τα οποία, άλλωστε, είναι πολύ απλά στο βάθος.

• **Ποια είναι τα δικά σας όνειρα;**

– Να κάνω ένα θέατρο ρεπερτορίου. Και δεν εννοώ ν’ ανεβάσω δέκα έργα το χρόνο, αλλά να μπορώ να επιλέγω απ’ την ιστορία του «Ανοιχτού Θεάτρου» κάποιες παραστάσεις και να τις παρουσιάζω μια, δύο δέκα φορές. Μ’ άλλα λόγια, κάθε εβδομάδα να παίζονται σε εναλλασσόμενο ρεπερτόριο τρία έργα, κάτι που δίνει φτερά στους ηθοποιούς, τους ξεκουράζει, δεν τους αναγκάζει να παίζουν το ίδιο έργο συνεχώς. Παράλληλα, δίνεται έτσι η ευκαιρία να δοκιμαστούν νέοι ηθοποιοί πάνω σε κλασικά έργα. Γιατί, ας μη γελιομαστε, το να εκφέρεις το λόγο του Σαίξπηρ, του Αισχύλου και του Σίλλερ, απ’ εκεί και πέρα είναι εύκολο να δουλέψεις πάνω στο ελληνικό ρεπορτόριο. Το αντίθετο είναι πολύ δύσκολο.

• **Σκέπτεστε να ανεβάσετε κάποιο νεοελληνικό έργο;**

– Την επόμενη χρονιά θ’ ανεβάσουμε ένα έργο του Ασημάκη Γιαλαμά. Ενός ανθρώπου που έχει προσφέρει πολλά στο ελληνικό θέατρο. Ενός ανθρώπου που έχει προσφέρει πολλά στο χώρο του και ας μην τον υποτιμούμε. Θα τον τιμήσουμε ανεβάζοντας το έργο του.

• **Στην παράστασή σας υπάρχει έντονο το τελετουργικό στοιχείο...**

– Ναι, και μ’ απασχόλησε πολύ. Ιδιαίτερα μ’ απασχόλησε η σκηνή της αναγνώρισης στις «Χοηφόρες». Ακολουθεί μια σκηνή που ονομάζεται κωμός. Κωμός σημαίνει θρήνος. Υπάρχει λοιπόν ένας θρήνος, όπου καλούν τον Αγαμέμνονα να έρθει και να τους βοηθήσει. Ωστόσο, εκείνος είναι νεκρός, διαμελι-

σμένος απ’ την Κλυταιμνήστρα, ακριβώς για να μην μπορέσει να ξαναυπάρξει και να την τιμωρήσει. Ήταν ένας τρόπος θυσίας τότε ο τεμαχισμός του νεκρού, ξορκισμός του κακού. Ακριβώς αυτό το σημείο μ’ έκανε να σκεφτώ πως δεν πρόκειται απλώς για έναν θρήνο. Ο Ορέστης έρχεται στο Άργος με εντολή θεού για να τιμωρήσει το φόνο του πατέρα του. Απ’ την εντολή του θεού μέχρι την πράξη αυτή καθ’ εαυτήν υπάρχει μεγάλη διαφορά. Ο Ορέστης έπρεπε να περάσει μέσα από ποταμούς υποκειμενισμού για να μπορέσει να γίνει δική του πράξη ο φόνος της μάνας του. Αυτή ήταν η μετάβαση. Απ’ την εντολή του Θεού στην υποκειμενικότητα. Αυτό όμως σημαίνει διαδικασία μύησης. Τότε, χρειάστηκε να διαβάσω όσα στοιχεία είχαμε γύρω απ’ τις τελετουργίες των Ελευσινίων μυστηρίων, για να μπορέσω να πραγματοποιήσω αυτή την πράξη. Και δέβαια, οι χριστιανοί έχουν πάρει πολλά στοιχεία από τα Ελευσίνια μυστήρια. Χρησιμοποιώντας λοιπόν αυτά τα στοιχεία αλλά και πολλά απ’ το Βυζάντιο έφτιαξα μια τελετουργία μύησης. Μέσα στο σώμα της τραγωδίας είναι εντοιχισμένα πολλά στοιχεία θρησκευτικά, κρυφά και φανερά. Προσπαθήσαμε να τ’ ανακαλύψουμε. Αν ύστερα από 2000 χρόνια ανεβάσει κάποιος τον «Χριστό Πάσχοντα», αυτό το βυζαντινό δράμα, θα πρέπει ν’ ανακαλύψει αυτά τα κρυμμένα κι εντοιχισμένα στοιχεία. Τα οποία ο συγγραφέας δεν χρειαζόταν να τα δηλώσει όλα, χρειαζόταν όμως να τα μάθει. Αναγκαστήκαμε, λοιπόν, να βρούμε κάποια πράγματα, να τ’ αναπαραστήσουμε με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνεται το μέγεθος και η ατμόσφαιρα της τελετουργίας.

• **Δεν φοβάστε μήπως σας κατηγορήσουν ως νεο-ορθόδοξοι**

– Δεν μου πέρασε απ’ το μυαλό γιατί δεν είμαι. Κι έπειτα είναι ο τόπος μου. Δικαιούμαι το Βυζάντιο, είναι δικό μου και δεν θα μου το πάρει κανένας νεο-ορθόδοξος, παλαιορθόδοξος ή παλαιοσημερολογίτης, χριστιανός ή ειδωλολάτρης. Το Βυζάντιο είναι και δικός μου τόπος και το λατρεύω σαν ένα χώρο ζωής και όχι σαν έναν χριστιανικό χώρο. Απ’ αυτόν το χώρο άλλωστε αντλήσαμε τη μουσική της παράστασης μαζί με τον Θόδωρο Αντωνίου. Κάποια στιγμή γίνεται μια Πιετά επί σκηνής. Καθώς ακουμπούν τον Ορέστη στα πόδια της αδελφής του, μοιάζει με το Χριστό στα πόδια της Παναγίας. Εκείνη του πλένει το πρόσωπο, τον καθαρίζει από τις στάχτες για να γίνει σιγά σιγά ο φονιάς της μάνας του. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Ο Ορέστης –όπως στις περισσότερες παραστάσεις– δεν σκοτώνει την Κλυταιμνήστρα. Σκοτώνει τη μάνα του. Κι αν δεν δώσουμε αυτή τη διάσταση, χάσαμε το παιχνίδι.

• **051 Τα πρόσωπα και τα προσώπια τι ρόλο παίζουν στην παράστασή σας;**

– Πολύ μεγάλο. Βρήκα τρόπο να χρησιμοποιώ τη μάσκα, χωρίς ταυτόχρονα να τη χρησιμοποιώ. Οι ηθοποιοί δάφονται επί

Χρύσα Σπηλιώτη, Ζαχαρίας Ρόχας

σκηνής με διάφορα χρώματα. Επίσης, χρησιμοποιώ το φακό για να φτιάξω μάσκες για το χορό. Δηλαδή, όταν φωτιστούν από κάτω τα πρόσωπα του χορού με φακό, μέσα στο σκοτάδι, γίνονται μια ατέλειωτη σειρά από μάσκες. Αγαπώ το ανθρώπινο πρόσωπο. Ξέρω την τεράστια σημασία που είχε η μάσκα στην αρχαία τραγωδία. Σήμερα έχουμε χάσει το φόβο του ανθρώπινου προσώπου. Την εποχή άλλωστε που γράφτηκαν αυτά τα κλασικά κείμενα υπήρχε προϊστορία της μάσκας που προερχόταν απ' τις τελετουργίες και τις ιερουργίες. Ταυτόχρονα, όμως, δεν μπορούσαν να φανταστούν το ανθρώπινο πρόσωπο, δεν καταλάβαιναν το ρεαλισμό αν και τον ήξεραν. Απλώς τον αρνιόντουσαν. Γιατί ο άνθρωπος που αρνιέται σημαίνει ότι ξέρει. Αυτοί αρνιόντουσαν το ρεαλισμό γιατί τον θεωρούσαν βέβηλο. Είδαν την προσωπογραφία του Φειδία και του Περικλή στην χρυσοελεφάντινη ασπίδα της Αθηνάς και εξόρισαν το γλύπτη. Ήξεραν λοιπόν καλά τι σήμαινε ρεαλισμός και δεν τον δέχονταν. Το θέατρο όμως πια έχει προχωρήσει. Δεν μπορούμε να μιμούμαστε το αρχαίο θέατρο γιατί δεν το ξέρουμε. Και μετά είναι λάθος. Σ' αυτή την παράσταση βρήκαμε αυτόν τον τρόπο που είναι και δεν είναι μάσκα. Γιατί το ανθρώπινο πρόσωπο είναι μια ατέλειωτη σειρά από μάσκες. Όταν μάλιστα ο ηθοποιός δεν παίζει με σχήματα αλλά με την ψυχή του και του επιτίθενται αυτά τα βίαια συναισθήματα, του παραμορφώνουν το πρόσωπο και εμφανίζεται μια σειρά από ατέλειωτες μάσκες. Ας θυμηθούμε την περίφημη μάσκα της Ελένης Παπαδάκη στην «Εκάδη», αυτό το φοβερό προσωπίο που δεν χρειάστηκε καμιά μάσκα...

• Στο τρίτο έργο της τριλογίας, στις «Ευμενίδες», μπαίνουν τα θεμέλια της έννομης πόλης. Πώς παρουσιάζεται αυτό επί σκηνής;

– Γίνεται σαν σύγκρουση ανάμεσα στο πα-

λαιό και το νέο. Υπάρχει ο άγραφος νόμος, υπάρχει το κύλισμα του χρόνου πέρα από το χρόνο. Υπάρχουν πολλοί χρόνοι στη ζωή ενός τόπου, μιας κοινωνίας. Ο χρόνος του νέου, του παλαιού, του αδιάφορου, του ιδιώτη, του συνόλου. Ο χρόνος των Ερινύων, δηλαδή του άγραφου νόμου κυλάει αργά, ο χρόνος του νέου που θέλει να εναρμονίσει τις αντιθέσεις, κυλάει γρήγορα. Είναι λοιπόν η σύγκρουση μιας παλαιάς άποψης με το καινούργιο. Το καινούργιο δεν έρχεται ν' ανατρέψει –κι εδώ είναι η μεγαλοφυΐα του Αισχύλου– έρχεται να εναρμονιστεί με το παλαιό. Δηλαδή: θέση, αντίθεση, σύνθεση. Άλλωστε, τα τρία έργα της «Ορέστειας» αυτό ακριβώς το πράγμα είναι: η περίφημη σωκρατική θεωρία της διαλεκτικής. Κι αυτό προσπαθήσαμε να βγει επί σκηνής. Η σύγκρουση επιτυγχάνεται με το λόγο και τη λιτή σκηνική εικόνα. Απ' εκεί και πέρα χρειάζονται οι σωστές δόσεις ατμόσφαιρας, οι σωστές αυξομειώσεις του λόγου και το κυριότερο οι σωστές σιωπές. Κάποια στιγμή πρέπει ν' ανακαλύψουμε στην τραγωδία τη σιωπή. Δεν είναι παύση, δεν είναι κενό, είναι μια σιωπή απειλητική γεμάτη από μακρινούς υπόκωφους κεραυνούς. Και πρέπει να την ανακαλύψουμε...

• Η σιωπή υπάρχει μόνο στην τραγωδία ή κάποτε είναι απαραίτητη και στη ζωή μας;

– Βέβαια. Κι εκεί δεν πρέπει μόνο ν' ανακαλύψουμε τι υπέροχη που είναι η σιωπή, αλλά ν' ανακαλύψουμε και τις φωνές που υπάρχουν μέσα της. Η σιωπή είναι συνήθως ένας δρόμος επιστροφής στον εαυτό μας. Γιατί όλοι θορυβούμε. Κρατάμε γκαζοντενεκέδες, κάνουμε φασαρία –καθένας στο χώρο του– αλλά το χειρότερο απ' όλα είναι αυτή η τρομερή αγωνία του ανθρώπου να φτάσει, να γίνει κάποιος, χωρίς αυτό να σημαίνει τίποτα τις περισσότερες φορές. Πίσω απ' αυτό πολλά σκοτάδια. Πολλές φορές ντρέ-

πομαι για μένα τον ίδιο, όταν λόγω του θεάτρου που είναι ένα παράξενο επάγγελμα, επιδιώκω να βρίσκομαι ή με σπρώχνουν στη δημοσιότητα. Είσαι υποχρεωμένος να μιλάς, μερικές φορές αναγκάζεσαι να λες και κοινοτοπίες, να τις μεταφέρεις ως σοφίες. Ας μάθουμε μερικές φορές να μετράμε τα λόγια μας. Και δυστυχώς είμαι υποχρεωμένος πολύ συχνά να μην τα μετρώ...

• Στην παράστασή σας, οι ηθοποιοί εμφανίζονται ως ένας θίασος έτοιμος να παραστήσει την «Ορέστεια». Βάφονται και ντύνονται επί σκηνής. Χρησιμοποιείτε κάποια στοιχεία μπρεχτικού θεάτρου για να ολοκληρώσετε την παράστασή σας;

– Όχι, η αρχαία τραγωδία δεν χρειάζεται το τέχνασμα «αυτό είναι θέατρο». Γιατί αυτό το ήξερε από μόνη της. Η τραγωδία ποτέ δεν προσπάθησε να πείσει ότι αυτό που έκανε ήταν ζωή. Την εποχή εκείνη δεν ήξεραν ότι αυτό που έκαναν ήταν θέατρο. Υπάρχουν ντοκουμέντα που αποδεικνύουν ότι οι θεατές πολλές φορές προσπάθησαν να λυντσάρουν τους ηθοποιούς, η συγκίνηση ήταν μεγάλη, γιατί ο λόγος ήταν εικόνα. Δεν χρειάζονταν εικόνες για να πειστούν. Γι' αυτό άλλωστε και ο Αριστοτέλης έλεγε ότι η κάθαρση προκαλείται και με την ανάγνωση του έργου. Η τραγωδία, λοιπόν, δεν χρειάζεται τίποτα, τα λέει όλα από μόνη της. Ο Μπρεχτ υποχρεωμένος ν' αντιμετωπίσει το νατουραλιστικό θέατρο της εποχής του, χρησιμοποιώντας κάποια στοιχεία, επιδιώκει να δείξει πως ό,τι γίνεται είναι θέατρο. Θα πω και κάτι άλλο: Τον Μπρεχτ τώρα πια πρέπει να τον ψάξουμε αλλού. Ας μην επιμένουμε στις ταμπέλες που χρησιμοποιούσε εκείνος. Το στοιχείο της αποστασιοποίησης που χρησιμοποιούμε, δεν είναι για να μπρεχτίσουμε, αλλά για να λειτουργήσει η παράστασή μας με μεγαλύτερη ακρίβεια.

• Έχετε χρησιμοποιήσει και κάποια στοιχεία απ' τη σύγχρονη πραγματικότητα στο ανέδασμα της «Ορέστειας»...

– Πάρα πολλά. Έχω γεννηθεί και μεγαλώσει στη Νέα Ιωνία. Οι γονείς μου ήταν Μικρασιάτες. Γεννήθηκα σε μια εργατοπύλη. Το πένθος, η φτώχεια, ο πόνος, το τραγούδι είναι ακούσματά μου, εικόνες μου. Αισθάνθηκα ότι τα εργοστάσια που υπάρχουν στη Νέα Ιωνία θα μπορούσα να τα βάλω στην «Ορέστεια». Δεν το 'κανα. Το κλάμα της μάνας απέναντι που έμαθε ότι η κόρη της είναι φυματική θα μπορούσα να το βάλω, όπως και τα κουρέλια. Έτσι, στις «Χοηφόρες» κάθονται μια σειρά από μαυροντυμένες γυναίκες και αφηγούνται τα πάθη των Ατρείδων. Είμαι βέβαιος ότι ο Αισχύλος το δέχεται χωρίς να γκρινιάζει. Οι εικόνες που μας έχει δώσει αυτός ο τόπος είναι χαρακτηριστικές. Το πένθος. Τι είναι η Ηλέκτρα; Μια κοπέλα που κλαίει για το θάνατο του πατέρα της. Τι κάνω; Τη βάζω να πλένει τον τάφο του. Είναι μόνη. Η Κλυταιμνήστρα τον έχει εγκαταλείψει. Την ώρα που ο χορός κλαίει, αυτή καθαρίζει τον τάφο. Δεν αι-

θάνομαι να προδίδω καμία τραγωδία. Δεν είναι τραγικό ό,τι συμβαίνει;

Πώς αντιμετωπίσατε το πρόβλημα του χορού;

Η μάχη που δόθηκε ήταν μεγάλη και ευτυχώς ο δρόμος που ακολουθήσαμε ήταν ο πιο σωστός. Απευθυνθήκαμε στην ίδια την Ορέστεια». Δεν θελήσαμε να εφεύρουμε σχήματα. Όσα σχήματα έγιναν –και έγιναν πολλά, μέσα απο παραδόσεις του Εθνικού και άλλες που έχω μέσα μου και δεν τις αρνούμαι– όλα ήταν αδιέξοδα. Όταν κατάλαβα πως ο χορός στον Αισχύλο είναι διαφορετικός απ' τις υπόλοιπες τραγωδίες, άρχισα να προσανατολίζομαι. Δεν χωρίζονται αχολικά απ' τα επεισόδια. Όταν τελειώνει ένα επεισόδιο είναι σαν να συνεχίζεται από ο χορός. Δεν ανακόπτεται ούτε η ατμόσφαιρα ούτε σχεδόν και η δράση. Ο χορός είναι μέσα δεμένος με τους ήρωες του έργου. Η οίρα του εξαρτιέται απ' αυτούς. Αυτό μας προσανατόλισε εντελώς. Τα χορικά έγιναν ομμάτια της δράσης. Χρησιμοποιείται η ορφή της αναπαράστασης, της παντομίμας, της ακινησίας, του χορού, κάποια στιγμή ορεύεται πυρίχειος. Και μετά όλα αυτά τελειώνουν για να μπει ένας παραμυθός να ηγηθεί την ιστορία της Ελένης...

Έχετε πάντοτε μια εικαστικότητα στις παραστάσεις σας. Στην «Ορέστεια» πώς επιφυλάσσει ο εικαστικός χώρος;

Το σκηνικό είναι ένας απλός ορθογώνιος άδειος χώρος, εκπληκτικής λιτότητας, λειτουργικό που έχει τη δυνατότητα να αλλάσσεται συνεχώς. Την εικαστικότητα της παράστασης, που είναι και η αισθητική της, την κάνουν οι φωτισμοί, το σκηνικό, τα κοστούμια, τα σχήματα των ηθοποιών. Όλο αυτό το πράγμα είναι ένα σώμα απ' το οποίο δεν μπορείς ν' αφαιρέσεις τίποτα. Όμως η προσπάθεια δεν ήταν να φτιάξω εικόνες, σκηνές μόνο στις «Χοηφόρες» όπου μιμούμαι τις δυζαντινές εικόνες με τα σπασμένα κεφάλια των αγίων ή των ανθρώπων. Στο θρήνο και την αναγνώριση χρησιμοποιώ συγκεκριμένα αυτά τα πράγματα. Απ' εκεί και πέρα αφαιρούν τα ωραία πράγματα και προσπαθώ να είναι η παράστασή μου όμορφη όχι όμως μόνο γι' αυτό. Κάποιες εικόνες μοιάζουν με ζωγραφική, δεν μ' ενδιαφέρει να είναι ζωγραφική, είναι όμως ένα σήμα...

Έχετε ανεβάσει μερικές τραγωδίες. Αυτή η παράσταση είναι το απαύγασμα της πείρας σας;

Η μόνη παράσταση που εγκρίνω απ' τις αλιές είναι ο «Ορέστης» στη Νέα Ιωνία, που μέσα στην αγωνία, τον αυθορμητισμό του και τη διαιότητα μιας θεατρικής επαναστατικότητας που με διακατείχε τότε, έκανα κάποια πράγματα σωστά. Από ένστικτο σωστά. Πάντα διάβαζα. Ποτέ δεν πήγαινα υπόλυτος στ' αγκάθια, για να πλησιάσω τα έργα. Πάντα πίστευα πως ο σκηνοθέτης πρέπει να ξέρει πολλά για να μπορεί στοιχειωώς να σκηνοθετήσει. Παρ' όλα αυτά, χρόνος αργότερα, ο Τσαρούχης είχε πει πως μ' αυτή την παράσταση είχα πάει μερικά βήματα μπροστά την αρχαία τραγωδία. Η μόνη

Μαριέτα Σγουρδαίου

παράσταση που εγκρίνω και θα μπορούσα να την κάνω καλύτερη, είναι ο «Οιδίποδας τύραννος» που είχα ανεβάσει στο Εθνικό. Αυτή η παράσταση είναι η πιο ολοκληρωμένη, είναι αρκετά πιο πέρα απ' τις υπόλοιπες και με εκφράζει αυτή τη στιγμή απόλυτα. Νομίζω όμως, πως θα 'πρεπε να κλειστώ στ' «Ανοιχτό Θέατρο» για ν' ανακαλύψω κάποια πράγματα. Να λύσω πολλά προβλήματα. Τώρα μπορώ, ακόμα και στο Εθνικό, ν' αντιμετωπίσω μια τραγωδία μέσα απ' την εμπειρία της «Ορέστειας».

• Πώς αντιμετωπίζετε αλήθεια την τουριστικοποίηση των παραστάσεων της αρχαίας τραγωδίας, όπως αυτές εμφανίζονται στο Ηρώδειο και κυρίως στην Επίδαυρο;

– Θίξατε τη μεγάλη πληγή της ερμηνείας του αρχαίου δράματος. Έχουμε μπει σ' ένα παιχνίδι παράξενο, επικίνδυνο και ολισθηρό. Η ερμηνεία της αρχαίας τραγωδίας δεν είναι πλέον υπόθεση κάποιων ανθρώπων που λες κι ανήκουν σε μια μυστική φιλική εταιρία κι ανεβάζουν αρχαίο δράμα. Μπορεί ο Ευαγγελάτος και ο Κουν να μην συναντήθηκαν ποτέ, όμως κι οι δυο έδωσαν μία μάχη. Ο Σπύρος Ευαγγελάτος εξακολουθεί και τη δίνει προσπαθώντας να επιτύχει κάτι. Όλο όμως αυτό το πλαίσιο των φεστιβάλ, της διαφήμισης και της προβολής, έχει αρχίσει να δημιουργεί μια εμπλοκή –που, όπως το κουνούπι που σου ρουφάει το αίμα, μας αφαιρεί φαιά ουσία. Είναι επικίνδυνα τα χρόνια που περνάμε. Είναι τέτοια η υποβάθμιση και ταυτόχρονα η εξαχρείωση των καλλιτεχνικών ηθών, που μαζί με την τηλεόραση οδηγούν τα πράγματα από το κακό στο χειρότερο. Τα πράγματα αλλάζουν χρόνο με το χρόνο, βλέπω νέους ηθοποιούς εύκολη λεία στο στόμα της διτρίνας, βλέπω συναδέλφους, εμένα τον ίδιο, ταραζομαι και θυμώνω μ' αυτά που γίνονται, μ' αυτά που κάνω κι εγώ ο ίδιος. Δεν δγάζω την ουρά μου απ'

έξω. Προσπαθώ ν' αντιστέκομαι, έχω κλειστεί στο «Ανοιχτό Θέατρο», περιορίσα τις ανάγκες μου στο ελάχιστο. Προσπαθώ ν' αντισταθώ στη χιονοστιβάδα του καταναλωτισμού, της φήμης, της προβολής. Είδατε τι είναι οι πολιτικοί; Δεν υπάρχουν πια, είναι σταρ όπου στην τηλεόραση όλοι αναλύουν τα πάντα. Κινδυνεύουμε...

• Το κακό είναι ότι κι εσείς οι καλλιτέχνες δεν παραλείπετε να λέτε τη γνώμη σας για τα πάντα...

– Κυρίως οι καλλιτέχνες. Δεν καταλαβαίνω πια τι γίνεται. Οι δημοσιογράφοι παίρνουν τηλέφωνο κι ερωτούν για τα πάντα. Για την πολιτική, τον έρωτα, τα πάντα. Τι ερωτήσεις είναι αυτές; Άντε να μιλήσω για την «Ορέστεια» που την ξέρω. Κάθισα και μελέτησα και την ξέρω. Έμαθα τόσα που να μην ντρέπομαι ακόμα και ν' αυτοσχεδιάσω. Και δέβαια μπορώ να πω για το πώς βλέπω γύρω μου τα πράγματα γενικά και αόριστα. Δεν θέλω όμως να μιλάω ούτε για το ΠΑΣΟΚ ούτε για τη Νέα Δημοκρατία, ούτε για κανέναν. Δεν μ' ενδιαφέρει. Αυτοί οι χώροι δεν είναι θέατρο. Απ' εδώ μέσα μπορώ να εκφράσω κάποια πράγματα; Αν μπορώ, εντάξει.

Υ.Σ. Η παράσταση της «Ορέστειας» παίζεται στο «Ανοιχτό Θέατρο» κάθε Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή, στις 8.00 μ.μ. Διαρκεί τέσσερις ώρες. Παρουσιάζεται σε μετάφραση Κ. Χ. Μύρη, σκηνοθεσία Γιώργου Μιχαηλίδη, σκηνικά – κοστούμια Διονύση Φωτόπουλου και μουσική Θόδωρου Αντωνίου. Οι χορογραφίες είναι της Δόνης Μιχαηλίδη και η μουσική διδασκαλία της Νένης Ζάππα. Παίζουν οι ηθοποιοί: Δ. Γιαννόπουλος, Μ. Σγουρδαίου, Γ. Μαυριτσάκης, Μ. Χατζησάββας, Ντ. Μιχαηλίδη, Κ. Φαλελάκης, Ζ. Ρόχας, Μ. Συραγάκης, Χρ. Σπηλιώτη, Μπ. Μπερδούση, Χρ. Σιμπούλου, Κ. Γαλανάκης και Α. Ανδρεοπούλου.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΕΥΧΡΗΣΤΕΣ ΕΤΙΚΕΤΕΣ

• Τζαζ-ροκ: μια άλλη άποψη

Θα ήθελα εξαρχής να παρακαλέσω τούτη η αναφορά πάνω στο άρθρο του συνεργάτη του ANTI Ανέστη Αναγνωστάκη –από δω και στο εξής για λόγους συντομίας θα αναφέρεται ως Α.Α.– γύρω από το τζαζ-ροκ να «ειδωθεί» υπό το πνεύμα του συμπληρωματικού και ενίοτε του διαφορετικού και όχι εξ ανάγκης ως ανταπάντηση ή διχογνωμία.

Γράφει, λοιπόν, ο Α.Α. ότι ο όρος τζαζ-ροκ δημιουργήθηκε αμέσως μετά την κυκλοφορία του άλμπουμ του Μάιλς Ντέιβις *Μπίτσεζ Μπριου* στα 1970, και έχει δίκιο. Ιστορικά έτσι τέθηκε το θέμα. Όμως, σήμερα, μετά 20 και πλέον έτη, νομίζω ότι πρέπει κανείς να σκύψει με περισσότερη προσοχή στα συμβαίνοντα του τότε. Πρέπει να γίνει εξαρχής αντιληπτό ότι οι περιγραφικοί όροι, στην τέχνη γενικά και ειδικά στη μουσική μετά το 1960, του είδους αρτ-ροκ, πανκ-τζαζ, άσιντ-τζαζ, τζαζ-ροκ κ.λπ. οφείλονται κυρίως στις προσπάθειες των δημοσιογράφων να ενοποιήσουν κάποια σημεία, προχείρως και τυχαίως, με μοναδικό στόχο να είναι αυτά πιο αφομοιώσιμα από τις μάζες των ποπ καταναλωτών. Εδώ ο όρος ποπ τίθεται ως συνώνυμο της ευτέλειας και της συμβατικότητας, σημασία που απέκτησε κυρίως μέσα στη δεκαετία του 1980. Όμως και τους ροκ-ας τους χαρακτηρίσουμε έτσι– δημοσιογράφους μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορούμε να τους εντάξουμε και να τους αναγνωρίσουμε ως τέτοιους. Γράφει σχετικά ο Χέντερσον Ντάλρυμπλ στο βιβλίο του *Μπομπ Μάρλεϋ Ράστα Ρέγγε* των εκδόσεων *Απόπειρα*: «...Αποτελούν μέρος της εξουσιαστικής κυρίαρχης δομής όπως οι αξιωματικοί του στρατού, μόνο που καμιά φορά δεν το ξέρουν ή δεν το κατανοούν». Και λίγο πιο κάτω συνεχίζει: «Στη μισθολογική λίστα του γεμάτου ενέδρες συστήματος βρίσκονται και οι ψευδοδιανοούμενοι μικροαστοί δημοσιογράφοι του ροκ και μόλις κάποιος τους αισθανθεί πίεση είναι χαμένος. Αυτοί οι δημοσιογράφοι θα έγραφαν οποιαδήποτε σκατά προκειμένου να διατηρηθεί το στάτους κβο». Κάτω λοιπόν από μια τέτοια λογική θα έπρεπε το θέμα, τουλάχιστον, να επανεξετασθεί. Πέρα δέβαια από τη σιγουριά ότι οι όροι δεν προσβλέπουν τόσο στον επικαθορισμό του σημείου μα στη διατήρηση της άγνοιας, ανασύρεται και το ερώτημα κατά πόσον αυτοί συγκροτούνται για να απορρίψουν ή όχι κάτι ενδεχομένως σημαντικό.

Βεβαίως, στο επίπεδο της θεωρίας, δεν απασχολήθηκε καθόλου σχεδόν το δίλημμα ροκ-τζαζ ή τζαζ-ροκ. Αυτό ήταν μία μάλλον προσωπική στάση του έγκριτου δημοσιογράφου Μπράιαν Πρίστλι στο περιοδικό *Τζαζ Μάνθλν*, την οποία και αναδημοσίευσε στο βιβλίο του *Θέματα και πρόσωπα της σύγχρονης τζαζ 1950-1970* ο γνωστός μουσικός Σάκης Παπαδημητρίου, εκδόσεις *Διαγώνιος*. Προφανώς αυτή την αναφορά είχε κατά νου ο Α.Α. Επαναλαμβάνω ότι αυτός ο προβληματισμός ήταν περιορισμένης εμβέλειας.

Οι υποόροι πρώιμο και μεταγενέστερο τζαζ-ροκ, που χρησιμοποιεί ο Α.Α., με βρίσκουν διαφωνούντα. Δεν υπάρχει κατά τη γνώμη μου μεταγενέστερο ή προγενέστερο τζαζ-ροκ. Το λάθος πέραν του ότι είναι ορολογικό, η λέξη «μεταγενέστερο» θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τη λέξη «μετά» και να διαφοροποιηθεί βεβαίως η σημασία της, εδώ είναι και ιστορικό διότι η μουσική του Μάιλς Ντέιβις στα 1970 είχε μια πολύ συγκεκριμένη σημα-

σία που επικαθοριζόταν τόσο από το χώρο όσο και από το χρόνο. Γιατί αν ο περιγραφικός όρος τζαζ-ροκ την αγγίζει ως ένα βαθμό, όπως και τη μουσική του Φρανκ Ζάπα της ίδιας εποχής σ' ένα μικρότερο, με τίποτα δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τζαζ-ροκ οι δίσκοι του Ρόμπερτ Γουάιτ ή των βρετανών Καν που αναφέρει ο Α.Α.

Όσον αφορά το μέρος του κειμένου που τιτλοφορείται *Η σκηνή του Καντέρμπερυ* έχω να παρατηρήσω τα εξής: (Α.Α. σίγουρα θα γνωρίζει το Φρεντ Φριθ, κορυφαίο σύγχρονο μουσικό που ξεκίνησε την καριέρα του με το βρετανικό συγκρότημα "Χένρυ Κάου", των οποίων ο δίσκος *Λέτζεντ* αναφέρει και ο ίδιος ως χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου ιδιώματος. Ο Φρεντ Φριθ που έπαιζε κιθάρα, βιολί, βιόλα, πιάνο και τραγουδούσε σ' εκείνον ο δίσκος του 1973 παραχώρησε μια συνέντευξη το Μάρτιο του 1990 στο περιοδικό *Ήχος*, τεύχος 204. Αντιγράφω Ερώτηση: «Πολλοί νομίζουν ότι οι "Χένρυ Κάου" ανήκουν στη σκηνή του Καντέρμπερυ. Είναι έτσι;». Απάντηση: «Όχι, αυτό είναι εντελώς γελοίο. Ουσιαστικά δεν νομίζω ότι υπάρχει ή υπήρξε ποτέ αυτή η σκηνή του Καντέρμπερυ. Είναι τυπικό δείγμα της προσπάθειας των δημοσιογράφων να ενοποιήσουν κάποια πράγματα στον χώρο της μουσικής. Όταν γράφεις για τη μουσική χρειάζεται συχνά να φτιάχνεις διάφορες ετικέτες έτσι ώστε άνθρωποι να μπορούν να ξεχωρίζουν τα μουσικά είδη. Είναι απαραίτητο, αλλά όχι πάντα χρήσιμο. Είναι δύσκολη δουλειά. Είναι δύσκολο να βρεις μια εύχρηστη ετικέτα. Κάτι τέτοιο έγινε και με τη σκηνή του Καντέρμπερυ. Προσέξτε τώρα την επόμενη ερώτηση και απάντηση. Ερώτηση: «Τι προσπαθούσατε να κάνετε με τους "Χένρυ Κάου"; Αυτή η ένωση στοιχείων της σκηνής του Καντέρμπερυ –επιμένει ο δημοσιογράφος– με τη τζαζ ήταν μοναδική στάση απέναντι στη μουσική». Απάντηση: «Δεν νομίζω ότι είχαμε μεγάλη σχέση με τη τζαζ. Αν ρωτούσε τον Κρις Κάτλερ (ντράμερ του "Χένρυ Κάου") τι σχέση έχει με τη τζαζ, θα απαντούσε καμία. Όχι βέβαια γιατί μας άρεσε, αλλά γιατί δεν είχε μεγάλη σχέση με την κοινότητά μας. Έτσι δεν παίζαμε σχεδόν καθόλου τζαζ. Αυτό το τελευταίο βέβαια δεν ισχύει μόνο για τους "Χένρυ Κάου", αλλά και για όλα σχεδόν τα βρετανικά σύνολα που αναφέρει ο Α.Α., όπως τους Κολοζίουμ, Ιφ, Κάραβας, Εγγ κ.λπ. Φαίνεται εδώ καθαρά πόσο διίστανται οι απεικονίσεις των ανθρώπων που ζουν «από τα μέσα» τα κάποιους είδους κινήματα, με εκείνους που από τις θέσεις των δημοσιογράφων ή από τα διαβάσματά τους –που είναι κυρίως πλημμελή– προσπαθούν να προσεγγίσουν τα συμβαίνοντα. Δεν χρειάζεται νομίζω να αναφέρω ποιων η γνώμη έχει μεγαλύτερη σημασία για μένα.

Τέλος, θα συμφωνήσω με τον Α.Α. όσον αφορά απόψεις που εκφράζει περί τυποποίησης του αποκαλούμενου τζαζ-ροκ τα χρόνια που ακολούθησαν της επανστατικής τομής του Μάιλς Ντέιβις. Από τα μέσα κυρίως της δεκαετίας του 1970 και μετά αυτό θα γίνει εμφανές, το, διολισθαίνοντας όλο και περισσότερο προς πιο δημοφιλείς μορφές.

Πόσο, λοιπόν, κοντά στην αλήθεια βρίσκεται, ήδη από το 1941, ο Τέοντορ Αντόρνο όταν γράφει, χωρίς να αναφέρεται βέβαια στο αποκαλούμενο τζαζ-ροκ: «Η ακρόαση της δημοφιλούς μουσικής χειραγωγείται όχι μόνο από το πράκτορές της, αλλά, τελικά, από την εγγενή φύση αυτής της ίδιας της μουσικής, σε ένα σύστημα αντιδράσεων καθολικά ανταγωνιστικό προς το ιδεώδες της ατομικότητας σε μια ελεύθερη, δημοκρατική κοινωνία». (Τέοντορ Αντόρνο *Τρία κείμενα μουσικής κοινωνιολογίας*, εκδόσεις *Πρίσμα*).

Φώντας Τρούσι

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

• Μια ένσταση στην άποψη του Τσόμσκυ¹

Σε ένα σημαντικό άρθρο του Τσόμσκυ με τίτλο *Γλώσσα, νοημοσύνη και κοινωνική οργάνωση*, αποσπάσματα του οποίου δημοσίευσε το *Αντί* στις 23.7.93 (επιλογή και μετάφραση Ν. Ράπτη), τίθεται με συναρπαστικό τρόπο, μεταξύ άλλων, το πρόβλημα της σχέσης ανάμεσα στην κοινωνική επιτυχία και την ανθρώπινη βιολογία. Ο Τσόμσκυ, συνεπώς στη γενική φιλοσοφική του άποψη, που αναδεικνύει τη βιολογική παράμετρο του ανθρώπινου φαινομένου σε βάρος της κοινωνικής και ιστορικής, υποστηρίζει ότι «η επιτυχία στις απαιτήσεις του οικονομικού συστήματος μπορεί εν μέρει να προέρχεται από έμφυτο προικισμό με προσόντα», τα οποία, όμως, διευκρινίζει, δεν είναι κυρίως οι ικανότητες και τα ταλέντα, αλλά «ένα μείγμα από φιλαργυρία, εγωισμό, έλλειψη φροντίδας για τους άλλους και παρόμοια χαρακτηριστικά», που «παίζουν ρόλο στο να πάει κανείς μπροστά και να πιάσει την καλή σε μια ανταγωνιστική κοινωνία που βασίζεται σε καπιταλιστικές αρχές». Κι ακόμη: «Μπορεί εύκολα να φανταστεί κανείς μια κοινωνία στην οποία η σωματική ικανότητα, η προθυμία να δολοφονεί κανείς, η ικανότητα να εξαπατά και ούτω καθ' εξής, θα έτειναν να αποφέρουν επιτυχία». (η έμφαση δική μας).

Σε τέτοιου τύπου απλουστευτικούς, και συνεπώς επικίνδυνους, ισχυρισμούς, μπορεί κανείς να προβάλει σοβαρές αντιρρήσεις όχι τόσο σε ό,τι αφορά τη σχέση των εν λόγω στοιχείων με την επιτυχία², αλλά ως προς τη φύση αυτών των στοιχείων καθεαυτή: η επιθετικότητα, η έλλειψη φροντίδας για τους άλλους, η προθυμία (!) να δολοφονεί κανείς δεν είναι βιολογικές ιδιότητες, όπως ίσως ο δείκτης ευφυΐας και το μουσικό ταλέντο. Στην ψυχολογική θεωρία, οι όροι αυτοί αναφέρονται ως γνωστόν σε ασθένειες εξαιρετικά ανομοιογενείς στη μορφή εκδήλωσής τους και τις αιτίες τους: ο (σχεδόν φυσικός) εγωισμός του μικρού παιδιού, του νεαρού αντιρρησία, του ερωτευμένου είναι προφανώς άλλης τάξης από τον εγωισμό του τεχνοκράτη και του επιχειρηματία. Τα συμπτώματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς που ο Τσόμσκυ αντιλαμβάνεται ως «ιδιότητες» ή «χαρακτηριστικά», ως μέρος δηλαδή της γενετικής μας προίκας, δεν μπορούν παρά να συναρτώνται με το κοινωνικό status των συγκεκριμένων ατόμων και να αξιολογούνται από ηθικής απόψεως (αν αυτό κρίνεται απαραίτητο) *διακριτικά*. Η εγωιστική συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνική άνοδο, αλλά και σε απομόνωση, ή ακόμη σχιζοφρένεια, σε κοινωνική επιτυχία όσο και σε κοινωνική αποτυχία (οι διακρίσεις αυτές είναι βεβαίως ασαφέστατες). Ο ισχυρός πολιτικός, μάνατζερ, διανοούμενος, θέσει εγωιστής, επιδιώκει προπάντων τη συντήρηση και επέκταση της δύναμής του. Αντίθετα ο εγωισμός ενός ανθρώπου που έχει δυσκολίες διαλόγου με το περιβάλλον του είναι η πραγμάτωση του προβλήματός του, η προσπάθειά του να κινήσει την προσοχή, να κερδίσει την αποδοχή, να διεκδικήσει χώρο ύπαρξης, να αποσπάσει «αλληλεγγύη, φροντίδα, συμπάθεια και καλοσύνη», για να χρησιμοποιήσουμε μια ακόμη έκφραση του Τσόμσκυ σε αλλαγμένα συμφραζόμενα. Ο εγωιστής αυτής της κατηγορίας υποφέρει περισσότερο από εκείνους που τον υφίστανται, οι οποίοι μπορούν να τον αγνοήσουν, όταν δεν έχει εξουσία, προκειμένου να μη διαταραχθούν

Ο Νόαμ Τσόμσκυ

οι ισορροπίες τους. Όπως και να 'χει το πράγμα, ο άνθρωπος αυτός δεν είναι συνήθως επικίνδυνος (σαν τον πανίσχυρο που στέρησε από τους χωρικούς του Λάος την πρόσβαση στη λίμνη) παρά μόνο για τον εαυτό του.

Τέτοιου τύπου διευκρινίσεις είναι απαραίτητες, αν θέλουμε να μιλούμε για αληθινή ισοτιμία και δικαιοσύνη. Η επιθετικότητα δεν έχει απαραίτητα τη ρίζα της στη φιλοδοξία, ούτε οδηγεί πάντα σε κοινωνική άνοδο και, το κυριότερο, δεν είναι βιολογικά προσδιορισμένη. Ακόμη κι αν υπάρχουν σπέρματά της στην ανθρώπινη φύση (κατά την ηρακλείτεια άποψη ότι ο πόλεμος είναι η αρχή όλων), δεν διαφέρει από οργανισμό σε οργανισμό όπως η σωματική διάπλαση, αλλά καλλιεργείται μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον. Η αντίθετη άποψη, αφελής να διατυπώνεται σήμερα και παράλογη, θα έτεινε στο λαϊκισμό και επομένως στο φασισμό. Καμιά σοβαρή θεωρία δεν θα τολμούσε στις μέρες μας να υποστηρίξει ότι οι «κακοί» γεννιούνται τέτοιοι. Και βέβαια, οι σκληροί καπιταλιστές πρέπει να διακρίνονται με κάποιο τρόπο από τα άλλα «θηρία», τους «απαίσιους τρελούς», τους «άρρωστους», τους «διχασμένους»³.

1. Αξίζει, ίσως, να σημειώσω ότι η γλωσσολογική μου δουλειά στηρίζεται αποκλειστικά στην άποψη του Τσόμσκυ, η οποία μου φαίνεται η επαρκέστερη για κάποιες περιοχές της γλωσσολογικής περιγραφής. Γενικότερα, η συμβολή του Τσόμσκυ στη φιλοσοφία είναι, πιστεύω, θετική, αλλά η σχεδόν πλήρης απουσία της κοινωνίας και της ιστορίας από τη σκέψη του τον οδηγεί συχνά (όπως εδώ) σε απλοϊκές και ακραίες θέσεις, που δε συμβιβάζονται με κανένα τρόπο με τη μαρξιστική του ιδεολογία.

2. Σε μια λεπτή και βαθιά επεξεργασμένη ανάλυση του μηχανισμού εξουσίας, όπως είναι η ανάλυση του Φουκώ, η σχέση αυτή, η οποία στηρίζεται σε στερεότυπα και ξεπερασμένα, παραδοσιακά δίπολα (π.χ. εξουσία - εξουσιαζόμενος, καλός - κακός, κ.λπ.), θα ήταν εντελώς α-νόητη.

3. Αν και δεν θα πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο σύμπτωσης αυτών των δύο τύπων.

Γ. Καρανάσιος
Λέκτορας Γλωσσολογίας,
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Θεσμός στον επιστημονικό χώρο έγινε πια το Συνέδριο του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα, που γίνεται φέτος για τέταρτη χρονιά στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Το συνέδριο που άρχισε απ' την προηγούμενη Τετάρτη και θα διαρκέσει έως το Σάββατο, φιλοξενεί το πολύ ενδιαφέρον θέμα «Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945 - 1967)» και παίρνουν μέρος σ' αυτό με ανακοινώσεις τους ογδόντα επιστήμονες και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι. Στόχοι του συνεδρίου είναι η ανάλυση και η ερμηνεία των κοινωνικών διαδικασιών που οδήγησαν στην παγίωση των θεσμών, στον οικονομικό μετασχηματισμό, στις κοινωνικές συγκρούσεις και στις πολιτικές κρίσεις της περιόδου εκείνης. Η περίοδος 1945-67 είναι σχετικά ανεξερεύνητη από κοινωνικές και ιστορικές επιστήμες, ενώ η κατανόησή της αποτελεί αναγκαίο βήμα για την ερμηνεία και των πιο σύγχρονων εξελίξεων της ελληνικής κοινωνίας. Το Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα αποβλέπει με το Δ' Συνεδριό του να συμβάλει στην κάλυψη των κενών αυτών. Συνδιοργανωτές είναι το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στην επιστημονική επιτροπή συμμετέχουν οι: *Β. Κρεμμυδάς* (καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, πρόεδρος), *Λ. Βασενχόθεν* (καθηγητής του ΕΜΠ), *Μ. Λαμπρινίδης* (καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου), *Ν. Πετραλιάς* (καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών), *Δ. Ρόκος* (καθηγητής του ΕΜΠ), *Α. Φατούρος* (καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών), *Κ. Ψυχοπαίδης* (καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών).

Σήμερα Παρασκευή υπό το γενικό επίκαιρο θέμα «Χωροταξία, πολιτική γης και οικονομική δραστηριότητα» θ' αναπτυχθούν τα επί μέρους θέματα:

Δ. Ρόκος: «Η πολιτική γης στην περίοδο 1945 - 1967. Κοινωνικοπολιτικά αίτια και αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές προεκβολές». *Π.Μ. Δελαδέτσιμας*: «Απόψεις και θεωρίες σχεδιασμού του χώρου κατά την περίοδο της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης κατά τη δεκαετία του '50». *Λ. Βασενχόθεν*: «Χωροταξικός σχεδιασμός στη δεκαετία του '60». *Γ. Μιχαήλ*: «Κοινωνικές αλλαγές και πολεοδομική ανάπτυξη της Αθήνας κατά τις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες». *Σ. Αντωνοπούλου*: «Ο ρόλος της οικονομικής δραστηριότητας, το καθεστώς γαιοκτησίας και η πολιτική γης στη μεταπολεμική οικονομία». *Γ. Γετίμης* - *Δ. Οικονόμου*: «Οικονομικές και πολιτικές διαστάσεις της οικοδομής και του εγγείου παράγοντα στη δεκαετία του '50». *Μ. Μαρμαράς* - *Σ. Τσιλέκης*: «Η μεταπολεμική πολιτική πολεμικών επεκτάσεων στην Αθήνα ως αποτέλεσμα της έλλειψης αρχών σχεδιασμού στη διαμόρφωση του αστικού χώρου». *Θ. Βλαστός* - *Γ. Νάθειας*: «Οι μεταπολεμικές αυτα-

Παράλληλη εκδήλωση έκθεσης χαρακτικών του Γιάννη Μόραλη και παρουσίασης του λευκώματος «Γιάννης Μόραλης - Χαρακτικά» διοργάνωσαν οι εκδόσεις Βέργος και ο χώρος τέχνης «24» από τις 24 Νοεμβρίου ως τις 11 Δεκεμβρίου. Χώρος Τέχνης «24» Κλειόμενους 24.

πάτες και οι επιπτώσεις της στους σημερινούς συγκοινωνιακούς προγραμματισμούς».

ΣΑΒΒΑΤΟ: Θέμα: «Πολιτική και κόμματα». *Κ. Τσουκαλάς*: «1945 - 1967: Κράτος και πολιτική κουλτούρα». *Δ. Χαράλαμπος*: «Το μεταμφυλιακό πολιτικό σύστημα - ιδιομορφίες και ιστορική διαφοροποίηση». *Άγγελος Ελεφάντης*: «Για την ιδεολογία της εθνικοφροσύνης». *Ν. Κοτζιάς*: «Η διαδικασία νομιμοποίησης των θεσμών της μεταπολεμικής Ελλάδας». *Ν. Κατσόγια - Τουρκοβίτη*: «Η μεταπολεμική ελληνική κοινωνία και η επίδρασή της στην πορεία της χώρας προς το θε-

σμικό - πολιτικό, κοινωνικό και πολιτικό σύγχρονισμό της». *Β. Μεσσανέης*: «Η αντιπολίτευση στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1949 - 1963». *Ι. Παπαθανασίου*: «Όρια και δυναμικές της συμμετοχής στο κόμμα π. Ε.Δ.Α (1956 - 1967)». *Γ. Μητάκος*: «Οικονομικά και κοινωνικά αδιέξοδα στη δεκαετία του '60 και οι τάσεις υπέρβασής της στο πολιτικό επίπεδο: οι αγκυλώσεις μας ανάπηρης δημοκρατίας». *Γ. Καραμπελιάς*: «1965, κοινωνική έκρηξη και πολιτικός μετασχηματισμός». *Η. Νικολόπουλος*: «Ιουλιανό 1965: Κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της κρίσης». Θ' ακολουθήσει συζήτηση.

CARPE DIEM

Ένας ρηξικέλευθος χώρος με άποψη στη διασκέδαση σφραγίζει φέτος την πολιτιστική ζωή της Αθήνας. Το μουσικό σπίτι «ΔΙΑΥΛΟΣ» της οδού Δράκου 9.

Το πρόγραμμά του περιλαμβάνει έναν συνδυασμό εκδηλώσεων.

Μια αναπαλαιωμένη νεοκλασική αίθουσα στο ισόγειο για καφέ, ποτό ή φαγητό με live μουσική, αποτελεί το ΣΤΕΚΙ.

Κάθε θράδυ, τα μεσάνυχτα από Τρίτη ως Κυριακή η Μαρίζα Κωχ δημιουργεί λαϊκό πάλκο, και όχι μόνο. Με έναρξη την Παρασκευή και για 14 μέρες μέσα στο μουσικό πρόγραμμα θα παρουσιάζουν τη δουλειά τους «συνεπείς» τραγουδιστές ή συνθέτες της σύγχρονης ελληνικής μουσικής. Καλεσμένος ως τις 2 Δεκεμβρίου ο Βαγγέλης Γερμανός. Από 3 έως 16 Δεκεμβρίου φιλοξενούμενη η Αλίκη Καγιαλόγλου και από 17 έως 30 Δεκεμβρίου η Νένα Βενετσάνου.

Ανάμεσα σε όλα αυτά, ο Γιάννης Γλέζος, καθισμένος στο πιάνο ερμηνεύει παλιά και νέα τραγούδια και σε κάποιες ανακοινώσεις ημερομηνίες συγκροτήματα τζαζ και φολκλór μουσικής θα κάνουν την εμφάνισή τους.

Κάθε Δευτέρα γνωστοί ποιητές διαβάζουν το έργο τους.

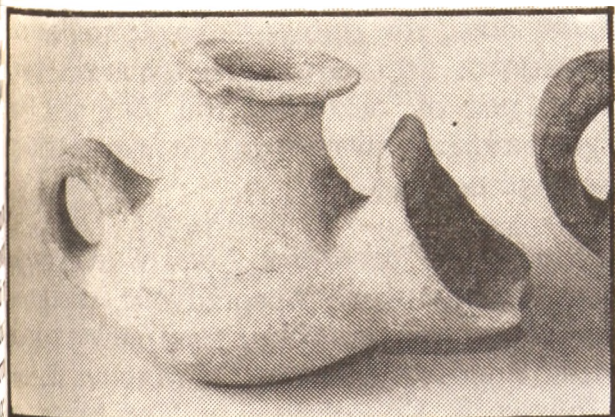
Το φάσμα όλων των ηλικιών καλύπτουν αφού η Μαρίζα Κωχ, οι συνεργάτες της και ο μικρός Αλέξανδρος κάθε πρωί από Τρίτη ως Παρασκευή δίνουν μουσικές παραστάσεις για παιδιά.

Λογω ποιότητας δεν πρόκειται για super-market διασκέδασης αλλά για εστία πολλαπλών πολιτιστικών μορφών.

ΧΑΡΙΣ ΚΑΛΛΙΓΑ

★ *Η ερμηνεία του φωτός διαφόρων τόπων και των χρωμάτων υπήρξε το κέντρισμα, για τη ζωγραφική της Χάρις Καλλιγά.*

Την Τρίτη 30 Νοεμβρίου, στην αίθουσα Τέχνης ANEMOS εγκαινιάζεται η έκθεση ακουαρέλας που θα διαρκέσει ως τις 18.12.93

★ Δεκάδες λίθινα εργαλεία, πήλινα ειδώλια ανθρώπων, σφονδύλια, κεραμική και άλλα αντικείμενα της προϊστορικής και της ιστορικής εποχής θρέθηκαν έπειτα από τις φετινές συστηματικές ανασκαφικές έρευνες στην Τούμπα του αρχοντικού Γιαννιτσών.

★ Η γκαλερί Jean Bernier εγκαινίασε χθες την έκθεση της Γιουγκοσλάβας γλύπτριας Marina Abramovic.

Στον εκθεσιακό χώρο της οδού Μαρασλή 51 θα δρίσκονται ως τις 22 Ιανουαρίου οι κατασκευές της.

Οι παραστάσεις της Marina Abramovic ξεπερνούν το οπτικό στοιχείο και ο παρατηρητής καταλαβαίνει ότι η φύση, το σώμα και ο χώρος συνυπάρχουν δημιουργικά στην έκφρασή της.

Χαρακτηριστική η ιδιαίτερη έμπνευσή της από την ιστορία του Ξέρξη.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Δημήτρης Μεράνταζας. Έκθεση ζωγραφικής. Κέντρο Ιλεάνας Τούντα, Αρματωλών και Κλεφτών 48 2.12 ως τις 15.1.94.

«Γλυπτική Εσωτερικού Χώρου». Μια ομάδα καλλιτεχνών παρουσιάζει στην αίθουσα Τέχνης ΕΠΟΧΕΣ τα γλυπτά τους

9.12 ως τις 7.1.94.

Όλγα Μαντζουράνη μικτή έκθεση ζωγραφική - φωτογραφία ART STUCIO EST, Νηρηίδων 6. Ως τις 14.12.93

Ανδρέας Παπαχρίστος Γλυπτική. Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης. Ως 3.12.93

Τα ακροατήρια και τα νέα μουσικά ιδιώματα

του Ανέστη Αναγνωστάκη

Στο προηγούμενο σημείωμα έγινε μια αναφορά στις πρώτες επιμειξίες του ροκ με την τζαζ. Την εποχή αυτή (1967-1970) δεν υπάρχει κανένα στυλ που να μπορεί να θεωρηθεί κυρίαρχο (άλλωστε, ο όρος τζαζ-ροκ δεν έχει ακόμη επινοηθεί) και η κατεύθυνση που ακολουθείται είναι πάντα από το ροκ προς την τζαζ. Με άλλα λόγια, η χρονική αυτή περίοδος χαρακτηρίζεται εξ ολοκλήρου από την προσπάθεια των μουσικών του ροκ να προσεγγίσουν την τζαζ και η απήχησή τους είναι αρκετά περιορισμένη. Τα ακροατήρια της ποπ δεν είναι έτοιμα να δεχτούν τέτοιου είδους συντήξεις, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των φίλων της τζαζ προφανώς αγνοεί ακόμη και την ύπαρξή τους.

Πράγματι, στα τέλη της δεκαετίας του '60, οι διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στην ποπ και την τζαζ ήταν σαφείς. Κάτι που, φυσικά, δεν ίσχυε ανέκαθεν. Στο διάστημα 1920-1940, η ποπ -και για την ακρίβεια η πόπιουλαρ, όπως ονομάζεται στην Αμερική η ελαφρά μουσική- ουσιαστικά ταυτιζόταν με την τζαζ. Οι πιο γνωστές συνθέσεις της τζαζ εκείνης της εποχής βασίζονταν στα τραγούδια του τύπου «Τιν παν αλέι» (μια μεγάλη εκδοτική εταιρεία διοργανωνόταν του τραγουδιού των πρώτων δεκαετιών του αιώνα μας). Η διάσταση ανάμεσα στην ποπ και την τζαζ, αρχίζει από τη δεκαετία του '40 με το μπίμποπ. Η τζαζ από μουσική χορού μετατρέπεται σε μουσική ακρόασης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το χορευτικό στοιχείο λείπει τελείως από την μπίμποπ. Από το 1950 με την κουλ, η τζαζ αποσύρεται από τις χορευτικές πίστες, διατηρώντας ωστόσο μια χαλαρή σχέση με την ελαφρά μουσική των καιρών (μελωδίες διασκευασμένες με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην γίνονται εύκολα αναγνωρίσιμες). Τέλος, από τη δεκαετία του '60, με τη φρεν τζαζ, και αργότερα με τη δημιουργική ή αυτοσχεδιαζόμενη μουσική, η τζαζ διακόπτει πλέον κάθε δεσμό με την ποπ. Έτσι, στις αρχές του 1970, το ροκ απευθύνεται σε εκατομμύρια ακροατές, διευρύνοντας διαρκώς το κοινό του, ενώ η τζαζ περιορίζεται σε αναζητήσεις που αφορούν μόνον έναν μικρό κύκλο μυημένων.

Τότε, κυκλοφορεί το άλμπουμ «Bitches brew» με το οποίο ο Μάιλς Νταϊνχίς δημιουργεί τις πρώτες ρωγμές στα φράγματα που υψώνονταν ανάμεσα στην τζαζ και στην ποπ. Διαφορές που ήταν, σε μεγάλο βαθμό, τεχνητές αφού η τζαζ μαζί με τα μπλουζ και τα γκόσπελ είχαν συντελέσει τα μέγιστα στη δημιουργία του ροκ. Από το σημείο αυτό, η τζαζ εγκαταλείπει τους παραδοσιακούς συνδυασμούς των οργάνων της και στρέφεται στον ηλεκτρικό ήχο που εγκαινίασε το «Bitches brew». Μια άποψη που απείχε μεν

πολύ από του να θεωρηθεί τζαζ-ροκ αλλά που ωστόσο ήταν το καθοριστικό δήμα για να προσεγγίσει η τζαζ τόσο την αισθητική της ποπ όσο και την εμπορική της απήχηση. Ο Νταϊνχίς δίνοντας μερικές γενικές κατευθύνσεις επηρέασε μια ολόκληρη γενιά μουσικών, οι σημαντικότεροι από τους οποίους υπήρξαν συνεργάτες του επί σειρά ετών. Αρκεί να θυμηθεί κανείς ότι μετά την ηχογράφιση του «Bitches brew» αποχώρησαν από το γκρουπ του Νταϊνχίς για να φτιάξουν δικά τους σχήματα ο Χέρμπερτ Χάινκ, ο Τόνι Γουίλιαμς με τον Λάμι Γιάνγκ (Λαϊφτάιμ), ο Τσι Κορρία (Ριτέρν του φορέδερ), ο Τζο Τζάβιναιλ και ο Γουαίην Σόρτερ (Γουέδερ ροπόρτ), ο Τζον Μακ Λάφλιν (Μαχαδίζνου αρκέστρα) κ. ά. Από τους μεταγενέστερους αξίζει να αναφερθούν ο Λάρυ Κόριελ, ο Μπίλυ Κόμπχαμ, ο Ζαν - Λυκ Ποντί, ο Γιαν Χάμερ, ο Στάνλεϋ Κλάρκ, ο Αλ Ντιμέολα, ο Μιροσλάβ Βίτους, ο Πατ Μαρτίνο, ο Μίκαλ Ουρμπάνιακ, η Αννέτ Πίκοκ, ο Στομού Γιαμάστα, οι Σαντάνα, η Κάπλα Μπλέι, οι περιστασιακές συνεργασίες του Κάρλος Σαντάνα με την Άλις Κολτράϊν και τον Τζον Μακ Λάφλιν και η προσωπική δουλειά του τελευταίου.

Οι προαναφερθέντες θα μπορούσαν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: Σε αυτούς που ασχολήθηκαν με την ηλεκτρική τζαζ με ελάχιστα ροκ στοιχεία, όπως για παράδειγμα ο Λάρυ Κόριελ, σε αυτούς που περιορίστηκαν στο συμβατικό τζαζ - ροκ, όπως ο Αλ Ντιμέολα και σε αυτούς που κινήθηκαν στα πλαίσια της fusion (συγχώνευση), όρο που λίγο μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70 αντικατέστησε τον όρο τζαζ - ροκ. Στη fusion διατηρείται ο ηλεκτρικός χαρακτήρας της τζαζ, χωρίς όμως να περιορίζεται στις επιμειξίες της με το ροκ. Η τζαζ αντλεί στοιχεία από οποιαδήποτε μουσική κουλτούρα και γίνεται πλέον μια οικουμενική γλώσσα. Εδώ, ξεχωρίζουν οι «Γουέδερ ριπόρτ», οι οποίοι δεν είναι τυχαίο ότι ήταν ένα πολυεθνικό γκρουπ. Ο σημερινός αυτονόητες επι-

μειξίες από διάφορες μουσικές κουλτούρες έλκουν την καταγωγή τους από τη δουλειά του χαρισματικού αυτού συνόλου.

Το καθαρόαιμο, ωστόσο, τζαζ - ροκ -όπως το θυμούνται όσοι το πρωτοάκουσαν στις αρχές της δεκαετίας του '70- δεν είναι επινόηση ούτε του Μάιλς Νταϊνχίς, ούτε των Γουέδερ ριπόρτ αλλά ενός Εγγλέζου: του Τζον Μακ Λάφλιν. Μετά την αποχώρησή του από το γκρουπ του Μάιλς Νταϊνχίς, ο βρετανός κιθαρίστας ηχογράφησε τρία πολύ καλά τζαζ άλμπουμ και στα τέλη του 1971 δημιούργησε τους Μαχαδίζνου όρκεστρα ένα ακόμη πολυεθνικό γκρουπ. Έτσι, στις αρχές του 1972 προέκυψε το «The inner mounting flame», το οποίο είναι η αρχή και ταυτόχρονα η δημιουργική κορυφή αυτού που έχουμε συνηθίσει να αποκαλούμε τζαζ - ροκ. Έργο σχεδόν πρωτογενές, διακρίνεται για τα ασφυκτικά οργανικά του σχήματα, την άψογη τεχνική των μουσικών και τον επιδέξιο συνδυασμό της ενεργητικότητας του ροκ με ορισμένες αντιλήψεις της -τότε- σύγχρονης τζαζ. Ο Μακ Λάφλιν υπήρξε ο πρώτος που βρήκε το «σωστό» σημείο τομής των δύο αυτών κόσμων και, χωρίς αμφιβολία, όλοι σχεδόν οι μεταγενέστερες προσπάθειες για σύζευξη του ροκ με την τζαζ έχουν ως πρότυπο τις δικές του απόψεις. Χωρίς τον Μακ Λάφλιν, οι περισσότεροι εκπρόσωποι του τζαζ - ροκ της δεκαετίας του '70 ή δεν θα είχαν υπάρξει ή αν υπήρχαν θα ήταν τελείως διαφορετικοί.

Στη σχολή του Μακ Λάφλιν ανήκουν όσων αφορά στους Αμερικανούς, αρκετοί από τους προαναφερθέντες και όσων αφορά στους Βρετανούς, οι εξής: οι Μπραντ Ιξ, ο Αϊσότοπ, οι Κουάπετσαν, ο Τζεφ Μπλεκ, ο Μπιλ Μπράφορντ, ο Άλαν Χόλτζγουορθ, οι Κολοζέουμ II, οι όψιμοι γκονγκ, οι επίσης όψιμοι Σοφτ Μασίν και σε μικρότερο βαθμό οι Χάτφιλντ εντ δε Νόρθ, οι Νάσιοναλ Χέλθ και ο Χιού Χόπερ. Άλλοι, πάλι, (πάντα στη Βρετανία) κράτησαν τις αποστάσεις από τη

ουλειά του Μακ Λάφλιν και καταχωρούνται ως ιδιαιτερότητες: οι Ομπλίδιον Εξ-
 ιρές του Μπράιαν Όγκερ, ο Ρόμπερτ Γου-
 ιατ, ο Στηβ Χιάτς, ο Φρεντ Φριθ, οι γάλλοι
 Μάγκμα, οι επίσης γάλλοι Αρτ Ζόιντ, οι
 ιέλγοι Ουνιβέρ Ζερό, οι ιταλοί Μπάνκο και
 Τζον Θέμις. Τέλος, περιστασιακά με το
 τζαζ - ροκ έχουν ασχοληθεί ο ολλανδός Γιαν
 Ακερμαν και από τη Βρετανία οι Γουλφ, οι
 Κέι και οι Άντι Σάμερς και Ρόμπερτ
 Φριθ, ο Φιλ Μανζανίρα κ. ά.

Κανείς δεν αμφισβητεί ότι οι αρχικές
 προσπάθειες του Μάιλς Νταϊνχίς, των Γουέ-
 νερ Ρίπορτ, του Τζον Μακ Λάφλιν και των
 άλλων σημαντικών μουσικών του τζαζ ροκ
 απαντώνταν από αμιγώς καλλιτεχνικές προ-
 ώσεις. Κάτι που ισχύει, βεβαίως, και για
 ορισμένους ακόμα που υιοθέτησαν τις νέες
 αντιλήψεις περί fusion. Με άλλα λόγια, η
 πρώτη περίοδος του τζαζ - ροκ αφενός
 πρόσθεσε στο ροκ μια ακόμα -διόλου
 καταφρόνητη- εκφραστική πτυχή (το ίδιο
 μπορεί να πει κανείς και για την τζαζ) και
 αφετέρου έκανε τη τζαζ γνωστή και στο κοι-
 νό της поп. Χάρης στο τζαζ - ροκ, η τζαζ
 απέκτησε μια δημοτικότητα εφάμιλλη εκεί-
 ης που είχε την εποχή του σουίνγκ. Όμως,
 ακριβώς τη στιγμή που η τζαζ άρχισε να
 αναγίνεται κάπως οικεία στο ευρύ κοινό, οι
 μεγάλες εταιρίες (γιατί, το μεγαλύτερο μέρος
 των μουσικών του τζαζ - ροκ ηχογράφησε
 αυτές) επιχείρησαν να τυποποιήσουν το
 δίσωμα. Η τυποποίηση αυτή έγκειται στην

υποβάθμιση του αυτοσχεδιασμού, που απο-
 τελεί τον ακρογωνιαίο λίθο στην ιστορία της
 αφροαμερικανικής μουσικής παράδοσης.
 Το αποτέλεσμα ήταν μια μεγάλη ποσότητα
 μέτριας ή ακόμα και κακής μουσικής, όπου
 το προσωπικό ύφος του αυτοσχεδιαστή υπο-
 τάσσεται στις ανάγκες της ομοιομορφίας.
 Έτσι, το τζαζ - ροκ ουσιαστικά κλείνει τον
 κύκλο του στα τέλη της δεκαετίας του '70.

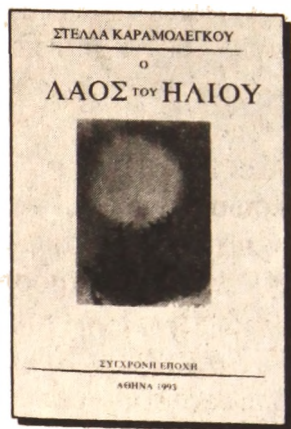
Ως προέκταση του τζαζ - ροκ, εκτός φυσι-
 κά από την fusion music, μπορεί να θεωρηθεί
 το στυλ τζαζ - ροκ - φάνκυ - σόουλ, που δίνει
 τη θέση του στο τζαζ φανκ, στην поп τζαζ
 και στο φρεντ φανκ. Τα στυλιστικά αυτά ιδιώ-
 ματα -άλλοτε με περισσότερη και άλλοτε με
 λιγότερο επιτυχία- συνεχίζουν την ενοποίη-
 ση όλων των στοιχείων που απαρτίζουν την
 αφροαμερικανική μουσική παράδοση.

Επιλογή δισκογραφίας

MILES DAVIS: Bitches brew (1970) διπλός
 HERBIE HANCOCK: Mwandishi (1971)
 MAHAVISHNU ORCHESTRA: The inner
 mounting flame (1972) Birdes of fire (1973)
 RETURN TO FOREVER: Romantic war-
 rior (1976)
 BILLY COBHAM: Spectrum (1973)
 WEATHER REPORT: Weather report
 (1970), Mysterious traveller (1974)
 JEAN - LUC PONTY: Imaginary voyage
 (1976)
 LARRY CORYEL: Spaces (1974)
 JOHN Mc LAUGHLIN: Music spoken here
 (1982)
 SANTANA: Caravansere (1972), Welcome
 (1973)
 SOFT MACHINE: Softs (1976)
 HATFIELD AND THE NORTH: The rot-
 ters club (1975)

NATIONAL HEALTH: Of queues and cures
 (1978)
 ISOTORE: Illusion (1974)
 QUIET SUN: Mainstream (1975)
 BRAND X: Moroccan roll (1977)
 JEFF BECK: Blow by blow (1975)
 BILL BRUFORD: Feels good to me (1978)
 GONG: Espresso II (1978)
 ROBERT WYATT: Ruth is stranger than
 Richard (1975)
 STEVE HILLAGE: Fish rising (1975)
 FRED FRITH: Gravith (1980)
 MAGMA: Kohntarkosz (1975)
 ART ZOUD: Phase IV (1982) διπλός
 ΘΝΙΩΕΡΣ ΖΕΡΟ: Ψεθχ δθ δεηορσ (1981)
 ΒΑΝΨΟ: Δι τερρα (1978)
 ΝΙΨΚ ΜΑΣΟΝ: Νιψκ Μασον' σ φιοτιτιοθσ
 σπορτσ (1981)

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Στ. Καραμολέγκου Ο λαός του ήλιου

Ένα σύνολο
 από ιδέες και σκέψεις,
 εκφρασμένες
 με ένα πρωτότυπο
 τρόπο, μέσα
 από διαφορετικά
 είδη λόγου --
 μια λυρική πρόζα,
 ένα φανταστικό
 διήγημα, ένα ποιητικό
 απάνθισμα,
 μια δοκιμαστική μελέτη.

Κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 3620 835

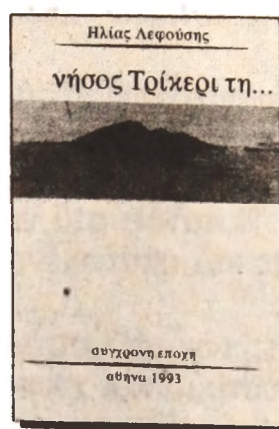
Fax: 3613354

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ Σ.Ε.:

Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα, Τηλ.: 3629 835, 3629 814

28ης Οκτωβρίου 19, Γιάννενα, Τηλ.: 38 090

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Ηλίας Λεφούσης Νήσος Τρίκερι τη...

Μια εποχή δύσκολη,
 γεμάτη δεινά
 και ταλαιπωρίες
 για τον απλό
 προοδευτικό
 άνθρωπο,
 ζωντανεύει μπροστά
 στα μάτια μας,
 με τη βοήθεια
 μιας πρωτότυπης,
 πειστικής
 και απέριπτης γραφής.

Κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 3620 835

Fax: 3613354

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ Σ.Ε.:

Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα, Τηλ.: 3629 835, 3629 814

28ης Οκτωβρίου 19, Γιάννενα, Τηλ.: 38 090

ΕΙΚΟΝΑ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΗΣ, ΜΙΚΤΑ ΥΛΙΚΑ

APRES LE DELUGE

Ἵγρὰ εἶναι ἀκόμη τ' ἀθάνατα χεῖλια.
Ὁ ἥλιος γυάλινος: μιά ἄδεια μποτίλια

κονιάκ πού κατέβασε ἓνας μεθυσμένος
θεός. Τά περιστέρια ὑπερασπίζονται μέ σθένος

ὅ,τι ἔχει ἀπομείνει ἀπὸ τὰ ὕψη
(ποῦ καί ποῦ πέφτουν κάποιοι γύψοι).

Ἕνα παγόνι πατάει στά νερά
ἀνοίγοντας μιά σκατωμένη οὐρά.

Στίς πόρτες τῶν ταξί στητές οἱ πόρνες
μασοῦν φυστίκια καί χτυποῦν τίς κόρνες.

Λάμπουν πετράδια στά δάχτυλα τοῦ σκότους.
Οἱ ἄνεμοι ἐπιστρέφουν στὸν ἀσκό τους.

Μόσχα, Νοέμβριος 1990

ΣΕΡΓΚΕΪ ΒΟΡΟΖΙΝΩΦ

μετάφραση ἀπὸ τὰ ἰταλικά
ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ

(σ.σ. Ο Βοροζίνωφ εἶναι ρώσος ποιητής, μάλλον νέος, ὅπως μας πληροφόρησε ὁ Νάσος Βαγενάς που τον «ανακάλυψε» σε ἰταλικό περιοδικό, ὅπου δημοσιεύθηκαν ποιήματά του σε ἰταλική μετάφραση – στο περιοδικό δεν δημοσιεύονταν σαφείς βιογραφικές πληροφορίες. Εἶναι προφανές ὅτι το ποῖημα που δημοσιεύουμε αναφέρεται στην πτώση του «υπαρκτοῦ»).

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

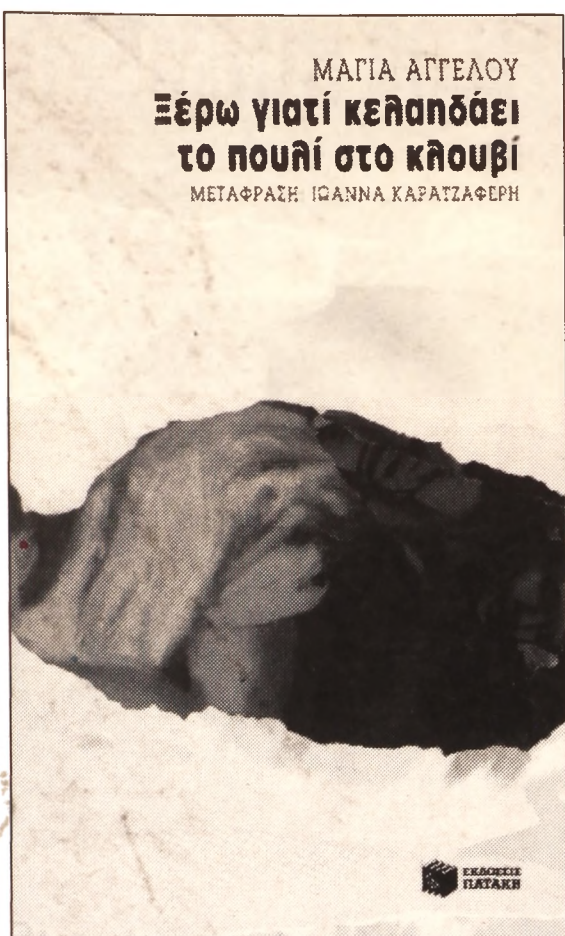

**ΝΤΕΡΚ ΜΠΟΓΚΑΡΝΤ
ΤΖΕΡΙΚΟ**

Μετάφραση: Ερρίκος Μπελιές

Πρόκειται για το τέταρτο μυθιστόρημα του γνωστού Άγγλου ηθοποιού, το οποίο απέσπασε ευνοϊκές κριτικές έγκυρων επιθεωρήσεων και κριτικών της λογοτεχνίας της Βρετανίας και ολόκληρου του κόσμου. Στο καινούριο του μυθιστόρημα ο Μπόγκαρντ θίγει τα βαθιά υπαρξιακά προβλήματα των ανθρώπων της τέχνης και των γραμμάτων.

Μυθιστόρημα, 360 σελίδες.

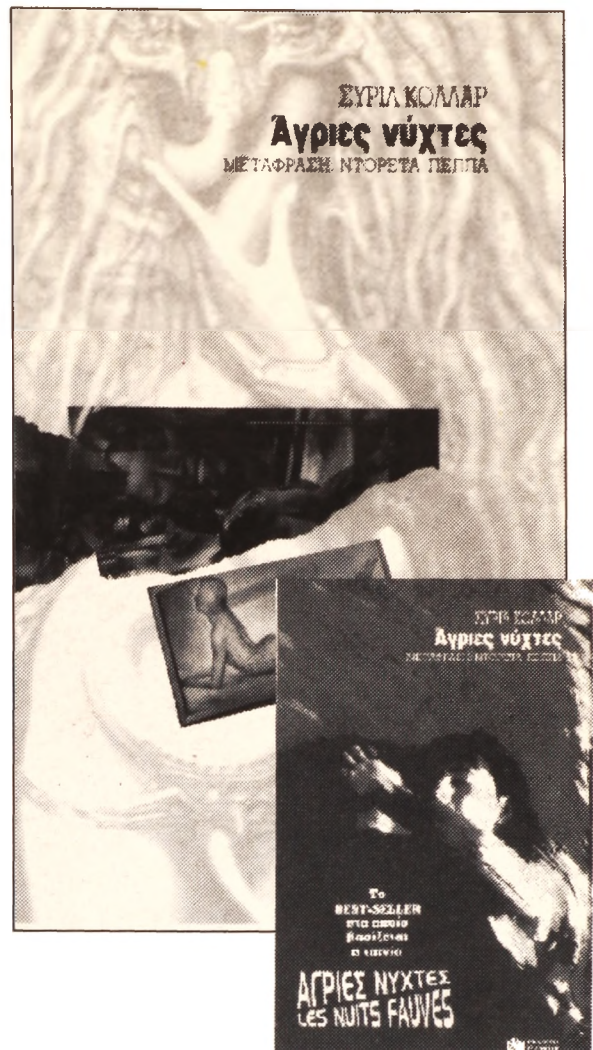

**ΜΑΓΙΑ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΞΕΡΩ ΓΙΑΤΙ ΚΕΛΗΔΕΥΕΙ ΤΟ ΠΟΥΛΙ
ΣΤΟ ΚΛΟΥΒΙ**

Μετάφραση: Ιωάννα Καρατζαφέρη

Η Μάγια Αγγέλου θεωρείται ως μια από τις ιδιότυπες φυσιογνωμίες στο χώρο των αμερικάνικων γραμμάτων, όχι μόνο για την τόλμη των βιβλίων της αλλά και γιατί υπήρξε από τα δυναμικά στελέχη του αμερικάνικου φεμινιστικού κινήματος. Στο βιβλίο της αυτό αφηγείται τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η μαύρη ηρωίδα στο κλειστό κοινωνικό περιβάλλον μιας μικρής αμερικάνικης επαρχιακής πόλης.

Μυθιστόρημα, 360 σελίδες.

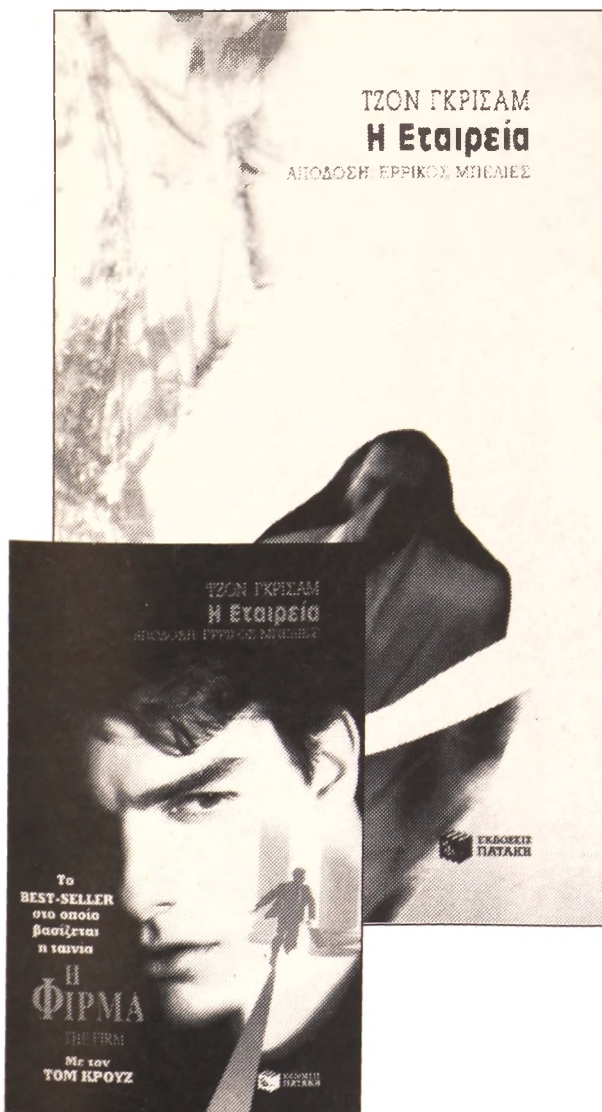

**ΣΥΡΙΛ ΚΟΜΑΡ
ΑΓΡΙΕΣ ΝΥΧΤΕΣ**

Μετάφραση: Ντορέτα Πέππα

Τον χαρακτήρισαν «Τζέιμς Ντιν της δεκαετίας του '90». Μετά το θάνατό του από AIDS την περασμένη άνοιξη, στα 35 του χρόνια, ο Συρίλ Κολάρ άφησε πίσω του ένα μυθιστόρημα-σοκ, τις «Άγριες νύχτες», μέσα στο οποίο ο συγγραφέας καταθέτει την πορεία του προς το θάνατο. Οι «Άγριες νύχτες» γυρίστηκαν ταινία με σκηνοθέτη και πρωταγωνιστή τον ίδιο. Κέρδισαν το βραβείο Σεζάρ και τον τίτλο της καλύτερης ταινίας του 1993 στη Γαλλία.

Αφήγημα, 248 σελίδες.

**ΤΖΟΝ ΓΚΡΙΣΑΜ
Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ (THE FIRM)**

Μετάφραση: Ερρίκος Μπελιές

Ο Τζον Γκρίσαμ στο γεμάτο νεύρο και δυναμισμό μυθιστόρημά του σκιαγραφεί εντελώς απογυμνωμένο το φαινόμενο του γιαπισμού, που άνθησε στις ΗΠΑ κατά τη δεκαετία του '80. Το μυθιστόρημα του νέου αυτού συγγραφέα κατέκτησε μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα το αμερικάνικο και ευρωπαϊκό κοινό και γυρίστηκε ταινία από τον Σίντνεϊ Πόλλακ με πρωταγωνιστές τον Τομ Κρουζ και τον Τζιν Χάκμαν.

Μυθιστόρημα, 532 σελίδες.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε.

Εμμ. Μπενάκη 16, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 36.38.362 - 36.28.950

Σύγχρονη Επεία Λογοτεχνία

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ

ΘΕΑΤΡΟ ΠΑΛΛΑΣ ΤΡΙΤΗ 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΩΡΑ 8.30 Μ.Μ.

ΕΝΩΣΕ ΚΙ ΕΣΥ ΤΗ ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ

ΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ

ΑΛΙΚΗ
ΚΑΓΙΑΛΟΓΛΟΥ
ΑΒΑΤΟΝ
ΠΕΤΡΟΣ
ΤΑΜΠΟΥΡΗΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΤΟΣ
ΚΩΣΤΑΣ
ΧΑΡΙΤΑΤΟΣ
ΜΑΝΩΛΗΣ
ΓΑΛΙΑΤΣΟΣ
ΚΩΣΤΑΣ
ΠΑΥΛΙΔΗΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ
ΚΟΥΜΠΙΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ
ΑΝΔΡΕΟΥ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΓΙΑΜΑΛΗ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΜΟΥΤΣΑΤΣΟΥ
ΒΑΣΙΛΗΣ
ΠΑΪΤΕΡΗΣ
ΚΑΙ Ο
ΛΑΥΡΕΝΤΗΣ
ΜΑΧΑΙΡΙΤΣΑΣ
ROB PARRET
ΟΡΦΕΑΣ ΠΕΡΙΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΠΑΘΑΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΕΚΚΑΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΛΙΑΝΑ
ΜΑΛΑΝΔΡΕΝΙΩΤΗ

ΠΡΟΠΩΛΗΣΗ: ΘΕΑΤΡΟ ΠΑΛΛΑΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΣΚΟΠΩΛΕΙΑ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ
ΣΙΝΑ 30 ΤΗΛ. 3600628 3631532

ΑΥΤΗ Η ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ